Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

VZVODI USPEŠNEGA SODELOVANJA MED ŠOLO IN DOMOM (sodobne rešitve in perspektive)

Zaključno poročilo

Ljubljana, september 2008

Program: CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013«, Družba znanja: izobraževanje, vzgoja, raziskave in razvoj

Šifra projekta: V5-0242

Izvajalec: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

Projektna skupina: dr. Janica Kalin (vodja)
dr. Monika Govekar Okoliš
dr. Jasna Mažgon
dr. Petra Mrvar
dr. Metod Resman
dr. Barbara Šteh

Besedilo ni lektorirano.

KAZALO

Uvod ……...4
Teoretična izhodišča sodelovanja med šolo in domom **5**
Prednosti (koristi) medsebojnega sodelovanja za otroke (učence, dijake) 5
Prednosti (koristi) medsebojnega sodelovanja za starše 6
Prednosti (koristi) medsebojnega sodelovanja za učitelje in šolo 8
Kaj vpliva na sodelovanje med šolo in domom? 10
Ovire sodelovanja med šolo in domom 10
Pričakovanja učiteljev in staršev drug do drugega 12
Kaj omogoča kakovostno sodelovanje med šolo in domom? 13
Kompetence učiteljev za kakovostno sodelovanje s starši 15
Kompetence staršev za kakovostno sodelovanje z učitelji in šolo 17
Vključevanje staršev v vzgojno-izobraževalno delo 18
Oblike vključevanja staršev 19
Vloga svetovalne službe pri sodelovanju s starši 21

Empirična raziskava o sodelovanju med šolo in starši **23**
Namen raziskave 23
Metodologija 27

Rezultati in interpretacija **31**
Kako starši, učitelji in svetovalni delavci ocenjujejo medsebojno sodelovanje? 32
Pozitivne in negativne izkušnje učiteljev in staršev z medsebojnim sodelovanjem.....54
Kakšni so učitelji v očeh staršev in starši v očeh učiteljev? 63
Pogledi na sodelovanje učiteljev in staršev s perspektive pouka in učnih dosežkov učencev.....75
Ovire za sodelovanje med učitelji in starši ter predlogi za izboljšanje sodelovanja po mnenju učiteljev in staršev 101
Usposobljenost, pripravljenost in kompetence učiteljev in staršev za kakovostno medsebojno sodelovanje.....107
Stanje in perspektive sodelovanja svetovalnih delavcev s starši 118

Zaključki **138**

Literatura in viri **142**

UVOD

Raziskava »Vzvodi uspešnega sodelovanja med šolo in domom (sodobne rešitve in perspektive)« je plod timskega dela sodelavcev na oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ocenjujemo, da je posebna vrednost raziskave v interdisciplinarnem pristopu k vprašanjem sodelovanja med šolo in domom, med učitelji in starši.

Poročilo prinaša analizo stanja na področju sodelovanja učiteljev in staršev in uvide, na osnovi katerih smo skušali oblikovati nekatere temeljne smernice tega sodelovanja. Na začetku raziskovanja je bil naš cilj sicer oblikovanje modela sodelovanja med učitelji in starši, ki bi ga mogli ustrezno prilagajati v različnih situacijah, vendar gre pri sodelovanju učiteljev in staršev vedno znova za medosebni odnos, ki je dinamičen v svoji neposrednosti in procesu medosebnega komuniciranja, ki ga bistveno označujejo lastnosti vseh vključenih in številni drugi objektivni in subjektivni dejavniki. Zato smo se v zaključkih osredotočili na smernice in predloge oz. na opredelitev temeljnih izhodiščnih točk za bolj kakovostno sodelovanje. To predstavlja okvir, znotraj katerega je vedno znova možno zasnovati oblike in načine kakovostnega sodelovanja, ki bodo v korist učencem, staršem, učiteljem, šoli in širši družbeni skupnosti.

Raziskovalci v projektni skupini smo se poglobljeno ukvarjali s posameznimi raziskovalnimi vprašanji in interpretacijo rezultatov po različnih področjih:

- dr. Metod Resman s splošno utemeljitvijo sodelovanja med učitelji in starši in z vprašanjem, kako učitelji, starši in svetovalni delavci ocenjujejo medsebojno sodelovanje;

- dr. Barbara Šteh s pozitivnimi in negativnimi izkušnjami učiteljev in staršev z medsebojnim sodelovanjem in z vprašanji, kakšni so učitelji v očeh staršev in starši v očeh učiteljev;

- dr. Jana Kalin s pogledi na sodelovanje učiteljev in staršev s perspektive pouka in učnih dosežkov učencev;

- dr. Monika Govekar Okoliš z usposobljenostjo, pripravljenostjo in kompetencami učiteljev in staršev za kakovostno medsebojno sodelovanje;

- dr. Petra Mrvar s stanjem in perspektivami sodelovanja šolskih svetovalnih delavcev s starši;

- dr. Jasna Mažgon z metodološko zasnovo raziskave in podporo pri statistični obdelavi podatkov.

TEORETIČNA IZHODIŠČA SODELOVANJA MED ŠOLO IN DOMOM

Sodelovanje med šolo in domom je samo po sebi tako razumljivo, da se pozabimo vprašati, v čem je vrednost teh stikov. To je razlog, da se vprašanja med šolo in domom oziroma učitelji in starši že ves čas podcenjujejo (Prim. Pribil, 1906, str. 98). To spoznanje, ki je bilo zapisano že pred več kot 100 leti, velja tudi še danes.

Ni sporno: sodelovanje med domom in šolo oziroma učitelji in starši je namenjeno boljšemu delu in razvoju učencev/otrok, vendar pa pri tem pozabljamo, da tako sodelovanje lajša ali otežuje tudi življenje in delo učiteljev in staršev samih; ko je sodelovanje dobro, ugodnosti (prednosti, koristi) čutijo tudi starši, učitelji in šola kot celota (prim. Henderson in Berla, 1994, Epstein, 1996, Booth in Dunn, 1996, Elizalde-Utnick, 2002, Esler idr., 2002).

Prednosti (koristi) medsebojnega sodelovanja za otroke (učence, dijake)

Če poskušamo še bolj podrobno ugotavljati, kakšne učinke ima lahko dobro sodelovanje med učitelji in starši *na otroke/učence* oziroma njihovo učenje, osebnostni razvoj in vedenje, potem lahko sklepamo, da:

- otroci težijo, da bi dosegli več, ne glede na ekonomsko, socialno, kulturno poreklo ali izobrazbo staršev;
- otroci na splošno dosegajo boljše ocene (Wherry, 2005, str. 1), boljši so končni učni uspehi, na splošno je višja stopnja pozornosti pri pouku;
- otroci bolj redno izdelujejo domače naloge;
- pogosteje se vključujejo v šolske interesne dejavnosti in izvenšolske organizirane dejavnosti (društva, klube), kot učenci, katerih starši se držijo ob strani;
- pogosteje prevzemajo odgovornosti povezane s šolsko in oddelčno skupnostjo;
- ti otroci imajo boljšo (jasnejšo) samopodobo, bolj so samo-disciplinirani, kažejo večjo motivacijo za šolsko učenje in imajo višje poklicne aspiracije (Johnstone in Fogelman, 2003, str. 202);
- taki učenci izbirajo v šoli zahtevnejše predmete in programe; povečanje sodelovanja staršev pri šolskem delu otroka ima pozitivne posledice: boljše je šolsko prilagajanje in obnašanje (vedenje) otrok/učencev; taki otroci imajo manj disciplinskih kazni;
- učenci, katerih starši se vključujejo v šolsko življenje, imajo manj problemov, kot učenci, katerih starši se drže ob strani.
- uporaba alkohola, kriminal, droge in druge oblike antisocialnega vedenja se med adolescenti zmanjšujejo skladno z zviševanjem participacije staršev in dvigom splošnega učnega uspeha in napredovanja učenca;
- učenci, katerih starši se povezujejo s šolo in vključujejo v šolsko delo, se izogibajo rizičnemu in nevarnemu obnašanju; če pa se to že zgodi, potem so to bolj osamljeni primeri ali spodrsljaji in malo je verjetno, da bi tak učenec nepremišljeno vedenje ponavljal;
- ti učenci so manjkrat obravnavani tudi v centrih za socialno delo, vzgojnih posvetovalnicah ali usmerjani v inštitucije s posebnim vzgojno-izobraževalnim programom;
- tudi otroci drugačnega kulturnega ozadja (revni, priseljenci, Romi) želijo biti boljši, ko starši in strokovni delavci delajo skupaj pri postavljanju mostov med kulturo doma in kulturo šole.

Bistvo in pomen sodelovanja med šolo in domom oziroma starši in učitelji sta s tem definirana. V nadaljevanju poskušajmo naprej razčleniti vrednost, ki bi jo v tem sodelovanju morali videti (zagledati) starši in ki bi jo morali izkoristiti za pomoč staršem tudi učitelji in svetovalni delavci.

Prednosti (koristi) medsebojnega sodelovanja za starše

Sodelovanje ima *za starše* vsaj dvojno vrednost. Najprej gre za znan in tudi največkrat navajan razlog sodelovanja, to je, da se starši prek predpisanih in ustaljenih oblik stikov informirajo o delu in napredovanju otroka v njegovem učnem in osebnostnem razvoju. Take konzultacije pa so seveda pomembne tudi zaradi usklajevanja vzgojnih in socializacijskih prizadevanj obojih, kajti šola in dom vendarle predstavljata enoten socializacijski prostor, ki ga je potrebno usklajevati za uspešno vzgojo oziroma socializacijo otroka.

Manj pa se zavedamo drugega, po našem mnenju še pomembnejšega razloga, na katerega doslej sploh nismo bili pozorni. *Sodelovanje staršev z učitelji namreč pomaga pri zbliževanju otrok in staršev, kar pa je temeljni vzvod dobrega učnega dela v šoli.*

Prva (izmenjavanje informacij) in druga naloga (pomoč staršem pri zbliževanju z otrokom ob pripravah na šolsko delo) sta med seboj krožno povezani. Zakaj, kako? Sodelovanje staršev s šolo in učitelji ter pozornost, ki jo namenjajo domačim pripravam otrok na pouk, imajo za posledico boljše uspehe otrok/učencev, to pa povečuje zadovoljstvo staršev, kar je razlog za še večje zbliževanja z otrokom. To otroka/učenca dodatno motivira za dobro delo v šoli.

Ko učitelj in starši dobro sodelujejo, otroci/učenci to povezanost čutijo in se skladno s tem tudi odzivajo. Čutijo in temu primerno pa se tudi odzivajo, ko ugotovijo, da staršem ni mar za to, kaj se z njim dogaja v šoli in ko niti učitelja ne zanima, kaj se z njim dogaja doma.

Lahko bi dejali, da je v tej drugi nalogi pravzaprav skrita formula uspeha. Ta druga naloga nalaga šoli, učiteljem in šolskim svetovalnim delavcem, da svojo pozornost od *neposredne* pomoči otroku pri učenju in *neposrednim* spopadanjem z nezaželenimi navadami in vedenjem v šoli, usmerijo v *sodelovanje* s starši.

Otrokov odnos do šole in šolskega dela se bo spremenil, ko bodo starši spremenili svoj odnos do otroka in njegovega šolskega dela. Prek spremenjenega odnosa staršev do otroka in njegovih priprav na pouk in učenja, se lahko dosežejo boljši učni in vzgojni rezultati. To je tudi bistvena značilnost sodobne paradigme konzultacij.

Eno bistvenih spoznanj torej je, da je otroku pomembna starševska opora (pomoč, spodbujanje) *pri pripravi na pouk in da imajo vzpostavljeno zvezo z učitelji.* Otroci, ki dobijo doma spodbudo, starši pa so vzpostavili zvezo z učiteljem in šolo, so na splošno boljši v učnem uspehu in osebnostnem razvoju, kot pa učenci, ki te podpore (spodbude) ne dobijo. To tezo smo poskušali tudi mi empirično preveriti.

Oporo in pomoč, ki jo učenci dobijo doma od staršev, torej nujno potrebujejo. To vodi do spoznanja, da šola in učitelj nikoli ne more nadomestiti tistega, kar lahko za pripravo na pouk in učenje naredijo starši doma! Niti visoko usposobljeni učitelji in svetovalna služba v šoli nikoli ne morejo zagotoviti učencem tiste in take pomoči, kot jo lahko dajo starši svojim otrokom doma. To velja tudi *za starše z nižjo stopnjo izobrazbe*, ki otrokom ne morejo pomagati kot inštruktorji pri učenju in jim nuditi tistega, kar lahko nudijo visoko izobraženi starši!

Dobro delo otroka v šoli motivira tudi starše, da razvijejo *boljši odnos s šolo in učitelji*: starši, ki se bolj zanimajo za otrokovo delo v šoli, tudi brez strahu navezujejo stike z učitelji. Starši,

katerih otroci nimajo težav v šoli, imajo razvite boljše stike z učitelji, kot starši, katerih otroci imajo težave. Starši, katerih otroci v šoli nimajo težav, so bolj zadovoljni z delom šole in učiteljev, kot starši, katerih otroci v šoli niso preveč uspešni.

Starši, ki so zadovoljni z otrokovim napredkom pri učenju in splošnem razvoju, z zadovoljstvom gledajo tudi na učitelja in njegovo delo, kar jih zbližuje s šolo in učitelji. Otrokov uspeh in napredovanje sta torej motivacijski faktor sodelovanja staršev s šolo.

Dokler imajo otroci dober učni uspeh in so tudi sicer v razvoju uspešni, toliko časa starši ne bodo imeli strahu prihajati v šolo, večje pa bo tudi zaupanje v učitelje. Ko pa bo učni uspeh in razvoj otroka zastal ali nazadoval, se bodo začeli tudi starši oddaljevati od šole, kar pomeni svojevrsten paradoks, nelogičnost. Namesto, da bi starši povečali zanimanje za otroka in njegovo šolsko delo ter iskali tesnejše sodelovanje s šolo, se pogosto dogaja, da se zaradi vrste razlogov, ki jih bomo kasneje poskušali razčlenjevati, rahljajo vezi sodelovanja.

Največ informacij o tem, kaj se dogaja z otrokom v šoli, starši ne zvedo prek neposrednega stika z učitelji, ampak prek otrokovih priprav na pouk doma. Starši, ki sodelujejo pri pripravah otroka na pouk:

- bolje spoznajo šolski program (kurikulum) in imajo boljši vpogled v učiteljevo delo, zato se
- izboljša percepcija staršev o šoli, bolje razumejo učitelje, s tem pa se veča uglašenost s šolo in učiteljevimi zahtevami glede pouka, učenja in obnašanja. Starši, ki se dobro informirajo o šolskem delu so tudi
- bolj pozitivno nastrojeni do šolskega osebja, kot pa starši, ki zanemarjajo skrb za otrokovo učenje doma in zanimanje za šolo. Če se starši ukvarjajo z otrokovimi pripravami na pouk doma se pogosteje vključujejo tudi v šolske organe,
- imajo bolj celostno izoblikovano mnenje o vplivu šolskega dela na otrokov razvoj in so tudi aktivnejši glede predlogov o spremembi politike strategije šolskega vzgojno-izobraževalnega dela,
- pogosteje podpirajo šolske programe in so bolj aktivni v drugih lokalnih aktivnostih.

Ko ima večje angažiranje staršev za posledico boljše učne rezultate otrok/učencev, ima to posledice na obnašanje staršev do otrok in njihovo počutje. Taki starši se:

- obnašajo bolj odgovorno in občutljivo do otrokovih socialnih, emocionalnih in intelektualnih potreb, bolje spoznajo svojega otroka. To jim daje osnovo, da
- razvijejo bolj pozitiven odnos do sebe;
- povečuje se jim samozaupanje in dogaja se, da se vključujejo v otrokove priprave na pouk zaradi sebe;
- postanejo bolj samozavestni pri sprejemanju starševskih odločitev;
- manj kaznujejo in več spodbujajo otroke za šolsko delo.

Otroci seveda prevzemajo tudi družinske obveznosti in naloga staršev je, da uravnavajo družinske obveznosti, s katerimi obremenjujejo otroke in obveznosti, ki jih ima otrok do šole.
Vključevanje otroka v družinske (skupne) obveznosti in vključevanje staršev v obveznosti, ki jih ima otrok do šole, bo pomagalo zbliževati otroke in starše, to pa bo imelo še druge ugodne posledice za oboje, starše in otroke.

Prednosti (koristi) medsebojnega sodelovanja za učitelje in šolo

Če poskušamo še ugotoviti temeljne prednosti, ki naj bi jih spoznal in sprejel učitelj od tega sodelovanja, potem lahko identificiramo vsaj dve.

1. Uspešno učenje in osebnostni razvoj otrok pelje prek sodelovanja s starši in dobri učni in drugi uspehi so tudi uspehi učiteljev. Je še kakšen boljši pokazatelj uspešnosti (kakovosti) učiteljevega dela, kot so dobri učni in razvojni rezultati učencev? Najbrž ne. *Uspehi učitelja pri delu peljejo prek sodelovanja s starši*.

Če gornja teza, da učni uspeh in razvoj otroka pelje prek sodelovanja med starši in učitelji (šolo in domom) drži, potem drži tudi teza, da naše fakultete, ki izobražujejo učitelje, delajo eno večjih napak, ker ne usposabljajo učiteljev za zbliževanje oziroma sodelovanje s starši. Pozornost dodiplomskega izobraževanja je usmerjena v glavnem na to, kako bo učitelj vodil učni proces in morda še na to, kako bo med poukom obvladal učence (kar seveda ni slabo), manj ali skoraj nič pa v to, kako razvijati odnose s starši učencev. To pa je pomanjkljivost fakultet, ki izobražujejo učitelje.

Učitelju predstavlja sodelovanje s starši primarni vir spoznavanja življenja otroka, kot ga ta živi izven razreda in šole. Spoznavanje družinskih okoliščin (pogojev) življenja, otrokovih interesov in osebnostnih lastnost, učitelju pomaga razumeti otroka in vse to upoštevati pri vodenju pouka in učenja, kar zvišuje uspehe njegovega dela. Ne glede na to, kako visoko učitelji uvrščajo pomen sodelovanja s starši, je dejstvo, *da poznavanje perspektive staršev glede svojega otroka bogati učiteljevo delo*. Od tod bi veljalo izpeljati sklep: spoznati starše pomeni bolje spoznati tudi njihove otroke/učence in zato tudi lažje obvladoval situacijo v razredu.

2. Tako kot ima dobro sodelovanje in dober učni uspeh otroka vpliv na zadovoljstvo staršev, tako ima dober učni uspeh učenca tudi vpliv na *zadovoljstvo učitelja*. Tudi učitelj doživlja največje zadovoljstvo, ko ugotovi, da je imelo njegovo delo z učencem ugodne vzgojno-izobraževalne rezultate. Dober učni uspeh učenca pa dodatno *motivira učitelja* za še bolj kakovostno delo.

Redni stiki z učitelji (vendar ne samo prek domačih nalog) staršem pomagajo spoznati in razumeti učitelje kot osebnosti in zahtevnost njihovega dela. Dokler starši ob stikih ne doživijo tovrstne osebne izkušnje, toliko časa bodo o učitelju in njegovem delu govorili v obliki splošnih polresnic ali stereotipov, ki so si jih oblikovali v preteklosti ali se širijo med ljudmi.

Dobro sodelovanje, poznavanje učitelja in njegovega dela, ki ima za posledico dobro delo in razvoj otroka, spodbudi starše, da z večjo naklonjenostjo in spoštovanjem javno in zasebno pohvalno govorijo o učitelju in njegovem delu. Priznanje staršev in učencev viša zadovoljstvo in samozavest učiteljev, to pa tudi njih dodatno motivira za dobro delo. Rekli bi lahko, da se *motivacija učiteljev za kakovostno delo najbolj vzdržuje s priznanjem, ki ga le-ta dobi od učencev in staršev*.

Učitelj danes poleg materialnega, finančnega priznanja (nagrade) potrebujejo še kakšno drugo priznanje in potrditev.

Raziskave, ki smo jih navedli že na drugem mestu (Resman, 1994, str. 217) so pokazale, da učitelji kot najpogostejši razlog za to, da ostajajo na šoli, navajajo zadovoljstvo pri delu in spoznanje, da je njihovo delo cenjeno. Seveda je pomembno, da dobro delo učitelja opazi ravnatelj, vendar so tudi ugotovitve, da bolj kot pohvala ravnatelja, vpliva na učiteljevo motivacijo za delo zadovoljstvo staršev in učencev. Torej: priznanje, ki mu ga dajo za delo kolegi, je za učitelja sicer pomembno, vendar je še bolj pomembno, če mu ga dajo starši in

učenci; tako zadovoljstvo je tudi trajnejše. To je eden pomembnejših pozitivnih virov energije, ki jo učitelj potrebuje za zavzeto pedagoško delo.

Ko starši izkazujejo podporo učiteljem, se v učiteljih vzbuja občutek (zavest, spoznanje), da so nekaj vredni (zvišuje se jim samovrednotenje), kar pa prispeva k temu, da ostajajo v tem poklicu. Če pa starši z omalovaževanjem govore o učitelju v šoli, če podcenjujejo njegovo delo, potem jim jemljejo voljo do dela, znižuje se samopodoba, učitelji beže iz tega poklica. Občutenje vrednosti in spoštovanja, ki ga učitelji dobijo od staršev, je bistveno tudi za učitelje, pomanjkanje tega občutka pa je glavni vzrok, da učitelj zapade v izgorevanje, pedagoško depresijo, strokovni in osebnostni stres. Pomanjkanje spoštovanja in priznanja staršev bi bil po tej logiki lahko med glavnimi vzroki, da učitelji zapustijo poklic.
Gornjo tezo pa lahko razvijamo še naprej, in sicer, če starši podcenjujejo delo učitelja, potem tudi učenci z omalovaževanjem in podcenjevanjem gledajo na učitelja in njegovo delo. Tako *odnos staršev do šole vpliva na držo otroka in njegovo obnašanje v razredu, to pa, kot smo že zapisali, olajšuje ali pa otežuje delo učitelja v razredu.*

Starši, ki so s pomočjo šole, učiteljev in svetovalnih delavcev rešili težave svojega otroka, postanejo najboljši zagovorniki in sodelavci učiteljev.

Iz tega kratkega razpravljanja se postavljajo vprašanja, ki so nekako ves čas v ozadju razreševanja problemov med šolo in domom oziroma učitelji in starši. Sprašujemo se, ali učitelji potrebujejo priznanje in spoštovanje staršev? Ali to priznanje in spoštovanje dobivajo? Ali po mnenju učiteljev starši podcenjujejo njihovo delo? Je nekorekten odnos, ki ga učitelji doživljajo s strani staršev in učencev, eden od razlogov, da učitelji ne iščejo poti zbliževanja s starši? Bi bilo mogoče po tem delu razprave oblikovati celo naslednjo tezo: *če so učitelji razočarani nad svojim delom, potem je potrebno spremeniti odnos staršev do učitelja*.

Če drži teza, da pot do učenčevega dobrega, boljšega, izboljšanega učnega uspeha pelje prek družine in staršev, in če je kakovost učiteljevega dela odvisna od sodelovanja, priznanja in spoštovanja, ki ga dobivajo od staršev in učencev, potem moramo najti poti za zbliževanje.

Treba pa je opozoriti, da ima dobro sodelovanje s starši na tej individualni ravni tudi *širši šolski in socialni odmev*. Ob dobrem sodelovanju staršev s šolo se vodstvu šole in učiteljem opira vpogled v kulturo okolja in vso različnost družin. To je osnova za boljše razumevanje in spoštovanje družinskih okoliščin življenja, starševskih pogojev dela, družinskih vrednot, zamisli vzgoje, obveznosti, časa itd.

Dobro sodelovanje s starši ima za posledico večjo angažiranost staršev na šolskem in lokalnem nivoju. Ko si vodstvo šole pridobi starše na svojo stran, ko starši zastopajo interese cele šole in se zavzemajo za delo v dobro šole, potem se viša delovna morala učiteljev in vodstev šol. Šolski programi, pri katerih so sodelovali starši in ki spodbujajo vključevanje staršev, so običajno bolj kakovostni (polni, pestri, prilagojeni potrebam otrok in staršev) kot pa programi, ki ne vključujejo staršev.

Šole, ki v svoje delo aktivno vključujejo večje število staršev, imajo v okolju (lokalnih skupnostih) višji ugled (Hendenson, v Wherry, 2005, str. 3) kot šole, ki zanemarjajo sodelovanje s starši in zato imajo te šole tudi večjo podporo lokalnih skupnosti (prim. Soo-Yin Lim, 2003, str. 137) .

Poleg tega, da učitelji in ravnatelji doživljajo večje zadovoljstvo, večje spoštovanje dobiva tudi učiteljevanje kot poklic. To je dobra reklama za mlade, da se odločajo za učiteljski poklic.

S tem delom razprave smo poskušali pogledati še bolj v ozadje, zakaj je vredno strokovne napore vložiti v sodelovanje s starši. Čeprav je namen pomagati otroku/učencu v njegovem

osebnostnem razvoju in pri učenju, vidimo, da ima sodelovanje tudi neposredne in ugodne posledice za starše ter učitelje in njihovo delo.

Kaj vpliva na sodelovanje med šolo in domom?

Na vzpostavljanje stika s starši, na razvoj in vzdrževanje odnosa ter sodelovanja med šolo in domom vpliva vrsta dejavnikov. Eccles in Harold (1996) na podlagi izčrpnega pregleda raziskav o sodelovanju med šolo in domom navajata naslednje:

- *Značilnosti, odnos in drža staršev oziroma družine do šole*; med *značilnosti staršev oziroma družine* avtorja uvrščata spol, starost, izobrazbo, kulturni izvor, število otrok, družinski status, zaposlitveni status, socialnoekonomski status, psihološko podporo v družini; med *odnos in držo staršev oziroma družine* pa uvrščata vrednote, starševsko vlogo, zadovoljstvo s samim seboj, odnos do šole, do lastnega šolanja, pričakovanja ob otrokovem šolanju in uspehu, percepcijo otrokovih sposobnosti in interesov, odnos do otrokovih spretnosti, odnos z otrokom, vzgojne cilje.
- Med *značilnosti otroka* spadajo: spol, starost, kulturni izvor, spretnosti, interesi, pretekle izkušnje ter temperament otoka.
- *Značilnosti, odnos in drža šolskega osebja*; med *značilnosti šolskega osebja* avtorja uvrščata spol, starost, kulturni izvor, socialnoekonomski status, leta delovnih izkušenj; med *odnos in držo šolskega osebja* pa vrednote, starševsko vlogo, stereotipe, zadovoljstvo s samim seboj, cilje, ki si jih postavijo za učence, odnos do učencev in znanje ter spretnosti s področja sodelovanja s starši.
- *Značilnosti šole* so vrsta in stopnja šole, velikost šole, socialnoekonomski status šole, klimo v šoli in odnos do sodelovanja s starši.
- Glede *značilnosti širše okolice* gre za možnosti sodelovanja z drugimi institucijami v okolju šole in doma, podporo v drugih institucijah, varnost in spodbudnost okolice, v kateri je šola in kjer otrok živi.
- K tem dejavnikom Epstein (1996) dodaja še *čas*, ki je na voljo za sodelovanje tako s strani šole kot s strani staršev; pomanjkanje časa negativno vpliva na odnos in medsebojno sodelovanje.

Kot vidimo, gre za vrsto subjektivnih in objektivnih dejavnikov, ki lahko sodelovanje in odnos med šolo ter domom spodbujajo ali pa zavirajo. Sodelovanje bo tem bolj uspešno, čim bolj bodo učitelji, svetovalni delavci in starši poznali ter razumeli značilnosti (posebnosti) drug pri drugem in odnos ter držo do medsebojnega sodelovanja.

Ovire sodelovanja med šolo in domom

Ob vsem tem se postavlja vprašanje: Kje iskati vzroke, da učitelji in starši težko vzpostavijo medsebojno sodelovanje?

Liontos (1992, v Esler idr., 2002, str. 395) navaja nekatere možne ovire za sodelovanje med šolo in domom. Kot ovire pri starših vidi: občutke neuspeha in nizke samopodobe; negativen odnos in slabe izkušnje z lastnim šolanjem; občutek, da jih šola oziroma učitelji ne spoštujejo in ne sprejemajo kot ostale starše; prepričanje, da je otrokovo delo v šoli stvar šole; kulturne in jezikovne ovire; socialnoekonomske ali čustvene zadrege; logistične težave: pomanjkanje časa, težave glede varstva otrok, težave s prevozom, z delovnim časom ipd.

Kot ovire pri učiteljih in šoli našteva: da šola jemlje vključevanje staršev kot »neprijetno« obveznost; zmedenost učiteljev glede svoje vloge v odnosu do staršev; občutek učiteljev, da niso sposobni sodelovati in delati z družinami v stiski; premalo znanja za delo z npr. ločenimi starši, družinami, kjer se izvaja nasilje, družinami, ki prihajajo iz drugega kulturnega in

jezikovnega okolja; stereotipi o revnih, marginalnih družinah češ, da jim ni mar za otroka in ne želijo sodelovati v delu šole; s tem povezana nizka pričakovanja učiteljev do otrok z različnimi težavami; nezanimanje in pasivna vloga šole pri vključevanju staršev v dejavnosti šole, da bi se le-ti počutili dobrodošle; komunikacija šole s starši se osredotoča na slabe, negativne novice; šola se kaže kot nedostopna in vzvišena do staršev; pomanjkanje finančnih sredstev in časa.

Tudi Hornby (2000) navaja zelo širok pregled dejavnikov, ki ovirajo učinkovito sodelovanje med učitelji in starši:

- Opozori na dve demografski spremembi zadnjih desetletij, ki otežujeta vključevanje staršev zaradi preobremenjenosti. V sodobnem času je zaposlena večina mam šolo obveznih otrok in v mnogi deželah se skoraj polovica zakonov konča z ločitvijo, tako da otroci živijo v enostarševskih družinah. Tak trend je značilen tudi za slovenski prostor.
- Kot zgodovinsko/družben dejavnik izpostavi tradicionalni pogled na vlogo šole, ki ga je zelo težko premostiti. Šole so videne kot prostor, kamor so otroci poslani, da bi postali izobraženi in to je naloga učiteljev. Hornby (prav tam) opozori, da na drugi strani obstajajo tudi že družbena okolja, v katerih je zelo težko doseči zadovoljivo raven vključevanja staršev glede na pričakovanja teh. Vprašanje je, kaj je značilno za naš prostor. Zanimivo bo ugotoviti ali se ta pričakovanja staršev razlikujejo glede na njihovo stopnjo izobrazbe.
- Lažje je vzdrževati višjo raven aktivnega vključevanja staršev v državah, v katerih je jasna in dogovorjena šolska politika ter so predpisane določene oblike sodelovanja. Te pri nas vsekakor so predpisane, vprašanje pa je, v koliki meri in na kakšen način so zaživele v praksi.
- Pomemben dejavnik so tudi stališča staršev, a Epstein (1990, v Hornby, 2000) v zvezi s tem ugotavlja, da je večina staršev zainteresirana za izobraževanje svojih otrok in to ne glede na socialno poreklo in položaj. Problem vidi v tem, da večina staršev ne ve, kaj šole pričakujejo od njih in kako lahko prispevajo k šolanju svojih otrok.
- Organizacija šolskega sistema je prav tako lahko pomemben dejavnik, saj je vključevanje staršev lahko popolnoma drugačno, če otroci obiskujejo šolo v domačem okolju, kjer so šole videne kot del skupnosti, v primerjavi z obiskovanjem šole izven domačega okolja. V zvezi s tem nas bodo posebej zanimale razlike v kakovosti sodelovanja med učitelji in starši med mestnimi in nemestnimi šolami.
- Znatno vlogo ima tudi šolska kultura. Bolj avtokratska je vodstvena struktura šole, manjša je verjetnost, da bodo znali vzdrževati partnerski odnos med starši in učitelji. Kjer sodelovanje ni norma med samimi učitelji na šoli, ni verjetno da bo prišlo do sodelovanja med učitelji in starši, ki je potrebno za učinkovito vključevanje staršev.
- Da bi šole učinkovito vključevale starše, morajo imeti jasno vizijo in dobro ustaljene postopke dela s starši. Na politiko posamezne šole seveda vplivata tudi nacionalna in regionalna politika, a je prva pomembno odvisna tudi od pogledov učiteljev ter še posebej od vodstva šole.
- Intenzivnejše vključevanje staršev zahteva tudi več učiteljevega dela in časa. Ali učitelji to ob vseh novih obveznostih, ki se jim nalagajo, sploh zmorejo? Če skušamo spodbuditi in razviti višje ravni sodelovanja med učitelji in starši, je potrebno zagotoviti tudi dodatne finančne in človeške vire.
- Epstein (1985, v Hornby, 2000, str. 5) »izpostavlja, da večina učiteljev ni deležna, ali pa le v manjši meri, usposabljanja za delo s starši tako v okviru dodiplomskega izobraževanje kot kasneje v okviru dodatnega izpopolnjevanja.« Prav tako v raziskavah o usposobljenosti učiteljev v slovenskem prostoru med drugim ugotavljajo: manjšo usposobljenost učiteljev na področju vodenja in komunikacije ter sodelovanja s starši oz. pomemben razkorak med želenimi in pridobljenimi kompetencami na tem področju (Peklaj, Puklek Levpušček, 2006); ravnatelji med drugim izpostavljajo, da je šibka stran sveže diplomiranih učiteljev tudi njihova neusposobljenost za delo s starši

(Razdevšek Pučko, 2004) in da bi si pedagoški delavci pri nas zlasti želeli pridobiti dodatna znanja s področja vzgoje in komunikacije, mlajši pedagoški delavci pa tudi v zvezi z delom s starši (Cencič idr., 2005).

- Pozitivna stališča učiteljev do dela s starši so seveda ključna za uspešno vključevanje staršev. Zanimivo je, da tako učitelji kot starši pogosto poročajo o tem, da medsebojno interakcijo doživijo kot stresno. Na tem mestu si poglejmo pogosta stališča, ki jih imajo učitelji o starših, in prispevajo k neuspešnem sodelovanju:
  - starši so videni kot problem, ker ne sprejmejo učiteljevega, svetovalčevega pogleda na problem;
  - starši so videni kot tekmeci; lahko imajo različne cilje in prioritete glede na te, ki se postavljajo v šoli, starši pogosto poročajo o stvareh, ki jih učenci doma uspešno opravijo, a v šoli niso opažene; tako učitelji kot starši dvomijo v delo in ukrepe drug drugega;
  - učitelji lahko smatrajo starše kot preveč ranljive, da bi jih lahko smatrali kot partnerje, ali pa s svojim superiornim nastopom še prispevajo k ranljivosti in obrambnem vedenju staršev;
  - učitelji vidijo starše kot manj sposobne in zato ne jemljejo idej in mnenj staršev kot kredibilnih, čeprav si to zaslužijo, saj imajo starši ogromno informacij o svojih otrocih, ki bi lahko zelo koristile učiteljem;
  - učitelji vidijo starše kot potrebne pomoči in domnevne slabosti staršev postanejo središče obravnave namesto težav otroka; starši to občutijo kot ekstremno frustrirajoče;
  - starši so lahko videni kot vzrok učenčevih težav v smislu zanemarjanja ali neustreznega discipliniranja, ipd., vendar so zelo pogosto obravnavani kot slabi starši celo, ko gre za specifične učne težave otroka; starši se že tako večinoma čutijo krive zaradi enega ali drugega vzroka in povečevanje njihovega občutka krivde zagotovo ne vodi k reševanju problemov;
  - mnogi učitelji so prepričani, da je do staršev potrebno vzdrževati profesionalno distanco; določeno mero čustvene distance so izpostavljali v mnogih treningih profesionalnih spretnosti, lahko pa izvira iz vseh predhodnih stališč ali pa nezaupanja v samega sebe; problem je, da starši zelo hitro začutijo to emocionalno distanco in jo doživljajo kot pomanjkanje učiteljeve empatije ter ob tem izgubijo zaupanje v učitelja.

Te ovire je treba na šoli identificirati, jih sprejeti, razumeti in sistematično odpravljati. To omogoča evalvacija dosedanje prakse sodelovanja s starši, s katero se ovrednoti lastno ravnanje, spoznava se moč in nemoč šole, učinkovitost in neučinkovitost dosedanjega dela s starši. Evalvacija, ki naj bi vključevala vse udeležene v sodelovanju, omogoča tako na institucionalni kot osebni ravni refleksijo o vzpostavljenem odnosu in dosedanji praksi medsebojnega sodelovanja.

Pričakovanja učiteljev in staršev drug do drugega

Eno bistvenih vprašanj zaradi katerega pogosto nastajajo prevelika razhajanja med šolo in starši zadeva *pričakovanja* šole in učiteljev na eni strani ter staršev na drugi. Gre za vprašanje odgovornosti staršev in odgovornost šole in učiteljev za otrokovo učenje in razvoj. Te razlike so do določene stopnje razumljive, ker nobena šola ne more prilagoditi svojega dela prav vsakemu staršu in otroku.

Hornby (2000) ugotavlja, da imajo povsod po svetu starši bolj ali manj enaka pričakovanja do učiteljev in učitelji do staršev, vendar si je potrebno ta na začetku sodelovanja vedno znova razjasniti, saj so običajno eni in drugi pristno presenečeni nad pričakovanji drugih. Med temi je običajno veliko komplementarnosti, seveda pa obstajajo tudi razlike. Naj navedemo le nekaj tipičnih *pričakovanj staršev*. Ti pričakujejo od učiteljev:

- da se ti v večji meri posvetujejo z njimi in prisluhnejo njihovemu pogledu,
- da so ti bolj odprti za poglede, stališča drugih,
- da so učitelji pripravljeni priznati, če česa ne vedo,
- da učitelji stopijo z njimi v stik, če posumijo, da ima njihov otrok kakršne koli težave,
- da učitelji vse otroke obravnavajo s spoštovanjem,
- da učitelji upoštevajo individualne razlike med učenci,
- da učitelji identificirajo učne težave otrok in jim skušajo pomagati,
- da se pogovarjajo o napredku učencev tako z drugimi učitelji kot s starši,
- da učitelji redno popravljajo naloge, ki jih dajejo učencem ipd.

Učitelji pa pričakujejo od staršev:
- da so z njimi odkriti glede otrokovih osebnih potreb in zdravstvenih težav,
- da jim povedo o vseh domačih razmerah, ki lahko vplivajo na učenčevo delo v šoli in njegovo učno uspešnost,
- da tudi doma podpirajo upoštevanje šolskih pravil vedenja,
- da spremljajo domače delo otroka (npr. pregledujejo domače naloge, ga poslušajo pri branju...),
- da imajo realistična pričakovanja do svojih otrok,
- da se udeležujejo roditeljskih sestankov, govorilnih ur in drugih aktivnosti pripravljenih za njih,
- da preberejo in upoštevajo sporočila, poročila, ki jih domov pošljejo učitelji ipd.

Če bi pisali seznam pogojev, pravil in dolžnosti, ki jih morajo upoštevati ter izpolnjevati eni in drugi za doseganje t. i. *partnerskega odnosa* (o tem več v nadaljevanju), ta ne bi bil precej drugačen od gornjih dveh seznamov.

Kaj omogoča kakovostno sodelovanje med šolo in domom?

Poznamo več *pristopov k vzpostavljanju odnosov med učitelji in starši,* diferenciramo in razvrstimo jih vse od tistih, ki zmanjšujejo vključevanje in aktivno vlogo staršev, do tistih, ki ga promovirajo (podrobneje Hornby, 2000). Najustreznejši model sodelovanja med učitelji in starši je *partnerski model* (prav tam), saj vključuje delitev ekspertnosti in nadzora z namenom zagotoviti optimalno izobraževanje za otroke, k kateremu prispevajo tako učitelji kot starši. Seveda pa je partnerstvo nemogoče vzpostaviti, če med učitelji in starši ni vzajemnega spoštovanja. Učitelji in starši morajo poslušati drug drugega in upoštevati drug drugega. Poleg tega lahko govorimo o partnerstvu, ko gre za skupno načrtovanje in delitev odgovornosti ter za neko trajnejše zavzemanje in izvajanje določenih aktivnosti. Hornby (prav tam) izpostavlja štiri ključne elemente takega partnerstva:
- dvosmerna komunikacija,
- vzajemna podpora,
- skupno odločanje,
- spodbujanje učenja.

Partnerski model je viden kot najustreznejši za razvijanje konstruktivnega vključevanja staršev, saj učitelji upoštevajo tudi potrebe staršev in se zavedajo različnih načinov, na katere starši lahko prispevajo k razvoju in izobraževanju svojih otrok. Ne pomeni pa, da je ta model najustreznejši v vseh situacijah. Pomembno je, da znamo biti fleksibilni in prilagajati pristop tudi značilnostim staršem. V določenem trenutku bo za nekatere lahko dobrodošla natančna predstavitev sheme domačega branja kot pomoč otroku pri osvajanju določenih bralnih spretnosti, v drugem primeru spet bodo starši tisti, ki bodo znali sami najbolje izbrati temo, ki bi jo bilo dobro obravnavati v okviru »šole za starše«.

Hornby (prav tam) izpostavlja dve *ključni naravnanosti učiteljev* potrebni za razvijanje *partnerskega odnosa* s starši:

1. Da bodo učitelji lahko razvijali partnerski odnos s starši je ključno, da bodo v medosebni komunikaciji z njimi *pristni, spoštljivi in empatični*.
   Pristni zmorejo biti le učitelji z določeno mero samozaupanja, saj so le tako lahko odkriti in tudi priznajo svoje napake ter se ne skrivajo po nepotrebnem za fasado kompetentnosti. Spoštljivost med drugim pomeni tudi to, da učitelji vedno resno vzamejo in upoštevajo mnenja staršev, saj so oni tisti, ki so dolgoročno odgovorni za otrokov razvoj in poznajo otroka s perspektiv, ki so učiteljem lahko neznane in prikrite. Najpomembneje pa je, da učitelji razvijejo sposobnost empatije in skušajo videti položaj otroka s perspektive staršev, saj to najverjetneje pripelje do učinkovitega partnerstva med učitelji in starši.

2. Drugo potrebno stališče učitelja pa se nanaša na učenca – učitelj naj bi zavzel *upajo,č a realističen pogled na možen napredek in prognozo učenca*.
   Starši potrebujejo učitelje, ki so optimistični, a obenem realistični glede razvoja njihovega otroka in se ne izogibajo odprtemu in odkritemu pogovoru. Potrebno je le, da ga vodijo z določeno mero senzibilnosti. V zvezi s tem je pomembno tudi, da se soočijo s svojimi pogledi na določene primere »kot brezupne«, saj je v vsaki situaciji možno doseči določen napredek, čeprav ne rešimo vseh problemov in dosežemo vseh ciljev.

Po pregledu različnih stališč, ki jih zavzemajo učitelji do staršev in lahko ovirajo ali na drugi strani vodijo v plodno sodelovanje, lahko izluščimo, da je ključno ali učitelj lahko sprejme starše kot enakovredne sogovornike in partnerje v skupnem vzgojno-izobraževalnem delovanju in reševanju problemov ali jih na drugi strani postavljajo v podredno vlogo, ko jih je potrebno predvsem poučiti, ali nadredno vlogo, ko je potrebno pred njimi predvsem opravičevati in utemeljevati svoje ukrepe. Pri vzpostavljanju in vzdrževanju enakovredne vloge oz. partnerskega odnosa med učitelji in starši nam lahko pomaga zavedanje, da smo tako učitelji kot starši lahko strokovnjaki, le da učitelji za izobraževanje in starši za svoje otroke. S starši bomo lahko tvorno sodelovali le, če jim bomo lahko priznali in upoštevali njihove moči in kompetentnost (O'Callaghan, 1993, v Čačinovič Vogrinčič, 1999). Pogosto podcenjujemo pomembnost informacij, ki nam jih lahko odkrijejo o svojih otrocih starši, kot učitelji pa jim na drugi strani lahko odkrijemo, kako deluje njihov otrok v šolskem okolju in to ne le na kognitivnem področju temveč tudi na čustvenem in socialnem področju; poleg tega pa so učitelji tisti, ki naj bi bili kompetentni za ustvarjanje optimalnega in vzpodbudnega učnega okolja z namenom olajšati in spodbuditi proces učenja. Poglede enih in drugih pa seveda lahko subjektivno obarva pozicija, s katere vstopata v odnos. Starši so po pričakovanju »advokati« svojega otroka (Henry, 1996, v Čačinovič Vogrinčič, 1999), nanj so čustveno vezani in določene »resnice« o svojem otroku težko sprejmejo. Tudi učitelji niso tako neodvisni v svojih pogledih kot bi se zdelo na prvi pogled, saj so del sistema, ki pred njih postavlja svoje zahteve in vrednostne kriterije, ki prav tako lahko omejijo učiteljevo perspektivo (npr. njihova podoba »dobrega, pridnega učenca«). Če staršem in učiteljem uspe vzpostaviti medsebojno zaupanje in so lahko odkriti drug do drugega, lahko oboji vidijo učence, drug drugega ter probleme v realnejši luči, kar vpliva na njihovo učinkovitejše delovanje.

Načela, ki jim je potrebno slediti za doseganje kakovostnega in učinkovitega sodelovanja

Vsekakor je potrebno za doseganje učinkovitega sodelovanja med učitelji in starši slediti *določenim načelom*. Kalin (2003) izpostavlja naslednja:

- temeljno je vsekakor medsebojno spoštovanje in sodelovanje,
- upoštevati in spoštovati je potrebno osebnost staršev (starši imajo zelo različno stopnjo dosežene izobrazbe, raznolike poklice, obveznosti in skrbi, svoje dobre in svoje slabe lastnosti) ter

- individualne razlike med starši (sami imajo raznolike izkušnje s šolanjem, nekateri znajo svojim otrokom bolje pomagati, so bolj realni, drugi se ne znajdejo najbolje, lahko preveč ali premalo zahtevajo od sojih otrok...),
- zavedati se je potrebno, da so v skrbi za otroka starši in učitelji partnerji,
- upoštevati je potrebno tudi interese in potrebe staršev,
- zagotoviti je potrebno vzvode za aktivno sodelovanje staršev.

Rečeno je že bilo, da spoštovanje ne pomeni le vljudne komunikacije s sogovornikom, temveč da ga resno vzamemo in upoštevamo njegova mnenja, skrbi ... ne glede na izobrazbo, poklic, spol, etično in kulturno pripadnost ter druge značilnosti, ki ga določajo. Vsekakor pa moramo, ko načrtujemo in gradimo sodelovanje, upoštevati značilnosti in potrebe staršev ter njihove možne prispevke. V prvih korakih je vsekakor potrebno razjasniti, kakšna pričakovanja imamo učitelji in starši drug do drugih ter kakšne so naše preference do različnih oblik sodelovanja.

Kompetence učiteljev za kakovostno sodelovanje s starši

Učiteljeve kompetence za kakovostno sodelovanje s starši, štejemo med širše profesionalne kompetence, ki so vezane na različne načine, oblike in metode učiteljevega sodelovanja s starši. Med pomembne učiteljeve kompetence štejejo posamezni avtorji (npr. Clutterbuck, 2004, Brajša, 1983, Rečnik, 2004, Elliott, 1996, Whitty, 1996) pomen učinkovite komunikacije in drugih osebnostnih lastnosti ter sposobnosti. Tako kot omenjajo, da je učinkovitost in kakovost vzgojno-izobraževalnega dela v šoli odvisna od učiteljeve komunikacije z učenci, enako tako lahko dokazujemo, da je tudi kakovost učiteljevega sodelovanja s starši odvisna od učinkovite komunikacije in drugih sposobnosti učitelja ter njegovih sposobnosti, pridobljenih v medsebojnih odnosih sodelovanja s starši.

Iz opredelitev učiteljevih kompetenc različni avtorjev (Clutterbuck, 2004, Brajša, 1983, Rečnik, 2004, Elliott, 1996, Whitty, 1996), lahko razberemo naslednje:

1. Med pomembnimi za kakovostno sodelovanje učiteljev s starši se izpostavi izraziteje *učinkovito komuniciranje*. Učitelj učinkovito komunicira, če zna prepoznati odnose s starši ter se jim primerno prilagoditi. Učitelj mora biti sposoben vzpostavljanja ustrezne, učinkovite komunikacije v sodelovanju s starši.

2. Kakovostno sodelovanje in dober medsebojni odnos učitelja s starši lahko povežemo s *pozitivnim sodelovalnim ozračjem*, tako da je učitelj tisti, ki je sposoben ustvariti pozitivno ozračje, spodbujati starše k sodelovanju, da mu zaupajo. Na ta način ustvarja učitelj uspešno sodelovalno klimo, zna navezovati pristne človeške odnose, uporablja empatijo in je objektiven v medsebojnih odnosih sodelovanja. Učitelj naj bi kljub določeni psihični bližini v odnosih s starši, ohranjal tudi »razdaljo« med seboj in posameznim staršem. Vsekakor mora biti v sodelovanju s starši kar se da demokratičen, odločen, ustvarjalen in samozavesten.

3. Dober učitelj *zna kakovostno sodelovati s starši* s tem, da jim tudi pomaga, da starši bolj sodelujejo v razredu, šoli oz. z njim samim. Učitelj svetuje staršem, kako pomagati otroku, da bo imel dober učni uspeh, dobro socializacijo v šoli in sploh, da bo osebnostno napredoval. Pomembno je ponovno omeniti medsebojno zaupanje med učiteljem in starši, pri čemer lahko izpostavimo tudi učiteljevo profesionalno iznajdljivost, ki si jo pridobi iz izkušenj sodelovanja s starši. S profesionalno iznajdljivostjo v sodelovanju s starši se učitelj izogne problemom, ki jih je lahko predvidel in zna najti boljše možnosti, kako se problemom v sodelovanju s starši izogniti. Učitelj je odgovoren za kakovostno sodelovanje s starši.

4. Učitelj mora sam *skrbeti za svoje osebno profesionalno izpopolnjevanje*, svoje vseživljenjsko učenje in izobraževanje tudi na področju kakovostnega sodelovanja s starši.

5. Učitelj se *mora zavedati posledic neučinkovitosti in slabih odnosov v sodelovanju* in komunikaciji s starši. Te ga oddaljujejo od kompetenc kakovostnega sodelovanja s starši. Neučinkovitost učitelja se lahko pokaže v napačnih oblikah besednega sporazumevanja med učiteljem in starši (npr. ukazovanje staršem, avtoritarni odnos, kritiziranje idr). Lahko se pokaže v napačnih oblikah in pristopih sodelovanja s starši (ravna s starši kot z otroki, ne sprevidi problemov staršev, preveč nadzira sodelovanje staršev s šolo, sodelovanje s starši premalo strukturira, ne upošteva sposobnosti staršev in njihovih interesov ter jih ne razume). Učitelj je nezmožen podajati negativne povratne informacije (npr. o slabem uspehu otroka) na ustvarjalen način. Omenjene značilnosti so pomembne, kajti te mora učitelj prav tako poznati, da se jim lahko izogne in v praksi razvije tiste dobre profesionalne značilnosti, ki ga vodijo v kakovosten odnos s starši oz. lahko govorimo o kompetencah učinkovitega učitelja v sodelovanju s starši.

Kakšne so učiteljeve kompetence za kakovostno sodelovanje s starši pri nas? Skušali bomo oblikovati temeljne značilne učiteljeve kompetence za kakovostno sodelovanje s starši kot tudi poiskati tiste kompetence staršev, ki naj bi pripomogle h kakovostnemu sodelovanju z učitelji in šolo sploh.

Kompetence učiteljev bomo delili glede na njihovo *strokovno usposobljenost sodelovanja s starši* (za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in drugih oblik sodelovanja) in glede na njihovo *pripravljenost sodelovanja s starši z novimi oblikami sodelovanja*. Zanimale nas bodo potrebe učiteljev po dodatnem usposabljanju za sodelovanje s starši, saj kot smo že omenili (Peklaj in Puklek Levpušček, 2006), učitelji v svojem rednem študiju pridobijo malo znanj o sodelovanju s starši ali skoraj nič. Predpostavljamo, da učitelji potrebujejo določena znanja s področja sodelovanja s starši, nas pa zanima, kakšna in katera znanja sami izpostavljajo kot potrebna za sodelovanje s starši. Glede na dosedanje teoretične opredelitve različnih avtorjev, lahko sklepamo, da bodo učitelji potrebovali znanja s področja komuniciranja, reševanja problemov v razredu in omenjene težave znati reševati skupaj v sodelovanju s starši.

Zanima nas tudi, ali so učitelji pripravljeni bolj aktivno sodelovati s starši kot sicer, z novimi oblikami sodelovanja. Predvsem bomo iskali razloge za in proti aktivnemu sodelovanju. Kompetence učiteljev bomo sestavljali tudi na osnovi njihovih stališč, mnenj, ocen in predlogov o sodelovanju s starši. Odkriti želimo, v čem vse vidijo učitelji razlike med starši, kako jih upoštevajo, kako glede na značilnosti staršev sodelujejo z njimi. Ali so seznanjeni z uporabo andragoških načel dela z odraslimi (starši) pri različnih oblikah sodelovanja? Pri tem bodo zanimive ugotovitve o tem, kako učitelji obvladujejo svoje strokovno in praktično delo v sodelovanju s starši, ali znajo reševati probleme in konflikte, ki nastanejo v razredu in v to znajo pritegniti starše. Pomembno bo spoznanje, kako učitelji obvladajo medsebojno sodelovanje s starši pri vzgojnem delu in pri reševanju učnih težav otrok, koliko so usposobljeni za sodelovanje s starši na roditeljskih sestankih, govorilnih urah in drugih oblikah sodelovanja.

Katere in kakšne so učiteljeve lastnosti, da je učitelj odlično strokovno usposobljen za sodelovanje s starši. Pri tem lahko predpostavljamo, da mora imeti vsak učitelj znanje in sposobnosti dobrega učitelja. To pomeni, da je dober strokovnjak, avtoriteta, zna dobro učiti, uporablja IKT, se vseživljenjsko izobražuje (samoizobražuje, na strokovnih posvetih, seminarjih…) obvlada profesionalno distanco, zna svetovati, je empatičen idr.

Prav tako so pomembne učiteljeve osebnostne lastnosti za kakovostno sodelovanje s starši. Pričakujemo, da ima vsak dober učitelj tudi dobre osebnostne lastnosti, da zna prisluhniti pogovoru s starši, je odprt za pogovor, je odkrit, prijazen, iskren, razumljiv, ne boji si priznati svojih napak, je zadovoljen s svojim poklicem, sposoben zaupanja s starši. Pri vsem tem pa mora, kot smo že omenili, tudi ustrezno obvladati komunikacijo s starši. Ta mora biti dobra, odprta in tekoča.

Želimo pridobiti tudi kompetence učiteljev, glede na njihovo pripravljenost sodelovanja s starši z novimi oblikami sodelovanja in njihov odnos ter komunikacijo s starši. Predpostavljamo, da vsak učitelj z aktivnim sodelovanjem s starši vzpostavlja boljši odnos s starši in učenci, s tem pa je boljši učni uspeh otrok, boljša učna klima in večje medsebojno sodelovanje, kar smo že omenjali. Učitelj se poslužuje poleg formalnih, tudi neformalnih oblik sodelovanja s starši (delavnic za starše, srečanj, kulturnih, športnih prireditev, zabav, praznovanja…), kjer lažje sodeluje s starši (rešuje nastale probleme idr). Pričakujemo, da učitelj upošteva in realizira pri različnih oblikah sodelovanja s starši andragoške oblike, metode in vrste dela z odraslimi, zna pritegniti k sodelovanju starše, ki redkeje sodelujejo s šolo in imajo težave s svojimi otroki, upošteva želje in potrebe staršev za bolj kakovostno sodelovanje, upošteva razlike med starši in zato pripravlja za različne skupine staršev različne načine in oblike sodelovanja.

Dobro sodelovanje učitelja s starši je odvisno od učiteljeve osebnosti, kot smo že izpostavili, njegovega karakterja, njegovega zavedanja učiteljske vloge, njegovega strokovnega izpopolnjevanja, uspešnosti in kakovosti poučevanja. Pomembno je tudi, na kakšne načine učitelj obvešča starše, jih vabi k sodelovanju v šolo, uravnava čas za sodelovanje s starši, omogoča staršem neposredno/medosebno komunikacijo z razgovori, telefonski pogovori, kot tudi posredno s pisnimi obvestili, elektronsko pošto, spletno stranjo, forumom idr.).

Kompetence staršev za kakovostno sodelovanje z učitelji in šolo

Za kakovostno sodelovanje učiteljev s starši pa so prav gotovo pomembne tudi kompetence staršev za kakovostno sodelovanje s šolo. Pomembno je kakovostno medsebojno sodelovanje in komunikacija. Oblikovali bomo *splošne kompetence staršev za kakovostno sodelovanje s šolo,* odkrivali razloge za in proti sodelovanju, na kakšne načine so starši pripravljeni sodelovati s šolo in učitelji, zakaj se sploh odločajo za sodelovanje oz. ali so pripravljeni bolj aktivno sodelovati v novih oblikah sodelovanja v šoli. Predpostavljamo, da morajo imeti starši znanja o tem, kako in na kakšen način (formalno in neformalno) lahko sodelujejo v šoli, kje so »meje« sodelovanja, kaj lahko prispevajo s svojim sodelovanjem v šoli idr.

Še posebej pa bomo izpostavili *kompetence staršev za kakovostno sodelovanje s šolo, glede na odnos ter komunikacijo z učitelji*. Kot smo že zapisali, izhajamo iz predpostavke, če imajo starši pozitiven odnos do učitelja, ga spoštujejo in mu zaupajo, tak odnos vpliva na otroka, njegovo vedenje in delo v šoli. Starši, ki spoštujejo učiteljevo kakovostno vzgojno-izobraževalno delo v razredu, s tem vplivajo na učitelja, da dosega boljšo učno klimo in dobre učne in vzgojne uspehe otrok. Zanima nas, koliko staršem pomenijo v sodelovanju z učiteljem, osebnostne lastnosti učitelja (npr. da zna učitelj prisluhniti in spoštovati starše, je odprt za pogovor s starši, je konkreten v pogovoru, odkrit, prijazen, iskren, razumljiv, zaupljiv, izžareva pozitivno energijo, je vesel, zabaven in sočuten, odgovoren, prizna svoje napake, je zadovoljen s svojim poklicem, je avtoriteta. idr). Na sploh želimo odkriti, kakšne kompetence bi morali imeti starši za kakovostno sodelovanje s šolo in učitelji. To bomo lahko izpostavili na osnovi mnenj staršev, njihovih kritik, ocen in predlogov, ali so se pripravljeni vključiti v sodelovanje v šoli, kdaj, zakaj in kakšna znanja potrebujejo za boljše sodelovanje z učitelji in šolo.

Medsebojno kakovostno sodelovanje med učitelji in starši neposredno vpliva na dobro učno klimo v razredu, na izboljšanje vloge avtoritete učitelja, njegove samopodobe in nadaljnje profesionalne rasti.

Vključevanje staršev v vzgojno-izobraževalno delo

Ena izmed oblik sodelovanja med šolo in domom je vključevanje staršev v posredno in neposredno vzgojno-izobraževalno delo za doseganje ciljev izobraževanja njihovih otrok. Tudi pri tej obliki je tako kot pri ostalih potrebno:

- opredeliti osnovne cilje in naloge sodelovanja s starši,
- izbrati oblike in vsebino, načrtovati različne načine in možnosti uresničevanja,
- prilagoditi oblike in načine nalogam in vsebini ter možnostim, ki jih učitelj oz. razrednik ima.

In kaj pomeni *vključevanje staršev*?
Vključevanje staršev lahko razumemo na več načinov. Nekateri pojem uporabljajo kot sinonim za sodelovanje, participacijo staršev, starševsko moč ter partnerstvo med šolo, družino in skupnostjo (Epstein, 1996; Wolfendale, 1989, v Soo-Yin, 2003). Vključevanje staršev ima lahko različne oblike in nivoje vključevanja, tako znotraj kot zunaj šole. Vključuje vse dejavnosti, ki jih zagotavlja in spodbuja šola in ki podpirajo starše pri delovanju z namenom izboljšanja otrokovega učenja in razvoja. Epstein (1996) je razširila pojmovanje iz »vključevanja staršev« k »partnerstvu med šolo, družino in skupnostjo«, da bi posebej poudarila, da se otrok uči in razvija znotraj vseh treh kontekstov: šole, družine in širše skupnosti. Vse tri kontekste moramo upoštevati integralno, ker se tako odražajo znotraj izobraževanja in učenja posameznega otroka.

Pomembno je, da bi vsaka šola spodbujala in omogočala partnerstvo, ki bo povečalo vključevaje staršev in participacijo v spodbujanju socialnega, čustvenega in intelektualnega razvoja otroka (Children's Defense Found, 2000, str. 64, v Soo-Yin, 2003). Šola, starši in skupnost bi se morali zavedati svoje medsebojne povezanosti, skupaj oblikovati vizijo in razumeti vlogo posameznega dejavnika v odnosu do vloge drugih. Tako sodelovanje je potrebno, da bi zagotovili podporo in pomoč, s katero bo vsakemu otroku omogočen ustrezen šolski uspeh.

Pomerantz idr. (2007, str. 374) poudarja, da v grobem lahko govorimo o dveh vrstah vključevanja staršev v izobraževanje otroka: *vključevanje doma* in *vključevanje v šoli*.

Vključevanje v šoli predstavlja tisti del, ki zahteva neposredne stike staršev in učiteljev oz. šole kot so sodelovanje na roditeljskih sestankih in govorilnih urah, prisostvovanje na šolskih prireditvah ali prostovoljno delo v šoli. Raziskave v ZDA (U.S. Department of Education 2006, v Pomerantz idr., 2007) navajajo, da je približno dve tretjini staršev ne glede na njihovo etično pripadnost vključenih preko roditeljskih sestankov in šolskih prireditev. Še višja od tega je vključenost staršev z višjim socialno-ekonomskim statusom in višjo stopnjo formalne izobrazbe. Manj pogosto pa je vključevanje staršev kot prostovoljcev, še posebno med manj izobraženimi in starši iz drugih jezikovnih ali kulturnih skupin (prav tam).

Vključevanje staršev doma predstavlja ravnanje staršev v povezavi s šolo, ki se dogaja zunaj šole, pa ne nujno samo doma. Take dejavnosti so lahko neposredno povezane s šolo kot sta npr. pomoč pri šolskih zadolžitvah otroka, zagotavljanje pogojev za otrokovo učenje, omogočanje ustreznega prostora za učenje, pomoč pri opravljanju domačih nalog, svetovanje pri izbiranju izbirnih predmetov, odzivanje na otrokovo akademsko prizadevanje (pomoč pri izbiri tematike projektnih in seminarskih nalog, uspešnost pri testnih preizkusih) in pogovor z otrokom o šolskih vprašanjih (kaj se je zgodilo v šoli, pomembnost dobrega dela v šoli ipd.). Značilnost domačega vključevanja staršev predstavlja tudi vključevanje

otroka v intelektualne dejavnosti (branje knjig z otrokom, obiski knjižnic, muzejev, galerij ipd.), ki niso neposredno povezani s šolo kot tako. Grolnick in Slowiaczek (1994, v Pomerantz idr., 2007) sta to dejavnost poimenovala kognitivno intelektualno vključevanje.

Seveda pa sta obe obliki – vključevanje v šoli in vključevanje doma lahko neposredno povezani in prepleteni. Tako doma kot v šoli lahko starši sodelujejo na dva načina, po dveh osnovnih modelih: po *modelu razvijanja spretnosti* in po *modelu razvijanja motivacije* (Pomerantz idr., 2007, str. 376).

Model razvijanja spretnosti vključuje razvoj kognitivnih spretnosti (npr. jezikovne spretnosti) in metakognitivnih spretnosti – načrtovanje, spremljanje in samouravnavanje učenja. Razlogi, zakaj vključenost staršev lahko pozitivno vpliva na razvoj teh spretnosti pri otrocih so številne: starši dobijo ustrezne informacije o tem, kako in kaj se otroci učijo v šoli in to jim lahko pomaga v pomoči otroku pri razvoju sposobnosti, starši na ta način spoznavajo otrokove zmožnosti in otroku omogočajo ustrezno pomoč na nivoju, ki mu bo zagotavljala optimalen razvoj, doma starši lahko omogočajo učenje iz prakse in izkušenj. Nekateri (Epstein in Becker, 1982, v Pomerantz idr., 2007) pa poudarjajo še, da bodo učitelji, ki vidijo vključevanje staršev, bolj pozorni za razvoj otrokovih spretnosti in se bodo pri tem bolj angažirali.

Model razvijanja motivacije pomeni, da vključevanje staršev spodbuja otrokove dosežke, ker omogoča otrokom različne motivacijske vire, kot so nadzorovanje svojih akademskih dosežkov ali pozitivno zaznavanje svojih zmožnosti. Če so starši vključeni v otrokovo šolsko življenje, poudarjajo vrednost šole za otroka, kar otroku pomaga videti šolo kot pomembno zanje; sčasoma morda lahko ponotranjijo vrednoto šole kot take, in je njihovo učenje lahko v večji meri notranje motivirano. Starši jim s svojo aktivnostjo predstavljajo model, kako nadzorovati dogajanje in oblikovati pozitivne spremembe. Preko starševske vključenosti so tudi otroci bolj domači s šolskimi nalogami, kar jih lahko vodi do prepričanja, da so kompetentni za reševanje akademskih nalog (Pomerantz idr., 2007).

Starši lahko zagotavljajo vire, ki vplivajo na razvoj spretnosti in motivacije otrok, pa tudi pomagajo pri razvoju spretnosti, kar posledično vpliva na razvoj motivacije.

Oblike vključevanja staršev

Epstein (2001, v Soo-Yin, 2003) je predstavila šest oblik vključevanja staršev, ki jih sestavljajo različne aktivnosti, ki spodbujajo partnerstvo. Hkrati pa avtorica poudarja, da se mora vsaka šola zavedati specifičnih potreb otrok in družin pri oblikovanju svojega programa vključevanja staršev, glede na okolje, iz katerega izhajajo. Ne obstaja namreč nobena formula, ki bi zagotavljala uspeh in učinkovito sodelovanje med šolo, družino in skupnostjo. V pomoč so lahko nekatere temeljne usmeritve za šole, lokalno skupnost in državne organe, ki zagotavljajo pozitivne in permanentne programe, ki aktivno vključujejo družine v izobraževanje njihovih otrok.

1. oblika: osnovna odgovornost družin za zagotavljanje vzgoje otroka in osnovnih življenjskih potreb (hrana, obleka, zdravje, varnost); starši morajo zagotavljati pozitivno družinsko okolje, ki omogoča učenje in fizični, intelektualni, socialni in čustveni razvoj ter razvoj spretnosti in oblikovanje vrednot. Gre za spremljanje otroka skozi leta šolanja in pomoč pri graditvi samozaupanja in samopodobe. Starši se zelo razlikujejo v svojih izkušnjah starševstva in šola lahko tu prevzame aktivno vlogo v pomoči staršem v razumevanju otrokovega razvoja, seznanjanju z možnostmi spodbujanja razvoja in učenja. Šola in učitelji potrebujejo družino za informiranje o otroku in družini, njihovi kulturi, potrebah, interesih, ciljih. Oblika 1 vključevanja vsebuje kombinacijo informacij za starše in informacije od staršev o otroku in družini (Epstein, 2001, v Soo-Yin, 2003).

2. oblika: komuniciranje
Za graditev uspešnega partnerstva med učitelji in starši je temeljnega pomena učinkovito medsebojno komuniciranje. V ta namen je potrebna dvosmerna delitev informacij, z zavestnim prizadevanjem šole in staršev za medsebojno izmenjavo, doseganje skupnih ciljev in stalno komuniciranje. Zelo težko je dosegati druge nivoje in oblike vključevanja staršev, če manjka dobra dvosmerna komunikacija med šolo in družino. Pri tem tipu sodelovanja večkrat otroci sami igrajo pomembno vlogo – vključeni so namreč kot »poštarji«, ki prenašajo sporočila iz šole domov in od doma v šolo.

Osnovna odgovornost šole je skozi dobro komuniciranje stalno in učinkovito informiranje staršev o šolskem programu in učenčevem napredovanju. V ta namen lahko šola uporablja različne načine – od pisnih sporočil, obvestil, časopisov do roditeljskih sestankov in uporabe sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (elektronska pošta, šolske spletne strani, internetni forumi ipd.).

3. oblika: prostovoljstvo
Značilna za to obliko sodelovanja je pomoč staršev učiteljem in vodstvu šole pri izvajanju šolskega programa, zunajšolskih aktivnosti, pomoč otroku pri domačem delu, vključevanje staršev pri pouku, pomoč pri ekskurzijah in izletih. Prostovoljno vključevanje se razteza na različnih nivojih njihove aktivne vključenosti – starši so tako lahko samo poslušalci z minimalno zavezanostjo ali pa sodelujejo pri odločanju z visoko stopnjo zavezanosti in odgovornosti.. Epstein (2001, v Soo-Yin, 2003) poudarja, da bi bilo potrebno re-definirati prostovoljstvo staršev in razširiti njegovo pojmovanje na celotno podporo staršev za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev šole in učenčevega učenja ne glede na čas ali prostor. Za šolo to pomeni omogočanje velike mere fleksibilnosti v načinih, času in prostoru za prostovoljstvo staršev. Starši lahko delujejo v šoli, pa tudi doma in v lokalni skupnosti; vključujejo se glede na čas, ki jim najbolj ustreza – od vključevanja k pouku do prostovoljnega dela ob večerih, vikendih, v svojem prostem času. Seveda pa je potrebno ustrezno povabiti prostovoljce, jih seznaniti s potrebami šole, jih ustrezno pripraviti in jim omogočiti spremljanje ter poskrbeti za primerno zahvalo in ovrednotenje njihovega prizadevanja.

4. oblika: domače učenje
V obdobju predšolskega učenja je eno temeljnih prepričanj, da so starši otrokovi prvi in najbolj pomembni učitelji. Starši na svoj način vplivajo na to, kaj otroci počnejo doma – od časa in vrste televizijskih programov, ki jih gledajo, količine časa, ki ga porabijo za igranje računalniških iger do količine časa, ki ga porabijo za druge aktivnosti. Ko otrok vstopi v šolo, starši vsak na svoj način vplivajo tudi na količino časa, namenjenega učenju in delanju domačih nalog.

Domače učenje služi različnim namenom in ne zgolj spodbujanju otrokove učne izkušnje. Spodbuja, podpira in krepi učenje, ki se je začelo v šoli (Trahan & Lawer-Prince, 1999, v Soo-Yin, 2003). Pri domačem delu lahko govorimo o učenju skozi igro, domačih nalogah in dejavnostih, ozko vezanih na učni načrt – od učenja matematike do naravoslovja in družboslovja in jezikov. Starši pomagajo otroku pri načrtovanju ciljev za določeno šolsko leto ali za prihodnost, svetujejo pri izbiri izbirnih predmetov in interesnih dejavnosti. Za vse te aktivnosti lahko starši dobijo določene usmeritve in navodila od učiteljev ali pa tudi ne. Epstein (1987, v Soo-Yin, 2003) govori o dveh vrstah aktivnosti, ki jih starši razvijajo doma. Govori o **splošnih spretnostih ali vedenju in specifičnih spretnostih**. Splošne spretnosti so tiste, ki spodbujajo kritično mišljenje, spretnosti reševanja problemov, razvijanje jezikovnih zmožnosti, razvoj socialnih in emocionalnih spretnosti ali razvijanje določenega vedenja. Specifične spretnosti pa so tiste, ki vključujejo družino in starše v pomoč otroku, da bi pregledal, dokončal ali dopolnil spretnosti, ki jih je začel z učiteljem v razredu in pri pouku. Večina staršev pomaga svojim otrokom s pomočjo preteklih izkušenj iz svojega šolanja in pridobljenim znanjem šolskih predmetov. Večinoma si starši želijo tudi več informacij o

otrokovih domačih nalogah, pravilih glede domačih nalog, in pristopov, s katerimi bi lahko pomagali otroku pri učenju. Vprašanje je, ali imajo starši dovolj znanja za ustrezno pomoč otroku.

5. oblika: odločanje
Starši se na različne načine vključujejo tudi v sprejemanje odločitev, ki zadevajo šolo in izobraževanje njihovih otrok. Po zakonodajnih določilih imajo svoje predstavnike v Svetu staršev in Svetu šole. Posebej slednji sprejema pomembne odločitve, ki posredno in neposredno zadevajo življenje in delo otrok in učiteljev na šoli. Starši lahko pomembno sooblikujejo javno mnenje v skupini staršev; poleg tega pa lahko nastopajo kot zagovorniki šole, družine in učencev na različnih nivojih – od lokalne skupnosti do oblikovanja odločitev na državni ravni. Da bi starši lahko opravljali to vlogo, morajo skupaj z učitelji identificirati vprašanja in probleme, jih raziskovati, posredovati informacije o tem drugim, se skupaj pogovarjati o problemih, odkrivati rešitve in poiskati strategije za rešitve najbolj perečih vprašanj. Pomembno je tudi, da so starši ustrezno usposobljeni za vlogo zagovornikov: da znajo svoja stališča artikulirati in zapisati, pa tudi posredovati v medije, drugim članom skupnosti in tistim, ki sprejemajo zakonodajne odločitve (National PTA, 2000, v Soo-Yin, 2003).

6. oblika: sodelovanje s širšo skupnostjo
Značilnosti sodobne družine v vsej različnosti potreb in zahtev, s katerimi se srečuje, močno vplivajo tudi na otroke in njihovo uspešnost v šoli. Družine se danes srečujejo s številnimi problemi: zagotavljanje ustrezne ekonomske varnosti, večanje eno-starševskih družin, ni več t.. razširjene družine, ki bi bila v pomoč in podporo, večanje števila družin v t.i. »sendvič generaciji«, ki morajo na eni strani skrbeti za svoje otroke, na drugi strani pa za ostarele starše (Fredriksen-Goldsen & Scharlach, 2001, Rockwell, Andre & Hawley, 1996, v Soo-Yin, 2003). Kakovost družinskega življenja je v veliki medsebojni povezanosti z otrokovim razvojem in učenjem. Ko ima družina kot osnovna družbena skupnost težave, bi morala biti šola tista, ki oblikuje mrežo pomoči in sodelovanja na različnih ravneh znotraj skupnosti za podporo družini in večji učni uspešnosti otrok. Šola in učitelji bi morali sodelovati s tistimi člani skupnosti, ki so zainteresirani za izboljševanje kakovosti izobraževanja. Šola je tista, ki bi morala oblikovati mrežo sodelovanja z različnimi partnerji znotraj lokalne skupnosti (s podjetniki, religioznimi skupnostmi, kulturnimi skupinami, vladnimi in nevladnimi organizacijami, univerzami in drugimi šolami ipd.) z namenom doseganja višje kakovosti vzgoje in izobraževanja in podpore družini in staršem, ko je to še posebej potrebno.

Vloga svetovalne službe pri sodelovanju s starši

Nekateri avtorji (prim. Christenson, 1995, Taylor in Adelman, 2000, Esler idr., 2002, Davis, 2005) predlagajo, naj svetovalni delavec prevzame vodilno in koordinacijsko vlogo pri sodelovanju med šolo in domom. Svetovalni delavec naj bi prevzel vlogo iniciatorja in sodelavca tako z učitelji kot starši in v teh dveh vlogah v svoje delo pogosteje vpeljeval *posvetovanje* in *koordinacijo* kot obliki svetovalnega dela v vrtcu in šoli. S posvetovanjem in koordinacijo naj bi bila svetovalna služba prostor zbliževanja med starši in šolo (učitelji in drugimi strokovnimi delavci), prostor povezovanja, medsebojne pomoči in podpore, v katerem se združijo viri moči, podelijo znanje in izkušnje vseh udeleženih. Temelji za ustvarjanje takšnega prostora so strokovnost svetovalnega delavca, ki mu daje kompetence za ugotavljanje in oblikovanje učinkovitih načinov za vzpostavljanje komunikacije s starši, izvirnih in staršem prilagojenih (fleksibilnih) oblik srečevanj, presojanje dinamike odnosov ter pogojev (značilnosti) za ustvarjanje medsebojnega zaupanja.

S partnerskim odnosom, ki ga bo svetovalni delavec vzpostavil s starši in z učitelji, bo svetovalni delavec lažje motiviral tako starše kot tudi učitelje k medsebojnemu sodelovanju. K večji motivaciji staršev in učiteljev za sodelovanje pa lahko spodbuja tudi z informiranjem

staršev o pozitivnih učinkih medsebojnega sodelovanja, z rednim izmenjavanjem informacij predvsem o otrokovem razvoju in napredovanju v šoli in doma, pa tudi o delu šole nasploh, s skupnim izobraževanjem učiteljev in staršev, z združevanjem le-teh v skupnih akcijah, kar omogoča medsebojno spoznavanje in učenje en od drugega ter pridobivanje (pozitivnih) izkušenj.

Seveda pa je ob tem zaželeno, da svetovalni delavec stalno reflektira (vrednoti, presoja) obstoječe načine vzpostavljanja stika in odnosa s starši ter učitelji in na podlagi tega bodisi utrjuje bodisi popravlja neuspešna ravnanja ter izboljšuje sodelovanje s/med starši in učitelji, ga dopolnjuje ali spreminja.

EMPIRIČNA RAZISKAVA
O SODELOVANJU MED ŠOLO IN STARŠI

Namen raziskave

V empirični raziskavi v okviru projekta *Vzvodi uspešnega sodelovanja med šolo in domom (sodobne rešitve in perspektive)* smo si zastavili kot ključni raziskovalni problem in namen ugotoviti, kaj je cilj sodelovanja med šolo in domom z vidika učiteljev in staršev, kaj od tega sodelovanja učitelji in starši pričakujejo, kakšna je osnovna strategija in filozofija teh odnosov, kaj je izhodišče sodelovanja staršev, kakšna so njihova pričakovanja, ali si želijo bolj organiziranih individualnih ali skupinskih oblik sodelovanja z učitelji, kako starše aktivno vključiti v sodelovanje z učitelji oz. šolo ipd. Vedno več je teoretičnih in empiričnih dokazov za trditev, da je šolsko delo otrok/učencev in njihov razvoj odvisen od odnosa med šolo in domom oziroma učitelji in starši. S spreminjanjem odnosa staršev do otrok za šolsko delo (učenje) se zvišuje zanimanje staršev za sodelovanje z učitelji in šolo, da starši oblikujejo drugačen odnos do učiteljev, svetovalnih delavcev, njihovega dela in dela šole kot celote. Starši tako pogosteje sprejemajo tudi (človeško, moralno) odgovornost za kakovost šolskega dela in tudi pogosteje sprejemajo posamezne aktivnosti povezane z delom oddelka in šole.

Odnos med šolo in starši je odvisen od razumevanja vloge šole in vloge družine v socializaciji otroka, od vrste šole in njenih ciljev. Zaradi vedno večje storilnostne naravnanosti, ki raste s stopnjo šolanja, se sodelovanje med družino in šolo oži na skrb za učni uspeh otroka. To postane prevladujoči motiv njihovega sodelovanja, saj se tudi po učnem uspehu ocenjuje kakovost dela učitelja. Ker starše učni uspeh vedno bolj skrbi, iščejo pomoč in nasvete v šoli in pri učiteljih, in ko tako ravnajo, jih to vodi v klientski položaj v odnosu do šole.

Danes starši vse bolj postajajo partnerji in izgubljajo vlogo klientov. To vpliva na spreminjanje oblik, metod in vsebin dela s starši, vpliva na formalno organiziranost in na razvijanje neformalnih odnosov med domom in šolo. Partnerski odnos daje staršem več pravic, povečuje tudi njihovo odgovornost za socializacijo in učenje otrok doma; nalaga jim drugačno funkcijo, kot jo imajo v kompenzacijskem razmerju in "klientskem" položaju.

Osnovne predpostavke, na katerih je bil zasnovan projekt, so naslednje: obstoječe oblike sodelovanja med starši in šolo, kažejo na potrebo po razvijanju novih kakovostnih oblik sodelovanja s starši; potrebe in pričakovanja staršev in učiteljev kažejo na potrebo po oblikovanju novih modelov sodelovanja; za učinkovito sodelovanje in delo s starši učitelji potrebujejo ustrezno izobraževanje, ki jim bo omogočalo pridobivanje ustreznih kompetenc za delo s starši (načrtovanje in izvajanje oblik sodelovanja med šolo in starši, učinkovito vodenje sestankov, svetovalno delo učiteljev, uresničevanje principa partnerstva).

V raziskavi smo iskali odgovore na naslednje sklope raziskovalnih vprašanj s pomočjo mnenj in stališč staršev, učiteljev in šolskih svetovalnih delavcev:

I. Kako starši na splošno ocenjujejo sodelovanje:

- kako starši ocenjujejo kakovost sodelovanja, svojo vključenost, možnosti sodelovanja in dejansko sodelovanje;
- ali starši sodelujejo v organih šole (svet šole, svet staršev), v čem vidijo svojo vlogo;
- v kolikšni meri se starši odzivajo na povabila s strani šole, učiteljev;

- kateri pogoji bi morali biti po mnenju staršev in učiteljev zagotovljeni, da bi bila kakovost sodelovanja boljša;
- kako učitelji in starši ocenjujejo vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši.

II. Odnos staršev do učiteljev in šole:

- kakšen odnos imajo starši do učiteljev in šole;
- kakšen odnos imajo do otrokovega dela za šolo;
- kakšen je vpliv šole na družinsko življenje;
- kako starši vidijo učitelja kot strokovnega delavca.

III. Prednosti in ovire pri sodelovanju

- v čem starši in učitelji vidijo prednosti medsebojnega sodelovanja;
- v čem so po mnenju staršev in učiteljev temeljne težave, ovire, prepreke za učinkovito sodelovanje.

IV. Oblike/načini sodelovanja šole in staršev

- katerih oblik sodelovanja se starši najpogosteje udeležujejo;
- na katerih področjih bi morala šola v prihodnje še bolj pritegniti starše k sodelovanju;
- katerih oblik sodelovanja so se starši po mnenju učiteljev do sedaj najbolj angažirano udeleževali in kakšni so predlogi učiteljev za spodbujanje tega sodelovanja v prihodnosti;
- kako učitelji ocenjujejo ustreznost oblik sodelovanja s starši in ali le-te posebej načrtujejo v letnem delovnem načrtu.

V. Sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo

- kakšni so razlogi za sodelovanje staršev s šolsko svetovalno službo;
- kakšen je načelni odnos svetovalnih delavcev do sodelovanja s starši;
- na kakšen način (kako) in preko katerih oblik svetovalni delavci vzpostavljajo stik s starši;
- na kakšen način vzpostavljajo in vzdržujejo zaupljiv odnos s starši;
- katere so oblike dela s starši (izobraževanje, posebne oblike dela – soba za starše, metoda soočenja ipd.);
- kakšne so izkušnje svetovalnih delavcev pri sodelovanju s starši otrok različnih kulturnih izvorov;
- kje je manevrski prostor za izboljšanje sodelovanja s starši.

VI. Komunikacija med učitelji in starši

- katere so tiste teme, o katerih se učitelji s starši najpogosteje pogovarjajo v zvezi z učenci;
- na kakšen način poteka komunikacija med učitelji in starši.

VII. Usposobljenost učiteljev in svetovalnih delavcev za delo s starši

- kako učitelji ocenjujejo svojo usposobljenost za delo s starši in kako jo ocenjujejo starši;
- kako svetovalni delavci ocenjujejo svojo usposobljenost za sodelovanje s starši;
- na katerih področjih bi učitelji in svetovalni delavci potrebovali dodatno usposabljanje za delo s starši.

Hipoteze

Na osnovi oblikovalnega raziskovalnega problema smo si v empirični raziskavi postavili tudi nekaj **temeljnih hipotez**.

Predpostavljali smo, da se **starši** razlikujejo glede na **stopnjo izobrazbe**, **učni uspeh** otroka, **razred**, ki ga obiskuje in okolje, v katerem se šola nahaja (**mestno**/**nemestno**) pri naslednjih spremenljivkah:

- splošni oceni sodelovanja med šolo in domom,
- pogostosti udeležbe v različnih oblikah sodelovanja s šolo in učitelji,
- oceni splošnega vzdušja med učitelji glede sodelovanja s starši,
- pozitivni in negativni izkušnja sodelovanja z učitelji in šolo,
- pomembnosti razlogov za sodelovanje z učitelji,
- oceni usposobljenosti razrednika za sodelovanje s starši,
- mnenju o lastni usposobljenosti za pomoč otroku pri pripravah na šolo in pouk,
- mnenju o prevzemanju odgovornosti za učno uspešnost otroka s strani šole, staršev in otrok.

Pri **učiteljih** smo kot neodvisne spremenljivke zajeli **leta poučevanja**, **razredništvo** v različnih triadah in delitev na **mestne in nemestne** šole. Preverjali smo povezanost z naslednjimi spremenljivkami:

- splošna ocena sodelovanja šole s starši,
- ali v letnem delovnem načrtu posebej načrtujejo sodelovanje s starši,
- ocena, kako so se starši doslej angažirali pri šolskih zadevah in kje je najbolj viden njihov prispevek,
- pozitivne in negativne izkušnje sodelovanja s starši,
- ocena o potrebnosti dodatnega izobraževanja za boljše sodelovanje s starši

Ugotavljali smo tudi razlike med **učitelji in starši** glede:

- mnenja, na katerih področjih bi morala šola v prihodnje še bolj pritegniti staršev k sodelovanju,
- ocene splošnega vzdušja med učitelji glede sodelovanja s starši,
- mnenja o tem, kako starši vidijo učitelje in kaj menijo učitelji o tem, kako jih vidijo starši,
- pomembnosti razlogov za sodelovanje staršev in učiteljev,
- pogostosti obravnave določenih učnih in vzgojnih vprašanj,
- pripravljenosti za prilagajanje termina govorilnih ur potrebam staršev,
- ocene usposobljenosti učiteljev za vodenje formalnih in neformalnih oblik sodelovanja s starši,
- mnenja o tem, ali starši znajo pomagati otroku pri pripravah na šolo in pouk.

Vzorec in osnovna množica

Osnovno množico so predstavljale vse osnovne šole v Sloveniji (N=448), ki pa smo jo razdelili na dva močno izražena stratuma, in sicer na mestne (N 237) in nemestne (N =211) šole. Stratume smo pojmovali kot samostojne množice znotraj celotne osnovne množice. Iz njih smo s slučajnostnim izborom izbrali 20 mestnih in 20 nemestnih šol. Tako smo dobili slučajnostni vzorec na prvi stopnji.

Vzorec staršev

Na vsaki šoli smo izbrali 'a' oddelke 3. razreda, 5./6. razreda in 9. razreda ter staršem otrok razdelili vprašalnike. Vrnjenih in ustrezno izpolnjenih smo dobili 1690 vprašalnikov. V raziskavi je tako sodelovalo 80,9% mater in 19,1% očetov. Povprečna starost anketiranih staršev je bila 38,5 let. 39,8% otrok anketiranih staršev obiskuje šolo v mestnem, 60,2% pa v nemestnem okolju.

Dosežena stopnja izobrazbe v vzorcu staršev je bila naslednja:

Stopnja izobrazbe	f	f%
osnovna šola	201	12,2
poklicna šola	282	17,2
srednja šola	741	45,1
višja, visoka in univerzitetna izobrazba	396	24,1
drugo	24	1,5
skupaj	1644	100,0

Največji delež staršev, ki so podali odgovor na to vprašanje, ima srednješolsko izobrazbo (dobrih 45%), pod kategorijo 'drugo' so starši največkrat navajali višje stopnje izobrazbe (magisterij, doktorat). 46 staršev (2,7%) na to vprašanje ni podalo odgovora.

Kot pomembno neodvisno spremenljivko smo obravnavali tudi število otrok v družini. Starši, ki smo jih zajeli v vzorec, imajo v povprečju 2,2 otroka. Enega otroka ima 252 (15,2%) anketiranih staršev, največji delež staršev ima dva otroka (929, 56%), 361 (21,8%) staršev ima tri otroke, 116 (7%) pa štiri ali več.

Učni uspeh, ki so ga otroci anketiranih staršev dosegli v šolskem letu 2006/07 (eno šolsko leto pred potekom raziskave), je bil takšen:

Učni uspeh	f	f%
opisno ocenjeni	543	32,7
odličen	464	28,0
prav dober	376	22,7
dober	240	14,5
zadosten	35	2,1
nezadosten	2	0,1
skupaj	1660	100,0

Skoraj tretjina otrok anketiranih staršev je bila opisno ocenjena, drugo najštevilčnejšo skupino predstavljajo starši, katerih otroci so dosegli odličen uspeh, deleži se v celotnem vzorcu manjšajo s padanjem učnega uspeha, v raziskavo smo zajeli le dva starša, katerih otroka sta dosegla nezadosten učni uspeh. V nadaljnjih obdelavah, predvsem ko smo preverjali vpliv učnega uspeha na različne odvisne spremenljivke, smo združevali kategorije odlični in prav dobri in dobri, zadostni in nezadostni.

Glede na razred, ki ga obiskuje njihov otrok, so bili starši razporejeni približno po tretjinah, in sicer: v vzorec smo zajeli 34,8% staršev, katerih otroci obiskujejo tretji razred, 33,5% staršev, katerih otroci obiskujejo 5. oziroma 6. razred in 31,7% staršev, katerih otroci obiskujejo 9. razred osnovne šole.

Vzorec učiteljev

Na vseh štiridesetih slučajnostno izbranih šolah smo v raziskavo zajeli vse učitelje teh šol. Vrnjenih in ustrezno izpolnjenih smo dobili 467 vprašalnikov, od tega 65% iz nemestnih in

35% iz mestnih šol. V vzorec je bilo vključenih 91,9% učiteljic in 8,1% učiteljev, ki so bili v povprečju stari 40,2 leti.

Na vprašanje, koliko let poučujete, so učitelji odgovorili takole:

Leta poučevanja	f	f%
1 – 5 let	69	14,9
6 – 15 let	140	30,3
16 – 25 let	163	35,3
več kot 26 let	90	19,5
SKUPAJ	462	100,0

Skoraj dve tretjini anketiranih učiteljev sodi v skupino od šest pa do 25 let prakse na področju poučevanja, ostali dve skupini sta zastopani v manjših deležih. V povprečju imajo učitelji nekaj manj kot 14 let izkušenj z razredništvom. Večina (38,1%) jih je razrednikov v tretji triadi, 35,3% v prvi triadi in 26,6% v drugi triadi.

Vzorec svetovalnih delavcev

Vprašalnik smo poslali 450 svetovalnim delavcem iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol (po evidenci Zavoda RS za šolstvo). Izpolnilo ga je 165 (36,7 %) svetovalnih delavcev. Glede na delež osnovne populacije, ki je zajet v vzorec, ocenjujemo, da ima le-ta visoko reprezentativnost, čeprav način izbora ni bil slučajnosten. Glede na spol je v raziskavi sodelovalo 155 (94,5 %) žensk in 9 (5,5 %) moških (1 anketiranec ni podal podatka o spolu), starih od 23 do 57 let, povprečno 41,97 leta. Glede na profil je sodelovalo 39,9 % pedagogov, 25,2 % psihologov, trije anketiranci (1,8 %) so bili po profilu »pedagog in psiholog«, 22,1 % socialnih delavcev, 9,2 % socialnih pedagogov in trije (1,8 %) specialni pedagogi – defektologi. Dva anketiranca sta imela opravljeno tudi specializacijo iz zakonske in/ali družinske terapije. Iz osnovne šole je sodelovalo 79,9 %, iz srednje šole 15,2 % in iz vrtca 4,9 % svetovalnih delavcev. Leta delovnih izkušenj anketiranih svetovalnih delavcev se gibljejo od 2 mesecev do 37 let, povprečno 17,32 leta.

Metodologija

Osnovna raziskovalna metoda

V raziskavi smo uporabili deskriptivno in kavzalno - neeksperimentalno metodo. Z deskriptivno metodo spoznavamo pedagoško polje na nivoju vprašanja kakšno je nekaj, ne da bi si ga vzročno pojasnjevali, s kavzalno - neeksperimentalno metodo pa skušamo pojave predvsem vzročno pojasnjevati (Sagadin, 1993, str. 12).

Spremenljivke

V raziskavo smo zajeli naslednje spremenljivke:

- spol staršev, otrok in učiteljev
- starost staršev in učiteljev
- dosežena izobrazba staršev
- število otrok v družini
- višina mesečnih družinskih prejemkov
- učni uspeh otrok v šol. letu 2006/07
- okolje, kjer se šola nahaja (mestno/nemestno)
- razred, ki ga obiskuje otrok anketiranih staršev

- ocena staršev o pogostosti udeležbe različnih oblik sodelovanja s šolo in učitelji
- mnenje staršev in učiteljev o tem, na katerem področju bi morala šola v prihodnje še bolj pritegniti starše k sodelovanju
- splošna ocena sodelovanja šole z domom
- ocena splošnega vzdušja med učitelji glede sodelovanja s starši
- ocena sodelovanja z učitelji in šolo
- primer pozitivne in negativne izkušnje sodelovanja med starši in učitelji
- mnenje staršev o učiteljih kot strokovnih delavcih
- mnenje staršev, kako bi reagirali, če bi med njihovim otrokom in učiteljem nastal problem
- izkušnja staršev z učitelji iz časa njihovega šolanja
- ocena pomembnosti razlogov za sodelovanje med starši in učitelji
- ocena pogostosti obravnave nekaterih učnih in vzgojnih vprašanj
- ali so starši že sodelovali s šolsko svetovalno službo
- razlogi staršev za sodelovanje s šolsko svetovalno službo
- mnenje učiteljev in staršev o prilagajanju govorilnih ur potrebam staršev
- ocena učiteljev in staršev, kako učitelji običajno vodijo pogovor s starši
- mnenje učiteljev in staršev o ovirah pri sodelovanju
- predlogi staršev in učiteljev za izboljšanje sodelovanja
- ocena učiteljev in staršev o usposobljenosti učitelja za vodenje formalnih in neformalnih oblik sodelovanja
- mnenje staršev in učiteljev o tem, ali starši znajo pomagati otroku pri pripravah na šolo in pouk
- mnenje staršev in učiteljev o tem, ali bi bili pripravljeni bolj aktivno sodelovati, če bi na šoli pripravili nove oblike sodelovanja,
- učitelji in starši so podali stopnjo strinjanja z naslednjimi trditvami:
    - starši danes znamo/znajo biti starši,
    - za učno uspešnost otroka je odgovorna predvsem šola,
    - učitelji morajo ob težavah otroka podati konkretne nasveteza njihovo odpravljanje,
    - o starševstvu in problemih družinske vzgoje potrebujemo dodatno izobraževanje,
    - starši s(m)o s šolskimi obveznostmi preveč obremenjeni,
    - za učno uspešnost je odgovoren predvsem sam otrok
    - sodelovanje staršev s šolo je potrebno in koristno
    - učitelji morajo biti ob težavah otroka pripravljeni iskati rešitve z drugimi vpletenimi,
    - za učno uspešnost otroka v šoli smo odgovorni predvsem starši.
- število let poučevanja
- število let razredništva
- ali učitelji v letnem delovnem načrtu posebej načrtujejo sodelovanje s starši
- katere oblike sodelovanja načrtujejo učitelji posebej
- učiteljeva ocena pogostosti sodelovanja s šolsko svetovalno službo
- ali bi učitelji in svetovalni delavci po lastni oceni potrebovali dodatno usposabljanje za sodelovanje s starši
- mnenje učiteljev o tem, na katerih področjih bi potrebovali dodatno usposabljanje za sodelovanje s starši
- kdaj in kako svetovalni delavci vzpostavijo stik s starši;
- vzpostavljanje in vzdrževanje odnosa s starši s strani svetovalnih delavcev;
- organizirane oblike dela svetovalnih delavcev s starši;
- izobraževanje staršev;
- oblike sodelovanje svetovalnih delavcev s starši iz drugega kulturnega okolja;
- predlogi svetovalnih delavcev za izboljšanje sodelovanja s starši.

Inštrumenti za zbiranje podatkov

Za namen naše raziskave smo izdelali tri vprašalnike, in sicer za starše, učitelje in svetovalne delavce. Vprašalnik za starše je vseboval 31 vprašanj, poleg osnovnih neodvisnih spremenljivk (spol, starost, izobrazba, število otrok v družini, razred, ki ga obiskuje otrok in otrokov spol), je bila v vprašalniku večina vprašanj namenjena mnenjem in ocenam staršev o sodelovanju, njegovih prednostih in ovirah. Vprašanja so bila postavljena v obliki lijaka, od bolj splošnih k bolj specifičnim. Večinoma so bila vprašanja zaprtega tipa, vprašalnik je vseboval tudi dve dihotomni vprašanji in šest odprtih vprašanj. Za ugotavljanje stopnje strinjanja s posameznimi trditvami smo uporabili lestvico stališč Likertovega tipa.

Vprašalnik za učitelje je vseboval 28 vprašanj, prvih šest je bilo vezanih na osnovne neodvisne spremenljivke (spol, starost, leta poučevanja…), večina ostalih vprašanj je bila vsebinsko identična vprašanjem, ki smo jih zastavili staršem, ker nam je to omogočilo primerjavo odgovorov. Tudi v tem vprašalniku je bila večina vprašanj zaprtega tipa, tri vprašanja so bila dihotomna, šest vprašanj je bilo odprtih. Da bi lahko primerjali stopnjo strinjanja s posameznimi trditvami med starši in učitelji, smo tudi v tem vprašalniku uporabili lestvico stališč Likertovega tipa.

Vprašalnik za svetovalne delavce je bil sestavljen iz 58 vprašanj, večina je bila zaprtega tipa, le eno vprašanje je bilo odprto. Vsebinsko je vprašalnik vseboval poleg nekaterih osnovnih (osebnih) podatkov anketirancev (spol, starost, zakonski stan, stopnja in smer izobrazbe, delovna doba, strokovni naziv, vrsta institucije, v kateri so zaposleni, število oddelkov in otrok na instituciji, število sodelavcev v svetovalni službi) enajst vsebinskih sklopov: načelni odnos svetovalnih delavcev do sodelovanja s starši, zbiranje podatkov o učencih in starših, vzpostavljanje stika s starši, oblike dela s starši, ciljne skupine staršev, vsebina pogovorov s starši, izobraževanje staršev, vzpostavljanje in vzdrževanje zaupljivega odnosa s starši, sodelovanje s starši otrok s posebnimi potrebami, izkušnje s sodelovanjem staršev različnih kulturnih izvorov in manevrski prostor za izboljšanje sodelovanja s starši.

Postopek zbiranja podatkov

Po izdelavi končne verzije vseh vprašalnikov in preverjanju njihove veljavnosti z racionalnim preizkusom (vprašalnike smo sestavili najprej v preliminarni obliki in jih dali v oceno in presojo petim staršem in učiteljem in štirim svetovalnim delavkam). Vprašalnike smo ustrezno popravili in dopolnili in pripravili njihovo končno obliko. Po telefonu smo vzpostavili stik z vsemi šolami, izbranimi v vzorec, jim pojasnili vsebinske smernice raziskave in jih prosili za sodelovanje. Obenem smo pridobili tudi podatke o številu otrok v 'a' oddelkih tretjega, petega/šestega in devetega razreda ter o številu učiteljev na posamezni šoli. Vprašalnike smo šolam poslali po pošti novembra 2007, do konca decembra 2007 in v začetku januarja 2008 smo dobili vrnjene izpolnjene vprašalnike. Zbiranje podatkov za svetovalne delavce je potekalo decembra 2007. Vprašalnike smo svetovalnim delavcem poslali po e-pošti, vračali so jih po navadni pošti.

Postopek obdelave podatkov

Podatke smo obdelali s programskim paketom SPSS 16,0. Uporabili smo frekvenčno distribucijo opisnih spremenljivk in osnovno deskriptivno statistiko številskih spremenljivk. Zaradi narave spremenljivk (večinoma so vprašalniki vsebovali opisne spremenljivke) smo uporabili za preverjanje hipotez $\chi 2$-preizkus. V primerih, ko pogoji za $\chi 2$-preizkus niso bili izpolnjeni (ko je bilo več kot 20% teoretičnih frekvenc manjših kot 5), smo uporabili Kullbackov preizkus. Za preverjanje zanesljivosti inštrumentov smo uporabili Cronbachov

koeficient alfa. Pri odprtih vprašanjih smo vsebinsko sorodne odgovore združevali v kategorije.

Pri nekaterih spremenljivkah v sklopih ocenjevalnih lestvic, ki so vključene v anketni vprašalnik za svetovalne delavce, in so po svoji naravi ordinalne, smo zaradi večje nazornosti pri prikazovanju rezultatov in lažje primerjave posameznih spremenljivk le-te obravnavali kot intervalne. Pri tem nismo pozabili, kakšne so lastnosti enih in drugih spremenljivk. Ordinalne spremenljivke vsebujejo informacijo, po kateri lahko ugotovimo, ali so enote po vrednosti spremenljivke enake ali različne ter katere vrednosti so večje in katere manjše. Vrednosti ordinalne spremenljivke lahko razvrstimo od najmanjše do največje. Pri tem pa ne vemo, kakšne so razlike med vrednostmi spremenljivke oziroma med enotami s temi vrednostmi. Slednje vemo pri intervalnih spremenljivkah, pri teh so intervali med vrednostmi namreč enaki. Intervalne spremenljivke nam torej povedo, katera vrednost je večja in katera manjša pa tudi za koliko je katera večja ali manjša od druge. Povedano smo upoštevali pri interpretaciji rezultatov, ko smo preverjali in primerjali vrednosti posameznih spremenljivk ter njihovo medsebojno povezanost. Na primer: pri primerjanju srednjih vrednosti (aritmetičnih sredin) posameznih spremenljivk smo preverjali le, katera srednja vrednost je višja/nižja, in ne, za koliko je le-ta višja/nižja.

REZULTATI
IN
INTERPRETACIJA

KAKO STARŠI IN UČITELJI OCENJUJEJO MEDSEBOJNO SODELOVANJE

Ko govorimo o sodelovanju s starši na splošno, potem je treba videti dve dimenziji:

a) Pripravljenost šole in učiteljev za sodelovanje, če seveda izvzamemo, da so nekatere oblike sodelovanja predpisane, za šolo in učitelje obvezne. Mislimo predvsem na tiste vzvode sodelovanja, ki so rezultat strokovnih stališč in osebnih vrednot učiteljev, v katerih se prepoznana ocena in potreba za sodelovanje s starši in družino na sploh. Pripravljenost zbornice šole za sodelovanje se kaže tudi v tem, kako zavestno (načrtno) šola vstopa v to sodelovanje, kako starše motivira za sodelovanje ter kakšne organizacijske in vsebinske možnosti z njimi razvija.

b) Motiviranost staršev za posamezne oblike sodelovanja, od roditeljskih sestankov, prek govorilnih ur pa vse do njihove pripravljenosti za sodelovanje v različnih šolskih telesih ter drugih oblik participiranja in voluntiranja pri uresničevanju šolskega vzgojno-izobraževalnega programa.

1 Vzdušje (kultura, klima) na šoli

V teoretičnem uvodu smo zapisali, da bo na sodelovanje med šolo in domom imela določen vpliv tudi splošna naravnanost učiteljev (zbornice), ki se kaže skozi stališča ter pripravljenost šole in učiteljev na sodelovanje. Posamezni učitelji imajo do staršev lahko vrednotno zelo različno držo: od zelo negativne (z vidika odnosov destruktivne, neprijazne) do zelo pozitivne (konstruktivne, sodelovalne, staršem prijazne) drže.

Vrednotno različna stališča imajo lahko npr.
- učitelji v prvi in zadnji triadi,
- mlajši in starejši učitelji
- učitelji na podeželju ali v mestu
- učitelji, ki imajo šoloobvezne otroke in tisti, ki jih nimajo
- moški in ženski učitelji

Ta vrednotna naravnanost je pravzaprav rezultanta stališč, izkušenj in pričakovanj učiteljev ter dejanske vloge (nalog), ki jo v zvezi z učenjem in razvojem otrok odigrajo starši.

Sodelovanje šole in doma oziroma staršev in učiteljev bo torej najprej odvisno od stališč enih in drugih, ki bodo navsezadnje osnova za načrtovanje. Učitelji in starši lahko vidijo večjo ali manjšo potrebo oziroma koristnost tega sodelovanja. Te potrebe in koristi pa so lahko različne pri starših, ki imajo mlajše in starših, ki imajo starejše šolarje. Tej trditvi ustrezno bi bilo lahko pričakovanje, da je potreba po sodelovanju s starši močnejša pri učiteljih v prvi, kot pa pri učiteljih v tretji triadi.

a) Stališča učiteljev in staršev o koristnosti in potrebnosti sodelovanja šole in staršev

Čeprav se trditev, postavljena v vprašalniku za učitelje in vprašalniku za starše nanaša pravzaprav le na vprašanje sodelovanja staršev s šolo, ne dvomimo v to, da je bila pravzaprav razumljena kot vprašanje o potrebnosti in koristnosti medsebojnega sodelovanja.

Že v teoretičnem uvodu smo ugotavljali, da niti med starši niti med učitelji ni dvoma, da je sodelovanje potrebno in koristno in samoumevno. Ta koristnost in potrebnost se nam zdi samoumevno povezana predvsem z učno in osebnostno-razvojno uspešnostjo učenca/otroka, ne vidimo pa, kaj iz tega sodelovanja za sebe koristnega »iztržijo« učitelji in starši.

Tudi iz analize odgovorov staršev in učiteljev, ki so odgovarjali na vprašanje, koliko se strinjajo s trditvijo, da je sodelovanje staršev s šolo potrebno in koristno, lahko ugotovimo, kakšna je stopnja strinjanja, ne pa tudi razloge za njihovo trditev.

Tabela 1: *Stališča staršev in učiteljev o koristnosti in potrebnosti sodelovanja staršev s šolo*

		Sodelovanje staršev s šolo je potrebno in koristno.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	1	8	114	789	692	1604
	f%	,1	,5	7,1	49,2	43,1	100,0
učitelji	f	0	0	6	98	345	449
	f%	,0	,0	1,3	21,8	76,8	100,0
skupaj	f	1	8	120	887	1037	2053
	f%	,0	,4	5,8	43,2	50,5	100,0

Izračun pokaže, da se starši s to trditvijo strinjajo ali zelo strinjajo v 92,3%, učitelji pa celo v 98,6%. V podrobnostih pa se vendarle pokaže tudi statistično pomembna razlika med učitelji in starši ($2\bar{I}$ = 173,369; g = 4, α = 0,000). Starši v potrebnost in koristnost sodelovanja niso tako trdno prepričani, kot učitelji, kar bi lahko sklepali iz podatka, da se polovica (49,2%) staršev s to trditvijo samo strinja, medtem ko je takih učiteljev komaj petina (21,8%). Ni učitelja, ki misli, da sodelovanje ni potrebno in koristno, medtem, ko se med starši najdejo tudi taki.

Imamo tudi podatke o tem, kako vrednost in koristnost sodelovanja vidijo različno izobraženi starši.

Tabela 2: *Stališča staršev o koristnosti in potrebnosti sodelovanja s šolo glede na stopnjo izobrazbe*

			Sodelovanje staršev s šolo je potrebno in koristno.					
			sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	1	6	44	222	174	447
		f%	,2	1,3	9,8	49,7	38,9	100,0
	SŠ	f	0	2	45	353	314	714
		f%	,0	,3	6,3	49,4	44,0	100,0
	viš+vis in več	f	0	0	24	198	192	414
		f%	,0	,0	5,8	47,8	46,4	100,0
	skupaj	f	1	8	113	773	680	1575
		f%	,1	,5	7,2	49,1	43,2	100,0

Med starši je statistično pomembna razlika ($\chi 2$ = 20,915; g = 8, α = 0,007) glede na doseženo stopnjo izobrazbe pri trditvi o koristnosti sodelovanja staršev s šolo.
Izračunani odstotki nam pokažejo, da se starši z višjo in visoko izobrazbo bolj zavedajo pomembnosti sodelovanja s šolo, kot starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo. Polovica

(49,7%) staršev z osnovnošolsko izobrazbo se s to trditvijo le strinja. Bi bila možna interpretacija, da starši z nižjo šolsko izobrazbo skrb za učni uspeh in razvoj otroka pogosteje prepuščajo šolam? To vprašanje je potrebno primerjati s stališčem, da »so za uspešnost otroka v šoli odgovorni predvsem starši« .

Pravzaprav bi ob ugotovitvah te zadnje razprave zapisali le to, da bi morali učitelji po vrtcih in šolah med seboj in skupaj s starši na roditeljskih sestankih v začetku šolskega leta razčlenjevati vrednost medsebojnega sodelovanja, da bi v načelnem stališču zagledali tudi konkretne koristi enih in drugih in na ta način poskusili dvigniti nivo dejanskega sodelovanja.

b) Starši in učitelji o splošni pripravljenosti šole za sodelovanje

Kljub različnim spoznanjem in zelo individualnim izkušnjam učiteljev se vendarle oblikuje splošno (prevladujoče) mnenje in stališče o starših, njihovi vlogi in nalogah pri osebnostnem oblikovanju in učenju otrok. Prevladujoče mnenje je sestavni del šolske (zbornične) kulture.

Kako lahko učitelji vidijo odnos staršev do osebnostnega oblikovanja otrok in njihovega učenja ter šole in njihovega dela na splošno?

- Učitelji lahko starše in družino najprej gledajo kot servis šole in učiteljev. Ker šola poskuša dati učencem maksimalno znanje in ga v skladu s šolsko zakonodajo ter proklamiranimi vrednotami oblikovati v vzornega državljana, starše in družinsko življenje vidijo kot oviro, kot dejavnik, ki (lahko) doma z neprimernim vedenjem in neurejenim zakonskim življenjem škodujejo otroku in njegovemu napredku. V odnosih do učiteljev pa povzročajo težave. Taka *avtoritarna* ali celo sovražna drža ne prispeva k zbliževanju s starši; starše odvrača od sodelovanja in vključevanja (participacije) v šolsko življenje.

- Obratno pa, na osnovi neprijetnih izkušenj, nekateri učitelji lahko sebe in šolo doživljajo kot servis staršev. Učitelji imajo občutek, da starši vse svoje neuspehe pripisujejo šoli in učiteljem; šola in oni so mesto, kamor se starši pritožujejo, če se vse ne dogaja tako, kot je bilo načrtovano, če se ne zagotavlja vsega, kar je bilo obljubljeno. Učitelji npr. od staršev slišijo pripombo: »Zakaj pa jih plačujemo«. Ti učitelji so si razvili stališče, da so v vlogi potrošnika, ki ga starši »tržijo«. Tako stališče v učiteljih vzbuja neprijazno, obrambno, sovražno, celo agresivno držo do staršev .

- Učitelji starše gledajo kot vir pomoči, komplementarni dejavnik. Starši lahko bistveno prispevajo k uspešnemu učenju in napredovanju učencev npr. tako, da jim pomagajo pri domačem učenju in opravljanju domačih nalog. Ta drža je do staršev bolj prijazna, vendar ločuje šolsko in domače delo. Zahteva, da vsak opravi svoje delo, da se starši doma angažirajo za dober učni uspeh učencev. Tako držo bi lahko označili tudi kot paternalistično držo šole in učiteljev do staršev

- Učitelji pa starše lahko vidijo kot partnerje. To pomeni, da se do njih vedejo demokratično, da dopuščajo dialoškost, ker se zavedajo, da starši o svojih otrocih vedo več kot učitelji, kar jim lahko v šoli pomaga do boljših učnih rezultatov in lažjega obvladovanja učencev v razredu. Zato morajo učitelji zmanjšati profesionalno-klientski odnos do staršev.

Ekstremno nezaželene vrednostne drže učiteljev do staršev (in staršev do učiteljev), so redko značilnost večine učiteljev in kulture zbornice; ugotoviti jih je mogoče le pri posameznih skupinah učiteljev ali pa so nosilci take kulture le posamezniki v kolektivu. Če gre le za posameznike, ki imajo razvit avtoritaren in sovražen odnos do staršev, potem za ravnatelja ali svetovalno službo ne bo prevelik problem »nevtralizirati« taka stališča. Taka

stališča bodo posamezniki lahko spremenili po različnih poteh. Včasih bo dovolj le pogovor ravnatelja ali konsultacija svetovalnega delavca z učiteljem, včasih pa bo učitelj spremenil mišljenje in držo do staršev zaradi (pre)vpliva drugačnih stališč in odnosa drugih (večine) učiteljev do staršev. Redko se bo najbrž zgodilo, da bo ravnatelj takega učitelja izločil (odpustil) iz kolektiva, ker je za to danes realno malo možnosti. Sprašujemo se, kako pogosto so pri nas prisotni ti nezaželeni ekstremi in kdo so ti učitelji, ki so razvili negativno stališče do staršev in sodelovanje z njimi?

Ker je v nas (šoli, učiteljih) zasidrana tradicija, da se postavljamo v nadrejen položaj do staršev, avtoritaren, paternalističen položaj, je potrebno vendarle opozoriti, da je kultura, ki jo razvijejo šola ali učitelji do staršev *odvisna tudi od staršev*. Če so učitelji razvili določeno držo (odnos) do staršev, potem je ta tudi posledica dosedanjih izkušenj učiteljev in odnosa staršev do šole in njih. Zgoraj smo npr. utemeljili, da učitelji zaradi določenih stališč staršev razvijejo obrambno držo.

Kako starši vidijo ta odnos? Imajo šola in učitelji odprta vrata za njih?

Starši so zaradi skrbi za svojega otroka, ki ga vsak dan za nekaj ur prepuščajo šoli in učiteljem občutljivi za odnos učiteljev do njih, saj se zavedajo, da se odnos učiteljev do njih-staršev odraža tudi v odnosu učiteljev do njihovih otrok – učencev. Starši zato hitro začutijo naklonjenost, nenaklonjenost, dobrodošlost ali odvečnost, ko se pojavljajo v šoli oziroma pred učitelji.

Starši se bodo čutili dobrodošle, če bo šola »osredotočena na učence«, kar pomeni, da ne bo prezirala individualnosti, posebnosti otrok. Starši morajo začutiti da učiteljem ne gre samo za realizacijo učnih (izobraževalnih) načrtov, da niso samo »osredotočeni na kurikulum«; ugotoviti morajo, da so učitelji občutljivi za osebnostne, socialne in kulturne razlike med otroki, da ni prezrta individualnost njihovega otroka. Ko bodo to ugotovili, potem se bodo pripravljeni tudi bolj približati učiteljem in šoli.

Kako učitelji sami ocenjujejo pripravljenost (kulturo, klimo) šole za sodelovanje s starši in kako starši ocenjujejo pripravljenost učiteljev za sodelovanje z njimi? Ali se stališča med njimi bistveno (statistično pomembno) razlikujejo? Kaj kažejo tendence posameznih skupin učiteljev in kaj posameznih skupin staršev?

Tabela 3: *Kako starši in učitelji ocenjujejo splošno vzdušje (kulturo, klimo) v katerem poteka sodelovanje šole s starši?*

	starši		učitelji	
	f	f%	f	f%
Velika pripravljenost in volja za sodelovanje.	1002	61,2	282	60,9
Raje bi videli, da se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se jih neposredno tičejo in se ne vmešavajo v delo učiteljev.	569	34,8	170	36,7
Večini učiteljev so odveč celo govorilne ure. Se izogibajo sodelovanju s starši.	50	3,1	8	1,7
Drugo	16	1,0	3	0,6
Skupaj	1637	100,0	463	100,0

Ko smo preverjali, ali med učitelji in starši obstajajo razlike glede tega, kako ocenjujejo pripravljenost učiteljev za sodelovanje, smo ugotovili, da le-te niso statistično pomembne, saj so si starši in učitelji blizu v ugotovitvah o splošnem vzdušju v katerem poteka sodelovanje med njimi.

Dobrih 60% obojih ugotavlja, da obstaja velika volja in pripravljenost za sodelovanje. Nekaj več kot tretjina obojih pa ugotavlja določeno distanco zbornice do staršev. Učitelji na različne načine sporočajo staršem, da obstajajo meje, ko lahko sodelujejo kot enakopravni partnerji, da naj se torej starši vključujejo le v dejavnosti, ki se jih neposredno tičejo, to je, naj poskrbijo, da bo imel doma ustrezen (urejen) režim življenja, da se bo učenec/otrok doma pripravljal na pouk, itd. Učitelji verjetno ne mislijo, da se starši vmešavajo v njihovo delo, če se vključujejo v interesne dejavnosti učencev, če so spremljevalci učencev na ekskurzijah, če se vključujejo kot volonterji v zbiranje različnih sredstev, donatorskih akcij, itd. Čeprav neposrednih izjav nimamo, predvidevamo, da se učitelji izogibajo (ne želijo, nočejo), da se starši vmešavajo v vprašanja organizacije in izvajanja pouka pri posameznih predmetih, režima spraševanja in ocenjevanja itd.

Med **ekstremne (izjemne) primere** bi lahko šteli le tiste redke izjave učiteljev in staršev, ki ugotavljajo, da se učitelji (šola?) izogibajo sodelovanju s starši in da so jim odveč celo govorilne ure. Kateri učitelji so dali take izjave? So to učitelji prve ali tretje triade? Koliko let delovnih izkušenj imajo?

Naša raziskava na ta vprašanja ne more podati konkretnejših odgovorov, ker je bilo takšnih učiteljev le 8. Vendar smo ugotovili, da na eni od šol učitelji pogosteje ugotavljajo, da so kolegom učiteljem odveč celo govorilne ure in da med njimi prevladuje stališče, naj se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se jih neposredno tičejo.

Staršev ki ugotavljajo, da se učitelji izogibajo sodelovanju z njimi je v naši raziskavi resda samo 50 in predstavljajo le 3% vzorčne populacije, vendar v absolutnih številkah ta vrednost vendarle ni zanemarljiva. Kdo so ti starši? Večina njih ima srednješolsko izobrazbo, v družini sta dva otroka in te družine predstavljajo srednji sloj – gre torej za starše, ki so v največjem deležu zastopani v naši raziskavi. Zanimiv je mogoče le podatek, da je izmed teh 50 staršev kar 29 takšnih, ki ocenjujejo pripravljenost učiteljev za sodelovanje kot izrazito negativno, njihovi otroci pa obiskujejo ne-mestne šole.

Kaj je mogoče narediti, da bi se neugodne izkušnje oziroma neustrezna stališča spremenila? Najbolj učinkovit način spreminjanja neustreznih stališč in drže učiteljev do staršev, oziroma staršem naklonjene šolske kulture, je iskanje staršem primernih oblik za vzpostavljanje stikov in medsebojno spoznavanje. Verjamemo, da je velikokrat vzrok takih stališč nepoznavanje dela enih in drugih, kar smo posebej utemeljevali v teoretičnem razpravljanju. Seveda bi bila najbolj učinkovit način za spreminjanje stališč (in prakse), če bi starše vključevali mogli te starše vključiti v različna šolska telesa, kjer bi imeli več možnosti za medsebojno spoznavanje. Učinkovito bi se stališča obojih spreminjala le, če bi seveda tam oboji doživljali dobre (ugodne) izkušnje medsebojnega sodelovanje.

c) Kako učitelji ocenjujejo pripravljenost šole (kulturo, klimo) za sodelovanje s starši

V nadaljevanju bomo poskušali ugotavljati, kako sodelovanje šole s starši ocenjujejo posamezne skupine učiteljev, in sicer glede na leta izkušenj, stopnjo poučevanja (triade) in glede na socialno okolje šole (mestne, ne-mestne).

So morda razlike med mlajšimi in starejšimi učitelji?

Racionalen razlog za postavljanje oziroma ugotavljanje morebitnih statistično pomembnih razlik v vrednotenju splošne naravnanosti (kulture, klime) zbornice do staršev bi bil, da imajo mlajši učitelji pač drugačen sistem vrednot, kot starejši učitelji, da imajo drugačen pogled na šolo, delo učiteljev in vlogo staršev pri pripravah otrok na pouk.

Tabela 4: *Kako učitelji z različno delovno dobo ocenjujejo vzdušje med sodelavci glede sodelovanja s starši*

			Kako bi ocenili splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?			
			velika pripravljenost	starši le v dejavnosti, ki se jih tičejo	odveč celo govorilne ure	skupaj
leta poučevanja	1 - 5 let	f	36	30	1	67
		f%	53,7	44,8	1,5	100,0
	6 - 15 let	f	77	58	4	139
		f%	55,4	41,7	2,9	100,0
	16 - 25 let	f	102	57	2	161
		f%	63,4	35,4	1,2	100,0
	nad 26 let	f	63	24	1	88
		f%	71,6	27,3	1,1	100,0
	skupaj	f	278	169	8	455
		f%	61,1	37,1	1,8	100,0

Statistično pomembnih razlik ne moremo dokazati, vzorčni podatki pa kažejo, da so mlajši učitelji bolj 'kritični' do svojih kolegov, saj jih le dobra polovica (53,7%) ocenjuje, da obstaja med učitelji velika pripravljenost in volja za sodelovanje s starši, medtem ko je takšnih učiteljev med tistimi, ki imajo več kot 26 let delovne dobe skoraj tri četrtine (71,6%). Mlajši učitelji pogosteje odgovarjajo, da bi večina učiteljev na šoli raje videla, da se starši vključujejo le v tiste dejavnosti, ki se jih neposredno tičejo in se ne vmešavajo v delo učiteljev. To pa so znaki paternalistične ali celo avtoritarne drže šole/učiteljev do staršev.

Zakaj tako? Gre za projekcijo, da mlajši svoja stališča pripisujejo drugim učiteljem? Povsem mogoče je, da bi mlajši učitelji morda raje videli, da se starši ne vmešavajo v delo učiteljev. Za to lahko obstaja nekaj racionalnih razlogov . Najprej velja omeniti, da so mlajši učitelji bolj negotovi v komunikaciji s starši kot pa učenci, kar je posledica dejstva, da se za sodelovanje s starši v dodiplomskem študiju slabo pripravljajo. Naslednji razlogi se lahko nanašajo na razlike v starosti med njimi in starši ter na izkušnje. Mlajši učitelji z 1-5 let delovne dobe pogosteje še nimajo svojih otrok – šolarjev, ali pa otrok sploh nimajo. Med mlajšimi učitelji je tudi več negotovosti pri delu v razredu, zato se bojijo nepričakovane kritike staršev. Ti učitelji bi raje videli, da se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se jih neposredno tičejo.

Ena od možnih interpretacij bi lahko tudi bila, da so mlajši učitelji bolj pripravljeni braniti avtonomijo, kot pa učitelji z veliko let prakse, ki so si svoj strokovni ugled in položaj med starši že utrdili.

Poglejmo še, kako ocenjujejo splošno vzdušje glede medsebojnega sodelovanja **učitelji znotraj posameznih triad**.

Tabela 5: *Kako učitelji, ki poučujejo v različnih triadah, ocenjujejo vzdušje med sodelavci glede sodelovanja s starši?*

			Kako bi ocenili splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?		
			velika pripravljenost	starši le v dejavnosti, ki se jih tičejo	skupaj
triada	prva triada	f	85	69	154
		f%	55,2	44,8	100,0
	druga triada	f	80	35	115
		f%	69,6	30,4	100,0
	tretja triada	f	108	60	168
		f%	64,3	35,7	100,0
	skupaj	f	273	164	437
		f%	62,5	37,5	100,0

Ko smo primerjali oceno splošnega vzdušja glede pripravljenosti za sodelovanje s starši, smo ugotovili statistično pomembne razlike med učitelji, ki poučujejo v različnih triadah (α = 0,045). Iz tabele smo predhodno izločili tiste učitelje (bilo jih je 7 oz. 1,6%), ki so izrazito negativno ocenili svoje sodelavce.

Učitelji prve triade se, kot vidimo, bolj kritični (ali pa realni) glede splošne naravnanosti zbornice do sodelovanja s starši. Blizu polovice (44,8%) jih meni, da se poskuša starše držati na distanci, da se ne vtikajo v delo učiteljev in, lahko bi sklepali tudi, da je močno prisotno stališče, naj vsak opravlja svoje delo.

Splošno ocenjevanje vzdušja sodelovanja med učitelji in starši v **mestnih in ne-mestnih** šolah.

Tabela 6: *Kako učitelji mestnih in ne-mestnih šol ocenjujejo vzdušje med sodelavci glede sodelovanja s starši?*

			Kako bi ocenili splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?			
			velika pripravljenost	starši le v dejavnosti, ki se jih tičejo	odveč celo govorilne ure	skupaj
šola	mestna	f	90	69	1	160
		f%	56,2	43,1	,6	100,0
	nemestna	f	190	99	7	296
		f%	64,2	33,4	2,4	100,0
	skupaj	f	280	168	8	456
		f%	61,4	36,8	1,8	100,0

Vzorčni podatki so pokazali manjše razlike v oceni med učitelji mestnih in ne-mestnih šol glede njihove pripravljenosti za sodelovanje, vendar le-te niso bile statistično pomembne.

Rezultati so bili morda pričakovani. Pravzaprav je danes že težko opredeliti meste in ne-mestne šole, ker so se kulture tako v mestih, kot na podeželju zaradi dnevnih delovnih in šolskih migracij močno pomešale. Čeprav ta hip nimamo pri roki podatkov, si upamo trditi, da

ni več tolikšnih razlik v izobrazbeni strukturi prebivalstva (staršev) v mestih in na podeželju, kot je bila nekoč.

d) Kako starši različne izobrazbe in različnimi mesečnimi prejemki ocenjujejo splošno vzdušje sodelovanja s šolo?

V teoretičnem delu smo posebej opisovali, da socialno-ekonomski položaj staršev (družin) lahko vpliva na njihova pričakovanja ter njihov odnos do šole in učiteljev. Utemeljevali smo, da, starši z nižjo (nizko) izobrazbo težje sprejemajo partnerski odnos in da imajo včasih večja pričakovanja, kot pa starši z učiteljem enako ali višjo izobrazbo. Zaradi več znanja oziroma večje razgledanosti, so lahko ti starši tudi bolj kritični do dela šole in učiteljev.

Tabela 7: *Kako starši z različno stopnjo izobrazbe ocenjujejo splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?*

			Kako bi ocenili splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?				
			velika pripravljenost učiteljev za sodelovanje	učitelji bi raje videli, da se starši ne vmešavajo	izogibanje sodelovanju	drugo	skupaj
izobrazba staršev	OŠ+PŠ	f	345	111	13	1	470
		f%	73,4	23,6	2,8	,2	100,0
	SŠ	f	415	282	22	8	727
		f%	57,1	38,8	3,0	1,1	100,0
	viš+vis in več	f	226	163	13	7	409
		f%	55,3	39,9	3,2	1,7	100,0
	skupaj	f	986	556	48	16	1606
		f%	61,4	34,6	3,0	1,0	100,0

Ko smo preverjali, kako starši z različno stopnjo izobrazbe ocenjujejo učitelje in njihovo pripravljenost za sodelovanje z njimi, smo ugotovili, da so razlike med različno izobraženimi starši visoko statistično pomembne (α = 0,000). Iz tabele je razvidno, da manj izobraženi starši ocenjujejo pripravljenost učiteljev na sodelovanje veliko bolje kot starši, ki imajo višje stopnje izobrazbe. Zato je seveda bistveno višji delež izobraženih staršev (skoraj 40%) ocenil, da bi učitelji raje videli, da se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se jih neposredno tičejo in se ne vmešavajo v delo učiteljev, medtem ko je takšnih staršev v skupini manj izobraženih le slaba četrtina. Imajo morda ti starši celo občutek, da so njihove pripombe o delu šole in učiteljev nezaželene, da se jih učitelji celo izogibajo?

Tabela 8: *Kako starši z različnimi mesečnimi prejemki ocenjujejo splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?*

			Kako bi ocenili splošno vzdušje med učitelji glede sodelovanja s starši?				
			velika pripravljenost učiteljev za sodelovanje	učitelji bi raje videli, da se starši ne vmešavajo	izogibanje sodelovanju	drugo	skupaj
družinski mesečni prejemki	do1000	f	425	182	20	5	632
		f%	67,2	28,8	3,2	,8	100,0
	od 1000 do 2000	f	385	249	24	7	665
		f%	57,9	37,4	3,6	1,1	100,0
	od 2000 do 3000	f	104	75	2	2	183
		f%	56,8	41,0	1,1	1,1	100,0
	nad 3000	f	36	33	3	1	73
		f%	49,3	45,2	4,1	1,4	100,0
	skupaj	f	950	539	49	15	1553
		f%	61,2	34,7	3,2	1,0	100,0

Preverjali smo tudi, kakšne ocene splošnega vzdušja med učitelji dajejo starši glede na to, kakšen uspeh ima njihov otrok, v kateri triadi je in ali obiskuje mestno oziroma ne-mestno šolo, vendar pri kategorijah teh spremenljivk nismo ugotovili statistično pomembnih razlik. So se pa pojavile pri spremenljivki 'družinski mesečni prejemki', kjer je bila vrednost $\chi 2$-preizkusa statistično pomembna na nivoju α = 0,006. Slika je podobna kot pri izobrazbi: starši z nižjimi dohodki (do 1000€) v večjem deležu (67,2%) ocenjujejo, da vlada med učitelji velika pripravljenost za sodelovanje s starši, ta delež pa pada z višanjem socialno-ekonomskega standarda družine. Pri bolje situiranih (in povečini tudi bolje izobraženih) starših je ta delež najnižji.

Dobljeni rezultati so povezani s prejšnjimi ugotovitvami, saj je med izobrazbo staršev in njihovimi mesečnimi prejemki povezanost. Danes je izobrazba vendarle še vedno faktor socialne in ekonomske promocije posameznika in družine. To pomeni, da imajo starši z višjo in visoko izobrazba danes na splošno višje mesečne prejemke. Iz zadnjih dveh tabel lahko naredimo sklep, da starši z višjo in visoko izobrazbo ter visokimi mesečnimi dohodki najslabše ocenjujejo pripravljenost šole in učiteljev za sodelovanje.

2 Kako se šole in učitelji pripravljajo na sodelovanje z domom oziroma s starši?

Če je bilo ob prvem vprašanju namen raziskati splošno vzdušje glede sodelovanja med šolo in domom ter ugotaviti in pojasniti, kako to vzdušje ocenjujejo učitelji različnih delovnih izkušenj, triad ter starši različnega socialno ekonomskega položaja in mesta bivanja, bomo v nadaljevanju poskušali ugotoviti, kakšna je načrtnost in strategija pripravljanja na sodelovanje šole z domom. Zanima nas namreč, koliko je to sodelovanje na šoli strokovno načrtovano vnaprej in kako se nanj pripravljajo posamezni učitelji. Posebej nas bo zanimalo, kako se na sodelovanje pripravljajo šolski svetovalni delavci.

a) Načrtovanje sodelovanja šole z domom?

Sprašujemo se, ali imamo na šoli izdelan dolgoročni načrt sodelovanja s starši, ali pa je to sodelovanje bolj slučajno in spontano, kako so učitelji na splošno zadovoljni s tem sodelovanjem, ali bi se morda dalo to sodelovanje izboljšati

Tabela 9: *Kako bi ocenili načrtnost sodelovanja šole z domom (učiteljev s starši)*

	starši		učitelji	
	f	f%	f	f%
Dobro, premišljeno; šola ima posebej izdelan dolgoročni načrt.	420	25,5	208	45,0
Dobro, vendar ni posebej izdelanega programa			114	24,7
Marsikaj bi se dalo še izboljšati.	733	44,5	118	25,5
Šole se premalo ukvarjajo s tem področjem. Razvite so le predpisane oblike.	487	29,5	19	4,1
Drugo	9	0,5	3	0,6

Zanimalo nas je, ali se starši in učitelji razlikujejo v splošni oceni sodelovanja med šolo in domom, kar smo preverjali s $\chi 2$-preizkusom. Izračunana vrednost $\chi 2$ je visoko statistično pomembna (α = 0,000), saj tudi vzorčni podatki kažejo, da se stališča staršev in učiteljev ob tem vprašanju kar precej razhajajo. 44, 5% staršev meni, da bi se dalo namreč marsikaj izboljšati in da se šole oziroma učitelji premalo ukvarjajo s tem vprašanjem (29,5%). V primerjavi s tem pa le dobra četrtina učiteljev ocenjuje, da je sodelovanje sicer solidno, vendar bi se dalo na nekaterih področjih še marsikaj izboljšati, in le dobrih 4,1% učiteljev odgovarja, da se s tem področjem premalo ukvarjajo in sodelujejo le v okviru predpisanega.

Pri preverjanju statistično pomembnih razlik med učitelji in starši pri odgovorih na to vprašanje smo izpustili kategorijo odgovora 'menim, da je na šoli dobro premišljeno glede sodelovanja med šolo in domom, vendar šola nima posebej izdelanega programa za sodelovanje s starši. Sodelovanje s starši je integralni del drugih načrtov'. To možnost, ki je v tabeli predstavljena, je namreč vseboval le vprašalnik za učitelje, ker smo predvidevali, da starši ne poznajo drugih načrtov šole in torej ne morejo vedeti, ali so v njih integrirane tudi vsebine, ki zadevajo sodelovanje s starši.

Iz podatkov se da ugotoviti, da skoraj četrtina učiteljev meni, da je sodelovanje šole s starši sicer dobro, vendar za to nimajo posebej izdelanega programa. Če šola nima vnaprej pripravljenega načrta sodelovanja, bo težko sodelovanje dvigala na višji nivo. Brez premišljenega, posebej izdelanega dolgoročnega in letnega načrta, bo izboljšanje sodelovanja zgolj slučajno, vidno le pri posameznih primerih.

Kaj bi se dalo iz tega sklepati?

Starši imajo občutek, da je to področje zapostavljeno, tega občutka pa učitelji nimajo. Kaže, da so učitelji precej bolj zadovoljni s tem, kar imajo sedaj.

Te razlike v mnenju med učitelji in starši bi morale šolam biti v razmislek. Ali učitelji mislijo, da šola to sodelovanje opravlja dobro, če se dobro pripravijo in redno poteka sodelovanje prek formalnih (predpisanih) oblik sodelovanja? Če je morda za učitelje to dovolj pomemben kriterij kakovosti sodelovanja to, da je vsem staršem omogočen enakopraven dostop do informacij o delu in razvoju otroka v šoli, pa za starše to najbrž ni. Starši kakovost

sodelovanja bolj ocenjujejo prek tega, kakšno pozornost učitelj namenja njim in njihovemu otroku. Od kod sicer skoraj polovici staršem občutek, da bi se dalo pri tem sodelovanju še marsikaj narediti (izboljšati) in skoraj tretjini, da se premalo ukvarjamo s tem področjem, da je sodelovanje le v okviru predpisanega.

Kriterij dobrega sodelovanja bi moralo biti zadovoljstvo obojih.

Šole bi morale temu vprašanju posvetili posebno (problemsko) konferenco. Vsebinsko bi morala pri tem sodelovati šolska svetovalna služba, ki bi izpostavila najpomembnejša vprašanja (dileme) sodelovanja in navsezadnje predlagati tudi perspektivne rešitve.

Potem, ko so učitelji in starši ocenili splošno mnenje o sodelovanju med šolo in domom, so učitelji ocenjevali še svoje priprave na sodelovanje s starši.

b) Kako se na sodelovanje s starši pripravljajo učitelji?

Odnos učitelja do sodelovanja s starši se kaže na ta način, kako zavestno in vnaprej se odločajo, da bodo sodelovanju s starši posvetili posebno pozornost. Večja je verjetnost, da bo sodelovanje uspešnejše (učinkovitejše), če si bo učitelj že od začetka šolskega leta postavil cilje in naloge sodelovanja, če jih bo konkretiziral in si postavil, kako želi razviti sodelovanje na »oddelčnem« (skupinskem) nivoju in kako s starši posameznih učencev, kot pa učitelj, ki mu bodo sodelovanje s starši narekovale sprotne situacije. Motivacija staršev za sodelovanje bo večja, če bo nekatere stvari pripravil skupaj z njimi.

Učitelji, ki se vnaprej pripravljajo na to sodelovanje in imajo podrobno izdelan načrt (in strategijo) sodelovanja, pogosteje mislijo tudi na sprotno in »procesno« sodelovanja, ki je hkrati tudi »preventivno« naravnano. Da bo sodelovanje bolj »individualno krizno« naravnano obstaja večja verjetnost tam, kjer učiteljem narekujejo sodelovanje sprotne situacije.

Tabela 10: *Ali učitelji v letnem delovnem načrtu posebej načrtujejo sodelovanje s starši?*

	učitelji	
	f	f%
Vsako leto poleg predpisanih še posebne oblike sodelovanja	298	63,9
Vnaprej posebnih oblik sodelovanja ne predvidevam; načrtujem sproti	167	35,8
Drugo	1	0,2

S preverjanjem hipoteze enake verjetnosti ($\chi 2$ = 285,25, g = 1; α = 0,000) smo ugotovili, da tudi v osnovni množici učiteljev prevladujejo takšni, ki poleg ustaljenih oblik sodelovanja s starši, kot so roditeljski sestanki in govorilne ure, načrtujejo še posebne oblike.

Zanimalo nas je tudi, ali stopnja, na kateri učitelj poučuje, predstavlja spremenljivko, ki bi vplivala na to, da poleg predpisanih načrtujejo še posebne oblike sodelovanja.

Tabela 11: *Načrtovanje sodelovanja s starši po triadah*

			Ali v letnem delovnem načrtu posebej načrtujete sodelovanje s starši?		
			da	ne	skupaj
triada	prva triada	f	121	38	159
		f%	76,1	23,9	100,0
	druga triada	f	71	48	119
		f%	59,7	40,3	100,0
	tretja triada	f	98	73	171
		f%	57,3	42,7	100,0
	skupaj	f	290	159	449
		f%	64,6	35,4	100,0

Ugotovili smo, da so razlike med triadami statistično pomembne (α = 0,001), kar 76,1% razrednikov v prvi triadi posebej načrtuje sodelovanje s starši, ta odstotek pa upada v višjih razredih, kjer le še dobra polovica (57,3%) razrednikov načrtuje poleg roditeljskih sestankov in govorilnih ur še posebne oblike sodelovanja s starši. Ostali učitelji sodelovanje načrtujejo sproti, kakor kažejo potrebe.

Podatek je pričakovan. Raziskave kažejo, da je v nižjih razredih osnovne šole, ko so bolj v ospredju socializacijske vprašanja, ne pa učni uspeh in ocene, sodelovanje med učitelji in starši po vsebini in odnosu drugačno. Učiteljem in staršem so bolj v ospredju vprašanja, kako se otrok vključuje v nov socialni prostor, kakšne odnose ima s sošolci, kako sprejema šolske obveznosti, kako se navaja na nov ritem življenja, itd. Skrb za sodelovanje je večje, ker je večja tudi ranljivost otroka. Ob teh vprašanjih, ko so učne ocene še v ozadju, je sodelovanje bolj sproščeno, brez tradicionalno avtoritarne drže učitelja, ki jo vzdržujejo ocene pri posameznih predmetih. Na višjih šolskih stopnjah, za katero pa je bolj značilna t.i. predmetna kultura in je sodelovanje bolj vezano na učenje in učni uspeh otroka/učenca, ko predmetni učitelji lahko poučujejo učence več oddelkov, ko otroke in starše spoznavajo več časa in je objektivno nemogoče razviti pogosto sodelovanje z vsemi starši, je pogosteje prisotna filozofija, da sodelovanje s starši ni potrebno, če otrok/učenec nima negativnih ocen ali ni zašel v večje osebnostne (razvojne) krize. T.i. »krizno sodelovanje« se načrtuje sproti, ko se pojavi kriza otroka/učenca.

c) Ali učitelji načrtujejo tudi posebne dejavnosti s posameznimi starši ali vsemi starši oddelčne skupnosti?

Zavzetost učiteljev za vzpostavljanje dobrih stikov s starši se kaže tudi v tem, koliko in kakšne oblike stikov (aktivnosti), poleg govorilnih ur in roditeljskih sestankov, še pripravljajo.

Rezultati odgovorov pokažejo, da 63,8% (298) učiteljev poleg govorilnih ur in roditeljskih sestankov pripravlja še posebne oblike stikov, 35,8% (167) učiteljev pa pravi, da posebnih oblik sodelovanja s starši vnaprej ne načrtujejo, pač pa to delajo sproti. Seveda nas je zanimalo, katere so te posebne oblike sodelovanja posameznih učiteljev s starši.

Učitelji posebej za starše pripravljajo:

a) dneve dejavnosti: kulturni dnevi, kulturne prireditve; športni dnevi, športne prireditve;- naravoslovni dnevi; tehniški dnevi; srečanja ob praznikih, ob tednu otroka; ekskurzije – pomoč pri organizaciji, spremstvo
b) dneve odprtih vrat: odprte učne ure; dan šole

c) *Sodelovanje pri šolskih dogodkih, prireditvah, razstavah, predstavah, različnih srečanjih ipd.*: izleti; kostanjev piknik, pikniki nasploh, piknik ob zaključku leta; zaključno druženje; valeta, zaključna akademija; sodelovanje ob zaključku prve triade; božični bazar, novoletni sejem; čajanke; srečanja – sprehod na Rožnik, kolesarjenje; koncerti, debatni večer; branje s starši; neformalna druženja, srečanja, prireditve.

č) *Najrazličnejše delavnice*: delavnice skupaj s starši in otroki**;** delavnice spomladi; likovne delavnice, ustvarjalne delavnice, velikonočne delavnice, novoletne delavnice, itd.

d) *Vključevanje staršev v druge formalne oblike dela šole – v pouk, strokovne time, pogovorne ure, interesne dejavnosti:* tedenska pogovorna ura v dopoldanskem času; pogovorne ure; individualne ure; pogovorne ure v troje (učenec, starši, učitelj); pogovorne ure po telefonu, tematski sestanki, sestanki za IUP in DSP; dodatni roditeljski sestanki; sodelovanje pri razredni uri; sodelovanje strokovnega tima (psihologa, pedagoga, socialnega delavca) z razrednikom in starši; sestanki za poklicno usmerjanje; evalvacije; obveščanje po sms – sporočilih, telefonu, elektronska sporočila; obveščanje o sprotni problematiki, izostajanju učencev od pouka itd.; o sprotni tematiki v oddelku; interesne dejavnosti; pomoč pri interesnih dejavnostih; sodelovanje pri oblikovanju šolskih pravil, za vzgojni načrt; predstavitev opisne ocene; starši kot gostje – popestritev pouka, predstavitev staršev pri posamezni učni uri; pomoč pri pouku; obisk na domu.

e) *Predavanja, okrogle mize, izobraževanja za starše:* predavanja, okrogle mize za starše, pogovori s starši, npr. o drogah, nasilju; izobraževanje staršev

f) *šola za starše*

g) *sodelovanje pri projektih in zbiralnih ter delovnih akcijah:* različne akcije, projekti, sodelovanje pri izvedbi projektov, projektno delo; zbiranje sredstev, prinašanje materialov, zbiralne akcije papirja, kartuš, baterij, pvc pokrovčkov ipd.; sodelovanje pri kolesarskih izpitih

Iz odgovorov učiteljev se razbere, da so to posebne oblike povezovanja šole oziroma učiteljev s starši, ki so organizirane mimo formalnih oblik, določenih s predpisi (zakoni). Razbere se še, da nekatere teh oblik organizirajo učitelji (razredniki) sami za starše posameznih oddelkov, nekatere pa se organizirajo za večje skupine staršev, npr. starše na ravni triad ali na ravni šole. Učitelji te programe poznajo in vabijo starše, da se jih udeležijo.
Take oblike neformalnega sodelovanja imajo, kot smo tudi že omenili, določene prednosti: bolj so povezane z interesi in potrebami, bolj se delavno povezujejo, hitreje se vzpostavijo osebnostne relacije in zaupanje.

Iz dobljenih podatkov tudi ugotavljamo, da so v nekaterih dejavnostih starši bolj opazovalci (npr. proslave, koncerti), v nekaterih pa aktivni udeleženci (npr. skupne delavnice, organizacija projektov, predstavitev poklicev, zbiranje sredstev, itd.

Iz podatkov je razvidno tudi, da učitelji v večji meri pripravljajo za starše takšne posebne oblike dela in sodelovanja, ki staršem nalagajo 'pasivno vlogo opazovalcev' (npr. slabih 30% učiteljev pripravlja za starše razne prireditve, predstave, srečanja), manj kot 10% učiteljev pa pripravi tudi takšne oblike, kjer so starši aktivneje udeleženi (npr. sodelovanje pri projektih, pri pouku, v pogovornih urah…)

Naši rezultati pa, kar zadeva aktivno udeležbo staršev, so pravzaprav dobri. Tuje raziskave namreč ugotavljajo, da je le okoli 4% staršev visoko aktivnih pri šolskih dejavnosti in da se 70% staršev nikoli ne vključujejo v delo v razredu ali drugih oblikah vzgojno-izobraževalnega dela šole. (Soo-Yin Lim, str. 142, po Epstein 2001)

3 Oblike sodelovanja

Oblike sodelovanja in/oziroma vključevanja staršev s šolo/ v šolo so povezane z njihovo motivacijo, kar pomeni, da nekatere oblike sodelovanja starše hitreje in bolj pritegnejo, kot pa druge. Že v teoretičnem delu smo ugotovili, da je motivacija na splošno večja, ko gre za njihovega otroka in da motivacija upada z »oddaljenostjo od otroka«. Čim manj je možnosti, da bi starš ob sodelovanju videl tudi korist za svojega otroka, tem manj bo zainteresiran (motiviran) za sodelovanje.

a) Kaj o oblikah sodelovanja pravijo starši?

Tabela 12: *Kako pogosto so se starši doslej udeleževali posameznih predpisanih in nepredpisanih oblik sodelovanja?*

	ni organi.		nikoli		redko		pogosto		vedno	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Roditeljski sestanki	1	0,1	8	0,5	169	10,0	468	27,7	1003	59,3
Govorilne ure	3	0,2	9	0,5	325	19,2	704	41,7	606	36,8
Sodelovanje pri reševanju oddelčnih problemov skupaj z razrednikom	258	15,3	274	16,2	443	26,2	308	18,2	332	19,6
Sodelovanje pri prireditvah	67	4,0	154	9,1	439	26,0	559	33,1	417	24,7
Sodelovanje pri pouku	528	31,2	516	30,5	283	16,7	147	8,7	128	7,6
Vodenje interesnih dejavnosti	531	31,4	710	42,0	187	11,1	100	5,9	63	3,7
Predlogi glede režima dela šole	428	25,3	536	71,7	365	21,6	173	10,2	97	5,7
Šola za starše	610	36,1	573	33,9	251	14,9	85	5,0	74	4,4

(Op.:Vsi starši niso pri vseh oblikah sodelovanja navedli pogostosti udeležbe, zato so % izračunani glede na različne numeruse.)

Po njihovih odgovorih sodeč, ni majhen del staršev, ki ugotavlja, da določenih dejavnosti na šoli sploh ni organiziranih in se nikoli tudi ne vključujejo vanje. Npr. ni organizirane možnosti, da bi se starši vključevali v vodenje interesnih dejavnosti. Vprašanje je, ali se res ne morejo, ali pa ne vedo, da ta možnost obstaja. Tretjina staršev pravi, da reševanje oddelčnih problemov ni organizirano ali pa pri tem nikoli ne sodelujejo, dobra četrtina staršev pa pri reševanju oddelčnih problemov z razrednikom sodeluje redko. Več kot polovica staršev (60%) se torej nikoli ali redko spopada s težavami v razredu, ki ga obiskuje njihov otrok. Odgovori učiteljev se pri tem vprašanju nekoliko razlikujejo (glej spodnjo tabelo), saj 55,75 učiteljev meni, da starši sodelujejo z razrednikom pri reševanju oddelčnih problemov.

Tudi podatki o tem, koliko se starši vključujejo pri dajanju predlogov glede vsakdanjega režima življenja in dela na šoli (začetek, konec, odmori, malica, varstvo, red, disciplina) niso pokazali slike, s katero bi lahko bili zadovoljni. Kar dobra četrtina staršev (26,0%) je odgovorila, da takšna oblika sodelovanja na šoli sploh ni organizirana oziroma nimajo možnosti dajanja predlogov, dobra tretjina (33,5%) se nikoli ne udeležuje takih razprav, slaba četrtina (22,8%) pa redko. Staršev, ki se pri tem vprašanju pogosto ali vedno angažirajo, je le

slabih 17%. Hipotetično sicer lahko predstavljamo, da so starši zadovoljni z režimom dela šole in se zato niso pripravljeni vključevati na tem področju, večja pa je verjetnost, da jim šole niso dovolj jasno ponudile te možnosti. V odgovorih učiteljev pa je zaznati ravno nasprotno, kajti skoraj polovica učiteljev meni, da imajo starši velik vpliv na ravnatelja in na vodenje šole, pri čemer lahko sklepamo, da so v to vključeni tudi predlogi glede režima dela šole.

Ob teh rezultatih se postavlja vprašanje, ali starši sploh vedo, kaj se dogaja na šoli in v razredu, v katerega je vključen njihov otrok, ali starši sploh vedo, kakšne so možnosti vključevanja in ali vedo, kako sploh lahko pomagajo (prispevajo) k šolskemu delu? Kaže, da je to eden večjih problemov, ki preprečuje boljše sodelovanje med šolo in starši.

b) Kaj pravijo učitelji o angažiranosti staršev doslej pri šolskih zadevah?

Tabela 13: *Kako pogosto se po mnenju učiteljev starši udeležujejo posameznih oblik sodelovanja?*

	da	
	f	f%
Sodelovanje pri reševanju oddelčnih problemov skupaj z razrednikom	260	55,7
Sodelovanje pri prireditvah	355	70,6
Sodelovanje pri pouku	79	16,9
Vodenje interesnih dejavnosti	31	6,6
Predlogi glede režima dela šole	229	49,0
Šola za starše	76	16,3

c) Na katerem področju bi po mnenju enih in drugih (staršev in učiteljev) morala šola v prihodnje (še) bolj pritegniti starše k sodelovanju?

Tabela 14: *Katere oblike sodelovanja bi po mnenju staršev in učiteljev morali v prihodnje okrepiti?*

	starši		učitelji	
	f	f%	f	f%
Roditeljski sestanki	439	26,0	136	29,1
Govorilne ure	343	20,3	91	19,5
Sodelovanje pri reševanju oddelčnih problemov skupaj z razrednikom	797	47,2	170	36,4
Sodelovanje pri prireditvah	403	23,8	168	36,0
Sodelovanje pri pouku	624	36,9	125	26,8
Vodenje interesnih dejavnosti	229	13,6	314	67,2
Predlogi glede režima dela šole	624	36,9	64	13,7
Šola za starše	358	21,2	179	38,8
Drugo			13	2,8

Preverjali smo statistično pomembnost razlik med odgovori staršev in učiteljev in ugotovili, da jih lahko potrdimo pri roditeljskih sestankih (α =0,002), sodelovanju pri reševanju oddelčnih problemov skupaj z razrednikom (α = 0,000), pri sodelovanju staršev na prireditvah (α = 0,000), pri vodenju interesnih dejavnosti (α = 0,000), pri vključevanju staršev s predlogi glede režima dela šole (α = 0,000) in pri obisku predavanj Šole za starše (α = 0,000). Iz tabele pa je natančneje razvidno, kje si želijo več sodelovanja starši sami in kje so tista mesta, kjer

učitelji pričakujejo več aktivne udeležbe s strani staršev. Posebej bi opozorili na dejstvo, da skoraj polovica staršev in 36,4% učiteljev misli, da bi bilo potrebno okrepiti sodelovanje staršev pri reševanju oddelčnih problemov. Mislimo, namreč, da je to eden od ključev, za zmanjševanje nediscipline in neprimernega (nasilnega) vedenja učencev. To gre na roko naši razpravi v teoretičnem delu, da problema nediscipline in neprimernega vedenja ne moremo uspešno reševati samo učitelji ali svetovalni delavci brez sodelovanja s starši. Drugo je seveda vprašanje, kako in kdaj vključiti starše v razreševanje oddelčnih problemov. Gotovo je, da jih ne bomo vključevali vedno in za vsak problem. Odgovornost za oddelek, pouk, odnose med učenci ter učenci in učitelji je vendarle na razredniku in drugih učiteljih, ne pa starših. V zvezi s tem je danes aktualno tudi vprašanje, ali je mogoče šoli in razrednikom izdelati vzgojni načrt brez sodelovanja staršev? Ali ga sploh smejo oblikovati brez staršev?

Razliko, ki bode v oči, najdemo tudi pri trditvi 'predlogi glede režima dela šole'. Skoraj 37% staršev bi si želelo večjega vključevanja, medtem ko le 13,7% učiteljev meni, da bi se starši na tem področju morali bolj vključevati. Večjega vključevanja s strani staršev pa si učitelji želijo na roditeljskih sestankih in pri vodenju interesnih dejavnosti, za kar pa starši niso pokazali prevelikega zanimanja.

4 Odnos in strategija sodelovanja svetovalnih delavcev s starši

Šolski svetovalni delavci morajo razvijati sodelovanje s starši na dveh nivojih, to je a) šolskem in oddelčnem in b) na individualnem.

a) Mnogi avtorji pozivajo svetovalce, naj na šoli prevzamejo vodilno koordinacijsko vlogo pri sodelovanju med domom in šolo oziroma učitelji in starši. Ker imajo nad šolo in domom »helikopterski pogled« in specifično izobrazbo, so idealen profil za razreševanje »imanentnih« napetosti, ki so posledica različnih položajev in vlog, za odpravljanje sprotnih težav in vzpostavljanje povezav, če so bile le-te pretrgane. Raziskava, narejena pred 10 leti (Bečaj, v Resman in drugi, 1999, str. 332) ugotavlja, da se ravnatelji povezovanju in sodelovanju šole z domom oziroma starši z močno naslanjajo na svetovalne delavce; 94% ravnateljev osnovnih šol in 87% ravnateljev srednjih šol je povedalo, je to področje dela, kamor vključujejo svetovalne delavce.

b) Prav tako kot je uspešnost učitelja odvisna od sodelovanja s starši, bo tudi uspešnost svetovalnega delavca pri pomoči učencem odvisna od sodelovanja s starši. Zato mora biti sodelovanje s starši načrtno.

Tesne odnose svetovalnega delavca (in učitelja) s starši je vredno razviti, ker je samo svetovalno delo z učenci na štiri oči pogosto neuspešno. Svetovalni delavec usposobljen, zna realizirati tudi globlje učinke konsultacijskega sodelovanja s starši. Njegova naloga je pomagati staršem (in učiteljem) v razumevanju položaja, dela in obnašanja otroka, jim pomagati, da uvidijo svojo vlogo in poskušajo s pomočjo svetovalca spreminjati ravnanje, odnos do otroka in njegovega šolskega dela. To je srž sodobne paradigme konsultacijskega dela šolske svetovalne službe. (Sciarra 2004, str. 54-57).

a) Načelen odnos svetovalnih delavcev do sodelovanja s starši.

Tabela 15: *Načelen odnos svetovalnih delavcev do sodelovanja s starši*

	f	f%
V svoje delo redno vključujem tudi starše.	135	81,8
Ni potrebe, da bi vedno vključeval starše.	30	18,2
Kar se z otrokom dogaja v šoli, je šolska zadeva.	0	0,0
Skupaj	165	100,0

Ti podatki so bili pričakovani. Svetovalni delavci, ki opravljajo svetovalno delo z učenci v tem smislu, da jim pomagajo spremeniti stališča in vedenje, pravzaprav ne bi smeli delati mimo staršev. Še več. Ko gre za spreminjanje stališč ali vedenja učencev, potem bo to učinkovito, če bodo na nek način vključeni tudi starši. Kakšna bo ta vključitev, bo odvisno od primera do primera. Enkrat bo šlo res samo za iskanje soglasja staršev, drugič pa bo šlo tudi za redne konzultacije z njimi, da bi bila zagotovljena učinkovitost svetovanja.

Vsi vemo, da je tudi z zakonodajo predpisano, da morajo svetovalni delavci pri delu z učenci dobiti soglasje staršev ali skrbnikov. So pa seveda naloge, za katere bi jih lahko menili, da ne gre za poseganje v zasebnost učencev in da soglasje staršev ni potrebno. To so pravzaprav naloge, ki se nanašajo na informiranost učencev. Petina (18,2%) svetovalnih delavcev zato meni, da ni potrebno vedno vključevati starše.

Kaj pokaže podrobnejši pogled v te številke? Kakšno strategijo svetovalnega dela oziroma sodelovanja s starši uporabljajo posamezni profili svetovalnih delavcev na šolah?

Tabela 16: *Mnenje o vključevanju staršev glede na profil svetovalnega delavca*

Profil	redno vključim		ni potrebe	
	f	f%	f	f%
Pedagog	53	81,5	12	18,5
Psiholog	29	70,7	12	29,3
Soc. delavec	32	88,9	4	11,1
Soc. pedagog	13	86,7	2	13,3
defektolog	3	100		
Drugo*	3	100		

* Med te so se šteli: pedagog-psiholog (3).

Psihologi se pogosteje, kot ostali profili svetovalnih delavcev, odločajo za trditev, da ni potrebe, da bi vedno vključevali starše. Kaj je v ozadju tega, bi bilo potrebno posebej raziskati. Iz opisa metodologije raziskave vidimo, da so bili pri zbiranju stališč o odnosu med domom in šolo (učitelji in starši) vključeni le starši in učitelji osnovne šole, medtem, ko so bili v raziskovanje odnosa med starši in svetovalnimi delavci vključeni tudi svetovalni delavci v vrtcih in srednjih šolah. Dijaki srednjih šol, zlasti tisti iz tretjega in četrtega letnika (nekateri so že tudi polnoletni), so v primerjavi z osnovnošolci bolj zreli, sposobni samostojnejšega razmišljanja in odločanja, zato je tudi manj potrebe po sodelovanju oziroma vključevanju staršev pri razreševanju zadreg, pred katerimi se znajdejo dijaki. To velja imeti pred očmi tudi v nadaljnjih prikazih.

b) Kako se na sodelovanje s starši pripravljajo svetovalni delavci?

To, kar mo zapisali o načrtnosti in nenačrtnosti sodelovanja učiteljev s starši, velja tudi za sodelovanje svetovalnih delavcev s starši. Sprašujemo se:

Kako pa se na sodelovanje pripravljajo šolski svetovalni delavci? Imajo ti za sodelovanje s starši pripravljene posebne dolgoročne in letne načrte ali pa se pri tem sodelovanju ravnajo »po potrebi«?

Je ta načrtnost/nenačrtnost odvisna od profila svetovalnega delavca, od njegovih delovnih izkušenj, od stopnje šole (OŠ, SŠ) ali celo velikosti šole?

Tabela 17: *Posebna rubrika o sodelovanju s starši*

	f	f%
Vsako leto posebej načrtujem sodelovanje s starši.	114	69,5
Posebne rubrike o sodelovanju s starši nimam; to načrtujem na drugih mestih delovnega načrta.	39	23,8
Sodelovanje s starši načrtujem sproti.	8	4,9
Drugo	3	1,8
Skupaj	164	100,0
Ni podatka	1	
Skupaj	165	

Drugo:
- Je nimam, ker sem pripravnik. (1)
- Sodelovanje načrtujem na drugih mestih delovnega načrta in sproti. (1)
- Niti ne načrtujem, ker pri vsaki obravnavi dijaka vedno vključujem starše – sistemski pristop. (1)

Sladni s prejšnjimi, so tudi odgovori svetovalnih delavcev na vprašanje ali imajo v svojem delovnem načrtu posebno rubriko o sodelovanju s starši.. Skoraj 70% svetovalnih delavcev ima v letnem delovnem načrtu posebno rubriko o sodelovanju s starši, kar se zdi za strokovno-operativno delo zelo pomembno. S posebno analizo teh načrtov bi morali ugotavljati, koliko se to načrtovanje nanaša na sodelovanje s starši na splošno (s šolskega in oddelčnega vidika) in koliko se nanaša na sodelovanje s posameznimi (konkretnimi starši).

c) Koliko časa posvečajo svetovalni delavci sodelovanju s starši?

Ocena časa, ki ga porabijo svetovalni delavci za sodelovanje s starši je pravzaprav zelo relativna in individualna zadeva. Čas bo odvisen od programa, ki ga imajo, od števila učencev, s katerimi se ukvarjajo in od tega, kako so uvideli pomembnost in potrebnost povezovanja s starši.

Tabela 18: *Delež časa za sodelovanje s starši*

	f	f%
Do 10%.	94	57,3
Od 10 do 20%.	53	32,3
Od 20 do 30%.	13	7,9
Več kot 30% časa.	1	,6
Več kot polovico časa.	2	1,2
Drugo	1	,6
Skupaj	164	100,0
Ni podatka	1	
Skupaj	165	

Podatki povedo, da 57% svetovalnih delavcev porabi do 10% svojega delovnega časa, do 20% pa 32,3% svetovalnih delavcev. Naša splošna ocena bi bila, da bi moralo biti tega sodelovanja več, ko svetovalni delavci, ko razrešujejo individualne probleme učencev ali

načrtujejo preventivne dejavnosti. Spomnili bi na prejšnje ugotovitve, da bi starši zlasti lahko imeli večji delež (vpliv) pri načrtovanju dela v oddelku in razreševanju oddelčnih zadreg.

Tabela 19: *Ocena deleža časa glede sodelovanja s starši po profilu svetovalnega delavca*

Profil	do 10%		10 do 20%		20 do 30%		več kot 30%		več kot pol.	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Pedagog	42	64,6	16	24,6	7	10,8				
Psiholog	15	36,6	20	48,8	5	12,2			1	2,4
Soc. delavec	22	61,1	10	27,8	1	2,8	1	2,0	1	2,8
Soc. pedagog	10	71,4	4	28,6						
Defektolog	2	66,7	1	33,3						
Drugo	1	33,3	2	66,7						

Bolj pomembna kot ocena, koliko časa namenjajo svetovalni delavci namenjajo staršem, je ocena, ali je tega časa glede na program dovolj.

Tabela 20: *Ocena deleža časa glede sodelovanja s starši*

	f	f%
Posvečam ravno pravšnjo količino časa.	114	69,1
Posvečam premalo pozornosti in je več ne morem.	32	19,4
Posvečam premalo pozornosti; v prihodnje bom posvetil več časa.	13	7,9
Posvečam preveč časa.	1	,6
Drugo	5	3,0
Skupaj	165	100,0

Tabela 21: *Ocena deleža časa glede sodelovanja s starši po profilu svetovalnega delavca*

Profil	posvečam preveč časa		posvečam ravno prav časa		posvečam premalo časa, več ne morem		posvečam premalo časa, v prihodnje več		drugo	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Pedagog	0	,0	46	70,8	8	12,3	9	13,8	2	3,1
Psiholog	1	2,4	29	70,7	9	22,0	1	2,4	1	2,4
Soc. delavec	0		23	63,9	8	22,2	3	8,3	2	5,6
Soc. pedagog	0		10	66,7	5	33,3				
Defektolog	0		2	66,7	1	33,3				
Drugo	0		3	100						

Velika večina svetovalnih delavcev (69,1%) izjavlja, da staršem posvečajo pravšnji delež časa v svojem programu. Ali je tega časa dovolj ali ne, prinesejo le izkušnje, kako uspešni smo pri delu. Če bi se izkazalo, da smo slabo učinkoviti pri svetovalnem delu z učenci ali uresničevanju drugih nalog vezanih na sodelovanje staršev, bi gotovo morali ta delež povečevati.

Če svetovalni delavci samokritično ugotavljajo, da staršem posvečajo *premalo časa* (19,4%), imajo za to tudi različne razloge. Premalo časa posvečajo, ker »imam preveč drugih

obveznosti; ne zmorem vsega sama; nenehno imam nove naloge; je preveč dela po navodilih ravnateljice (19); sem le dva dni na šoli; sem zaposlena za nepolni delovni čas (4); ker si pogosto ne želijo sodelovanja s svetovalnim delavcem; starši ne pridejo pogosto oz. se ne obrnejo name (2); so prioriteta mojega dela učenci (1); je taka organizacija dela na šoli (1); težava je delavnik, starši bi se srečevali popoldne (1); preobremenjenost staršev (1); ker otroci ne želijo, da starši sprejemajo potek svetovanja« (1).

Okoli 8% je svetovalnih delavcev, ki posvečajo staršem premalo pozornosti, v prihodnje pa jim nameravajo *posvetiti več časa*. Del teh svetovalnih delavcev to svojo namero utemeljuje z navajanjem pozitivnih strani sodelovanja, del teh pa čaka na pobude od zunaj, to je staršev, vodstva šole ali pa celo spremembe zakonodaje.

Pišejo, da ima sodelovanje pozitivne strani (9) (je to pogoj za dobro reševanje težav; bo moje delo bolj učinkovito; to je koristno za otroke, je dobro za vsakega učenca; se bodo tako starši še aktivneje vključevali v vzgojno-izobraževalno delo šole; moramo starši in šola iti v isto smer pri doseganju ciljev; bi rada, da starši sodelujejo pri reševanju vedenjskih težav svojih otrok; uspešno sodelovanje s starši povečuje vzgojno moč šole, izboljša učni in vzgojni uspeh učenca). V primeru potrebe staršev po sodelovanju bi sodelovanje povečala; če bi tako želeli starši (3); če bi bilo več potrebe s strani šole (1); v primeru spremembe zakonov (1).

d) Osebne izkušnje (doživljanje, doživetje) pri sodelovanju s starši

Nazadnje ugotovimo še, kako svetovalni delavci to sodelovanje doživljajo. Pozitivna doživetja pri sodelovanju s starši so povezana z dobrimi rezultati pri svetovalnem delu z učenci in dobrimi izkušnjami s starši kot sogovorniki in ljudmi.

Trditve so ocenjevali od 1 – sploh se ne strinjam do 5 – zelo se strinjam.
Tabela 22: *Doživljanje sodelovanja s starši*

	N	minimum	maximum	srednja vrednost	st. odklon
Starši so moji zavezniki.	160	1	5	3,34	,717
Priznanje staršev mi pomeni več kot priznanje učit. in ravnatelja.	164	1	5	2,76	,928
Nižji SES slabše vključevanje v delo in sodelovanje s šolo.	164	1	5	2,64	,978
Nižja izob., slabše vključevanje v delo in sodelovanje s šolo.	163	1	5	2,64	,915
Nižja izob., slabši odnos do svojih otrok in njihovega šolanja.	161	1	5	2,41	,932
Nižji SES slabši odnos do svojih otrok in njihovega šolanja.	164	1	5	2,41	,912
Učitelji ne znajo vzpostaviti stika s starši	161	1	5	2,32	,755
Opažam, da pri starših iz leta v telo upada iskanje stikov s ŠSS.	163	1	5	2,22	,824
Spoštovanje ŠSS je s strani staršev v zadnjih letih upadlo.	162	1	5	1,90	,824
Starši so indiferentni do dela ŠSS.	163	1	4	1,78	,746
Starši se do mene obnašajo kot do uslužbenca.	163	1	4	1,64	,683

Rezultati kažejo relativno dobre osebne izkušnje sodelovanja svetovalnih delavcev s starši, kar pomeni, da je to sodelovanje lahko eden od virov tudi za motivirano svetovalno delo z učenci.

Svetovalni delavci čutijo, da imajo starše na svoji strani, da so starši njihovi zavezniki, kar pomeni, da se ni težko usklajevati glede ciljev in načina pomoči učencu/otroku, to pa zagotavlja dobro svetovalno pomoč učencem. Spoznanje, da je učenec premagal učne težave ali osebne (razvojne) zadrege, je velika nagrada za vsakega svetovalnega delavca; to je uspeh, ki motivira nadaljnje delo. In če za to dobijo tudi na kakršen koli način, posredno ali neposredno izrečeno zahvalo in priznanje ali pa začutijo le njihovo hvaležnost, potem je zadovoljstvo nad delom popolno. To spoznanje ali doživetje uspeha dviguje njihovo osebno in strokovno samozavest in daje novih moči (veselje) za delo. Tega pravzaprav ne more nadomestiti nobena pohvala nadrejenih ali denar. Tega se zavedajo tudi naši svetovalni delavci. Prav bi bilo, da dobre izkušnje s starši gojijo še naprej, saj so v šoli navsezadnje naprej zato, da pomagajo učencem, ne pa služijo sistemu.

Predpostavke iz teoretične razprave o vplivu izobrazbe in socialno ekonomskega stanja družine (staršev) na sodelovanje s šolo na sploh, in v tem konkretnem primeru s svetovalnimi delavci, so se tudi deloma potrdila. Svetovalni delavci imajo več težav pri navezovanju stikov z revnejšimi starši in starši z nižjo šolsko izobrazbo. Zato bi kazalo tem staršem posvetiti še posebno pozornost s tem, da se jim poskuša prilagajati organizacijske možnosti vzpostavljanja posebnih stikov, se upoštevajo njihove življenjske situacije in poskuša pokazati, da smo na njihovi strani in na strani njihovih otrok. Zavedamo se, da tak pristop do staršev za svetovalne delavce pomeni dodatno žrtvovanje, vendar je lahko to manj obremenjujoče kot spoznanje, da učenec ni uspel, ker mu nisi pomagal, čeprav bi mu lahko.

5 Sklep

Kako izboljšati splošen odnos učiteljev (zbornice) do staršev?

Dva nivoja je potrebno izboljševati:

a) osebno- človeško perspektivo (delati na subjektivnih faktorjih učiteljev in staršev),
b) delati na razvijanju organizacije sodelovanja.

Ta dva nivoja sta med seboj povezana. Dobra organizacija sodelovanja ponuja več priložnosti za srečevanje in sodelovanje, kar ima za posledico medsebojno spoznavanje in zbliževanje.

Analiza odgovorov učiteljev in staršev je pokazala, da se oboji zavedajo pomembnosti medsebojnega sodelovanja. Podrobna analiza pa pove, da je ta zavest oziroma potreba pri učiteljih vendarle še močnejša in da je močnejša pri bolj (višje, visoko) izobraženih, kot pri manj (nižje) izobraženih starših.

Naša empirična raziskava je pokazala, da v šolah (zbornicah, pri učiteljih) na splošno prevladuje velika pripravljenost in ugodno vzdušje za sodelovanje s starši. Analiza še pokaže, da so mlajši učitelji in učitelji prve triade nekoliko strožji (drugačni) ocenjevalci, kot pa starejši kolegi. Mlajši namreč imajo pogosteje občutek, da se šola obnaša bolj paternalistično do staršev, da bi večina rajši videla, da se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se tičejo le njih.

Visoko stopnjo pripravljenosti šole oziroma učiteljev za sodelovanje s starši ugotavljajo (doživljajo) tudi starši. Visoko stopnjo pripravljenosti zlasti ugotavljajo starši z nižjo

(osnovnošolsko in poklicno) izobrazbo, potem pa z višanjem stopnje izobrazbe in ekonomsko močjo (mesečnim zaslužkom) staršev to stališče zgublja pristaše. Starši s srednjo, višjo in visoko imajo pogosteje občutek, da bi učitelji rajši videli, da se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se tičejo samo njih. Starši imajo občutek, da jih učitelji držijo »na distanci«.

Ne glede na to ugotavljamo, da prav na vseh anketiranih šolah obstajajo dobre osnove, na katerih bodo šole lahko v prihodnje še izboljševale sodelovanje. Po naših podatkih so izjeme učitelji, ki so bolj sovražno nastrojeni do staršev. Nekaj več pa je staršev, ki se ne čutijo dobrodošle v šoli. Zakaj je temu tako, nismo posebej raziskovali, vendar bi veljalo šolam in učiteljem priporočilo, da teh primerov ne spregledajo. Ne bi se smeli zadovoljiti z podatkom, da je zadovoljna večina staršev, pač pa bi nam moralo biti mar za vsakega od njih. Šole oziroma učitelji bi morali biti bolj pozorni pri sodelovanju s starši, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe in so tudi ekonomsko močnejši. S temi starši bi morali v še večji meri razvijati partnerski odnos.

Naš podatek kaže, da so šole in učitelji bolj zadovoljni s sodelovanjem, kot pa starši. Ob tem dejstvu bi morali biti bolj samokritični. Če učitelji namreč mislimo, da je sodelovanje dobro, da smo z njim zadovoljni, to lahko zmanjšuje potrebo po razvijanju boljših programov in odnosov. Ocena zadovoljivega sodelovanja sestavlja tudi ocena staršev. Odgovori staršev pravijo, da bi se dalo sodelovanje marsikdaj izboljšati. Zopet je na šolah, učiteljih in svetovalnih delavcih naloga, da ugotovijo, kaj in kako izboljšati.

Ugotavljamo, da je, pričakovano, kakovost sodelovanja na nižji stopnji (prva triada) boljše kot pa na višji (zadnja triada). Več pozornosti bi morali posvetiti t.i. »procesnemu« (sprotnemu) in preventivnemu sodelovanju. Verjamemo, da za to obstajajo tudi objektivni (normativni) in človeški (subjektivni) razlogi. Gotovo je, da bi morala že zakonodaja predvidevati več časa za sodelovanje učiteljev s starši.

Posebne (neformalne) oblike sodelovanja so na naših šolah kar dobro razvite, čeprav jih mnogi starši sploh ne poznajo. Šole bodo morale narediti več, da bi bili starši bolje informirani o načrtih dela šole, zlasti o posebnih dejavnosti in možnostih, kamor bi se starši lahko po svoji volji (prostovoljno) vključevali. Pravzaprav je prezrto, nikoli omenjeno dejstvo, da je sodelovanje staršev v posameznih šolskih dejavnostih (projektih) tudi priložnost za njihovo socialno promocijo. Nekaterim staršem je tudi zaradi skromnosti nerodno sodelovati. Tem mora šola pomagati.

Zanimiva se zdi ideja staršev in učiteljev, da bi se starši več vključevali v razreševanje oddelčnih problemov. Ta ideja je na eni strani dobra, po drugi pa lahko tudi sila problematična. Problem je, kdaj in na kakšen način bi lahko starši sodelovali. Če bi se poskusili tega lotiti »eksperimentalno«, bi strokovno vodenje morali prevzeti člani šolske svetovalne službe.

Tudi svetovalni delavci se zavedajo pomembnosti sodelovanja s starši. Več kot 80% svetovalnih delavcev starše *redno* vključuje v svetovalno delo z učenci, kar je zelo realno in strokovno utemeljeno. Ob aktivnosti svetovalnih delavcev, kakšno je npr. poklicno in šolsko informiranje, staršev namreč ni potrebno redno (neposredno) vključevati, so pa s temi aktivnostmi seznanjeni.

Resnost sodelovanja svetovalnih delavcev s starši se kaže tudi v tem, da jih velika večina vsako leto posebej načrtuje sodelovanje s starši. Kar zadeva količino časa, ki ga porabijo za sodelovanje z njimi pa ugotavljamo, da je tega morda premalo. Po našem mnenju bi morali svetovalni delavci več sodelovati z njimi, saj tudi za njih, kot za učitelje, velja naša ugotovitev iz teoretičnega dela, da uspešnost svetovalnega dela pelje prek sodelovanja s starši. To spoznanje bo potrebno bolj vsaditi v spoznanja in prakso naših svetovalnih delavcev od vrtca do srednje šole.

POZITIVNE IN NEGATIVNE IZKUŠNJE UČITELJEV IN STARŠEV Z MEDSEBOJNIM SODELOVANJEM

Eden izmed korakov pri načrtovanju kakovostnega sodelovanja med učitelji in starši je vsekakor analiza dotedanjih izkušenj enih in drugih, saj je to dobra osnova za načrtovanje nadaljnjih ukrepov in iskanje novih poti. Taka analiza se lahko naredi na ravni šole ali posamezne oddelčne skupnosti, mi pa smo jo naredili na osnovi reprezentativnega vzorca slovenskih učiteljev in staršev. Tako učitelje kot starše smo vprašali po opisu pozitivne in negativne izkušnje z medsebojnim sodelovanjem.

1 Pozitivne izkušnje učiteljev in staršev

Opise *pozitivnih izkušenj*, ki jih je podalo 81 % vseh zajetih *učiteljev*, smo razvrstili v naslednje kategorije:

1. **Izkušnje so pozitivne** (3,2 % odgovorov): gre za splošne, nediferencirane odgovore, v katerih učitelji izpostavljajo, da so izkušnje dobre, a ne pojasnijo v čem ali zaradi česa.
2. **Udeležba staršev v raznih organiziranih aktivnostih** (12,6 %): učitelji poudarjajo, da se starši redno udeležujejo ponujenih oblik sodelovanja, kot so govorilne ure, roditeljski sestanki, delavnice za starše, in/ali so z njimi zadovoljni.
3. **Samoiniciativno in aktivno vključevanje staršev (15,8 %):** gre za to, da starši ne sodelujejo le v ponujenih aktivnostih, temveč prevzamejo aktivnejšo vlogo in pomagajo pri organizaciji določenih aktivnostih, pripravijo delavnico za učitelje, sodelujejo pri izvedbi učne ure ipd.
4. **Medsebojno informiranje in dostopnost za pogovor** (9,7 %): v to kategorijo so razvrščeni opisi pozitivne izkušnje, kjer je ključni poudarek na pretoku informacij; nekateri učitelji izpostavljajo pomen dostopnosti in čim hitrejšega obveščanja, drugi pa zgolj to, da se obvestijo in pogovorijo o problemih.
5. **Pozitiven medsebojen odnos in zahvala staršev (18,4 %):** v ospredju je odprt, iskren zaupen odnos ali pogovor, ki vpliva na sodelovanje med učitelji in starši, pa tudi na samo delo učenca, in/ali zahvala staršev za dobro delo učitelja.
6. **Upoštevanje nasvetov in mnenj učitelja** s strani staršev oz. kasnejše obžalovanje staršev, da jih niso upoštevali (8,7%)
7. **Skupno reševanje problemov (28,7 %):** poudarek je na skupnem reševanju problemov in iskanju rešitev, dogovarjanju – gre torej za težnjo k partnerskemu odnosu med učitelji in straši; nekateri odgovori, ki smo jih vključili v to kategorijo, so vsebovali tudi opise samoiniciativnega in aktivnega vključevanja staršev.
8. **Drugo** (2,9 %)[1]: sem so uvrščeni opisi, ki jih ni bilo moč uvrstiti v predhodne kategorije; največkrat gre za to, da so učitelji izpostavili nek pozitiven rezultat (večja motivacija učencev, boljše počutje otroka v šoli…), a ni jasno, kaj je vodilo k tej pozitivni izkušnji.

Ob pozitivnih izkušnjah učiteljev si oglejmo še *pozitivne izkušnje*, ki jih je podalo 45 % vseh vprašanih *staršev*:

1. **Izkušnje so pozitivne** (11,6 %): mnogi starši so za razliko od redkih učiteljev le

[1] Pri nadaljnjih statističnih obdelavah, ko smo ugotavljali ali se učitelji in starši razlikujejo v opisih pozitivnih in negativnih izkušenj glede na različne parametre, kot so to leta poučevanja pri učiteljih ali izobrazba staršev, triada v kateri poučuje učitelj ali se šola njihov otrok, itd., smo kategorije drugo izločili zaradi premajhne zastopanosti in preveč raznovrstnih odgovorov.

izpostavili, da je vse dobro, da gre za dobro sodelovanje, da so zadovoljni in niso natančneje pojasnili, zakaj je to sodelovanje dobro.

2. Pozitivne so izkušnje v zvezi z **organizacijo življenja na šoli** (5 %): organizacija varstva, prevoza, sofinanciranje šolske prehrane, izletov, upoštevanje predlogov staršev…
3. **Organizacija raznih aktivnosti za starše** (6 %): skupnih druženj med učenci, starši in učitelji, izobraževanj za starše, aktivnejšega vključevanja staršev v organizacijo določenih prireditev ali izvedbo učne ure.
4. **Takojšnje informiranje in dostopnost učitelja (15,7 %):** staršem je zelo pomembno, če jih učitelji ažurno obveščajo o uspešnosti otroka in o dogajanju v šoli ter da so jim učitelji čim bolj dosegljivi za vprašanja in razgovore (možnost razgovora tudi izven govorilnih ur, dodaten termin…).
5. **Dobri odnosi med učitelji, starši in/ali učenci (17,5 %):** iskren, odprt pogovor; starši zlasti cenijo, da se z učitelji lahko pogovorijo o vseh problemih, ki težijo njihovega otroka.
6. **Sprejemanje in poznavanje otroka s strani učiteljev** (4,7 %): v teh opisih starši izpostavljajo učiteljevo celovitejše poznavanje in obravnavanje otroka ter sprejemanje njegovih posebnosti.
7. **Nudenje ustrezne pomoči in ukrepanje s strani učiteljev in/ali šole (24,3 %):** gre lahko za zelo splošne, nediferencirane opise, kot so, da je učitelj vedno pripravljen pomagati, do bolj diferenciranega opisovanja različnih ukrepov (učitelj je razložil, kako naj pomagam svojemu otroku pri učenju, stopil je v stik s svetovalnim delavcem, organiziral je dopolnilni pouk, pomoč med sošolci…).
8. **Skupno reševanje problemov** (10,3 %): do skupnega reševanja problemov je lahko prišlo že v predhodnih primerih, a to ni bilo eksplicitno izraženo tako kot pri opisih izkušenj, ki smo jih uvrstili v to kategorijo.
9. **Drugo** (4,8 %): sem smo uvrstili odgovore, ko ni bilo jasno, kaj so imeli v mislih starši, ko jih ni bilo moč uvrstiti v predhodne kategorije ali je šlo za neustrezne rešitve, čeprav so jih označili za pozitivne, ali pa so celo izpostavili, da nimajo pozitivnih izkušenj.

Če primerjamo pozitivne izkušnje učiteljev in staršev ugotovimo, da *oboji pogosto izpostavljajo pozitiven medsebojni odnos*, ki je osnova vsakega uspešnega sodelovanja. Brez izražanja spoštovanja drug do drugega, pristnega zanimanja za to, kar nam ima sogovornik povedati, in truda to tudi razumeti ni pravih temeljev za kakovostno sodelovanje. Učitelji sicer najpogosteje izpostavijo kot primer pozitivne izkušnje *skupno reševanje problemov* (28,7 %), ki predstavlja neke vrste nadgradnjo in kaže na vzpostavljanje partnerskega odnosa, starši pa *nudenje ustrezne pomoči in ukrepanje s strani šole in/ali učiteljev* (24,3 %). Mnogi starši so zadovoljni s tako imenovanim klientskim odnosom oz. verjetno menijo, da je šola tista, ki mora poskrbeti za kakovostno učenje in življenje v šoli. Cunningham in Davis (1985, cit. po Hornby, 2000) govorita o ekspertnem modelu odnosov med učitelji in starši, v katerem je vloga staršev predvsem v tem, da sprejemajo informacije in napotke glede svojih otrok in so potisnjeni v odvisen položaj. Le 10,3 % staršev je izpostavilo kot pozitivno skupno reševanje problemov. Starše je vsekakor še potrebno pritegniti v partnerstvo, upoštevati njihovo moč in kompetntnost oz. jim pomagati, da postanejo kompetentni (O'Callaghan, 1993 cit. po Čačinovič-Vogrinčič, 1999). V šoli se vedno pojavljajo tudi problemi, ko je učenec v stiski, ko je neuspešen pri učenju, ko učitelj ne more več zagotoviti spodbudnega učnega okolja in ko starši sami ne znajo več ali ne morejo pomagati. Mnoge teh problemov zagotovo lahko rešimo le skupaj ali bolje rešimo skupaj (Čačinovič-Vogrinčič, 1999).

Na tretjem mestu po pogostosti odgovorov je pri starših *takojšnje informiranje in dostopnost učitelja* (15,7 %). Ta pretok informacij je za starše vsekakor pomemben in naloga šole in učiteljev je, da razmišljajo tudi o tem, kako bi bili čim bolj fleksibilni pri vzpostavljanju in vzdrževanju stikov s starši, še posebej, če določeni utečeni načini niso učinkoviti.

Pri učiteljih pa tretje mesto po pogostosti odgovorov zasede *samoiniciativno in aktivno vključevanje staršev* (15,8 %). Skoraj polovica učiteljev (44,5 %), ki so podali pozitivne izkušnje, izraža torej zadovoljstvo z aktivnejšim vključevanjem staršev, bodisi pri raznih aktivnostih ali reševanju problemov. Nekateri učitelji pa kot pozitivno izkušnjo izpostavijo že to, da se starši udeležijo za njih pripravljene in organizirane aktivnosti (12,6 %) ali z njimi delijo informacije in so pripravljeni na pogovor (9,7 %). Nekateri učitelji pa še vedno pričakujejo od staršev predvsem, da upoštevajo njihove nasvete in mnenja (8,7 %).

Zanimivo je, da se starši v opisih pozitivne izkušnje statistično pomembno razlikujejo glede na doseženo izobrazbo ($\chi 2$= 50,72; g = 14, p = 0,000, N = 716). Starši z nižjo izobrazbo pogosteje navedejo le, da gre za pozitivne izkušnje in jih ne pojasnijo. Zastopanost teh nediferenciranih opisov pozitivnih izkušenj upada s stopnjo izobrazbe. Ko načrtujemo različne oblike sodelovanja moramo biti pozorni tudi na to, da se nekateri starši težje izražajo, da se včasih ne bodo odzvali na določene oblike pisne komunikacije zaradi sramu, da se nebi osmešili, ali pa na primer, ker bodo prepričani, da niso »poklicani« da sodijo o določenih stvareh vezanih na šolanje njihovih otrok. Prav tako moramo biti pozorni na šibkejše jezikovne sposobnosti nekaterih staršev pri pripravi različnih informacijskih gradiv – ta naj bodo pisana v čim bolj jasnem in razumljivem jeziku (Hornby, 2000). Starši, ki so dosegli največ osnovnošolsko ali poklicno izobrazbo, sicer najpogosteje izpostavijo pomen dobrih odnosov (26,3 %). Zastopanost tega odgovora prav tako pada z doseženo stopnjo izobrazbe. To lahko kaže na to, da imajo straši z nižjo izobrazbo več negativnih izkušenj v zvezi s podcenjevanjem, krivičnostjo in neustreznim odnosom učiteljev in še posebej cenijo, ko temu ni tako. Pri vseh izobrazbenih skupinah staršev je sicer pogosto zastopan opis pozitivne izkušnje, ki kaže na nudenje ustrezne pomoči in ukrepanje s strani šole, pri starših z srednješolsko in višjimi stopnjami izobrazbe pa je nekaj pogosteje izpostavljeno skupno reševanje problemov. Predvsem starši z višjo in visokošolsko izobrazbo v primerjavi s starši z nižjimi stopnjami izobrazbe pogosteje izpostavljajo tudi organiziranje raznih aktivnosti za starše, pozitivne izkušnje v zvezi z organizacijo življenja na šoli ter učiteljevo poznavanje njihovega otroka, malo manj pa jim pomembno takojšnje informiranje učitelja. To je verjetno skupina staršev, ki ima nekoliko višja pričakovanja do šole glede njihovega aktivnejšega vključevanja. Zastopanost različnih opisov oz. kategorij pozitivnih izkušenj staršev glede na doseženo stopnjo izobrazbe si lahko ogledate v spodnji tabeli.

Tabela 23: *Zastopanost pozitivnih izkušenj staršev glede na doseženo izobrazbo*

			Prosimo, zapišite primer pozitivne izkušnje.								
			1	2	3	4	5	6	7	8	skupaj
izobrazba staršev	OŠ+PŠ	f	32	7	2	35	51	6	47	14	194
		f%	16,5	3,6	1,0	18,0	26,3	3,1	24,2	7,2	100,0
	SŠ	f	35	13	17	56	52	12	74	39	298
		f%	11,7	4,4	5,7	18,8	17,4	4,0	24,8	13,1	100,0
	viš+vis in več	f	21	18	26	26	31	17	61	24	224
		f%	9,4	8,0	11,6	11,6	13,8	7,6	27,2	10,7	100,0
	skupaj	f	88	38	45	117	134	35	182	77	716
		f%	12,3	5,3	6,3	16,3	18,7	4,9	25,4	10,8	100,0

Legenda: 1 – izkušnje so pozitivne
2 – organizacija življenja na šoli
3 – org. aktivnosti za starše
4 – takojšnje informiranje in dostopnost učitelja
5 – dobri odnosi
6 – sprejemanje in poznavanje otroka
7 – nudenje ustrezne pomoči in ukrepanje
8 – skupno reševanje problemov

Zanimalo nas je tudi ali se starši razlikujejo v opisih pozitivnih izkušenj glede na učni uspeh njihovega otroka in tudi te razlike so se izkazale za statistično pomembne ($\chi 2$ = 26,16; g = 14, p = 0,025, N = 720). Starši otrok, ki so še deležni opisnega ocenjevanja najpogosteje izpostavijo nudenje ustrezne pomoči in ukrepanje s strani šole in/ali učiteljev (28,3 %) ter dobre odnose (18,2 %). To dvoje najpogosteje izpostavljajo tudi starši, katerih otroci so že deležni številčnega ocenjevanja, a ti starši pogosteje izpostavijo tudi *takojšnje informiranje in dostopnost učitelja ter skupno reševanje problemov*. Zanimivo je, da predvsem starši po učnem uspehu slabših učencev (od nezadostnih do dobrih) ne pojasnijo svoje pozitivne izkušnje (18,3 %). Ti starši tudi najredkeje navajajo kot pozitivno poznavanje in sprejemanje njihovega otroka s strani učitelja (0,8 %) ter pozitivne izkušnje v zvezi z organizacijo življenja na šoli (2,4 %) in organizacijo aktivnosti za starše (2,4 %). Ravno poznavanje učenca pa je ključno za ustrezno načrtovanje učne pomoči, ki bi jo manj uspešni učenci potrebovali. Pomemben vir informacij pri reševanju problemov so pri tem lahko tudi starši in neformalne oblike sodelovanja dobra možnost za izmenjavo le teh ter vzpostavitev dobrih odnosov, ki so predpogoj za skupno reševanje problemov.

Tabela 24: *Zastopanost pozitivnih izkušenj staršev glede na učni uspeh njihovega otroka*

			Prosimo, zapišite primer pozitivne izkušnje.								
			1	2	3	4	5	6	7	8	skupaj
učni uspeh otroka	OŠ+PŠ	f	25	20	22	36	49	17	76	24	269
		f%	9,3	7,4	8,2	13,4	18,2	6,3	28,3	8,9	100,0
	SŠ	f	41	15	21	56	59	18	75	40	325
		f%	12,6	4,6	6,5	17,2	18,2	5,5	23,1	12,3	100,0
	viš+vis in več	f	23	3	3	25	24	1	32	15	126
		f%	18,3	2,4	2,4	19,8	19,0	,8	25,4	11,9	100,0
	skupaj	f	89	38	46	117	132	36	183	79	720
		f%	12,4	5,3	6,4	16,2	18,3	5,0	25,4	11,0	100,0

Legenda: 1 – izkušnje so pozitivne
2 – organizacija življenja na šoli
3 – org. aktivnosti za starše
4 – takojšnje informiranje in dostopnost učitelja
5 – dobri odnosi
6 – sprejemanje in poznavanje otroka
7 – nudenje ustrezne pomoči in ukrepanje
8 – skupno reševanje problemov

Med starši glede opisa pozitivne izkušnje ni statistično pomembnih razlik glede na ne/mestno šolo in razred, ki ga obiskuje njihov otrok. Prav tako ni statistično pomembnih razlik v opisih pozitivnih izkušenj učiteljev glede na ne/mestno šolo, kažejo pa se določene tendence ($\chi 2$ = 12,09; g = 6, p = 0,060, N = 367). Učitelji mestnih šol zlasti izpostavljajo pozitiven odnos (25,2 % delež odgovorov), ki ga učitelji nemestnih šol opisujejo v manjši meri (16 %). Ti največkrat izpostavijo skupno reševanje problemov (31,7 %), ki sicer tudi za učitelje v mestu ni nepomembno (25 % delež opisov), a ni tako izrazito izopostavljeno. Učiteljem v mestnih šolah je v primerjavi z učitelji v nemestnih šolah pomembneje takojšnje informiranje (14,5 % : 7,4 %), učitelji nemestnih šol pa obratno pogosteje opisujejo pozitivne izkušnje v zvezi z organizacijo raznih aktivnosti za starše (15,2 % : 8,9 %). To ni težko razložiti, saj se verjetno v manjšem kraju bolje poznajo med seboj in imajo verjetno tudi manjše težave z informiranjem, a po drugi strani je za to okolje značilna manjša ponudba raznih izobraževalnih in kulturnih dogodkov, ki niso vezani na šolo.

Pokažejo pa se statistično pomembne razlike med učitelji glede na triado, v kateri poučujejo ($\chi 2$ = 28,92; g = 12, p = 0,004, N = 359). Učitelji prve triade precej pogosteje opisujejo

pozitivne izkušnje v zvezi z samoiniciativnim vključevanjem staršev (24,2 %), pogosto tudi še izpostavijo pozitiven odnos (21 %) in skupno reševanje problemov (21,8 %), a slednje iz vsake triade v naslednjo učitelji bolj in bolj izpostavljajo (38,4 % učiteljev tretje triade). Učitelji iz triade v triado pogosteje kot pozitivno opisujejo tudi takojšnje informiranje (4,8 % : 14,5 %) in redkeje pozitiven odnos. Zanimivo je morda tudi to, da učitelji prve triade v primerjavi z učitelji ostalih dveh triad pogosteje kot pozitivno izkušnjo navedejo, da so starši upoštevali njihove nasvete (10,5 %). Učitelji tretje triade pa redkeje izpostavijo kot pozitivno udeležbo staršev na za njih organiziranih aktivnostih. Iz triade v triado se verjetno spreminjajo tudi pričakovanja učiteljev do staršev. Če jim je v prvi triadi pomembno predvsem čim bolj aktivno pritegniti starše v najrazličnejše skupne aktivnosti in graditi dobre odnose, z vsako naslednjo triado vse bolj aktualno postaja skupno reševanje problemov.

Tabela 25: *Zastopanost pozitivnih izkušenj učiteljev glede na triado, v kateri poučujejo*

			Prosimo, zapišite primer pozitivne izkušnje sodelovanja s starši.							
			1	2	3	4	5	6	7	skupaj
triada	prva triada	f	4	18	30	6	26	13	27	124
		f%	3,2	14,5	24,2	4,8	21,0	10,5	21,8	100,0
	druga triada	f	1	15	15	9	23	7	27	97
		f%	1,0	15,5	15,5	9,3	23,7	7,2	27,8	100,0
	tretja triada	f	7	14	14	20	19	11	53	138
		f%	5,1	10,1	10,1	14,5	13,8	8,0	38,4	100,0
	skupaj	f	12	47	59	35	68	31	107	359
		f%	3,3	13,1	16,4	9,7	18,9	8,6	29,8	100,0

Legenda: 1 – izkušnje so pozitivne
2 – udeležba staršev v organiziranih aktivnostih
3 – samoiniciativno in aktivno vključevanje staršev
4 – medsebojno informiranje
5 – pozitiven odnos
6 – upoštevanje nasvetov učitelja
7 – skupno reševanje problemov

Vprašali smo se tudi ali se učitelji v svojih opisih pozitivnih izkušenj razlikujejo glede na leta poučevanja, a nismo ugotovili statistično pomembnih razlik.

2 Negativne izkušnje učiteljev in staršev

Ob pozitivnih izkušnjah je pomemben tudi vpogled v *negativne izkušnje*. Odgovore 62 % vseh vprašanih *učiteljev* smo uvrstili v naslednjih 7 kategorij:

1. **Ni negativnih izkušenj** (5,9 %): nekateri učitelji so izpostavili, da nimajo negativnih izkušenj.
2. **Nepripravljenost staršev za sodelovanje (20,1 %):** v tej kategoriji so zajeti odgovori od tega, da se učitelji pritožujejo, da se starši sploh ne zanimajo za svojega otroka, da se ne odzivajo na vabila in ne prihajajo v šolo, prek tega, da niso pripravljeni sodelovati in upoštevati učiteljeve nasvete, do tega, da se dogovorov ne držijo.
3. **Strah in nezaupanje staršev** (6,9 %): učitelji doživljajo kot negativno, ko starši ne zaupajo učitelju, ne verjamejo v njegovo strokovnost in iščejo pomoč drugod, ali pa mu ne upajo zaupati težav zaradi predhodnih slabih izkušenj in nezaupanja v samega sebe.
4. **Nerealen pogled na otroka in nerealna pričakovanja staršev (20,8 %):** učitelji se pritožujejo, da starši nimajo realne slike o otrokovem vedenju v razredu in njegovih

zmožnostih, da ne verjamejo učitelju, od otroka pričakujejo preveč ali premalo, prav tako lahko preveč pričakujejo od učitelja ali pa na drugi strani podcenjujejo njegovo delo.

5. **Žaljiv in obtožujoč odnos staršev (32,9 %):** ne le, da so starši subjektivni pri presojanju dejanj svojega otroka, temveč tudi iščejo krivdo v drugih, podcenjujejo, žalijo, se neopravičeno pritožujejo, izsiljujejo, grozijo… in ob tem največkrat niso pripravljeni na sodelovanje.
6. **Poseganje v avtonomijo učitelja** (8,3 %): sem smo uvrstili odgovore učiteljev, ki so posebej izpostavili ob neupoštevanju njihovih predlogov, obtoževanju, da starši posegajo v njihovo strokovno delovanje in avtonomijo.
7. **Drugo** (5,2%): gre za raznovrstne odgovore, ki jih ni bilo moč razvrstiti v predhodne kategorije.

Opise *negativne izkušnje* je podala le tretjina vseh *staršev* (32%). Njihovo opise smo razvrstili v 8 kategorij:

1. **Ni negativnih izkušenj (32 %):** kar precejšen delež staršev je imel potrebo izpostaviti, da do sedaj še niso imeli negativnih izkušenj.
2. Negativne izkušnje v zvezi z **organizacijo življenja na šoli** (9,2 %): ni organizirano jutranje varstvo, prevoz, slabe higienske razmere, neprestano menjavanje učiteljev…
3. **Nezadostno informiranje in nedostopnost učitelja** (6 %): starši kot negativno izpostavljajo, da jih učitelji ne obvestijo pravočasno, ko pride do težav, do tega, da se nikakor ne morejo uskladiti z učitelji za termin govorilnih ur.
4. **Prevelika pričakovanja do staršev** (0,6 %)[2]: tako glede njihovega časa kot znanj in skupnega učenja z otrokom.
5. **Neustrezen odnos učitelja do staršev in/ali učencev (21,5 %):** starši predvsem izpostavljajo, da učitelji delajo tako med njimi kot njihovimi otroci razlike, da so enostranski, krivični, maščevalni in zaverovani v svoj prav.
6. **Neustrezno profesionalno delo in pomoč na ravni učitelja (19,5 %):** sem smo uvrstili tako opise negativnih izkušenj, ki se nanašajo na učiteljevo delo z razredom in posameznimi učenci (neustrezna razlaga, nima jasnih kriterijev ocenjevanja, ne zna poskrbeti za disciplino, ne upošteva učenčevih težav…), kot njihovo delo s starši in drugimi strokovnimi delavci (neustrezno vodenje svetovalnega razgovora…).
7. **Neustrezno profesionalno delo in pomoč na ravni šole** (8,6 %): ni poskrbljeno za disciplino in varnost na celotni šoli, probleme, ki bi jih morali rešiti na ravni šole, raje preložijo na ramena staršev, ravnatelj si jemlje preveč pristojnosti, na svetu staršev nikoli ne upoštevajo predloge in mnenja staršev…
8. **Drugo** (2,6 %): sem so uvrščeni zelo raznovrstni odgovori, ki jih ni bilo moč razvrstiti v predhodne kategorije.

Zanimivo je, da je znaten delež staršev izpostavil, da nimajo negativnih izkušenj (32 %). Ob tem je potrebno seveda povedati, da se je velika večina staršev sploh izognila odgovarjanju na to vprašanje. Lahko dejansko nimajo negativnih izkušenj, lahko pa si tudi niso upali pisati o negativnih izkušnjah, čeprav smo skušali zagotoviti njihovo anonimnost. Vsekakor pa tako opisi učiteljev kot staršev kažejo, da **največji problem medsebojnega sodelovanja predstavlja odnosna raven**. 32,9 % učiteljev, ki so podali negativno izkušnjo, opisuje žaljiv in obtožujoč odnos staršev. K temu lahko prištejemo negativne opise učiteljev glede neustreznega poseganja staršev v njihovo avtonomno delovanje (8,3 %). Nad neustreznim odnosom učiteljev pa se pritoži 21,5 % staršev. Starši pogosto (19,5 %) izpostavijo še

[2] Pri nadaljnjih statističnih obdelavah, ko smo ugotavljali ali se starši razlikujejo v opisih negativnih izkušenj glede na stopnjo dosežene izobrazbe, učni uspeh svojega otroka ter razred in šolo, ki jo obiskuje, smo odgovore te kategorije zaradi premajhne zastopanosti pridružili 6. kategoriji – »neustrezno profesionalno delo in pomoč na ravni učitelja« - kamor ti bolj specifični odgovori vsebinsko v širšem smislu tudi sodijo.

neustrezno profesionalno delo in pomoč učitelja, učitelji pa se na drugi strani večkrat pritožijo nad nerealnimi pogledi in pričakovanji staršev (20,8 %) ter njihovo nepripravljenostjo za sodelovanje (20,1 %).

Ti rezultati vsekakor kažejo na to, kako pomembno za učitelje je, da imajo razvite osnovne medosebne oz. komunikacijske spretnosti, saj so učitelji in starši pogosto neuspešni že pri vzpostavljanju iskrenega, odprtega in toplega odnosa, ki je predpogoj za nadaljnje uspešno aktivno sodelovanje. Učitelji vsekakor potrebujejo razvite asertivne spretnosti, še posebej ob soočanju z starši, ki se stalno pritožujejo, so sovražnimi in grozeči, starši, ki posegajo v njihovo avtonomijo, ter tistimi, ki imajo nerealna pričakovanja do svojega otroka. Po drugi strani pa se pokaže tudi, da nekateri učitelji niso pripravljeni na kritično refleksijo svojega dela, da so zavarovani v svoj prav in niso pripravljeni ali ne znajo prisluhniti potrebam učencev in staršev, da bi lahko skupaj reševali probleme in drug drugega podpirali v zagotavljanju in spodbujanju čim bolj kakovostnega učenja in življenja na šoli.

Učitelji so premalo pripravljeni na delo z raznolikimi starši, saj ti niso homogena množica, čeprav si večina njih želi, da bi bil njihov otrok v šoli čim bolj uspešen. Seveda imajo ti starši različne predstave že o tem, kaj pomeni biti uspešen in kaj to uspešnost zagotavlja. Delo z nekaterimi skupinami tako imenovanih zahtevnejših staršev pa je za učitelja še posebej obremenjujoče in velik izziv. Na osnovi opisov negativnih izkušenj, ki so jih podali učitelji v tej raziskavi, lahko izpostavimo naslednje skupine staršev, ki jih tudi sicer navajajo kot zahtevnejše za sodelovanje (Hornby, 2000; Kottler in Kotller, 2001):

1. starši, ki se stalno pritožujejo, so sovražni in grozeči (32,9 % opisov izkušenj, ki kažejo na žaljiv in obtožujoč odnos staršev);
2. starši z nerealnim pogledom na otroka in nerealnimi pričakovanji, ki od svojega otroka preveč ali premalo pričakujejo (20,8 % opisov negativnih izkušenj je vezano na to skupino staršev);
3. starši, ki ne podpirajo učitelja v njegovih prizadevanjih, niso pripravljeni na sodelovanje ali v skrajnosti nasprotujejo učiteljevim zahtevam, posegajo v njegovo avtonomijo (na te starše se veže 21 % opisov negativnih izkušenj pod kategorijo »nepripravljenost staršev za sodelovanje« in 8,3 % opisov, ki kaže na poseganje v avtonomijo učitelja);
4. občutljivi in ranljivi starši, na izkušnje s katerimi v našem primeru nakazujejo opisi, ki kažejo na strah in nezaupanje staršev (6,9 % opisov negativne izkušnje).

Med zgornjimi skupinami staršev je še posebej raznolika tretja skupina staršev. Učitelji ob srečevanju s temi starši ali bolje rečeno ob ne srečevanju z njimi pogosto prehitro posplošijo, da gre za starše, ki se ne zanimajo dovolj za svojega otroka, razen seveda v primerih, ko jim očitno nasprotujejo in posegajo v njihovo avtonomijo. Drugače pa so v ozadju lahko najrazličnejši razlogi: lahko so preobremenjeni z delom in skrbjo za družino, tako da jim ostane le malo energije in časa za vključevanje v izobraževanje otroka; lahko zaznavajo učitelje kot nedostopne in šolo kot negostoljubno ter se zato izogibajo vsem stikom; nekateri imajo za seboj lastne negativne izkušnje s šolo ali pa se bojijo, da bo učitelj na govorilni uri izpostavljal le pomanjkljivosti njihovega otroka in jih grajal... V našem primeru se lahko za temi opisi negativnih izkušenj s strani učiteljev lahko skrivajo tudi starši, ki izhajajo iz manjšinskih etničnih in kulturnih skupin. Učitelji si morajo prizadevati pridobiti več informacij o teh starših ter jih privabiti v šolo oz. pritegniti k sodelovanju.

Zanimalo nas je, ali se učitelji razlikujejo v opisih negativnih izkušenj sodelovanja s starši glede na leta poučevanja, triado in šolo, v kateri poučujejo, a se razlike niso pokazale kot statistično pomembne.

Prav tako se ne razlikujejo starši v opisih svojih negativnih izkušenj glede na stopnjo svoje izobrazbe in to ali obiskuje njihov otrok mestno ali ne mestno šolo. Razlikujejo pa se v teh opisih glede na dosežen učni uspeh svojega otroka ($\chi 2 = 38{,}34$; $g = 10$, $p = 0{,}000$, $N = 513$) in razred, ki ga obiskuje njihov otrok ($\chi 2 = 28{,}47$; $g = 10$, $p = 0{,}002$, $N = 520$).

Izmed staršev, ki so podali opis negativne izkušnje, skoraj polovica tistih katerih otroci so deležni še opisnega ocenjevanja oz. obiskujejo tretji razred izpostavlja, da nimajo negativnih izkušenj (44 %). Prav tako to izpostavlja velik delež staršev, katerih otroci dosegajo odličen ali prav dober učni uspeh (30,4 %). Starši otrok prve triade v primerjavi z drugimi pogosteje kot negativne izpostavijo izkušnje v zvezi z organizacijo življenja na šoli (13,4 %). V prvih razredih je verjetno tudi najbolj aktualna organizacija jutranjega varstva, prevozov in podobna problematika. Starši učencev v višjih triadah to problematiko redkeje izpostavljajo, še posebej redko pa to izpostavijo kot problem starši učno slabših učencev (4,3 %). Pokaže se, da z leti šolanja narašča nezadovoljstvo staršev z ukrepi tako na ravni učitelja kot šole in z odnosom učitelja, še zlasti je velik delež staršev otrok v 6. razredu (29,4 %), ki so nezadovoljni z odnosom učitelja. Morda zato, ker se z vstopom v drugo triado povečuje število učiteljev, ki poučujejo otroka, in se zmanjšuje oseben pristop učitelja: manj je neformalnih oblik sodelovanja, ki aktivno vključujejo tudi starše (npr. skupne delavnice za otroke in starše...), ki nudijo učiteljem in staršem priložnost, da se bolje spoznajo in sprejmejo drug drugega, učitelji sedaj tudi manj časa preživijo z učenci in jih ne poznajo tako dobro kot so jih prej razredni učitelji. Po drugi strani pa se z drugo triado stopnjujejo tudi zahteve pouka in število učencev, ki bi potrebovali dodatno podporo in pomoč učitelja. Še zlasti so nezadovoljni z odnosom učitelja starši po učnem uspehu slabših učencev (32,6 %), ki poleg tega izpostavljajo predvsem tudi neustrezno profesionalno delo in pomoč na ravni učitelja (28,3 %), medtem ko redkeje v primerjavi s starši odličnih in pravdobrih učencev izpostavljajo neustrezno in profesionalno delo in pomoč na ravni šole (4, 3 % : 12 %). Razlike med starši v opisih negativnih izkušenj glede na učni uspeh njihovega otroka si lahko ogledate tudi v spodnji tabeli.

Tabela 26: *Zastopanost opisov negativnih izkušenj staršev glede na učni uspeh njihovega otroka*

			Prosimo, zapišite primer negativne izkušnje sodelovanja z učitelji.						
			1	2	3	5	6	7	skupaj
učni uspeh otroka	opisno ocenjen	f	75	24	9	28	23	12	171
		f%	43,9	14,0	5,3	16,4	13,5	7,0	100,0
	odlični in prav dobri	f	76	20	14	54	56	30	250
		f%	30,4	8,0	5,6	21,6	22,4	12,0	100,0
	dobri + zadostni + nezadostni	f	20	4	8	30	26	4	92
		f%	21,7	4,3	8,7	32,6	28,3	4,3	100,0
	skupaj	f	171	48	31	112	105	46	513
		f%	33,3	9,4	6,0	21,8	20,5	9,0	100,0

Legenda: 1 – ni negativnih izkušenj
2 – slaba organizacija življenja na šoli
3 – nezadostno informiranje in dostopnost učitelja
5 – neustrezen odnos učitelja
6 – neustrezno profesionalno delo in pomoč učitelja
7 – neustrezno profesionalno delo in pomoč na ravni šole

3 Zaključki

Vsekakor se jasno pokaže, da največji problem medsebojnega sodelovanja predstavlja odnosna raven. Brez izražanja spoštovanja drug do drugega, pristnega zanimanja za to, kar nam ima sogovornik povedati, in truda to tudi razumeti ni pravih temeljev za kakovostno sodelovanje. Učitelji so v zvezi s tem premalo pripravljeni na delo in sodelovanje z raznolikimi starši, tako po pričakovanjih, lastnih izkušnjah, stališčih, možnih prispevkih in zmožnostih pomoči ter drugih osebnostnih lastnostih. Učitelji bodo mnogo lažje uravnavali procese medsebojnega sodelovanja in fleksibilno iskali nove poti učinkovitejšega sodelovanja z večjim številom staršev, če bodo poleg konkretnih znanj, kako pomagati staršem in učencem z raznolikimi težavami, obvladali tudi določene sodelovalne, komunikacijske in organizacijske spretnosti. Rezultati še zlasti kažejo na potrebo po razvitosti spretnosti poslušanja, arestivnosti in svetovanja. Pri opisih negativnih izkušenj tako učitelji kot starši najpogosteje izpostavljajo neustrezen odnos drug do drugega. Za učitelje je še posebej pomembno, da se zmorejo jasno, umirjeno, odločno, a nesovražno odzvati, ko se soočajo z sovražnimi in grozečimi starši, z starši, ki posegajo v njihovo avtonomijo, in starši, ki imajo nerealna pričakovanja. Pri tem pa je pomembno, da zmorejo kritiko najprej poslušati, razjasniti situacijo in presoditi v koliki meri je opravičena (Holland in Ward, 1990, cit. po Hornby, 2000). Šele od presoje opravičenosti kritike naj bi bil odvisen nadaljnji odziv učitelja. Ob bok asertivnim spretnostim lahko torej postavimo pomen obvladanja spretnosti poslušanja in tudi stališč učitelja, saj pomen pozitivnih odnosov še zlasti izpostavljajo starši z nižjo izobrazbo in o kratkem stiku na odnosni ravni pogosteje poročajo starši učno manj uspešnih učencev.

KAKŠNI SO UČITELJI V OČEH STARŠEV IN STARŠI V OČEH UČITELJEV?

Vsekakor je za vzpostavljanje zaupanja in izgradnjo pozitivnih odnosov med učitelji in starši pomembno tudi to, ali vidijo drug drugega kot kompetentne osebe: starši učitelje kot strokovnjake za izobraževanje[3] in učitelji starše kot strokovnjake za razvoj in vzgojo svojega otroka. Le tako lahko drug drugega sprejmejo kot partnerje v skupnem vzgojno-izobraževalnem delovanju in reševanju problemov.

1 Ali starši vidijo učitelje kot strokovnjake?

V zvezi s tem nas je zanimalo, kaj menijo sami učitelji o tem, kako na njih gledajo starši: ali so po njihovem mnenju za starše strokovnjaki, ki dobro obvladajo svoje profesionalno delo ali so na drugi strani videni kot tisti, ki niso dovolj usposobljeni za svoje profesionalno delo.

Tabela 27: *Mnenja učiteljev o tem, kako jih vidijo starši*

Kaj menite, kako vas vidijo starši?		
	f	f%
kot strokovnjake, ki znajo izobraževati in vzgajati	362	81,2
znajo izobraževati, ne pa vzgajati	37	8,3
drugo	47	10,5
skupaj	446	100,0

Večina učiteljev (81,2 %), ki so podali odgovore, je menila, da jih starši vidijo kot strokovnjake, ki znajo izobraževati in vzgajati, le 8,3% učiteljev ocenjuje, da jih starši sicer vidijo kot tiste, ki znajo izobraževati, ne pa tudi vzgajati. Visok je delež odgovorov 'drugo' (10,5%), kjer so učitelji v največjem deležu navajali odgovore 'ne vem' in 'se ne morem odločiti' ipd.

Ugotavljali smo, ali se učitelji razlikujejo v tej percepciji mnenj staršev o njih glede na leta poučevanja, vrsto šole in tirado, v kateri poučujejo. Kot statistično pomembne so se izkazale le razlike glede na triado ($\chi 2$ = 15,76; g = 4, α = 0,003, N = 433).

Tabela 28: *Mnenja učiteljev o tem, kako jih vidijo starši, glede na triado, v kateri poučujejo*

			Kaj menite, kako vas vidijo starši?			
			kot strokovnjake	znajo izobraževati, ne pa vzgajati	drugo	skupaj
triada	prva triada	f	128	7	16	151
		f%	84,8	4,6	10,6	100,0
	druga triada	f	102	4	13	119
		f%	85,7	3,4	10,9	100,0
	tretja triada	f	122	24	17	163
		f%	74,8	14,7	10,4	100,0
	skupaj	f	352	35	46	433
		f%	81,3	8,1	10,6	100,0

[3] Gre za pojmovanje izobraževanja v širšem smislu, ko je vzgajanje pomembna sestavina le tega.

Največja je razlika med odgovori učiteljev prvih dveh triad in tretje triade. Nekateri učitelji tretje triade so že bolj kritični. Tri četrtine jih še vedno meni, da jih starši vidijo kot strokovnjake, ki znajo izobraževati in vzgajati, poveča pa se delež tistih (14,7 %), ki menijo, da jih starši vidijo kot strokovnjake, ki sicer znajo izobraževati, ne pa tudi vzgajati. Morda je to med drugim posledica tega, da je na predmetni stopnji več učiteljev, ki same sebe v večji meri vidijo kot predmetne strokovnjake in svojo vlogo predvsem v kakovostni obravnavi učne snovi in vodenju učencev do kakovostnega znanja in vse manj v vlogi vzgojitelja, kot se je že izkazalo v eni od predhodnih raziskav v našem prostoru o strokovni avtonomiji in odgovornosti učiteljev (Marentič Požarnik in dr., 2005).

Starši so bili v teh ocenah učiteljev veliko bolj kritični, kar smo lahko pričakovali. Učitelji so se verjetno nagibali tudi k dajanju zaželenih odgovorov, saj se od njih pričakuje, da izpolnjujejo obe vlogi – izobraževalno in vzgojno[4]. Odgovori staršev so se od odgovorov učiteljev statistično pomembno razlikovali ($\chi 2$ = 1,849; g = 3 α = 0,000, n = 2063).

Tabela 29: *Kaj o učiteljih menijo starši?*

Kakšno je vaše splošno mnenje o učiteljih?		
	f	f%
so strokovnjaki, ki znajo izobraževati in vzgajati	806	49,8
znajo izobraževati, ne pa vzgajati	678	41,9
niso strokovnjaki	18	1,1
drugo	115	7,1
skupaj	1617	100,0

Le še polovica staršev (49,8 %) meni, da so učitelji strokovnjaki, ki znajo tako izobraževati kot vzgajati. Kar 41,9 % staršev poudarja, da znajo samo izobraževati, ne pa tudi vzgajati. Kategorija drugo pa zajema predvsem pojasnila staršev (7,1 %), da so si učitelji zelo različni in da se te sodbe ne da posploševati na vse učitelje, saj so nekateri tudi odlični vzgojitelji, drugi pa se vzgojo sploh ne ukvarjajo in je vprašanje, če so si izbrali pravi poklic.

Pokazalo se je, da se starši v teh mnenjih o učiteljih statistično pomembno razlikujejo glede na doseženo izobrazbo ($\chi 2$ = 52,02; g = 6, p = 0,000, N = 1586), učni uspeh otroka ($\chi 2$ = 25,59; g = 6, p = 0,000, N = 1603) in triado, ki jo obiskuje njihov otrok ($\chi 2$ = 34,23 ; g = 6, p = 0,000, N = 1608), ne pa tudi glede na mestno oziroma ne mestno šolo, ki jo obiskuje.

Tabela 30: *Mnenja staršev o učiteljih glede na izobrazbo, ki so jo dosegli*

			Kakšno je vaše splošno mnenje o učiteljih?				
			so strokovnjaki	znajo izobraževati, ne pa vzgajati	niso strokovnjaki	drugo	skupaj
izobrazba staršev	OŠ+PŠ	f	283	168	8	12	471
		f%	60,1	35,7	1,7	2,5	100,0
	SŠ	f	319	331	9	54	713
		f%	44,7	46,4	1,3	7,6	100,0
	viš+vis in več	f	193	161	1	47	402
		f%	48,0	40,0	,2	11,7	100,0
	skupaj	f	795	660	18	113	1586
		f%	50,1	41,6	1,1	7,1	100,0

[4] Vzgajanje lahko pojmujemo tudi kot pomemben sestavni del izobraževanja.

Iz zgornje tabele je razvidno, da so starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo še v večini (60,1 %) mnenja, da so učitelji tako strokovnjaki za izobraževanje kot vzgojo, starši, ki pa imajo vsaj srednješolsko izobrazbo in več pa vse pogosteje izpostavljajo, da so učitelji strokovnjaki le za izobraževanje oz. da so med njimi velike razlike (kategorija drugo). *Za starše z najnižjo stopnjo izobrazbe učitelji v večini še predstavljajo avtoriteto tako na izobraževalnem kot vzgojnem področju, starši z višjimi stopnjami izobrazbe pa v avtoriteto učitelja že pogosteje podvomijo* in so v teh mnenjih o učiteljih že veliko bolj kritični. Predvsem starši z najvišjimi stopnjami izobrazbe največkrat dodatno pojasnjujejo svoje mnenje in izpostavljajo, da so si učitelji zelo različni in da je težko podati enako sodbo za vse učitelje.

V spodnjih dveh tabelah si oglejmo še zastopanost mnenj staršev o učiteljih glede na učni uspeh otroka in razred, ki ga obiskuje.

Tabela 31: *Mnenja staršev o učiteljih glede na učni uspeh otroka*

			Kakšno je vaše splošno mnenje o učiteljih?				
			so strokovnjaki	znajo izobraževati, ne pa vzgajati	niso strokovnjaki	drugo	skupaj
učni uspeh otroka	opisno ocenjen	f	304	188	3	33	528
		f%	57,6	35,6	,6	6,2	100,0
	odlični in prav dobri	f	390	343	10	64	807
		f%	48,3	42,5	1,2	7,9	100,0
	dobri + zadostni + nezadostni	f	109	138	4	17	268
		f%	40,7	51,5	1,5	6,3	100,0
	skupaj	f	803	669	17	114	1603
		f%	50,1	41,7	1,1	7,1	100,0

Tabela 32: *Mnenja staršev o učiteljih glede na razred, ki ga obiskuje otrok*

			Kakšno je vaše splošno mnenje o učiteljih?				
			so strokovnjaki	znajo izobraževati, ne pa vzgajati	niso strokovnjaki	drugo	skupaj
razred	tretji	f	329	200	3	33	565
		f%	58,2	35,4	,5	5,8	100,0
	peti in šesti	f	258	241	5	35	539
		f%	47,9	44,7	,9	6,5	100,0
	deveti	f	212	235	10	47	504
		f%	42,1	46,6	2,0	9,3	100,0
	skupaj	f	799	676	18	115	1608
		f%	49,7	42,0	1,1	7,2	100,0

Straši učencev prve triade, ki so deležni opisnega ocenjevanja, so najpogosteje mnenja, da so učitelji strokovnjaki tako za izobraževanje kot vzgojo. *Proti devetemu razredu pa se vse bolj povečuje delež tistih, ki menijo, da so strokovnjaki le za izobraževanje,* da so si zelo različni ali celo da sploh niso strokovnjaki. Če primerjamo to ugotovitev z mnenjem učiteljev o tem, kako jih vidijo starši, zlati nekateri učitelji tretje triade začno bolj kritično ugotavljati, da jih vidijo starši le še kot strokovnjake za izobraževanje, ne pa tudi vzgajanje. Poleg tega se je pokazalo, da predvsem v očeh staršev po učnem uspehu slabših učencev učitelji niso več tako pogosto videni tudi kot vzgojitelji (51,5 % teh staršev meni tako).

Prav tako se je smiselno vprašati ali se starši razlikujejo v percepciji učiteljev glede na lastne izkušnje iz časa šolanja. Ugotovili smo statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 25,48; g = 6, p = 0,000, N = 1615). *Slabše izkušnje imajo starši iz časa svojega šolanja, bolj so kritični do učitelja*: večji je delež tistih, ki menijo, da učitelji niso strokovnjaki za vzgojo (49,3 %) oz. celo učiteljem odrekajo strokovnost tako na izobraževalnem kot vzgojnem področju (4,3 %). *To je tista skupina staršev, ki jo učitelji še posebej težko pritegnejo k sodelovanju, saj jim zaradi svojih neugodnih izkušenj ne zaupajo.* Delež staršev z slabimi izkušnjami je pomembno večji med starši z najnižjo izobrazbo ($\chi 2$ = 28,42; g = 4, p = 0,000, N = 1630). Tudi to je skupina staršev, čeprav manjša, o kateri je dobro, da učitelji razmišljajo, kako jih pritegniti k sodelovanju, saj bodo med starši vedno tudi taki, ki bi se šoli zaradi svojih neugodnih izkušenj najraje izognili oz. bodo prihajali z večjim nezaupanjem do učitelja kot drugi.

Tabela 33: *Mnenja staršev o učiteljih glede na lastne izkušnje iz časa šolanja*

			Kakšno je vaše splošno mnenje o učiteljih?				
			so strokovnjaki	znajo izobraževati, ne pa vzgajati	niso strokovnjaki	drugo	skupaj
izkušnje staršev iz časa njihovega šolanja	slabe	f	26	34	3	6	69
		f%	37,7	49,3	4,3	8,7	100,0
	dobre + slabe	f	514	483	12	72	1081
		f%	47,5	44,7	1,1	6,7	100,0
	dobre	f	265	160	3	37	465
		f%	57,0	34,4	,6	8,0	100,0
	skupaj	f	805	677	18	115	1615
		f%	49,8	41,9	1,1	7,1	100,0

Z vprašanjem, ali starši vidijo učitelje kot strokovnjake, ki obvladajo svoje profesionalno delo, se vsekakor povezuje tudi vprašanje, *komu bi starši verjeli, če bi med otrokom in učiteljem nastal problem.*

Tabela 34: *Komu bi verjeli starši, če bi med otrokom in učiteljem nastal problem?*

Komu bi verjeli starši?		
	f	f%
Popolnoma bi verjeli in zaupali otroku	17	1,0
Otroku bi sicer verjeli, a bi se pogovorili tudi z učiteljem	1510	91,2
Podvomili bi v otrokovo presojo in se pogovorili z učiteljem	102	6,2
Drugo	26	1,6
Skupaj	1690	100

Pokaže se, *da bi starši v veliki večini (91,2 %) verjeli svojemu otroku, a pomembno je, da izražajo pripravljenost za pogovor z učiteljem.* Starši, ki so obkrožali drugo (1,6 %), predvsem pojasnjujejo, da je potrebno slišati obe perspektivi, se soočiti in skupaj rešiti problem. 6,2 % pa je staršev, ki bi podvomili v otrokovo presojo in se pogovorili z učiteljem. Dobro se je vprašati tudi, kdo so ti starši in kakšne izkušnje imajo, da ne zaupajo svojemu otroku.

Nadalje smo se vprašali, ali se starši razlikujejo v tem, ali bi ob nastalem problemu bolj verjeli otroku ali učitelju, glede na svoje izkušnje iz časa šolanja in razlike so se izkazale kot statistično pomembne (2Î = 23,30; g = 6, p = 0,001, N = 1650).

Tabela 35: *Razlike med starši v tem, komu bi verjeli ob nastalem problemu, glede na svoje izkušnje iz časa šolanja*

			Komu bi verjeli starši ob nastalem problemu?				
			popolnoma verjel otroku	verjel+pogovor z učiteljem	podvomil+pogovor z učiteljem	drugo	skupaj
izkušnje staršev z učitelji iz časa njihovega šolanja	slabe	f	4	59	4	0	67
		f%	6,0	88,1	6,0	,0	100,0
	dobre + slabe	f	5	1023	58	14	1100
		f%	,5	93,0	5,3	1,3	100,0
	dobre	f	8	424	40	11	483
		f%	1,7	87,8	8,3	2,3	100,0
	skupaj	f	17	1506	102	25	1650
		f%	1,0	91,3	6,2	1,5	100,0

Med starši, ki imajo slabe izkušnje z učitelji iz časa svojega šolanja je večji delež tistih (6 %), ki bi popolnoma verjeli svojemu otroku in se z učiteljem o zadevi sploh nebi pogovarjali, v primerjavi s starši, ki imajo mešane ali dobre izkušnje iz svojega časa šolanja, saj med temi takih staršev, ki se z učiteljem nebi pogovorili skorajda ni. *Učitelji morajo računati na to, da bo z nekaterimi starši zaradi njihovih preteklih slabih izkušenj z učitelji, težje navezati stik in dobro sodelovati.* Pretekle lastne izkušnje staršev z učitelji obarvajo tudi njihov sedanji pogled na učitelje njihovih otrok.

2 Ali starši znajo biti starši?

Za vzpostavitev partnerskega odnosa je prav tako pomembno, da starši kompetentno izpolnjujejo svojo vlogo, da verjamejo v svojo moč in da jim to moč pripisujejo tudi učitelji (O'Callaghan, 1993, cit. po Čačinovič-Vogrinčič, 1999). Tako starše kot učitelje smo vprašali, v kolikšni meri se strinjajo s trditvijo, da starši danes znajo biti starši in v tej presoji se eni in drugi statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 2,24; g = 4, p = 0,000, N = 2062).

Tabela 36: *V kolikšni meri se starši in učitelji strinjajo s trditvijo »starši danes znamo biti starši«*

		Starši danes znamo biti starši.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	20	76	651	663	198	1608
	f%	1,2	4,7	40,5	41,2	12,3	100,0
učitelji	f	4	52	329	67	2	454
	f%	,9	11,5	72,5	14,8	,4	100,0
skupaj	f	24	128	980	730	200	2062
	f%	1,2	6,2	47,5	35,4	9,7	100,0

Dobra polovica staršev (53,5 %) se strinja ali zelo strinja s trditvijo, da starši znajo biti starši, 40, 5 % se s trditvijo delno strinja in le majhen delež staršev se s tem ne strinja ali sploh ne strinja (5,9%). Tokrat so učitelji tisti, ki so do staršev veliko bolj kritični, saj se le 15,2 % učiteljev strinja s to trditvijo, 72,5 % učiteljev se delno strinja in 12,4 % se s to trditvijo ne strinja. *Učitelji torej v večji meri izražajo dvom v to, da starši danes znajo biti starši – da so strokovnjaki na področju razvoja in vzgoje otroka.*

V povezavi s tem smo tako starše kot učitelje vprašali, v kolikšni meri se strinjajo, da starši potrebujejo dodatno izobraževanju o starševstvu in problemih družinske vzgoje in v teh presojah se eni in drugi prav tako statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 1,98; g = 4, p = 0,000, N = 2057).

Tabela 37: *V kolikšni meri se starši in učitelji strinjajo s trditvijo, da starši o starševstvu in problemih družinske vzgoje potrebujejo dodatno izobraževanje*

		O starševstvu in problemih družinske vzgoje potrebujemo dodatno izobraževanje.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	118	341	566	440	140	1605
	f%	7,4	21,2	35,3	27,4	8,7	100,0
učitelji	f	0	12	146	183	111	452
	f%	,0	2,7	32,3	40,5	24,6	100,0
skupaj	f	118	353	712	623	251	2057
	f%	5,7	17,2	34,6	30,3	12,2	100,0

Dobra tretjina staršev (36,1 %) izraža strinjanje s trditvijo, da potrebuje dodatno izobraževanje o problemih družinske vzgoje, dobra tretjina staršev (35,3 %) se s tem delno strinja in slaba tretjina staršev (28,6 %) izraža nestrinjanje. V nasprotju s tem kar 65,1 % učiteljev meni, da starši potrebujejo dodatno izobraževanje s področja družinske vzgoje, približno tretjina (32,3 %) se jih s tem delno strinja in le 2,7 % učiteljev se jih s tem ne strinja. *Učitelji se torej nagibajo k presoji, da starši potrebujejo dodatno izobraževanje s področja starševstva* in z njihove perspektive verjetno načrtovanje oblik sodelovanja kot je to »šola za starše« obogati sodelovanje med šolo in domom. Po rezultatih sodeč *s tako ponudbo lahko nagovorijo dobro tretjino staršev,* ostali starši pa v to še niso prepričani oz. imajo do šole drugačna pričakovanja.

Rezultati nam torej kažejo, da eni in drugi izražajo določeno mero dvoma v kompetentnost drug drugega in na tej osnovi je seveda težko graditi partnerski odnos in tvorno sodelovanje. Ta stališča, ki jih imajo drug drugega verjetno, vplivajo tudi na kakovost medsebojnih razgovorov.

3 Kakšna je vloga staršev in učiteljev v medsebojnem razgovoru?

Starši dobro ocenjujejo usposobljenost učitelja za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši, saj jih 55 % meni, da so dokaj dobro usposobljeni in 40,3 % celo, da so odlično usposobljeni za to. V zvezi s tem so učitelji bolj kritični do sebe, saj redkeje ocenijo da so odlično usposobljeni (9,7 %) in v veliki večini menijo, da so dokaj dobro usposobljeni (81,2 %). Sedaj pa si poglejmo še, kako eni in drugi vidijo potek običajnega medsebojnega razgovora. Med njimi se v tej perspektivi pokažejo statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 1,49; g = 2, p = 0,000, N = 2057).

Tabela 38: *Vodenje razgovora s perspektive učiteljev in staršev*

		Kako učitelji običajno vodijo razgovor z vami?			
		poslušajo + upoštevajo	poslušajo, vendar ne upoštevajo	oni predlagajo, jaz poslušam	skupaj
starši	f	1014	113	495	1622
	f%	62,5	7,0	30,5	100,0
učitelji	f	399	23	13	435
	f%	91,7	5,3	3,0	100,0
skupaj	f	1413	136	508	2057
	f%	68,7	6,6	24,7	100,0

Skoraj vsi učitelji (91,7 %) menijo, da jih starši poslušajo in upoštevajo njihova mnenja in predloge. Verjetno sebe v večini tudi vidijo v vlogi svetovalca, ki kot strokovnjak predlaga določene rešitve. Le 3 % učiteljev je sebe postavilo predvsem v vlogo poslušalca, ko v glavnem posredujejo mnenja in predloge starši. *Večina staršev (62,5 %) kljub temu še vedno doživlja učitelje tudi kot poslušalce, ki upoštevajo njihova mnenja in predloge, vendar jih je ena tretjina (30,5 %) že mnenja, da v glavnem posredujejo mnenja in predloge le učitelji, oni pa le poslušajo,* 7 % staršev pa izpostavi, da jih učitelji sicer poslušajo, a ne upoštevajo.

Kot smo že ugotovili so si učitelji v zvezi s tem bolj ali manj enotnega mnenja, tako da se v svojih odgovorih ne razlikujejo glede na leta poučevanja, triado in vrsto šole, v kateri poučujejo. Statistično pomembno pa se v svojem pogledu na vodenje in potek razgovora razlikujejo starši glede na doseženo izobrazbo ($\chi2$ = 15,67; g = 4, p = 0,003, N = 1591), učni uspeh otroka ($\chi2$ = 28,17; g = 4, p = 0,000, N = 1607) in razred, ki ga obiskuje ($\chi2$ = 24,76; g = 4, p = 0,000, N = 1613), ne pa tudi glede na vrsto šole, ki jo obiskuje otrok.

Tabela 39: *Mnenja staršev o učiteljevem vodenju razgovora glede na doseženo izobrazbo staršev*

			Kako učitelji običajno vodijo razgovor z vami?			
			poslušajo + upoštevajo	poslušajo, vendar ne upoštevajo	oni predlagajo, jaz poslušam	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	299	25	140	464
		f%	64,4	5,4	30,2	100,0
	SŠ	f	426	49	248	723
		f%	58,9	6,8	34,3	100,0
	viš+vis in več	f	272	35	97	404
		f%	67,3	8,7	24,0	100,0
	skupaj	f	997	109	485	1591
		f%	62,7	6,9	30,5	100,0

V vseh skupinah staršev prevladujejo tisti, ki menijo, da jih učitelji poslušajo in upoštevajo njihovo mnenje in predloge, a delež teh je v skupini staršev s srednješolsko izobrazbo najmanjši (58,9 %). Straši s srednješolsko izobrazbo v večji meri kot drugi menijo, da v glavnem posredujejo mnenja in predloge učitelji, oni pa le poslušajo (34,3 %). Ta odgovor je najredkeje zastopan v skupini bolj izobraženih staršev (24 %), ki v primerjavi z drugimi tudi najpogosteje izpostavijo, da jih učitelji sicer poslušajo, a ne upoštevajo (8,7 %). *Bolj izobraženi starši so verjetno tudi najmanj pripravljeni biti v podredni vlogi*, ko naj bi zgolj upoštevali mnenja in predloge učitelja.

V nadaljevanju si oglejmo še zastopanost mnenj staršev o učiteljevem vodenju razgovora glede na učni uspeh otroka in razred, ki ga obiskuje.

Tabela 40: *Mnenja staršev o učiteljevem vodenju razgovora glede na učni uspeh otroka*

			Kako učitelji običajno vodijo razgovor z vami?			
			poslušajo + upoštevajo	poslušajo, vendar ne upoštevajo	oni predlagajo, jaz poslušam	skupaj
učni uspeh otroka	opisno ocenjen	f	360	21	140	521
		f%	69,1	4,0	26,9	100,0
	odlični in prav dobri	f	496	75	247	818
		f%	60,6	9,2	30,2	100,0
	dobri+zadostni +nezadostni	f	148	15	105	268
		f%	55,2	5,6	39,2	100,0
	skupaj	f	1004	111	492	1607
		f%	62,5	6,9	30,6	100,0

Tabela 41: *Mnenja staršev o učiteljevem vodenju razgovora glede na razred, ki ga obiskuje otrok*

			Kako učitelji običajno vodijo razgovor z vami?			
			poslušajo + upoštevajo	poslušajo, vendar ne upoštevajo	oni predlagajo, jaz poslušam	skupaj
triada	prva triada	f	385	22	148	555
		f%	69,4	4,0	26,7	100,0
	druga triada	f	335	46	165	546
		f%	61,4	8,4	30,2	100,0
	tretja triada	f	288	45	179	512
		f%	56,2	8,8	35,0	100,0
	skupaj	f	1008	113	492	1613
		f%	62,5	7,0	30,5	100,0

Starši otrok, ki so še v prvi triadi in so deležni še opisnega ocenjevanja, v največjem deležu menijo, da jih učitelji poslušajo in tudi upoštevajo njihova mnenja (69 %). Obratno je med njimi najmanj takih, ki menijo, da oni v glavnem poslušajo, učitelji pa predlagajo (27 %), in takih, ki menijo, da jih učitelji sicer poslušajo, a ne upoštevajo (4 %). *Deleža staršev, ki menijo, da le poslušajo in da jih učitelji ne upoštevajo naraščata s triado, medtem ko s triado upada delež tistih staršev, ki menijo, da jih učitelji poslušajo in upoštevajo njihova mnenja in predloge.* Morda je v prvi triadi v največji meri zaživel model odnosov med učitelji in starši, v okviru katerega lahko starši pomembno prispevajo k izobraževanju svojih otrok in obogatijo kurikulum (po Hornby, 2000), saj zgleda, da so na tem prvem nivoju učitelji starše v največji meri pripravljeni sprejeti kot partnerje.

Če primerjamo še odgovore staršev učencev z boljšim in slabšim učnim uspehom, pa se *predvsem straši učencev s slabšim učnim uspehom pogosteje vidijo v vlogi, ko le prejemajo nasvete učitelja (39,2 %).* Starši pravdobrih in odličnih učencev pa v primerjavi z drugimi najpogosteje izpostavijo, da jih učitelji sicer poslušajo, a ne upoštevajo (9,2 %). Starši so iz triade v triado vse bolj potisnjeni v podredno vlogo, ki pa so jo prej pripravljeni sprejeti starši učno manj uspešnih učencev.

V zvezi z analizo vodenja medsebojnega razgovora se je dobro vprašati, kakšna so pričakovanja enih in drugih glede svojih vlog. Zato smo tako učitelje kot starše povprašali po stališčih glede dajanja konkretnih nasvetov učitelja in skupnem iskanju rešitev ob nastalem problemu.

Pričakovanja učiteljev in staršev glede dajanja nasvetov s strani učitelja so precej enotna, saj se eni in drugi v veliki večini (70,1 % učiteljev in 74,7 % staršev) strinjajo oz. zelo strinjajo, *da morajo učitelji ob težavah otroka podati konkretne nasvete za njihovo odpravljanje*, le slaba četrtina enih in drugih se s tem delno strinja in skoraj da ni tistih, ki se s tem ne strinjajo (5 % učiteljev in 3,3 % staršev).

Tabela 42: *Zastopanost stališč učiteljev in staršev glede učiteljevega podajanja konkretnih nasvetov ob težavah otroka*

		Učitelji morajo ob težavah otroka podati konkretne nasvete za njihovo odpravljanje.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	6	52	346	787	405	1596
	f%	,4	3,3	21,7	49,3	25,4	100,0
učitelji	f	2	21	112	221	96	452
	f%	,4	4,6	24,8	48,9	21,2	100,0
skupaj	f	8	73	458	1008	501	2048
	f%	,4	3,6	22,4	49,2	24,5	100,0

To stališče učiteljev in staršev, ki postavlja učitelja v nadredno vlogo strokovnjaka – eksperta v vseh ozirih, je v nasprotju z stališčem, da morajo biti učitelji ob težavah otroka pripravljeni na skupno iskanje rešitev in reševanje problemov s čimer se v veliki večini strinjajo tako učitelji kot starši. Med učitelji je v primerjavi s starši celo pomembno več tistih, ki se s tem zelo strinja (59,3 % : 46 %), in manj tistih, ki se le delno strinja (2 % : 6,4 %) ali strinja (38,3 % : 46,4 %). Te razlike so se izkazale za statistično pomembne (2Î = 35,85; g = 4, p = 0,000, N = 2073).

Tabela 43: *Zastopanost stališč učiteljev in staršev glede učiteljeve pripravljenosti iskanja rešitev skupaj z drugimi vpletenimi*

		Učitelji morajo ob težavah otroka biti pripravljeni iskati rešitve skupaj z drugimi vpletenimi.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	2	17	103	752	745	1619
	f%	,1	1,1	6,4	46,4	46,0	100,0
učitelji	f	0	2	9	174	269	454
	f%	,0	,4	2,0	38,3	59,3	100,0
skupaj	f	2	19	112	926	1014	2073
	f%	,1	,9	5,4	44,7	48,9	100,0

Že v eni od predhodnih raziskav pri nas o pričakovanjih staršev gimnazijskih učencev do razrednikov, ki jo je izvedla Kalin (2003), se je izkazalo, da starši v največji meri pričakujejo, da bi ti razumeli njihovega otroka, spremljali njegovo delo ter mu pomagali ob težavah. Šele nato po rangu sledi pričakovanje staršev, da bi razredniki sodelovali z njimi in jim svetovali ob težavah. Starši torej najprej pričakujejo, da učitelji ustrezno ukrepajo, šele nato pa naj po potrebi pritegnejo k sodelovanju ostale vpletene. Ob tem se morda učitelji v nekoliko večji meri zavedajo, da je skupno reševanje problemov učinkovitejše. Najpogosteje (v 51,6 %) tudi

izpostavijo da bi ravno s področja reševanja problemskih situacij in konfliktov, ko je potrebno pritegniti tudi starše, potrebovali dodatno usposabljanje.

Kljub temu, da večina staršev (62,5 %) meni, da jih učitelji poslušajo in upoštevajo njihova mnenja in predloge, zgleda, da sta v našem prostoru verjetno še zelo zasidrana ekspertni ali morda transmisijski model odnosov med učitelji in starši (po Hornby, 2000), kar je še posebej značilno za drugo in tretjo triado. Učitelji naj bi bili eksperti v vseh vidikih razvoja in izobraževanja otrok, ob težavah otroka naj bi podali tudi konkretne nasvete za njihovo odpravljanje. V okviru transmisijskega modela starši dobijo malo pomembnejšo vlogo v smislu podpiranja učiteljevih prizadevanj in izpeljevanju učiteljevih ukrepov, a so še vedno v podrejeni vlogi.

4 Prilagajanje govorilnih ur s perspektive učiteljev in staršev

Iz opisov pozitivnih in negativnih izkušenj z medsebojnim sodelovanjem, še zlasti iz perspektive staršev, med drugim izhaja tudi to, da starši cenijo takojšnje informiranje in dostopnost učitelja oz. kot negativno izpostavljajo tudi nezadostno informiranje in nedostopnost učitelja. Tako učitelje kot starše smo vprašali ali učitelji prilagajajo termine govorilnih ur (poleg uradno razpisanih) potrebam staršev, da bi povečali svojo dostopnost. *Kar 95 % učiteljev odgovarja, da staršem prilagajajo termine govorilnih ur, a takega mnenja je v primerjavi s tako visokim odstotkom učiteljev le 76,5 % staršev.* 23.5 % staršev ocenjuje, da je večina učiteljev na voljo le v času predpisanih govorilnih ur. Perspektivi enih in drugih glede prilagajanja govorilnih ur se torej statistično pomembno razlikujeta ($\chi 2$ = 77,75; g = 1, p = 0,000, N = 2078).

Tabela 44: *Prilagajanje govorilnih ur s perspektive učiteljev in staršev*

		Ali vam učitelji prilagajajo govorilne ure?		
		brez problemov	večina učiteljev je na voljo samo v času govorilnih ur	skupaj
starši	f	1236	379	1615
	f%	76,5	23,5	100,0
učitelji	f	440	23	463
	f%	95,0	5,0	100,0
skupaj	f	1676	402	2078
	f%	80,7	19,3	100,0

Učitelji so si v svoji presoji glede prilagajanja govorilnih ur bolj ali manj enotni in med njimi ni razlik glede na leta poučevanja, ipd. Zanimalo pa nas je, ali to dostopnost učiteljev starši različno ocenjujejo glede na svojo izobrazbo, učni uspeh svojega otroka, ter razred in šolo, ki jo obiskuje otrok. Vse te razlike z izjemo šole, ki jo obiskuje otrok, so se izkazale za statistično pomembne:

- glede na izobrazbo staršev: $\chi 2$ = 10,88; g = 2, p = 0,004, N = 1586;
- glede na učni uspeh otroka: $\chi 2$ = 10,50; g = 2, p = 0,005, N = 1600;
- glede na razred, ki ga obiskuje otrok: $\chi 2$ = 13,10; g = 2, p = 0,001, N = 1606.

Tabela 45: *Mnenja staršev o prilagajanju govorilnih ur učitelja glede na njihovo izobrazbo*

			Ali vam učitelji prilagajajo govorilne ure?		
			brez problemov	večina učiteljev je na voljo samo v času govorilnih ur	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	382	86	468
		f%	81,6	18,4	100,0
	SŠ	f	540	183	723
		f%	74,7	25,3	100,0
	viš+vis in več	f	288	107	395
		f%	72,9	27,1	100,0
	skupaj	f	1210	376	1586
		f%	76,3	23,7	100,0

Pokaže se, da se delež staršev, ki menijo, da je večina učiteljev na voljo samo v času govorilnih ur, povečuje z stopnjo izobrazbe, ki so jo dosegli starši. To kaže na to, da imajo težave s preobremenjenostjo zlasti višje izobraženi starši, ki svoje urnike težje prilagajajo učiteljevim.

Tabela 46: *Mnenja staršev o prilagajanju govorilnih ur učitelja glede na učni uspeh otroka*

			Ali vam učitelji prilagajajo govorilne ure?		
			brez problemov	večina učiteljev je na voljo samo v času govorilnih ur	skupaj
učni uspeh	opisno ocenjen	f	425	97	522
		f%	81,4	18,6	100,0
	odlični in prav dobri	f	595	212	807
		f%	73,7	26,3	100,0
	dobri+zadostni +nezadostni	f	207	64	271
		f%	76,4	23,6	100,0
	skupaj	f	1227	373	1600
		f%	76,7	23,3	100,0

Zanimivo je, da je največ staršev, ki menijo, da učitelji ne prilagajajo svojega termina govorilnih ur, med starši pravdobrih in odličnih učencev. Verjetno gre za skupino bolj angažiranih staršev, ki želijo redno spremljati napredek svojega otroka.

Tabela 47: *Mnenja staršev o prilagajanju govorilnih ur učitelja glede na razred, ki ga obiskuje otrok*

			Ali vam učitelji prilagajajo govorilne ure?		
			brez problemov	večina učiteljev je na voljo samo v času govorilnih ur	skupaj
triada	opisno ocenjen	f	453	102	555
		f%	81,6	18,4	100,0
	odlični in prav dobri	f	405	140	545
		f%	74,3	25,7	100,0
	dobri+zadostni +nezadostni	f	369	137	506
		f%	72,9	27,1	100,0
	skupaj	f	1227	379	1606
		f%	76,4	23,6	100,0

Pri ugotavljanju razlik v ocenah učiteljeve dostopnosti s strani staršev glede na razred, ki ga obiskuje otrok, se pokaže zlasti večja kritičnost staršev otrok drugih dveh triad. To si lahko skušamo razložiti z vse večjim številom učiteljev in zmanjševanjem osebnega pristopa. Poleg tega gre verjetno za večjo potrebo po pogostejših stikih staršev z učitelji, k čemur prispeva tudi vse večja zahtevnost učnega programa in s tem večje število problemov.

Vsekakor bi bilo dobro, da bi učitelji razmislili tudi o tem, kako povečati svojo dostopnost. Ob tem seveda ne gre dvomiti v obremenjenost učiteljev in zlasti za to so morda dobrodošle tudi kakšne alternativne oblike komuniciranja, kot so to ura za informacije po telefonu, elektronska pošta, verižno obveščanje o vseh pomembnih dogodkih, v katerega so aktivno vključeni tudi starši, ipd. Seveda pa se je o teh načinih komuniciranja potrebno vedno znova dogovarjati tudi s starši, saj nimajo vsi enakih možnosti in potreb (dostopnost do interneta, želja po osebnem stiku, ipd.).

5 Zaključki

Pokazalo se je, da se pogledi učiteljev in staršev na kompetentnost drug drugega, na vodenje medsebojnega razgovora in tudi glede zelo specifičnega vidika medsebojnega sodelovanja, kot je to prilagajanje govorilnih ur potrebam staršev, med seboj pomembno razlikujejo. Dvom v kompetentnost drug drugega – ko le polovica staršev (49,8 %) meni, da so učitelji strokovnjaki za izobraževanje in vzgajanje in se velika večina učiteljev (72,5 %) le delno strinja s trditvijo, »da starši znajo biti starši« – ni dobra osnova za vzpostavljanje partnerskega odnosa in kakovostno sodelovanje enih in drugih.

Nadaljnja analiza njihovih pogledov na vodenje razgovora in stališč v zvezi s pričakovanji, ki jih imajo sami do sebe in drug do drugega, pokaže, da sta verjetno še precej zasidrana ekspertni ali transmisijski model odnosov med učitelji in starši (po Hornby, 2000), še posebej na nivoju druge in tretje triade. Učitelji naj bi bili eksperti v vseh vidikih razvoja in izobraževanja otrok, ob težavah otroka naj bi podali tudi konkretne nasvete za njihovo odpravljanje. V okviru transmisijskega modela starši dobijo malo pomembnejšo vlogo v smislu podpiranja učiteljevih prizadevanj in izpeljevanju učiteljevih ukrepov, a so še vedno v podrejeni vlogi. Mnogim staršem to tudi večinoma ustreza, a učitelji se morajo zavedati, da so starši zelo raznolika skupina. Bolj izobraženi starši bodo teže pristajali na to podredno vlogo, saj želijo, da jih učitelji slišijo. Starši učno manj uspešnih otrok pa bodo morda preveč pasivno čakali le na pobude učitelja ali pa si niti ne bodo upali izraziti svojega mnenja, kar nikakor ne prispeva k uspešnemu reševanju problemov. Tu je tudi skupina staršev z lastnimi preteklimi neugodnimi izkušnjami z učitelji, ki so večinoma tudi slabše izobraženi, ki bodo v učitelja in njegovo strokovnost še bolj dvomili kot ostali, in se bodo šoli skušali največkrat izogniti. Učitelji so tudi preveč prepričani v svojo dostopnost in dobro bi bilo, da bi razmislili o kakšnih alternativnih oblikah komuniciranja in izmenjave informacij.

POGLEDI NA SODELOVANJE UČITELJEV IN STARŠEV S PERSPEKTIVE POUKA IN UČNIH DOSEŽKOV UČENCEV

Rezultati različnih študij, ki so se ukvarjale z raziskovanjem učinkovitosti sodelovanja učiteljev in staršev, kažejo na pozitivne učinke partnerstva učiteljev in staršev glede učnih dosežkov učencev in omenjajo številne druge prednosti in koristi – za učenca, starše, učitelje, šolo in družbo v celoti.

Eden temeljnih interesov za sodelovanje staršev z učitelji je, da bi le-to prispevalo k boljšemu učnemu uspehu njihovega otroka. Perspektiva staršev je običajno zožana na interes za svojega lastnega otroka; perspektiva učiteljev in šole pa razširja ta pogled tudi na skupnost učencev, v katero je vključen posamezen učenec in na šolo v celoti. Pričakovanja učiteljev in staršev tudi z vidika koristi medsebojnega sodelovanja in aktivnega vključevanja so raznolika in številna. Težave nastanejo, kadar so tako različna, da jih ni možno uskladiti ali kadar isti problem, vprašanje vidimo s popolnoma različnih zornih kotov. Učitelji večkrat poročajo o veliki subjektivnosti staršev, o tem, da vidijo samo dobre lastnosti svojega otroka, da niso sposobni videti realne slike njegovega dela, vedenja in uspeha, da prenašajo veliko svoje starševske odgovornosti na šolo in učitelje. Vse to so vprašanja, ki zahtevajo svoj odgovor. Nekaj spoznanj prinaša naša raziskava. Res pa je, da je načinov sodelovanja in vključevanja staršev, učinkovitih pristopov za optimalen razvoj vsakega posameznega učenca toliko, kolikor je posameznikov in družin ter njihovih staršev, s katerimi se srečujemo. Rezultati raziskave dajejo nekatere temeljne ugotovitve, kažejo smeri in bistvene nevralgične točke za premislek in oblikovanje odločitev, ki bodo omogočale čim boljše sodelovanje in prinašale najboljše koristi vsem vključenim. Na osnovi ugotovljenih trendov pa mora vsaka šola in vsak učitelj poiskati tiste načine in pristope, ki bodo v vsaki posamezni situaciji najbolj optimalni. Zavedamo se, da to ni preprosta naloga in zahteva od učitelja visoko profesionalnost in človeško občutljivost v medosebnih odnosih s starši in njihovimi otroki.

To poglavje je sestavljeno iz treh sestavnih delov, v katerem obravnavamo posamezna področja, kot so: kako pomemben razlog za sodelovanje med učitelji in starši so učni uspeh, počutje med sošolci ter odnos med učiteljem in učencem; kakšen je vpliv učnega uspeha, otrokovih priprav na šolo in vedenja na sodelovanje učiteljev in staršev ter kako starši in učitelji ocenjujejo pomoč staršev pri otrokovih pripravah na šolo in pouk. Zaradi obsežnosti raziskovalnih vprašanj in rezultatov se v predstavitvi primerjalnih rezultatov med učitelji in starši ter znotraj skupine staršev (glede na spol staršev, stopnjo izobrazbe, število otrok v družini, razred, ki ga obiskuje njihov otrok in učni uspeh njihovega otroka) in skupine učiteljev (glede na leta delovnih izkušenj, triado, v kateri poučujejo in mestno oz. nemestno šolo, s katere prihajajo) omejujemo samo na predstavitev in interpretacijo tistih povezav, ki so se izkazale kot statistično pomembne, ker nam predstavljajo večjo posplošitveno vrednost.

1 Kako pomemben razlog za sodelovanja med učitelji in starši so učni uspeh, počutje med sošolci ter odnos med učiteljem in otrokom?

Starši vstopajo v sodelovanje z učitelji z različnimi razlogi, njihova pričakovanja so običajo zelo različna. Enako se dogaja na strani učiteljev. Raznolikost pričakovanj smo skušali preveriti z vprašanjem, kaj je za učitelje in starše najpomembnejši razlog za sodelovanje oz. kako po pomembnosti razvrščajo tri temeljne razloge: učni uspeh otroka, počutje otroka med sošolci ter odnos med učitelji in otrokom. Tako starši kot učitelji so te tri razloge rangirali po pomembnosti od 1 – zame najpomembnejši razlog, 2 – srednje pomemben razlog in 3 –

zame najmanj pomemben razlog za sodelovanje. Rangiranje vsakega od posameznih razlogov predstavljamo v svojem delu.

Poglejmo najprej rezultate primerjalno za celoten vzorec glede na deleže odgovorov učiteljev in staršev.

Tabela 48: *Primerjava pomembnosti razlogov za sodelovanje med učitelji in starši*

	STARŠI						UČITELJI					
	učni uspeh		počutje		odnos z učit.		učni uspeh		počutje		odnos z učit.	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
1	384	26,3	408	27,9	668	**45,8**	101	22,4	190	**42,1**	160	35,5
2	362	24,8	554	**37,9**	545	37,4	95	22,1	190	**42,1**	166	36,8
3	714	**48,9**	498	34,1	247	16,8	255	**56,5**	71	15,7	125	27,7
skupaj	1460	100	1460	100	1460	100	451	100	451	100	451	100

Starši na prvo mesto v največjem deležu postavljajo odnos med učiteljem in otrokom (45,8 %), na drugem mestu po pogostosti je počutje otroka med sošolci (37,9 %), ki mu zelo blizu sledi tudi odnos z učiteljem (37,4 %), na tretjem mestu pa je najpogostejši odgovor učni uspeh otroka (48,9 %).

Učitelji so najpogosteje kot najpomembnejši razlog izbrali počutje otroka med sošolci (42,1 %), ki je z enakim deležem zastopan na drugem mestu; na tretjem mestu po pomembnosti pa je razlog učni uspeh učenca s 56,5 % odgovorov.
Za učitelje je odnos otroka z učiteljem manj pomemben razlog, medtem, ko je za starše na prvem mestu. Tako učitelji kot starši pa so v celotnem vzorcu na najmanj pomembno mesto največkrat uvrstli učni uspeh učenca.

1.1 Pomembnost učnega uspeha učenca kot razlog za sodelovanje med učitelji in starši

Med starši in učitelji je statistično pomembna razlika ($\chi 2$ = 8,040; g = 2, α = 0,018) pri rangiranju učnega uspeha kot pomembnega razloga za sodelovanje.
Tako učitelji kot starši najpogosteje uvrščajo učni uspeh kot najmanj pomemben razlog za sodelovanje. Vendar več učiteljev (56,5 %) kot staršev (48,9 %) daje učni uspeh na 3. mesto po pomembnosti. Med starši je 26,3 % tistih, ki so ta razlog uvrstili na najpomembnejše mesto med vsemi tremi naštetimi razlogi, med učitelji pa je takih 22,4 %. Rezultati kažejo, da je učni uspeh kot razlog sodelovanja med starši in učitelji manj pomemben v primerjavi z ostalimi razlogi.

Tabela 49: *Pomembnost učnega uspeha kot razloga za sodelovanje za učitelje in starše*

		Pomebnost razlogov za sodelovanje: učni uspeh			
		1	2	3	skupaj
starši	f	384	362	714	1460
	f%	26,3	24,8	48,9	100,0
učitelji	f	101	95	255	451
	f%	22,4	21,1	56,5	100,0
skupaj	f	485	457	969	1911
	f%	25,4	23,9	50,7	100,0

Glede na doseženo stropnjo izobrazbe pri starših najdemo statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 13.402; g = 4, α = 0,009) pri rangiranju učnega uspeha kot pomembnega razloga za sodelovanje.

Starši z osnovnošolsko, poklicno in sredješolsko izobrazbo pogosteje navajajo učni uspeh kot najpomembnejši razlog – med starši z osnovnošolsko izobrazbo je delež teh odgovorov 31,4 %, medtem, ko je delež staršev z najvišjo stopnjo izobrazbe, ki so razlog učni uspeh uvrstili na prvo mesto 22,7 %. Slednji najpogosteje (53,5 %) postavljajo učni uspeh na najmanj pomembno mesto med razlogi za sodelovanje z učitelji.

Tabela 50: *Pomembnost učnega uspeha kot razloga za sodelovanje glede na izobrazbo staršev*

			Pomebnost razlogov za sodelovanje: učni uspeh			
			1	2	3	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	122	105	162	389
		f%	31,4	27,0	41,6	100,0
	SŠ	f	169	158	338	665
		f%	25,4	23,8	50,8	100,0
	viš+vis in več	f	87	91	205	383
		f%	22,7	23,8	53,5	100,0
	skupaj	f	378	354	705	1437
		f%	26,3	24,6	49,1	100,0

Zanimalo nas je tudi, ali prihaja do kakšnih razlik glede tega vprašanja med starši z različnim številom otrok v družini. Starši so se glede na število otrok v družini statistično pomembno razlikovali ($\chi 2$ = 12,634; g = 6, α = 0,049) pri rangiranju učnega uspeha kot pomembnega razloga za sodelovanje.
Starši z enim otrokom so med vsemi skupinami staršev najpogosteje izpostavljajo učni uspeh kot najpomembnejši razlog za sodelovanje z učitelji – tako jih navaja 28,2 %. V skupini staršev s štirimi in več otroki pa jih je tako odgovorilo 21,3 %. Med temi starši je največji delež (62,8 %) tistih, ki jim učni uspeh pomeni najmanj pomemben razlog sodelovanja.

Tabela 51: *Pomembnost učnega uspeha kot razloga za sodelovanje glede na število otrok v družini*

			Pomebnost razlogov za sodelovanje: učni uspeh			
			1	2	3	skupaj
število otrok v družini	1	f	62	60	98	220
		f%	28,2	27,3	44,5	100,0
	2	f	227	199	391	817
		f%	27,8	24,4	47,9	100,0
	3	f	70	83	159	312
		f%	22,4	26,6	51,0	100,0
	4 in več	f	20	15	59	94
		f%	21,3	16,0	62,8	100,0
	skupaj	f	379	357	707	1443
		f%	26,3	24,7	49,0	100,0

Učni uspeh je torej bolj pomemben razlog za starše z nižjo stopnjo izobrazbe in za starše z enim otrokom.

1.2 Pomembnost počutja otroka med sošolci kot razlog za sodelovanje med učitelji in starši

Med učitelji in starši obstaja statitstično pomembna razlika ($\chi 2$ = 62,737; g = 2, α = 0,000) pri rangiranju počutja otroka kot pomembnega razloga za sodelovanje.

Počutje otroka med sošolci kot najpomembnejši razlog za sodelovanje navaja 42,1 % učiteljev in 27,9 % staršev. Enak odstotek učiteljev navaja ta razlog kot srednje pomembnega. Med starši prevladuje odgovor o srednji pomembnosti tega razloga – tako jih navaja 37,9 %, ki mu sledi odgovor, da je ta razlog najmanj pomemben – 34,1 %.

Tabela 52: *Pomembnost počutja otroka med sošolci kot razloga za sodelovanje med učitelji in starši*

		Pomebnost razlogov za sodelovanje: počutje			
		1	2	3	skupaj
starši	f	408	554	498	1460
	f%	27,9	37,9	34,1	100,0
učitelji	f	190	190	71	451
	f%	42,1	42,1	15,7	100,0
skupaj	f	598	744	569	1911
	f%	31,3	38,9	29,8	100,0

Med starši smo glede na doseženo formalno izobrazbo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 62,405; g = 4, α = 0,000) pri rangiranju pomebnosti razlogov za sodelovanje na temo počutja.

Starši z višjo izobrazbo pogosteje kot najpomembnejši razlog za sodelovanje navajajo počutje otroka med sošolci – tako pravi 41,5 % staršev z visoko izobrazbo, medtem, ko so starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo najpogosteje uvrščali ta razlog na 3. mesto po pomembnosti zanje (44 % staršev).

Tabela 53: *Pomembnost počutja otroka med sošolci kot razloga za sodelovanje med učitelji in starši glede na formalno izobrazbo staršev*

			Pomebnost razlogov za sodelovanje: počutje			
			1	2	3	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	77	141	171	389
		f%	19,8	36,2	44,0	100,0
	SŠ	f	167	284	214	665
		f%	25,1	42,7	32,2	100,0
	viš+vis in več	f	159	122	102	383
		f%	41,5	31,9	26,6	100,0
	skupaj	f	403	547	487	1437
		f%	28,0	38,1	33,9	100,0

Statistično pomembne razlike so bile tudi glede na število otrok v družini ($\chi 2$ = 14,421; g = 6, α = 0,025) in rangiranjem pomembnosti počutja kot razloga za sodelovanje .

S številom otrok v družini se med starši veča pogostost odgovora, da je počutje otroka med sošolci najpomembnejši razlog za sodelovanje. Tako navaja 26,4 % staršev z enim otrokom in 36,2 % staršev s štirimi in več otroki.

Tabela 54: *Pomembnost počutja otroka med sošolci kot razloga za sodelovanje med učitelji in starši glede na število otok v družini*

			Pomebnost razlogov za sodelovanje: počutje			
			1	2	3	skupaj
število otrok v družini	1	f	58	79	83	220
		f%	26,4	35,9	37,7	100,0
	2	f	214	320	283	817
		f%	26,2	39,2	34,6	100,0
	3	f	96	106	110	312
		f%	30,8	34,0	35,3	100,0
	4 in več	f	34	42	18	94
		f%	36,2	44,7	19,1	100,0
	skupaj	f	402	547	494	1443
		f%	27,9	37,9	34,2	100,0

1.3 Pomembnost odnosa med učiteljem in otrokom kot razlog za sodelovanje med učitelji in starši

Obstaja statistično pomembna razlika ($\chi 2$ = 29,064; g = 2, α = 0,000) med starši in učitelji glede rangiranja pomembnosti počutja kot razloga za sodelovanje.

Med starši prevladuje odgovor, da je najpomembnejši razlog za sodelovanje odnos med učitelji in otrokom – tako meni 45,8 % staršev. Učitelji ta razlog najpogosteje uvrščajo kot srednje pomembnega – 36,8 %, kot zelo pomembnega pa ga navaja 35,5 % učiteljev.

Tabela 55: *Pomembnost odnosa med učiteljem in otrokom kot razlog za sodelovanje med učitelji in starši*

		Pomebnost razlogov za sodelovanje: odnos			
		1	2	3	skupaj
starši	f	668	545	247	1460
	f%	45,8	37,3	16,9	100,0
učitelji	f	160	166	125	451
	f%	35,5	36,8	27,7	100,0
skupaj	f	828	711	372	1911
	f%	43,3	37,2	19,5	100,0

Glede na formalno izobrazbo staršev smo ugotovili statistično pomembno razliko ($\chi 2$ = 22,564; g = 4, α = 0,000) pri rangiranju pomembnosti odnosa kot razloga za sodelovanje.

Tabela 56: *Pomembnost odnosa med učiteljem in otrokom kot razloga za sodelovanje med učitelji in starši glede na izobrazbo staršev*

			Pomebnost razlogov za sodelovanje: odnos			
			1	2	3	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	190	144	55	389
		f%	48,8	37,0	14,1	100,0
	SŠ	f	329	223	113	665
		f%	49,5	33,5	17,0	100,0
	viš+vis in več	f	137	170	76	383
		f%	35,8	44,4	19,8	100,0
	skupaj	f	656	537	244	1437
		f%	45,7	37,4	17,0	100,0

Pri starših z osnovnošolsko, poklicno in srednješolsko izobrazbo po pogostosti izstopa navajanje tega razloga kot napomembnejšega. Tako meni 48,8 % staršev z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo in 49,5 % staršev s srednješolsko izobrazbo. Precejšen delež v obeh skupinah staršev je ta razlog uvrstilo kot srednje pomembnega. Starši z najvišjo izobrazbo pa so v največji meri ta razlog razvrščali kot srednje pomembnega – 44,4 %; kot zelo pomembnega pa ga je razvrstilo 35,8 %.

Zaključki: Ugotovili smo, da starši najpogosteje kot razlog za sodelovanje z učitelji postavljajo odnos med učiteljem in otrokom (45,8 %), na drugem mestu po pogostosti je počutje otroka med sošolci (37,9 %), ki mu zelo blizu sledi tudi odnos z učiteljem (37,3 %), na tretjem mestu pa je najpogostejši odgovor učni uspeh otroka (42,2 %).

Starši z osnovnošolsko, poklicno in sredješolsko izobrazbo pogosteje navajajo učni uspeh kot najpomembnejši razlog – med starši z osnovnošolsko izobrazbo je delež teh odgovorov 31,4 %, medtem, ko je delež staršev z najvišjo stopnjo izobrazbe, ki so razlog učni uspeh uvrstili na prvo mesto 22,7 %. Slednji najpogosteje (53,5 %) postavljajo učni uspeh na najmanj pomembno mesto med razlogi za sodelovanje z učitelji. Starši z višjo izobrazbo pogosteje kot najpomembnejši razlog za sodelovanje navajajo počutje otroka med sošolci – tako pravi 41,5 % staršev z visoko izobrazbo.
Starši z enim otrokom so med vsemi skupinami staršev najpogosteje izpostavili učni uspeh. Sicer pa se s številom otrok v družini med starši veča pogostost odgovora, da je počutje otroka med sošolci najpomembnejši razlog za sodelovanje.

Učitelji so najpogosteje kot najpomembnejši razlog izbrali počutje otroka med sošolci (42,1 %), ki je z enakim deležem zastopan na drugem mestu; na tretjem mestu po pomembnosti pa je razlog učni uspeh učenca s 54,6 % odgovorov.
Za učitelje je odnos otroka z učiteljem manj pomemben razlog, medtem, ko je za starše na prvem mestu. Zanimivo je, da je učni uspeh med vsemi tremi razlogi najmanj pomemben tako za učitelje kot starše.

2 Vpliv učnega uspeha, otrokovih priprav na šolo in vedenja na sodelovanje učiteljev in staršev

Pogovori o delu otroka v šoli, o njegovem učenju doma, pa tudi o pripravah na pouk, vedenju in odnosih v razredu so tako za starše kot učitelje dragocen vir vzpostavljanja partnerstva med učitelji in starši. Že samo stalna, tekoča informacija zadošča, da so odnosi med učitelji in starši bolj kakovostni in konstruktivni. Zanimalo nas je, kakšno je mnenje učiteljev in staršev o tem, koliko se med seboj pogovarjajo o določenih temah – o otrokovih učnih dosežkih, pripravah na pouk, vedenju otroka v šoli in družinskih razmerah.

2.1 Pogovor učiteljev in staršev o otrokovih učnih dosežkih

Kljub temu, da rezultati naše študije kažejo, da za starše učni uspeh otroka ni najpomembnejši razlog zaradi katerega sodelujejo z učitelji, nas je vendarle zanimalo tudi, v kolikšni meri se učitelji in starši pogovarjajo o tej temi in kakšno je njihovo stališče glede zadostnosti količnine teh pogovorov.

Učitelji in starši do odgovarjali različno. Razlika med ocenami staršev in učiteljev glede tega, v kolikšni meri se pogovarjajo o dosežkih učencev, je statistično pomembna ($\chi 2$ = 32,192; g = 3, α = 0,000).
Tako starši kot učitelji v največji meri navajajo, da se o otrokovih dosežkih pogovarjajo ravno prav, sicer pa več staršev (6,4 %) navaja, da se o tem premalo pogovarjajo, več učiteljev (8,6 %) pa pravi, da se o tem preveč pogovarjajo. Da se o dosežkih preveč pogovarjajo, ocenujujejo 4 % staršev. Morda je pogovor o učnem uspehu prevladujoča vsebina pogovorov med učitelji in starši, kljub temu pa nekateri starši menijo, da je tega pogovora še premalo, za nekatere učitelje pa ga je že zdaj preveč.

Tabela 57: *Stališča učiteljev in staršev o pogostosti pogovora o učnih dosežkih otroka*

		V kolikšni meri se pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DOSEŽKI				
		pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
starši	f	17	104	1448	65	1634
	f%	1,0	6,4	88,6	4,0	100,0
učitelji	f	0	10	414	40	464
	f%	,0	2,2	89,2	8,6	100,0
skupaj	f	17	114	1862	105	2098
	f%	,8	5,4	88,8	5,0	100,0

Glede na spol staršev smo ugotovili statistično pomembno razliko ($\chi 2$ = 10,058; g = 3, α = 0,018) v odgovorih glede pogostosti pogovorov o učnih dosežkih otroka.

Matere v veliki večini (89,8 %) menijo, da je pogovorov o tem ravno prav. Tudi pri očetih je najpogostejši odgovor, da je pogovorov o tem ravno prav (83,4 %), čeprav je delež odgovorov nekoliko nižji kot pri materah. Med očeti je po deležu odgovorov tudi več tistih, ki menijo, da se o tej temi premalo (8,9 %) in tistih, ki menijo, da se o tem preveč pogovarjajo (6 %). Doživljanje pogovorov o učnem uspehu je torej pri očetih v večji razpršenosti, medtem ko so matere bolj enotnega mnenja.

Ocenjevanje ustreznosti pogovorov o učnih dosežkih se statistično pomembno razlikuje ($\chi 2$ = 16,331; g = 6, α = 0,012) tudi glede na doseženo izobrazbo staršev.
Največji delež odgovorov, da se pogovarjajo ravno prav, najdemo pri starših s srednješolsko izobrazbo (91,7%), ki v celotnem vzorcu tudi najmanjkrat omenjajo, da se o tem preveč pogovarjajo (2,3 %). Pri odgovoru, da se o tem premalo pogovarjajo, pa je največji delež (8,2 %) med starši z najnižjo izobrazbo. Rezultati nakazujejo, da bi morali biti učitelji bolj pozorni, na kakšen način in koliko se pogovarjajo o učnem uspehu otroka s starši, ki imajo nižjo izobrazbo. Predvidevamo lahko, da prav ti starši potrebujejo največ pomoči za ustrezno podporo otroku pri učenju.

Glede na razred, ki ga otrok obiskuje, se starši statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 18,504; g = 6, α = 0,005) v odgovorih glede ustreznosti pogovorov o učnih dosežkih.
Z leti šolanja otroka je pogostejše navajanje odgovora, da se o učnih dosežkih premalo pogovarjajo (od 4,6 % odgovorov med starši otrok 3. razreda do 9,3 % pri starših otrok 9. razreda). Kljub temu, da so deleži odgovorov o tem, da pogovor o učnih dosežkih ni

potreben, zelo majhni, pa je zanimivo, da se njihov delež povečuje s starostjo otroka (od 0,2 % v 3. razredu do 1,7 % v devetem razredu). Delež staršev, ki menijo, da se o dosežkih ravno prav pogovarjajo, se z leti šolanja otroka manjša in je med starši otrok 9. razreda 85,1 %, medtem, ko je takih staršev otrok 3. razreda kar 91 %. Kaže se torej splošna tendenca, da z leti šolanja otroka starši manjkrat menijo, da se o učnih dosežkih ravno prav pogosto pogovarjajo in večkrat izražajo mnenje, da se o tem premalo pogovarjajo. Morda sama zahtevnost šolanja, višje zahteve na predmetni stopnji in morebitne večje zahteve glede uspešnosti otrok ob koncu osnovne šole povzročajo, da si želijo starši več pogovora tudi o učnih dosežkih otroka.

Tabela 58: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o učnih dosežkih otroka glede razred, ki ga otrok obiskuje*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DOSEŽKI				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
razred	tretji	f	1	26	518	24	569
		f%	,2	4,6	91,0	4,2	100,0
	peti in šesti	f	7	30	484	21	542
		f%	1,3	5,5	89,3	3,9	100,0
	deveti	f	9	48	439	20	516
		f%	1,7	9,3	85,1	3,9	100,0
	skupaj	f	17	104	1441	65	1627
		f%	1,0	6,4	88,6	4,0	100,0

Zanimalo nas je tudi, ali so odgovori na vprašanje o pogostosti in ustreznosti pogovorov o učnih dosežkih otroka povezani z učnim uspehom otroka. Pokazala se je statistično pomembna razlika ($\chi 2$ = 23,790; g = 6, α = 0,001).

Tabela 59: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o učnih dosežkih otroka glede na njegov učni uspeh*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DOSEŽKI				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
učni uspeh	opisno ocenjen	f	1	24	489	21	535
		f%	,2	4,5	91,4	3,9	100,0
	odlični in prav dobri	f	13	49	729	29	820
		f%	1,6	6,0	88,9	3,5	100,0
	dobri+ zadostni+ nezadostni	f	2	31	220	13	266
		f%	,8	11,7	82,7	4,9	100,0
	skupaj	f	16	104	1438	63	1621
		f%	1,0	6,4	88,7	3,9	100,0

Največji delež med odgovori, da se preveč pogovarjajo o učnih dosežkih, je med starši otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom (4,9 %), medtem, ko je takih med starši odličnih in pravdobrih otrok 3,5 %.
91,4 % staršev opisno ocenjenih otrok meni, da se o dosežkih otroka pogovarjajo ravno prav. Pri tem odgovoru je najmanjši delež staršev otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim

uspehom (82,7 %). Največ (11,7 %) pa je med temi starši tudi tistih, ki menijo, da je teh pogovorov premalo. Da pogovor o dosežkih ni potreben pa najpogosteje (1,6 %) menijo starši odličnih in pravdobrih otrok.

Vidimo lahko, da je skupina staršev otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom zelo raznolika v svojih odgovorih, kar je verjetno posledica zelo različnih vzrokov za tak učni uspeh njihovih otrok in da bi bilo pogostost in način pogovora o učnih dosežkih teh otrok potrebno ustrezno prilagajati značilnostim vsakega otroka posebej. Nenehno omenjanje učnega neuspeha je za starše lahko veliko breme, še posebno, če učitelj ne zna poiskati tudi ustreznih spodbud in pozitivnih lastnosti posameznega učenca. Ob tem lahko nekateri doživljajo, da se pogovarjajo preveč, še posebno, če ne vidijo kakšnega konkretnega napredka za svojega otroka. Očitno pa so v skupini staršev otrok s slabšim učnim uspehom tudi taki, ki si želijo podrobnejšo razlago, več pogovora in bolj kakovosten pogovor o učnih dosežkih njihovih otrok. Razveseljivo pa je, da je kar 91,4 % staršev opisno ocenjenih otrok meni, da se o učnih dosežkih ravno prav pogovarjajo. Nekatere raziskave so namreč odkrivale, da starši prav opisne ocene slabo razumejo, da si jih ne znajo pojasniti in da bi bilo potrebno veliko več neposrednega dela s starši otrok, ki jih ocenjujemo opisno.

Odgovori učiteljev o ustreznosti pogovorov o učnih dosežkih učencev se statistično pomembno razlikujejo glede na triado, v kateri poučujejo ($\chi 2$ = 10,916; g = 4, α = 0,028). Najpogostejši je povsod odgovor, da se o dosežkih pogovarjajo ravno prav. Največji delež teh odgovorov najdemo pri učiteljih prve triade (93,7 %), najmanjši delež pa med učitelji druge triade (84,9 %). Slednji v največji meri odgovarjajo, da se o učnih dosežkih preveč pogovarjajo (14,3 %), medtem, ko je takih odgovorov med učitelji tretje triade 9,4 %, med učitelji 1. triade pa 3,8 %.

Tabela 60: *Stališča učiteljev o pogostosti pogovora o učnih dosežkih otroka glede na triado, v kateri poučujejo*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DOSEŽKI			
			se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
triada	prva triada	f	4	149	6	159
		f%	2,5	93,7	3,8	100,0
	druga triada	f	1	101	17	119
		f%	,8	84,9	14,3	100,0
	tretja triada	f	5	150	16	171
		f%	2,9	87,7	9,4	100,0
	skupaj	f	10	400	39	449
		f%	2,2	89,1	8,7	100,0

2.2 Pogovor učiteljev in staršev o otrokovih pripravah na pouk

Priprave na pouk lahko v veliki meri obremenijo starše doma, lahko pa predstavljajo vezni člen in spodbudo za pogovor o šoli med starši in otrokom. Posredno se v tej komunikaciji dogaja tudi sodelovanje staršev in učiteljev. Verjetno vse premalo izkoristimo ustrezno načrtovanje dela za ustvarjanje kulture partnerstva in medsebojnega povezovanja v pripravah na šolo. Epstein idr. (1997 v Jordan 2001) npr. poudarja pomen domačih nalog, ki zahtevajo interakcijo staršev in otroka. Tovrstne naloge bi morali učitelji sistematično in premišljeno načrtovati s točno določenim namenom, da bo zaradi naloge same prišlo do določene interakcije in komunikacije med otrokom in starši. Predvidevamo, da takšno

vključevanje staršev pozitivno vpliva na odnos otroka do domače naloge in na komunikacijo otroka in staršev, pomembno pa se je zavedati, da lahko tovrstne naloge povzročijo pri starših in otrocih tudi odpore in nezadovoljstvo. Če jih je preveč in če so neustrezno načrtovane, lahko sprožijo veliko negativnih posledic. Še posebno, če učitelji namenoma prenašajo del svoje odgovornosti za učenje otroka in razvoj spretnosti na starše. Lahko pa starši samo tako doživljajo – a že to je dovolj za neuspeh te strategije in lahko povzorči nezadovoljstvo med starši in v družini. Zato nas je zanimalo, v kolikšni meri se učitelji in starši pogovarjajo o otrokovi pripravi na šolo. Sam termin »priprava na šolo« je zelo širok in vanj lahko vključujemo neposredno izdelavo domačih nalog kot tudi druge priprave za šolsko delo (od priprave gradiva, branja, priprave na govorne nastope, izbranja določenih informacij, slikovnega materiala, ki jih otrok potrebuje za uspešno delo pri pouku, učenje pesmi na pamet, izdelava plakatov in referatov itd.). V raziskavi nismo posebej spraševali staršev o tem, kaj jim je morebiti odveč in kaj je zanje dragoceno v pripravi otroka na šolo, predvidevamo pa, da so odgovori bolj vezani na samo izvrševanje pisnih ali ustnih domačih nalog.

Odgovori učiteljev in staršev se statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 34,755; g = 3 α = 0,000) glede pogostosti pogovora na temo priprave na pouk.

Tabela 61: *Stališča staršev in učiteljev o pogostosti pogovora o pripravah otroka na pouk*

		V kolikšni meri se pogovarjate o spodaj navedenih temah? - PRIPRAVE NA POUK				
		pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
starši	f	111	307	1143	59	1620
	f%	6,9	19,0	70,6	3,6	100,0
učitelji	f	2	116	332	13	463
	f%	,4	25,1	71,7	2,8	100,0
skupaj	f	113	423	1475	72	2083
	f%	5,4	20,3	70,8	3,5	100,0

Tako učitelji kot starši v večini menijo, da se o pripravah otroka na pouk ravno prav pogovarjajo (71,7 % oz. 70,6 %). Med učitelji je zelo majhen delež tistih, ki menijo, da pogovor o tem ni potreben (0,4 %), medtem ko jih je med starši 6,9 %. Razlika je tudi v stališču o tem, da se o pripravah premalo pogovarjajo – tako meni 19 % staršev in 25,1 % učiteljev. Učitelji torej ocenjujejo, da bi se morali s starši več pogovarjati o otrokovih pripravah na šolo, medtem ko več staršev doživlja, da pogovor o tem sploh ni potreben. Tukaj bi bilo pomembno načrtno in sistematično delo učitelja ob pojasnjevanju, kaj pomenijo priprave na pouk za otroka in kakšen je njihov pomen. Če starši tega ne vedo, bodo to težko visoko vrednotili. Kljub vsemu pa je dve tretjini staršev in učiteljev prepričanih, da je pogovora o učenčevih pripravah na pouk ravno dovolj.

Med starši so glede na spol statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 12,447; g = 3 α = 0,006).
Več očetov kot mater meni, da se o pripravah na šolo premalo pogovarjajo – takih očetov je 25,8 %, mater pa 17,6 %. Očetje tudi v manjši meri menijo, da se o tem ravno prav pogovarjajo. Tako meni 62,9 % očetov in 72,1 % mater. Da je pogovora o tej temi preveč, pa meni 3,5 % mater in 4,7 % očetov. Zanimivo bi bilo spremljati, koliko je očetov, ki se redno udeležujejo roditeljskih sestankov in govorilnih ur. Ali pa morda očetje pridejo v šolo tedaj, ko je več težav z otrokom in zato v večji meri sodelujejo v pogovorih o pripravi otroka na šolo in to doživljajo kot odveč. Vendar tega v raziskavi nismo spremljali in težko karkoli zaključujemo. Na drugi strani pa imamo kar 17,6 % očetov, ki pravijo, da se o pripravah na

šolo premalo pogovarjajo. Očitno so stališča očetov do tega vprašanja veliko bolj raznolika kot stališča mater.

Glede na doseženo izobrazbo staršev smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 29,721; g = 6, α = 0,000) glede odgovorov na vprašanje pogostosti pogovora na temo priprave na pouk. V vseh skupinah prevladuje odgovor, da se o pripravah na šolo ravno prav pogovarjajo. Takih odgovorov je sicer najmanj med starši z najvišjo izobrazbo (65,8 %) in največ med starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo (74,5 %). Med odgovori, da se o pripravi na šolo preveč pogovarjajo so najpogostejši odgovori staršev z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo (6,3 %). V primerjavi z drugimi starši je v tej skupini tudi najmanj tistih, ki menijo, da pogovor o tem ni potreben (5 %). Največ (23,4 %) staršev z najvišjo izobrazbo je takih, ki menijo, da se o pripravah na šolo premalo pogovarjajo. Ta odgovor najredkeje (14,2 %) navajajo starši z najnižjo stopnjo izobrazbe.

Zanimalo nas je, kako starši glede na starost otroka ocenjujejo pogovor o pripravah na šolo z učitelji. Razlike so statistično pomembne ($\chi 2$ = 25,958; g = 6 α = 0,003).
Da se o tem ravno prav pogovarjajo, je najmanjši delež (64,1 %) odgovorov med starši otrok 9. razreda in največ (75,7 %) med starši otrok 3. razreda. Za odgovor, da se preveč pogovarjajo o tem, so se starši ne glede na razred, ki ga obiskuje njihov otrok zelo podobno opredeljevali – delež teh odgovorov je med vsemi odgovori – razen pri starših otrok 3. razreda – najnižji. Da se o tem premalo pogovarjajo pa meni največ staršev otrok devetega razreda (22,9 %) in najmanj staršev otrok tretjega razreda (16 %). A med starši otrok devetega razreda je tudi največ (9,3 %) tistih, ki menijo, da pogovor o tej temi ni potreben.

Tabela 62: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o pripravah otroka na pouk glede na razred, ki ga otrok obiskuje*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - PRIPRAVE NA POUK				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
razred	tretji	f	23	90	427	24	564
		f%	4,1	16,0	75,7	4,3	100,0
	peti in šesti	f	38	99	384	19	540
		f%	7,0	18,3	71,1	3,5	100,0
	deveti	f	50	117	327	16	510
		f%	9,8	22,9	64,1	3,1	100,0
	skupaj	f	111	306	1138	59	1614
		f%	6,9	19,0	70,5	3,7	100,0

Razlike v ocenah pogostosti pogovora o otrokovih pripravah na pouk so bile med starši otrok z različnim učnim uspehom statistično pomembne ($\chi 2$ = 45,640; g = 6, α = 0,000).
Največ staršev odličnih in pravdobrih otrok meni, da pogovor o tem ni potreben (10,2 %), medtem ko je tega odgovora med starši otok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom le 1,9 %. Slednji starši tudi v največji meri (22,8 %) menijo, da se o tem premalo pogovarjajo. Pa tudi med tistimi, ki odgovarjajo, da se o pripravah na pouk preveč pogovarjajo, je največ (6,5 %) staršev otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom. Tudi tu lahko sklepamo na raznolikost staršev otrok s slabšim učnim uspehom. Kot smo že rekli, gre za veliko raznolikost potreb in specifičnosti otrok, zato mora biti pogovor o tej temi konkreten in individualiziran glede na značilosti otroka in družine.

Tabela 63: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o pripravah otroka na pouk glede na njegov učni uspeh*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - PRIPRAVE NA POUK				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
učni uspeh	opisno ocenjen	f	22	85	401	23	531
		f%	4,1	16,0	75,5	4,3	100,0
	odlični in prav dobri	f	83	155	556	19	813
		f%	10,2	19,1	68,4	2,3	100,0
	dobri+ zadostni+ nezadostni	f	5	60	181	17	263
		f%	1,9	22,8	68,8	6,5	100,0
	skupaj	f	110	300	1138	59	1607
		f%	6,8	18,7	70,8	3,7	100,0

V skupini učiteljev smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 23,857; g = 9, α = 0,005) le glede let poučevanja in ocenjevanjem, v kolikšni meri se s starši pogovarjajo o pripravi otrok na pouk.
Največji delež odgovorov, da se o tem ravno prav pogovarjajo, je med učitelji, ki imajo nad 26 let izkušenj s poučevanjem (79,8 %); medtem, ko je takih med učitelji z najmanj leti delovnih izkušenj 53,6 %. Med slednjimi najdemo tudi največji delež tistih, ki menijo, da se o tem premalo pogovarjajo – 42 %. Med najbolj izkušenimi je teh odgovorov 15,7 %; zanimivo pa je, da učitelji z največ leti izkušenj v poučevanju tudi v največji meri odgovarjajo, da je teh pogovorov preveč (4,5 %). Verjetno učitelji z manj leti izkušenj v poučevanju potrebujejo izkušnje, kako se o tem pogovarjati s starši in da še iščejo ustrezne načine. Zavedajo se, da je tega pogovora premalo in morda je to dobro izhodišče za to, da naredijo korak k izboljšanju.

2.3 Pogovor učiteljev in staršev o vedenju otroka v šoli

Poleg prizadevanja za doseganje izobraževalnih ciljev, so pomembni tudi vzgojni cilji in če hočejo učitelji in starši delovati v smeri prizadevanja za oblikovanje otrokovih navad, stališč in vrednot je pogovor o vedenju otroka v šoli, o njegovih odnosih s sošolci in učitelji nekaj, čemur se ne bi smeli izogibati. Zanimalo nas je mnenje učiteljev in staršev o pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli.

Razlike med učitelji in starši so statistično pomembne ($\chi 2$ = 27,616; g = 3, α = 0,000) glede pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli.

Večina učiteljev in staršev meni, da se o tem ravno prav pogovarjajo. Delež odgovorov učiteljev je nekoliko višji od deleža odgovorov staršev. Med učitelji ni bilo nobenega odgovora, da pogovor o tem ni potreben, medtem ko je bilo med starši takih 4,5 %. Nekoliko več pa je v primerjavi z učitelji staršev, ki pravijo, da se o tem premalo pogovarjajo (15,4 % med starši in 12,1 % med učitelji). Nekaj več učiteljev kot staršev pa meni tudi, da se o vedenju otroka v šoli s starši pogovarjajo preveč.

Tabela 64: *Stališča učiteljev in staršev o pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli*

		V kolikšni meri se pogovarjate o spodaj navedenih temah? - VEDENJE OTROKA V ŠOLI				
		pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
starši	f	73	249	1208	85	1615
	f%	4,5	15,4	74,8	5,3	100,0
učitelji	f	0	56	375	33	464
	f%	,0	12,1	80,8	7,1	100,0
skupaj	f	73	305	1583	118	2079
	f%	3,5	14,7	76,1	5,7	100,0

Glede na mestno oz. nemestno šolo smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 8,224; g = 3, α = 0,042) glede odgovora o tem, v kolikšni meri se pogovarjajo o vedenju otroka v šoli. Starši otrok v mestnih šolah v večji meri (5,7 %) menijo, da pogovor o vedenju otroka v šoli ni potreben kot starši otok nemestnih šol (3,8 %). Enak je delež odgovorov, da se o vedenju otroka premalo pogovarjajo – tako meni okoli 15 % staršev. Razlike se kažejo v pogostosti odgovora, da se pogovarjajo ravno prav – 72,1 % staršev otrok mestnih šol in 76,7 % staršev otrok nemestnih šol se s tem strinja. Nekaj več pa je tudi staršev otrok mestnih šol, ki menijo, da se o vedenju otroka v šoli preveč pogovarjajo – 6,6 %. Takih odgovorov je med starši otrok nemestnih šol 4,3 %.

Tabela 65: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli glede na mestno – nemestno šolo*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - VEDENJE OTROKA V ŠOLI				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
šola	mestna	f	36	99	458	42	635
		f%	5,7	15,6	72,1	6,6	100,0
	nemestna	f	36	147	736	41	960
		f%	3,8	15,3	76,7	4,3	100,0
	skupaj	f	72	246	1194	83	1595
		f%	4,5	15,4	74,9	5,2	100,0

Starši se v odgovorih na vprašanje o pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli statistično pomembno razlikujejo glede na doseženo stopnjo izobrazbe ($\chi 2$ = 13,473; g = 6, α = 0,036). Z višjo stopnjo dosežene izobrazbe narašča delež odgovorov, da se o tem premalo pogovarjajo – tako odgovarja 12,3 % staršev z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo in 17,3 % strršev z najvišjo stopnjo izobrazbe. Da se preveč pogovarjajo o vedenju otroka v šoli v večji meri odgovarjajo starši z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo - 7,9 %; medtem, ko je teh odgovorov med starši z najvišjo stopnjo izobrazbe 4,1 %. Nekaj večji je delež odgovorov, da tak pogovor ni potreben, med starši z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo (5 %) kot med starši z najvišjo izobrazbo (3,7 %).

Glede na razred, ki ga obiskuje otrok, so bile razlike med odgovori staršev o pogostosti pogovora na temo vedenja otroka v šoli, statistično pomembne ($\chi 2$ = 20,259; g = 6, α = 0,002).
Več staršev otrok devetega razreda odgovarja, da pogovor ni potreben (7,1 %) v primerjavi s starši otrok tretjega in petega oz. šestega razreda (2,3 % oz. 4,4 %). Med starši otrok devetega razreda je tudi najpogostejši odgovor, da se o vedenju otroka v šoli pogovarjajo

premalo – 17,5 %. Ti starši tudi v najmanjši meri doživljajo, da se o tem pogovarjajo ravno prav. Starši otrok devetega razreda so torej v svojih odgovorih najbolj raznoliki – kar nekaj je tistih, ki trdijo, da se premalo pogovarjajo kot tudi tistih, ki menijo, da pogovor ni potreben. Morda se tu odraža raznolikost otrok 9. razreda in pogledi staršev na to, o čem bi se bilo smiselno še pogovarjati z učiteljem in o čem ne. Nekateri učenci so verjetno že zelo samostojni in odgovorni, drugi pa bi potrebovali več usmerjanja in starši doživljajo, da bi se radi z učitelji tudi več pogovarjali o vedenju njihovega otroka v šoli.

Tabela 66: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli glede na razred, ki ga otrok obiskuje*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - VEDENJE OTROKA V ŠOLI				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
razred	tretji	f	13	80	434	33	560
		f%	2,3	14,3	77,5	5,9	100,0
	peti in šesti	f	24	80	415	22	541
		f%	4,4	14,8	76,7	4,1	100,0
	deveti	f	36	89	354	30	509
		f%	7,1	17,5	69,5	5,9	100,0
	skupaj	f	73	249	1203	85	1610
		f%	4,5	15,5	74,7	5,3	100,0

V skupini učiteljev smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 13,267; g = 6, α = 0,010) v odgovorih na to vprašanje glede na triado v kateri poučujejo.
Učitelji v tretji triadi v največji meri odgovarjajo, da se o vedenju otroka v šoli s starši premalo pogovarjajo (18,1 %), učitelji v prvi in drugi triadi so ta odgovor izbirali okoli 8 %. V tretji triadi tudi najmanj odgovarjajo, da se o vedenju otroka pogovarjajo ravno prav – delež odgovorov je 75,4%, najpogostejši odgovor je tu med učitelji druge triade – 87,4 %. Da se o vedenju otroka v šoli pogovarjajo preveč, meni 10,7 % učiteljev prve triade, 4,2 % učiteljev druge in 6,4 % tretje triade.
Kar zadeva odgovor, da se v devetem razredu premalo pogovarjajo med seboj o vedenju otrok v šoli, so mnenja staršev in učiteljev precej usklajena. Potrebno bi bilo torej le narediti korak naprej tudi v pogovoru o tej tematiki – a seveda glede na značilnosti otroka in njegovega vedenja.

Odgovori staršev o tem, v kolikšni meri se z učitelji pogovarjajo o vedenju otroka v šoli, se statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 31,237; g = 6, α = 0,000) glede na učni uspeh otroka.

Ugotovili smo, da je med odgovori, da se premalo pogovarjajo o tem, največ staršev otrok, ki imajo dober, zadosten ali nezadosten učni uspeh – 16,8 %. Med starši opisno ocenjenih učencev je takih odgovorov 14,1 %, med starši odličnih in prav dobrih učencev pa 15,7 %. Najmanj staršev otrok z dobrim, zadostnim ali nezadostnim učnim uspehom odgovarja, da se o vedenju otroka pogovarjajo ravno prav; največ pa je tu odgovorov staršev opisno ocenjenih otrok – 77,9 %. V skupini staršev otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom, je tudi največ tistih, ki odgovarjajo, da je pogovora o vedenju otroka v šoli preveč (10,7 %).

Tabela 67: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o vedenju otroka v šoli glede na učni uspeh otroka*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - VEDENJE OTROKA V ŠOLI				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
učni uspeh	opisno ocenjen	f	13	74	410	29	526
		f%	2,5	14,1	77,9	5,5	100,0
	odlični in prav dobri	f	48	128	609	28	813
		f%	5,9	15,7	74,9	3,4	100,0
	dobri+ zadostni+ nezadostni	f	11	44	179	28	262
		f%	4,2	16,8	68,3	10,7	100,0
	skupaj	f	72	246	1198	85	1601
		f%	4,5	15,4	74,8	5,3	100,0

2.4 Pogovor učiteljev in staršev o družinskih razmerah, ki vplivajo na otrokovo uspešnost in vedenje

V nadaljevanju nas je zanimalo, v kolikšni meri se učitelji in starši pogovarjajo o družinskih razmerah, ki vplivajo na otrokoveo uspešost in vedenje. Ugotovili smo, da se odgovori učiteljev in staršev statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 4,225E2; g = 3, α = 0,000).

Skoraj četrtina (24,2 %) staršev meni, da pogovor o tej tematiki ni potreben, med učitelji pa je takih le 3,7 %. Velika večina učiteljev – 74,5 % jih odgovarja, da se o družinskih razmerah premalo pogovarjajo, a tako meni 23,3 % staršev. Polovica staršev se strinja, da se o tem pogovarjajo ravno prav, a s tem se strinja le petina učiteljev. Razlike v odgovorih nakazujejo, da je med učitelji večji interes po pogovorih o družinskih razmerah, medtem, ko četrtina staršev pravi, da pogovor sploh ni potreben. To področje pogovorov je eno najbolj občutljivih, kjer je potrebna posebna pozornost, spoštovanje zasebnosti in velika mera učiteljeve profesionalnosti. Res je, da večkrat učitelji navajajo, da bi znali drugače (bolj ustrezno) ravnati v prenekaterih situacijah v delu z učenci, če bi poznali okolje in razmere, v katerih živijo učenci, a starši in otroci na tem področju potrebujejo ustrezno varnost in nedotakljivost zasebnosti. Učiteljeva profesionalna etika zahteva, da to zasebnost učitelji tudi spoštujejo.

Tabela 68: *Stališča učiteljev in staršev o pogostosti pogovora o družinskih razmerah, ki vplivajo na otrokovo uspešnost in vedenje*

		V kolikšni meri se pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DRUŽINSKE RAZMERE				
		pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
starši	f	389	374	807	37	1607
	f%	24,2	23,3	50,2	2,3	100,0
učitelji	f	17	344	99	2	462
	f%	3,7	74,5	21,4	,4	100,0
skupaj	f	406	718	906	39	2069
	f%	19,6	34,7	43,8	1,9	100,0

Glede na doseženo stopnjo izobrazbe smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 15,521; g = 6, α = 0,017) med starši pri vprašanju o pogostosti pogovorov o družinskih

razmerah. Da pogovor ni potreben, v največjem deležu odgovarjajo starši z najvišjo stopnjo izobrazbe (28,3 %) in najmanj pogosto starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo (21,9 %). Da se premalo pogovarjajo, v največji meri doživljajo starši s srednješolsko izobrazbo (24,8 %) in najmanj starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo (20,4 %). Slednji so tudi najštevilčnejši pri odgovarjanju, da se o tem pogovarjajo ravno prav (54 %). Da se o družinskih razmerah pogovarjajo preveč pa v največji meri menijo starši z najnižjo izobrazbo (3,8 %) in v najmanjši meri starši z najvišjo izobrazbo (1,2 %).

Tabela 69: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o družinskih razmerah, ki vplivajo na otrokovo uspešnost in vedenje glede na izobrazbo staršev*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DRUŽINSKE RAZMERE				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	99	92	244	17	452
		f%	21,9	20,4	54,0	3,8	100,0
	SŠ	f	165	177	360	13	715
		f%	23,1	24,8	50,3	1,8	100,0
	viš+vis in več	f	116	94	195	5	410
		f%	28,3	22,9	47,6	1,2	100,0
	skupaj	f	380	363	799	35	1577
		f%	24,1	23,0	50,7	2,2	100,0

Glede na razred, ki ga obiskujejo njihovi otroci, smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 21,368; g = 6, α = 0,002) med starši na vprašanje o pogostosti pogovorov o družinskih razmerah.
Z višjim razredom, ki ga otrok obiskuje, narašča pogostost odgovora, da pogovor ni potreben – od 21,1 % med starši otrok 3. razreda do 29,8 % med starši otrok 9. razreda. Prav v tej smeri se gibljejo tudi deleži odgovorov, da se premalo pogovarjajo o družinskih razmerah – tako meni najmanj staršev otrok 3. razreda (21,6 %) in največ staršev otrok 9. razreda (24,9 %)

Tabela 70: *Stališča staršev o pogostosti pogovora o družinskih razmerah, ki vplivajo na otrokovo uspešnost in vedenje glede na razred, ki ga otrok obiskuje*

			V kolikšni meri se z učitelji pogovarjate o spodaj navedenih temah? - DRUŽINSKE RAZMERE				
			pogovor ni potreben	se premalo pogovarjamo	se ravno prav pogovarjamo	se preveč pogovarjamo	skupaj
razred	tretji	f	117	120	307	11	555
		f%	21,1	21,6	55,3	2,0	100,0
	peti in šesti	f	121	128	280	11	540
		f%	22,4	23,7	51,9	2,0	100,0
	deveti	f	151	126	215	15	507
		f%	29,8	24,9	42,4	3,0	100,0
	skupaj	f	389	374	802	37	1602
		f%	24,3	23,3	50,1	2,3	100,0

3 Pomoč otroku pri pripravah na šolo in pouk

Znotraj tega poglavja so nas je posebej zanimala stališča učiteljev in staršev o tem, v kolikšni meri znajo starši pomagati otroku pri pripravah na šolo in pouk, v kolikšni meri so starši s šolskimi obveznostmi svojega otroka preobremenjeni in kako ocenjujejo koristnost in potrebnost sodelovanja šole in staršev. Vključevanje staršev v pomoč otroku pri domačem delu zastavlja raznolika vprašanja: od tega, kakšna je motivacija staršev za pomoč otroku do strategij, ki jih uporabljajo starši pri pomoči svojemu otroku. Posebno vprašanje pa se odpira tudi ob usposobljenosti staršev za tovrstno pomoč in potrebnosti usposabljanja staršev, da bi pomoč otroku znali bolj ustrezno nuditi.

3.1 V kolikšni meri znajo starši pomagati otroku pri pripravah na šolo in pouk

Ugotovili smo, da se starši in učitelji statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 2,446E2; g = 2, α = 0,000) v odgovorih, kako znajo starši pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk.

V vzorcu staršev jih 65,8 % meni, da znajo pomagati otroku pri skoraj vseh predmetih, če potrebuje pomoč. Učitelji so ta odgovor izbrali 27,3 %. Večina učiteljev (71,2 %) namreč meni, da znajo starši pomagati otroku le pri nekaterih predmetih; teh odgovorov je med starši 30,8 %. Da ne znajo pomagati pri nobenem predmetu, pravi 3,4 % staršev in 1,5 % učiteljev. Starši so torej bolj gotovi v svoje sposobnosti pomoči, medtem ko je pri učiteljih prevladujoč odgovor, da znajo starši pomagati le deloma.

Tabela 71: *Stališča učiteljev in staršev o tem, koliko znajo starši pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk*

		Ali menite, da znate svojemu otroku pomagati pri pripravah na šolo in pouk?			
		znam pomagati pri vseh predmetih	znam pomagati pri nekaterih predmetih	skoraj pri nobenem predmetu	skupaj
starši	f	1084	507	56	1647
	f%	65,8	30,8	3,4	100,0
učitelji	f	125	326	7	458
	f%	27,3	71,2	1,5	100,0
skupaj	f	1209	833	63	2105
	f%	57,4	39,6	3,0	100,0

Glede na doseženo izobrazbo staršev smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 2,154E2; g = 4, α = 0,000) pri odgovorih na vprašanje, koliko znajo starši pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk.

Kar 88,8 % staršev z najvišjo doseženo izobrazbo odgovarja, da znajo otroku pomagati pri vseh predmetih, medtem, ko se ta odstotek s stopnjo dosežene izobrazbe niža in pri starših z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo doseže 43,2 %. Ti starši so v največji meri (49,1 %) odgovarjali, da znajo pomagati otroku pri nekaterih predmetih. Takih staršev je med najvišje izobraženimi 10,7 %, kljub temu, da bi pričakovali, da bo ta delež manjši. Da ne znajo pomagati otroku pri nobenem predmetu v največji meri (7,7 %) navajajo starši z najnižjo stopnjo izobrazbe.

Tabela 72: *Stališča staršev o tem, koliko znajo pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk glede na stopnjo izobrazbe staršev*

			Ali menite, da znate svojemu otroku pomagati pri pripravah na šolo in pouk?			
			znam pomagati pri vseh predmetih	znam pomagati pri nekaterih predmetih	skoraj pri nobenem predmetu	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	202	230	36	468
		f%	43,2	49,1	7,7	100,0
	SŠ	f	493	218	17	728
		f%	67,7	29,9	2,3	100,0
	viš+vis in več	f	372	45	2	419
		f%	88,8	10,7	,5	100,0
	skupaj	f	1067	493	55	1615
		f%	66,1	30,5	3,4	100,0

Glede na število otrok v družini smo ugotovili statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 46,273; g = 6, α = 0,000) pri vprašanju pomoči pri pripravah na šolo in pouk. S številom otrok v družini se manjša delež odgovorov staršev, da znajo pomagati otroku pri vseh predmetih – tako pravi 74,2 % staršev z enim otrokom in 55,6 % staršev s štirimi ali več otroki. Delež odgovorov, da znajo pomagati pri nekaterih predmetih pa narašča od 24,2 % pri starših z enim otrokom do 30,6 % pri starših s štirimi ali več otroki.

Tudi glede na učni uspeh otroka se odgovori staršev statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 2,2828E2; g = 4, α = 0,000).
Starši otrok, ki so opisno ocenjevani, znajo v 90,6 % pomagati otroku pri vseh predmetih; najmanjši delež (33,8 %) teh odgovorov je med starši otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom. Ti starši v največjem deležu odgovarjajo, da znajo pomagati pri nekaterih predmetih (58,1 %), med njimi pa je tudi 8,1 % tistih, ki ne znajo pomagati skoraj pri nobenem predmetu. 60,7 % staršev odličnih in pravdobrih otrok odgovarja, da zna pomagati pri vseh predmetih in 35,4 % da znajo pomagati pri nekaterih predmetih. Starši otrok s slabšim učnim uspehom znajo pomagati pri učenju svojim otrokom le pri nekaterih predmetih. Ob tem bi se lahko vprašali, ali potrebujejo starši pomoč oz. usposabljanje za ustrezno pomoč otroku pri učenju in kakšna naj bi bila ta pomoč.

Tabela 73: *Stališča staršev o tem, koliko znajo pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk glede na učni uspeh otroka*

			Ali menite, da znate svojemu otroku pomagati pri pripravah na šolo in pouk?			
			znam pomagati pri vseh predmetih	znam pomagati pri nekaterih predmetih	skoraj pri nobenem predmetu	skupaj
učni uspeh	opisno ocenjen	f	483	49	1	533
		f%	90,6	9,2	,2	100,0
	odlični in prav dobri	f	502	293	32	827
		f%	60,7	35,4	3,9	100,0
	dobri+zadostni+ nezadostni	f	92	158	22	272
		f%	33,8	58,1	8,1	100,0
	skupaj	f	1077	500	55	1632
		f%	66,0	30,6	3,4	100,0

Glede na razred, ki ga učenci obiskujejo, so statistično pomembne razlike ($\chi 2$ =3,132E2; g = 4, α = 0,000) pri odgovorih staršev na vprašanje, ali znajo svojemu otroku pomagati pri pripravah na šolo in pouk.

Z leti šolanja upada odstotek staršev, ki znajo pomagati otroku pri vseh predmetih – iz 89,6 % v tretjem razredu na 40,8 % v devetem razredu. Prav tako pa narašča odstotek staršev, ki pravijo, da znajo pomagati pri nekaterih predmetih (iz 10,2 % v tretjem razredu do 50,1 % v devetem razredu) in staršev, ki otroku ne znajo več pomagati (v devetem razredu je takih staršev 9,1 %, medtem, ko jih je v tretjem 0,2 %).

Tabela 74: *Stališča staršev o tem, koliko znajo pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk glede na razred, ki ga otroci obiskujejo*

			Ali menite, da znate svojemu otroku pomagati pri pripravah na šolo in pouk?			
			znam pomagati pri vseh predmetih	znam pomagati pri nekaterih predmetih	skoraj pri nobenem predmetu	skupaj
razred	tretji	f	510	58	1	569
		f%	89,6	10,2	,2	100,0
	peti in šesti	f	359	184	8	551
		f%	65,2	33,4	1,5	100,0
	deveti	f	212	260	47	519
		f%	40,8	50,1	9,1	100,0
	skupaj	f	1081	502	56	1639
		f%	66,0	30,6	3,4	100,0

Raziskali smo tudi, kakšno je **mnenje učiteljev** o tem, ali starši znajo doma pomagati pri pripravi na pouk in šolo. Ugotovili smo statistično pomembne razlike glede na triado, v kateri učitelji poučujejo ($\chi 2$ = 86,047; g = 4, α = 0,000).

Tudi mnenje učiteljev odraža ugotovitve, ki smo jih navedli pri rezultatih vprašanj za starše. Z leti šolanja učitelji menijo, da znajo starši vse manj pomagati otroku – od 50,6 % učiteljev, ki menijo da znajo starši pomagati pri vseh predmetih v prvi triadi do 6,6, %, ki znajo po njihovem mnenju pomagati v 9. razredu. Po mnenju učiteljev je v 9. razredu 89,2 % staršev, ki znajo pomagati le delno, medtem, ko je takih staršev v prvi triadi po mnenju učiteljev 49,4 %.

Tabela 75: *Stališča učiteljev o tem, koliko znajo starši pomagati svojemu otroku pri pripravah na šolo in pouk glede na triado, v kateri poučujejo*

			Ali menite, da znate svojemu otroku pomagati pri pripravah NA POUK?			
			znajo pomagati povsod	znajo pomagati delno	skoraj pri nobenem predmetu ne znajo pomagati	skupaj
triada	prva triada	f	80	78	0	158
		f%	50,6	49,4	,0	100,0
	druga triada	f	33	84	0	117
		f%	28,2	71,8	,0	100,0
	tretja triada	f	11	149	7	167
		f%	6,6	89,2	4,2	100,0
	skupaj	f	124	311	7	442
		f%	28,1	70,4	1,6	100,0

Šolske svetovalne delavce smo vprašali o mnenju, koliko podpore na splošno danes starši nudijo otroku pri pripravah na šolo in pouk? Najpogostrjši odgovor je bil, da se starši trudijo, vendar časovno največkrat ne zmorejo (37,4 %). Takoj za tem odgovorom je mnenje, da se starši trudijo, vendar največkrat ne vedo, kako pristopiti 835,6 %). Zanimivo je, da samo 2,5 % svetovalnih delavcev meni, da starši naredijo vse, kar je potrebno.

Tabela 76: *Stališča šolskih svetovalnih delavcev o tem, koliko podpore na splošno danes starši nudijo otroku pri pripravah na šolo in pouk*

Podpora staršev	f	f%
Starši se trudijo, vendar časovno največkrat ne zmorejo.	61	37,4
Starši se trudijo, vendar največkrat ne vedo, kako pristopiti.	58	35,6
Starši se premalo angažirajo; to nalogo prelagajo na šolo.	23	14,1
Drugo	17	10,4
Mislim, da naredijo vse, kar je potrebno.	4	2,5
Skupaj	163	100,0

3.2 Stališča učiteljev in staršev o preobremenjenosti staršev s šolskimi obveznostmi svojega otroka

Zanimalo nas je stališče učiteljev in staršev o preobremenjenosti staršev s šolskimi obveznostmi otroka. Znano je namreč, da šola v veliki meri določa dinamiko in značilnosti življenja v družini.

Med učitelji in starši smo ugotovili statistično pomembno razliko ($\chi 2$ = 56,313; g = 4, α = 0,000) pri trditvi, da so starši s šolskimi obveznostmi svojega otroka preveč obremenjeni.

Tabela 77: *Stališča učiteljev in staršev o preobremenjenosti staršev s šolskimi obveznostmi svojega otroka*

		Starši smo s šolskimi obveznostmi svojega otroka preveč obremenjeni.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	74	399	597	345	195	1610
	f%	4,6	24,8	37,1	21,4	12,1	100,0
učitelji	f	12	149	215	60	18	454
	f%	2,6	32,8	47,4	13,2	4,0	100,0
skupaj	f	86	548	812	405	213	2064
	f%	4,2	26,6	39,3	19,6	10,3	100,0

Starši in učitelji so sicer v največji meri izražali, da se s trditvijo delno strinjajo. Pri učiteljih je delež teh odgovorov nekoliko večji – 47,4 % kot pri starših, kjer je prisoten 37,1 %. Kar nekaj učiteljev več kot staršev pa se z izjavo ne strinja. Tako pravi 32,8 % učiteljev in 24,8 % staršev. Večji pa je tudi delež staršev kot učiteljev, ki se z izjavo strinjajo ali zelo strinjajo. Učitelji v manjši meri ocenjujejo, da so starši preobremenjeni s šolskimi obveznostmi svojih otok. Kar tretjina staršev pa izraža strinjanje, da čutijo preobremenjenost zaradi otrokovih šolskih obveznosti.
Odgovori staršev na to vprašanje se statistično pomembno razlikujejo ($\chi 2$ = 20,922; g = 8, α = 0,007) tudi glede na njihovo doseženo izobrazbo. Pri vseh skupinah staršev je najpogostejši odgovor delno strinjanje. Da se sploh ne strinjajo, pravi 6 % staršev z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo, medtem ko tako trdi 4,2 % staršev z najvišjo stopnjo

izobrazbe. Slednji imajo največji delež pri odgovoru, da se ne strinjajo (31,2 %). Pri odgovoru zelo se stinjam, pa je najštevilčnejši odgovor staršev s srednješolsko izobrazbo (13,8 %).

Tabela 78: *Stališča staršev o preobremenjenosti s šolskimi obveznostmi svojega otroka glede na stopnjo izobrazbe*

			Starši smo s šolskimi obveznostmi svojega otroka preveč obremenjeni.					
			sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	27	117	163	96	47	450
		f%	6,0	26,0	36,2	21,3	10,4	100,0
	SŠ	f	30	149	276	164	99	718
		f%	4,2	20,8	38,4	22,8	13,8	100,0
	viš+vis in več	f	15	129	147	77	45	413
		f%	3,6	31,2	35,6	18,6	10,9	100,0
	skupaj	f	72	395	586	337	191	1581
		f%	4,6	25,0	37,1	21,3	12,1	100,0

Statistično pomembna razlika ($\chi 2$ = 34,735; g = 12, α = 0,001) pri tem odgovoru med starši je bila tudi glede števila otrok v družini. Prevladujoč odgovor med starši je bil, da se delno strinjajo. Sploh se ne strinjam je bil odgovor, ki so ga v največjem deležu (8,7 %) navajali starši s štirimi in več otroki, po pogostosti (5,4 %) pa jim sledijo starši z enim otrokom. Da se ne strinjajo, meni največ staršev z enim otrokom, da se zelo strinjajo pa starši z dvema otrokoma (14,1 %), ki jim sledijo starši s štirimi ali več otroki (12,6 %). Videti je, da starši z dvema otrokoma v največji meri doživljajo preobremenjenost.

Odgovori staršev so se statistično pomembno razlikovali ($\chi 2$ = 24,654; g = 8, α = 0,002) tudi glede na razred, ki ga obiskuje otrok.

Najpogostejši odgovor je bil povsod delno strinjanje – od 41,7 % do 50,8 %. Sicer pa je med starši otrok 5. in 6. razreda 6,1 % tistih, ki se sploh ne strinjajo z izjavo, v drugih dveh razredih pa po 3,8 % oz. 3,9 %. Da se delno strinjajo najpogostje pravijo starši otrok 9. razreda – 40,1 %. Strinjanje je najpogosteje izraženo med starši otrok 5. in 6. razreda (25,4 %), da se pa zelo strinjajo v največjem deležu menijo starši otrok 3. razreda – 13,7 %.

Tabela 79: *Stališča staršev o preobremenjenosti s šolskimi obveznostmi svojega otroka glede na razred, ki ga obiskuje otrok*

			Starši smo s šolskimi obveznostmi svojega otroka preveč obremenjeni.					
			sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
razred	tretji	f	22	141	201	121	77	562
		f%	3,9	25,1	35,8	21,5	13,7	100,0
	peti in šesti	f	33	111	191	137	67	539
		f%	6,1	20,6	35,4	25,4	12,4	100,0
	deveti	f	19	146	202	86	51	504
		f%	3,8	29,0	40,1	17,1	10,1	100,0
	skupaj	f	74	398	594	344	195	1605
		f%	4,6	24,8	37,0	21,4	12,1	100,0

V vzorcu učiteljev so bile statistično pomembne razlike ($\chi 2$ = 32,758; g = 8, α = 0,000) med učitelji glede na triado, v kateri poučujejo, v zvezi s strinjanjem s trditvijo.

46,2 % učiteljev v 1. triadi se ne strinja, da bi bili starši s šolskimi obveznostmi preobremenjeni, da se delno strinja pa pravi 41,7 % teh učiteljev. Za drugo triado je značilono, da se 50,8 % učiteljev delno strinja s trditvijo, 21,2 % pa se jih ne strinja. Največ učiteljev iz druge triade se tudi zelo strinja (7,6 %), da so starši preobremenjeni. Učitelji iz tretje triade se tudi delno strinjajo s trditvijo (50,3 %), strinjanje pa je izrazilo tudi 17 % učiteljev – kar je največji delež v primerjavi z učitelji drugih dveh triad.

Tabela 80: *Stališča učiteljev o preobremenjenosti staršev s šolskimi obveznostmi svojega otroka glede na triado, v kateri poučujejo*

			Starši smo s šolskimi obveznostmi svojega otroka preveč obremenjeni.					
			sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
triada	tretji	f	4	72	65	11	4	156
		f%	2,6	46,2	41,7	7,1	2,6	100,0
	peti in šesti	f	6	25	60	18	9	118
		f%	5,1	21,2	50,8	15,3	7,6	100,0
	deveti	f	1	48	83	28	5	165
		f%	,6	29,1	50,3	17,0	3,0	100,0
	skupaj	f	11	145	208	57	18	439
		f%	2,5	33,0	47,4	13,0	4,1	100,0

Med učitelji je bila statistično pomembna tudi razlika ($\chi 2$ = 31,751; g = 12, α = 0,002) glede na leta poučevanja pri oceni trditve, da so starši s šolskimi obveznostmi svojih otrok preveč obremenjeni. Učitelji z največ leti poučevanja se v največji meri sploh ne strinjajo, da bi bili starši preobremenjeni – tako jih pravi 8,1 %. V tej skupini učiteljev jih tudi 52,2 % izraža delno strinjanje. Podobno je z učitelji z najkrajšim stažem v poučevanju – tudi teh se 52,9 % delno strinja, da so starši preobremenjeni.

Tabela 81: *Stališča učiteljev o preobremenjenosti staršev s šolskimi obveznostmi svojega otroka glede na leta poučevanja*

			Starši smo s šolskimi obveznostmi svojega otroka preveč obremenjeni.					
			sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
Koliko let poučujete - združena	1 - 5 let	f	1	23	36	6	2	68
		f%	1,5	33,8	52,9	8,8	2,9	100,0
	6 - 15 let	f	1	37	62	29	5	134
		f%	,7	27,6	46,3	21,6	3,7	100,0
	16 - 25 let	f	3	60	68	20	10	161
		f%	1,9	37,3	42,2	12,4	6,2	100,0
	nad 26 let	f	7	28	45	5	1	86
		f%	8,1	32,6	52,3	5,8	1,2	100,0
	skupaj	f	12	148	211	60	18	449
		f%	2,7	33,0	47,0	13,4	4,0	100,0

3.3 Stališča staršev in učiteljev o tem, kdo je predvsem odgovoren za uspešnost otroka v šoli

Starši in učitelji so na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh se ne strinjam, 2- se ne strinjam, 3 – delno se strinjam, 4 – se strinjam, 5 – zelo se strinjam) odgovarjali, v kolišni meri se strinjajo, da:

- je za učno uspešnost otroka odgovorna predvsem šola;
- da je za svojo učno uspešnost odgovoren predvsem sam otrok in
- da so za učno uspešnost otroka v šoli odgovorni predvsem starši.

Tabela 82: *Stališča učiteljev in staršev o tem, da je za učno uspešnost otroka odgovorna predvsem šola*

		Za učno uspešnost otroka je odgovorna predvsem šola.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	174	576	669	145	46	1610
	f%	10,8	35,8	41,6	9,0	2,9	100,0
učitelji	f	107	232	101	14	1	455
	f%	23,5	51,0	22,2	3,1	,2	100,0
skupaj	f	281	808	770	159	47	2065
	f%	13,6	39,1	37,3	7,7	2,3	100,0

Starši in učitelji se statistično pomembno razlikujejo v odgovorih, da je za učno uspešnost otroka odgovorna predvsem šola ($\chi 2$ = 1,258E2; g = 4, α = 0,000).
Najpogostejši odgovor (41,6 %) pri starših je, da se delno strinjajo s trditvijo, sledi pa odgovor, da se ne strinjajo (35,8 %). Učitelji so najpogosteje izbrali odgovor, da se ne strinjajo (51 %), ki mu sledi odgovor, da se sploh ne strinjajo (23,5 %). Med starši jih 10,8 % navaja, da se sploh ne strinjajo, da je predvsem šola odgovorna za učno uspešnost otroka. Strinjanje s trditvijo izraža 9 % staršev in 3,1 % učiteljev; zelo pa se strinja 2,9 % staršev in 0,2 % učiteljev.

Med starši je glede na spol statistično pomembna razlika v stališčih, da je za učno uspešnost predvsem odgovorna šola ($\chi 2$ = 9,810; g = 4, α = 0,044). Več očetov se namreč delno strinja s trditvijo (45,3 %), med materami je takih 40,7 %. Tudi strinjanje je pogostejše med očeti kot med materami. Matere v večji meri odgovarjajo, da se ne strinjajo (37,1 %); med očeti je takih odgovorov 29,5 %.

Glede na izobrazbo staršev smo tudi odkrili statistično pomembne razlike v odgovarjanju na to vprašanje($\chi 2$ = 49,122; g = 8, α = 0,000). V skupini staršev z najvišjo doseženo izobrazbo jih je najmanj, ki se delno strinjajo s trditvijo in veliko več tistih, ki se ne strinjajo oz. sploh ne strinjajo glede na skupino staršev z osnovnošolsko, poklicno ali srednješolsko izobrazbo. Z višjo doseženo izobrazbo staršev se povečuje delež staršev, ki izražajo svoje nestrinjanje, da je za učno uspešnost odgovorna predvsem šola. Na drugi strani pa z nižanjem formalne izobrazbe naraščajo odgovori, da se strinjajo oz. zelo strinjajo, da je predvsem šola odgovorna za učno uspešnost otroka.

Glede na otrokov učni uspeh so se odgovori staršev statistično pomembno razlikovali ($\chi 2$ = 27,839; g = 8, α = 0,001). Največji delež strinjanja s trditvijo najdemo v skupini staršev otrok z dobrim, zadostnim ali nezadostnim učnim uspehom – 18,4 % jih navaja, da se strinjajo oz. zelo strinjajo. Med starši opisno ocenjenih otrok je teh odgovorov 11,6 % in med starši prav dobrih in odličnih otrok 10 %.

Tabela 83: *Stališča učiteljev in staršev o tem, da so za učno uspešnost otroka odgovorni predvsem starši*

		Za učno uspešnost otroka v šoli so odgovorni predvsem starši.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	160	567	709	145	44	1625
	f%	9,8	34,9	43,6	8,9	2,7	100,0
učitelji	f	32	214	187	18	4	455
	f%	7,0	47,0	41,1	4,0	,9	100,0
skupaj	f	192	781	896	163	48	2080
	f%	9,2	37,5	43,1	7,8	2,3	100,0

Učitelji in starši se statistično pomembno razlikujejo v izražanju stališč glede odgovornosti staršev za učno uspešnost otroka ($\chi 2$ = 33,872; g = 4, α = 0,000). Tako starši v večji meri kot učitelji navajajo, da se strinjajo oz. zelo strinjajo s trditvijo – med starši je teh odgovorov 11,6 %, med učitelji pa 4,9 %. Med učitelji prevladuje odgovor, da se ne strinjajo (47 %), medtem ko je pri starših najpogostejši odgovor, da se delno strinjajo (43,6 %).

Glede na izobrazbo staršev se kažejo statistično pomembne razlike v odgovarjanju ($\chi 2$ = 17,512; g = 8, α = 0,025). Odgovor »delno se strinjam« je najpogostejši v skupini staršev z najvišjo izobrazbo (47,6 %), da se strinjajo, pa najpogosteje navajajo starši z najnižjo stopnjo izobrazbe (12,1 %).

Prav tako je statistično pomembna razlika v odgovarjanju na to vprašanje med starši mestnih in nemestnih šol ($\chi 2$ = 10,801; g = 4, α = 0,029). Starši otrok tako v mestnih kot nemestnih šolah najpogosteje pravijo, da se delno strinjajo, da so za uspešnost otroka odgovorni predvsem starši. »Sploh se ne strinjam« pa v večji meri navajajo starši otrok v nemestnih šolah (10,7 %) kot v mestnih (8,1 %). Večje in močnejše strinjanje s trditvijo najdemo med starši mestnih šol. Ali to pomeni tudi, da starši v mestih v večji meri kot v primestju prevzemajo odgovornost za učno uspešnost otroka, da so se pripravljeni bolj angažirati in da v večji meri sodelujejo s šolo, sicer ne vemo. Odgovori pa nakazujejo sklepanje v to smer.

Učitelji glede na triado, v kateri poučujejo, statistično pomembno različno odgovarjajo na vprašanje o odgovornosti staršev za učni uspeh otroka. (2 Î= 22,278; g = 8, α = 0,004). Med učitelji v prvi in drugi triadi je najpogostejši odgovor, da se ne strinjajo (50,6 % v prvi in 59 % v drugi triadi); medtem, ko je med učitelji v tretji triadi najpogostejši odgovor delno strinjanje (50,9 %). Slednji tudi v večji meri izbirajo odgovor, da se strinjajo oz. zelo strinjajo, da so za učno uspešnost otroka odgovorni starši. Odgovori nekoliko presenečajo, saj bi v večji meri med učitelji prve triade pričakovali, da se bodo v večji meri strinjali, da so starši odgovorni za učni uspeh otroka, glede na to, da značilnosti družine v večji meri označujejo otroka na začetku šolanja oz. je morda vpliv družinskega ozadja večji kot v višjih razredih. Vendar prav nihče od učiteljev 1. triade ni izbral odgovora, da se zelo strinjajo s trditvijo.

Starši se statistično pomembno razlikujejo v odgovorih, da je za **učno uspešnost predvsem odgovoren otrok sam** glede na razred, ki ga obiskuje njihov otrok ($\chi 2$ = 56,875; g = 8, α = 0,000). Z leti šolanja otroka po pogostosti med starši narašča odgovor, da se strinjajo, da je za učno uspešnost odgovoren predvsem sam otrok. Tako se strinja ali zelo strinja 11,9 % staršev otrok tretjega razreda, 18,1 % staršev otrok petega oz. šestega razreda in 24,8 % staršev otrok devetega razreda. Najpogostejši odgovor med starši otrok tretjega razreda je, da se s trditvijo ne strinjajo (38,1 %); starši otrok petega oz. šestega in devetega razreda pa v največji meri odgovarjajo, da se delno strinjajo. Največ (19 %) je staršev otrok tretjega

razreda, ki se sploh ne strinjajo s trditvijo; najmanjši pa je pri tem odgovoru delež staršev otrok devetega razreda (11,6 %).

Glede na učni uspeh se odgovori staršev, da je za učno uspešnost predvsem odgovoren otrok sam, statistično pomembno razlikujejo($\chi 2$ = 58,856; g = 8, α = 0,000). Starši opisno ocenjenih otrok se v največji meri ne strinjajo, da je predvsem otrok odgovoren za učno uspešnost; med starši odličnih in prav dobrih otrok je najpogostejši odgovor delno strinjanje (36,8 %), prav tako med starši dobrih, zadostnih in nezadostnih učencev (41,2 %). Starši otrok z najslabšim učnim uspehom se v največji meri zelo strinjajo, da je učni uspeh predvsem odgovornost otroka (8,1 %); med starši prav dobrih in odličnih otrok je takih 4,4 %. Da se sploh ne strinjajo, pa odgovarja 19,9 % staršev opisno ocenjenih otrok, 12,5 % staršev odličnih in prav dobrih otrok in 10,8 % staršev dobrih, zadostnih in nezadostnih otrok.

Glede na leta poučevanja se učitelji statistično pomembno razlikujejo v strinjanju glede odgovornosti otroka za svojo učno uspešnost ($\chi 2$ = 23,339; g = 12 α = 0,025). Z leti poučevanja učitelji v večji meri izražajo stališče, da se sploh ne strinjajo, da je učna uspešnost predvsem odgovornost otroka samega. Sploh se ne strinja 4,3 % učiteljev z izkušnjo do 5 let poučevanja in 15,1 % učiteljev z nad 26 leti poučevanja. Prava tako učitelji z najmanj izkušenj v poučevanju najpogosteje navajajo, da se strinjajo s trditvijo – delež tega odgovora se manjša z leti poučevanja. Glede na triado so učitelji statistično pomembno različno navajali strinjanje glede odgovornosti otroka samega za učno uspešnost ($\chi 2$ = 25,145; g = 48, α = 0,001). Učitelji v prvi in drugi triadi najpogosteje odgovarjajo, da se s trditvijo ne strinjajo, učitelji v tretji triadi pa, da se delno strinjajo. Delež odgovorov »se strinjam« in »zelo se strinjam« narašča s triado – učitelji v prvi triadi so ju izbrali 11,5 %, v drugi triadi 20,3 % in v tretji triadi 25 %. Delež odgovorov da se s sploh ne strinjajo pa upada s poučevanjem v višji triadi – od 14,6 % v prvi triadi do 10,4 % v tretji triadi.

3.4 Stališča učiteljev in staršev o koristnosti in potrebnosti sodelovanja šole in staršev

Učitelji in starši se statistično pomembno razlikujejo (2Ī = 173,369; g = 4, α = 0,000) v strinjanju s trditvijo, da je sodelovanje staršev s šolo potrebno in koristno.

6,8 % učiteljev in 43,1 % staršev se zelo strinja, da je sodelovanje potrebno in koristno. Med starši je več tistih, ki se strinjajo – 49,2 % kot med učitelji (teh je 21,8 %). Učitelji izražajo visoko stopnjo strinjanja s trditvijo, medtem, ko je pri starših nekaj več previdnosti. Morda to lahko predstavlja izziv za učitelje, da skupaj s starši utemeljijo in ubesedijo smiselnost in koristnost sodelovanja šole in staršev. Če bodo samo učitelji izražali visoko stopnjo pomembnosti, to še ne pomeni, da bo sodelovanje res koristno in učinkovito.

Tabela 84: *Stališča staršev in učiteljev o koristnosti in potrebnosti sodelovanja šole in staršev*

		Sodelovanje staršev s šolo je potrebno in koristno.					
		sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
starši	f	1	8	114	789	692	1604
	f%	,1	,5	7,1	49,2	43,1	100,0
učitelji	f	0	0	6	98	345	449
	f%	,0	,0	1,3	21,8	76,8	100,0
skupaj	f	1	8	120	887	1037	2053
	f%	,0	,4	5,8	43,2	50,5	100,0

Med starši je statistično pomembna razlika ($\chi 2$ = 20,915; g = 8, α = 0,007) glede na doseženo stopnjo izobrazbe pri trditvi o koristnosti sodelovanja staršev s šolo.
Vsi sicer najpogosteje odgovarjajo, da se strinjajo s trdivijo. Odgovor zelo se strinjam pa so najpogosteje (64,4 %) izbrali starši z najvišjo doseženo izobrazbo in najmanjkrat (38,9 %) starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo. Odgovor, da se delno strinjajo, pa je izbralo 9,8 % staršev z najnižjo izobrazbo in 5,8 % staršev z najvišjo izobrazbo.

Starši z višjo izobrazbo v našem primeru kažejo izrazito večje strinjanje, da je sodelovanje staršev s šolo potrebno in koristno.

Tabela 85: *Stališča staršev o koristnosti in potrebnosti sodelovanja šole in staršev glede na stopnjo izobrazbe*

			Sodelovanje staršev s šolo je potrebno in koristno.					
			sploh se ne strinjam	se ne strinjam	delno se strinjam	se strinjam	zelo se strinjam	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	1	6	44	222	174	447
		f%	,2	1,3	9,8	49,7	38,9	100,0
	SŠ	f	0	2	45	353	314	714
		f%	,0	,3	6,3	49,4	44,0	100,0
	viš+vis in več	f	0	0	24	198	192	414
		f%	,0	,0	5,8	47,8	46,4	100,0
	skupaj	f	1	8	113	773	680	1575
		f%	,1	,5	7,2	49,1	43,2	100,0

OVIRE ZA SODELOVANJE MED UČITELJI IN STARŠI TER PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE SODELOVANJA PO MNENJU UČITELJEV IN STARŠEV

Tako starši kot učitelji v svoji raznolikosti pričakovanj v medsebojnem sodelovanju doživljajo različne vrste ovir, ki so značilne za socialno vlogo, položaj, dolžnosti in obveznosti vsake vključene strani. Mnogi avtorji so se ukvarjali s poimenovanjem temeljnih dejavnikov, ki ovirajo učinkovito sodelovanje med učitelji in starši. Hornby (2000) npr. našteva mnoge izmed njih – od demografskih sprememb (zaposlenost obeh staršev, eno-starševske družine), preko ustaljenih pričakovanj staršev in tradicionalnega pogleda na šolo, ki je predvsem odgovorna za izobraževanje otrok in starši pri tem ne vidijo svoje posebne vloge, do zagotovljenih formalnih možnosti za vključevanje staršev v šolsko delo. Mnogi učitelji se soočajo s problemom svoje preobremenjenosti in šibke strokovne usposobljenosti za učinkovito in ustrezno vzpostavljanje, graditev sodelovalnih odnosov z zelo raznolikimi starši (npr. preveč ali premalo zahtevni starši, starši, ki ne podpirajo učitelja v njegovih prizadevanjih, starši, ki niso pripravljeni na sodelovanje, starši, ki se stalno pritožujejo, so sovražni in grozeči, starši, ki zlorabljajo svojega otroka, starši z osebnimi, partnerskimi in družinskimi problemi, občutljivi in ranljivi starši, starši, ki preveč ali premalo pričakujejo, starši iz različnih kulturnih okolij, ipd.).

Zanimalo nas je, katere ovire za medsebojno sodelovanje predvsem zaznavajo učitelji in starši v naši raziskavi.

Tabela 86: *Kaj je največja ovira pri sodelovanju med učitelji in starši*

	UČITELJI		STARŠI	
	f	f%	f	f%
Prenašanje krivde na učitelje/starše	64	**14,4**	69	4,4
Podcenjevanje s strani staršev/učiteljev	18	4,1	46	2,9
Slabo medsebojno poznavanje	60	**13,5**	269	**17,1**
Preobremenjenost učiteljev	15	3,4	82	5,2
Preobremenjenost staršev	120	**27,0**	161	**10,3**
Dosedanje slabe izkušnje s starši/ učitelji	1	0,2	16	1,0
Nenehno kritiziranje učiteljev/otroka	15	3,4	65	4,1
Ovir ni	151	**34,0**	862	**54,9**
Skupaj	444	100	1570	100

Tako učitelji kot starši v največji meri navajajo, da ni ovir za njihovo sodelovanje – tako meni 34 % učiteljev in 54,9 % staršev. Po pogostosti učitelji največkrat navajajo, da je ovira predvsem preobremenjenost staršev (27 %), prenašanje krivde na učitelje s strani staršev (14,4, %) in slabo medsebojno poznavanje (13,5 %). Starši so soglasni z učitelji, da je razlog v slabem poznavanju drug drugega (17,1 %), izpostavljajo pa tudi svojo preobremenjenost (10,3 %). V razlogu slabega medsebojnega poznavanja bi lahko iskali vzroke, ki lahko vodijo do slabšega zaupanja v odnosu med učitelji in starši. Poznavanje drug drugega je predpogoj za vzpostavljanje zaupanja drug drugemu, ki je pri sodelovanju učiteljev in staršev bistvenega pomena.

Niti staršem niti učiteljem pa se ne zdijo pomemben razlog morebitne pretekle slabe izkušnje medsebojnega sodelovanja – omenjajo jih skoraj v zanemarljivem deležu. Ob tem lahko sklepamo, da nimajo slabih izkušenj drug z drugim ali pa so vse morebitne težave s tem v zvezi uspešno razrešili.

Tabela 87: *Največja ovira pri sodelovanju med učitelji in starši po mnenju staršev glede na njihov spol*

			Kaj je po vašem mnenju največja ovira pri sodelovanju med učitelji in vami?								
			1	2	3	4	5	6	7	8	skupaj
spol	ženske	f	47	34	214	61	129	10	56	707	1258
		f%	3,7	2,7	17,0	4,8	10,3	,8	4,5	56,2	100,0
	moški	f	20	12	53	21	32	5	8	145	296
		f%	6,8	4,1	17,9	7,1	10,8	1,7	2,7	49,0	100,0
	skupaj	f	67	46	267	82	161	15	64	852	1554
		f%	4,3	3,0	17,2	5,3	10,4	1,0	4,1	54,8	100,0

Legenda: 1 – prenašanje krivde na starše
2 – podcenjevanje s strani učiteljev
3 – slabo medsebojno poznavanje
4 – preobremenjenost učiteljev
5 – preobremenjenost staršev
6 – slabe izkušnje z učitelji
7 – nenehno kritiziranje otroka
8 – ovir ni

Pokazale so se statistično pomembne razlike **med starši** v navajanju ovir pri sodelovanju z učitelji glede na njihov spol ($\chi 2$ = 15,062; g = 7, α = 0,035). Najpogostejši odgovor tako med materami kot očeti je slabo medsebojno poznavanje – tako meni 17 % mater in 17,9 % očetov. Nenehno kritiziranje v večji meri poudarjajo matere – 4,5 %, medtem, ko je pri očetih ta odgovor prisoten v 2,7 %. Prenašanje krivde na starše in podcenjevanje s strani učiteljev pa večkrat omenjajo očetje. Preobremenjenost učitelja se zdi manjši problem pri materah (4,8 %) kot pri očetih (7,1 %).

Tabela 88: *Največja ovira pri sodelovanju med učitelji in starši po mnenju staršev glede na stopnjo izobrazbe*

			Kaj je po vašem mnenju največja ovira pri sodelovanju med učitelji in vami?								
			1	2	3	4	5	6	7	8	skupaj
izobrazba	OŠ+PŠ	f	23	9	53	19	44	8	23	273	452
		f%	5,1	2,0	11,7	4,2	9,7	1,8	5,1	60,4	100,0
	SŠ	f	27	22	126	36	73	4	34	367	689
		f%	3,9	3,2	18,3	5,2	10,6	,6	4,9	53,3	100,0
	viš+vis in več	f	19	13	84	26	43	4	7	204	400
		f%	4,8	3,2	21,0	6,5	10,8	1,0	1,8	51,0	100,0
	skupaj	f	69	44	263	81	160	16	64	844	1541
		f%	4,5	2,9	17,1	5,3	10,4	1,0	4,2	54,8	100,0

Legenda: 1 – prenašanje krivde na starše
2 – podcenjevanje s strani učiteljev
3 – slabo medsebojno poznavanje
4 – preobremenjenost učiteljev
5 – preobremenjenost staršev
6 – slabe izkušnje z učitelji
7 – nenehno kritiziranje otroka
8 – ovir ni

Pokazale so se statistično pomembne razlike med starši v navajanju ovir pri sodelovanju glede na njihovo doseženo formalno izobrazbo ($\chi 2$ = 31,969; df = 14, p = 0,004). Starši z višjo izobrazbo predvsem zaznavajo več ovir pri sodelovanju z učitelji (da ni ovir pravi 51 % staršev z univerzitetno izobrazbo in 60,4 % staršev z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo). Da je razlog slabo medsebojno poznavanje, veliko redkeje omenjajo starši s končano osnovnošolsko in poklicno izobrazbo (11,7 %) kot starši z visoko izobrazbo (21 %). Nenehno kritiziranje otroka najpogosteje navajajo starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo (5,1%) in najredkeje starši z visoko izobrazbo (1,8 %).

Tudi glede na otrokov učni uspeh so se pokazale statistično pomembne razlike med starši v navajanju ovir pri sodelovanju z učitelji ($\chi 2$ = 53,125; g = 14, α = 0,000). Prenašanje krivde na starše v največji meri doživljajo starši otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom, medtem, ko je takih med starši otrok z odličnim in prav dobrim uspehom 4 %, med starši opisno ocenjenih otrok pa 3 %. Slabo medsebojno poznavanje v največji meri poudarjajo starši odličnih in prav dobrih otrok (18,6 %), pa tudi starši dobrih, zadostnih in nezadostnih otrok (17,3 %), medtem, ko je med starši opisno ocenjenih otrok takih odgovorov nekoliko manj – 14,8 %.
Nenehno kritiziranje otroka v največji meri navajajo starši otrok z dobrim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom (9,4 %); med starši prav dobrih in odličnih otrok je takih 3,5 %, med starši opisno ocenjenih otrok pa 2,4 %. Zanimivo je, da je največji delež staršev, ki ne vidijo ovir v sodelovanju z učitelji med starši otrok, ki so opisno ocenjeni (62,2 %), sledijo starši otrok z odličnim in prav dobrim učnim uspehom (53,8 %) in starši otrok z dobim, zadostnim in nezadostnim učnim uspehom (44,1 %).

Glede na razred, ki ga učenci obiskujejo ni bilo statistično pomembnih razlik v odgovorih staršev glede ovir v sodelovanju z učitelji.

Med učitelji so statistično pomembne razlike pri navajanju ovir za sodelovanje s starši glede na triado, v kateri poučujejo (2Î = 36,194; g = 14, α = 0,001). Učitelji v tretji triadi navajajo, da ovir ni v 22,8 %, medtem, ko je takih v prvi triadi 44,4 %. Razlog slabega medsebojnega poznavanja narašča glede na triado – v prvi triadi je prisoten s 7,3 %, v drugi s 16,4 % in v tretji s 17,3 %. Prenašanje krivde na učitelje pa v največji meri doživljajo učitelji v drugi triadi (16,4 %), sledijo učitelji v tretji triadi (15,4 %), najmanj pa ta razlog navajajo učitelji v prvi triadi (11,9 %).

Preobremenjenost učiteljev kot oviro za sodelovanje najpogosteje izpostavljajo učitelji v tretji triadi (4,9 %), sledijo učitelji v prvi triadi (3,3 %) in učitelji v drugi triadi (1,7 %). Nenehno kritiziranje učiteljev najpogosteje izpostavljajo učitelji v tretji triadi (5,6 %), medtem, ko med učitelji v drugi triadi ni nihče izbral tega odgovora.

Glede na leta poučevanja med učitelji in mestno oz. primestno šolo ni bilo statistično pomembnih razlik v navajanju ovir za sodelovanje s starši.

Med starši glede navajanja ovir za sodelovanje z učitelji ni bilo statistično pomembnih razlik glede na razred, ki ga obiskuje njihov otrok in mestno oz. primestno šolo.

Kaj bi po mnenju učiteljev in staršev izboljšalo sodelovanje med njimi?

V nadaljevanju so nas zanimali predlogi za izboljšanje medsebojnega sodelovanja med učitelji in starši, tako kot jih vidijo oni sami. Oblikovali smo odprto vprašanje in iz odgovorov učiteljev in staršev oblikovali naslednje kategorije:

1. **ustrezno informiranje, pretok informacij** (pravočasno obveščanje; učitelj naj seznani starše s tem, kaj naj delajo z otrokom; učitelj naj o problemih in težavah učenca takoj

obvesti starše; »Učitelji naj bi pripravili kratko pisno tedensko poročilo. V njem napove preizkuse znanja ter vsebino dela in morebitne posebne aktivnosti. To pomaga k dobri obveščenosti staršev o delu v šoli in možnost kontrole otrok in boljše pomoči pri njihovem delu«).

2. **formalne oblike sodelovanja** (več terminov za govorilne ure; prilagajanje terminov govorilnih ur in roditeljskih sestankov; da učitelji povedo še kakšno vsebino, ne le ocene; uskladitev terminov roditeljskih sestankov za starše, ki imajo več otrok na isti šoli, ponavadi so vsi termini na isti dan ob isti uri; predavanja za starše; bolj pogosti pogovori – na 14 dni; krajši roditeljski sestanki (za starše je pomembno, da smo prisotni pri otrocih); razgovori po določenem urniku ob določeni uri (večkrat čakaš tudi po uro in več); če bi se z učiteljem lahko pogovarjal več kot 10 minut; čim več govorilnih ur v trikotniku učitelj – učenec – starši; vsebina na roditeljskih sestankih in govorilnih urah naj bo o težavah, strahovih, disciplini, sodelovanju, domačem delu; možnost komuniciranja z učitelji po elektronski pošti; na predmetni stopnji bi morali na roditeljskem sestanku organizirati predstavitev učiteljev, ki učijo otroke. Vsak učitelj bi moral predstaviti svoj učni načrt in kaj bo zahteval za posamezni nivo znanja.)
3. **neformalne oblike sodelovanja** (sodelovanje staršev pri pouku in druge oblike sodelovanja (npr. različni forumi); druženje, delavnice za starše, skupni projekti; šola za starše; družabni dogodki na šoli, pri katerih bi sodelovali tako otroci, starši kot učitelji in se tako bolje spoznali; skupna doživetja – planinski izleti, kuharske delavnice, športne igre; izmenjava izkušenj med starši;
4. **ustrezni odnosi** med učitelji, starši in otroci (boljše medsebojno poznavanje, več pogovora; medsebojno spoštovanje in sprejemanje; upoštevanje mnenj drug drugega; bolj življenjski pogled učiteljev na nastale težave in večje razumevanje za njihov nastanek; da bi večkrat prisluhnili predlogom drug drugega; da bi verjeli, zaupali drug drugemu; če bi učitelji bolj poslušali in manj kritizirali; pomembno je, da vsak nosi dvoj delež odgovornosti: učenec, učitelj, starši; zavedanje, da bomo le z dobrimi odnosi vplivali na dobro počutje in uspeh ter prevzemanje odgovornosti za svoje izbire.
5. **profesionalno ravnanje učiteljev** (ustrezno izobraževanje učiteljev, etičnost pri delu; skupno in sprotno reševanje problemov; več razlage glede rezultatov testa, ki ga je otrok pisal – ocena je opisna, ampak, kaj to pomeni, vsak uspeh ali neuspeh mora biti obrazložen; učitelji bi morali v šoli imeti več pravic glede same vzgoje in vzdrževanja discipline, poklic učitelja naj opravlja tisti, ki ima za to smisel; enaka obravnava vseh učencev, brez socialnih razlik; želim si, da pri nekaterih ne bi imela občutka, da moje posredovanje lahko vpliva na oceno otroka; sprejetost staršev kot enakovrednih sodelavcev v procesu vzgoje otrok in obratno; višji standardi za učiteljski poklic;
6. **zagotavljanje ustreznih zunanjih pogojev** (razbremenitev učiteljev in staršev; dovolj časa; manj otrok v razredu; drug delavnik staršev; Bolj umirjen ritem življenja, ne preveč ambiciozne težnje glede uspeha otroka s strani staršev, realen pogled na svet; zamenjati večino učiteljev, vodstvo; preveč sprememb zakonov, vodstva šole; Da bi vsi imeli malo več časa, pa zaradi službe ni mogoče. Zato hitimo in morda določenih stvari ne obdelamo.
7. **drugo** (vsak naj dobro opravi svoje poslanstvo, pa bo vse OK; več pozitivnega razmišljanja pri nekaterih učiteljih; dobra kavica; zavedanje o pomenu vzgoje in izobraževanja; urediti odnose v družini, šele potem, če ne gre, stopiti v kontakt z učitelji in šolo; jasne meje pravic in dolžnosti učitelj – starši – otrok; pripravljenost šole na sodelovanje!!! Šolo zanima sodelovanje samo v primerih, ko rabi donacije ali druge usluge. Za vse ostalo se čuti samozadostna; delo na sebi, tako za starše kot za učitelje – šele potem lahko eni in drugi vzgajajo pravilno; žal šola na osveščenost in razgledanost staršev ne more vplivati. tistim, ki jih ni, jih pač ni. Ali ne vidijo, ali nočejo videti; podobni vprašalniki kot je ta, izdelani na različne teme (odnosi na šoli, interesne dejavnosti, predlogi za izboljšave)

Samo pri učiteljih je prisotna tudi kategorija 8 (pri starših so ti odgovori vključeni v kategorijo drugo, saj so to omenjali le petkrat):

8. **soodgovornost staršev, realna pričakovanja** (večja zainteresiranost staršev; realni pogled in sprejemanje sposobnosti otrok; vztrajno in dosledno delo staršev z otrokom na vzgojnem področju; starši morajo sprejeti svojo odgovornost za otroka, poznati svojo vlogo v družini, pri vzgoji otroka; starši naj zaupajo učitelju – da ne bi takoj iskali napak pri učitelju; da starši sprejmejo učitelja kot strokovnjaka na svojem področju; večji vpogled staršev v šolsko delo – delo v razredu, delo otroka…; da ne bi bili starši tako zaščitniški do svojih – ponavadi težavnih – otrok; da ne bi bili tako »tečni« za vsako stvar, ki jim gre v nos).

Zanimiva je velika raznolikost idej, ki so jih napisali tako učitelji kot starši. V spodnji tabeli jih predstavljamo glede na njihovo pogostost navajanja.

Tabela 89: *Predlogi za izboljšanje sodelovanja med učitelji in starši*

	UČITELJI		STARŠI	
	f	f%	f	f%
Ustrezno informiranje	2	0,7	22	5,0
Formalne oblike sodelovanja	29	10,1	75	**17,2**
Neformalne oblike	92	**32,2**	71	16,2
Ustrezni odnosi	53	**18,5**	120	**27,5**
Profesionalno ravnanje učiteljev	28	9,8	87	**19,9**
Zagotavljanje ustreznih zunanjih pogojev	46	**16,1**	40	9,2
Drugo	3	1,0	22	5,0
Soodgovornost staršev, realna pričakovanja staršev*	33	**11,5**	/	/
Skupaj	286	100	437	100

* starši niso omenjali tega odgovora tako pogosto, da bi oblikovali samostojno kategorijo – ti odgovori so vključeni v kategorijo »drugo«, omenjeni so bili samo petkrat.

Učitelji kot najbolj ustrezno možnost za izboljšanje sodelovanja s starši vidijo v neformalnih oblikah srečevanja, kjer bi se lahko bolje spoznali, povabili starše k sodelovanju ipd. Starši pa najpogosteje navajajo skrb za ustrezne medosebne odnose, spoštovanje in poslušanje drug drugega. Tudi pri učiteljih je to drugi najpogostejši predlog. Starši izpostavljajo še profesionalno ravnanje učiteljev kot pomemben pogoj za dobro sodelovanje (pogosto so omenjali, da mora učitelj enako obravnavati vse otroke, ne glede na njihove značilnosti ali socialni izvor). Starši so imeli tudi veliko predlogov za izboljšanje formalnih oblik sodelovanja in navajali številne ideje, kako bi bilo možno z obstoječimi načini sodelovanja bolj upoštevati potrebe in želje staršev. Zdi se, da morda učitelji in šola premalo fleksibilno odgovarjajo z ustaljenimi modeli sodelovanja na realne možnosti sodelovanja s starši. Zanimivo je, da so učitelji navajali še zagotavljanje zunanjih možnosti sodelovanja (kot so ustrezna klima, manjše število učencev in razbremenjenost) in soodgovornost staršev – njihov interes za sodelovanje. Slednje se v skupini staršev pojavi samo petkrat in je vključeno v kategorijo »drugo«. Tukaj se nakazuje problem, da morda starši v manjši meri vidijo sebe kot tiste, od katerih je tudi odvisna kakovost sodelovanja s šolo in učitelji.

Med starši je glede predlogov za izboljšanje sodelovanja statistično pomembna razlika glede na doseženo izobrazbo ($\chi 2$ = 24,948; g = 12, α = 0,015). Pogostost navajanja neformalnih oblik sodelovanja narašča z izobrazbo staršev – pri tistih z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo je omenjena z 11,3 %, pri starših z univerzitetno izobrazbo pa s 23,4 %. Starši z osnovnošolsko in poklicno izobrazbo predvsem poudarjajo pomembnost dobrih medosebnih odnosov (40,2%), formalnih oblik sodelovanja (20,6 %) in profesionalno ravnanje učiteljev (14,4 %). Starši z najvišjo izobrazbo pa izpostavljajo pomembnost neformalnih oblik

sodelovanja (23,4 %) ob hkratnem poudarjanju dobrih odnosov (22,8 %) in profesionalnega ravnanja učiteljev (19,3 %).

Med učitelji glede predlogov za sodelovanje ni statistično pomembnih razlik glede na leta poučevanja, triado in mestno oz. primestno šolo, na kateri poučujejo; med starši pa ni statistično pomembnih razlik glede na mestno oz. primestno šolo, razred, ki ga obiskuje njihov otrok in učni uspeh otroka.

USPOSOBLJENOST, PRIPRAVLJENOST IN KOMPETENCE UČITELJEV IN STARŠEV ZA KAKOVOSTNO MEDSEBOJNO SODELOVANJE

1 Uvod

V omenjenem delu gre za prikaz stanja na podlagi analize vprašalnikov, ki so bili namenjeni učiteljem in staršem na osnovnih šolah v Sloveniji in so odgovarjali na vprašanja glede usposobljenosti učiteljev ter njihovi pripravljenosti za sodelovanje s starši. Hkrati pa so starši izrazili svoje mnenje glede sodelovanja z učitelji in s šolo. Iz omenjene analize želimo izpostaviti najbolj značilne kompetence učiteljev za kakovostno sodelovanje s starši in tudi kompetence staršev za kakovostno sodelovanje z učitelji in šolo.

2 Usposobljenost in pripravljenost učiteljev za sodelovanje s starši

Zanima nas, kako učitelji vidijo svoje sodelovanje s starši in ali ocenjujejo, da imajo dovolj znanja za sodelovanje starši. Ugotoviti želimo, ali učitelji potrebujejo oz. kakšna znanja potrebujejo glede kakovostnejšega sodelovanja s starši. Ali so učitelji sploh pripravljeni aktivno sodelovati s starši in sprejeti nove oblike sodelovanja od dosedanjih. Še posebej pa nas zanimajo mnenja učiteljev, njihovi predlogi in ocene v zvezi s sodelovanjem s starši.

2.1 Usposobljenost učiteljev razrednikov za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in sodelovanje s starši

Kako učitelji razredniki ocenjujejo svojo usposobljenost za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši?

***Tabela 90**: Ocena učiteljev o svoji usposobljenosti za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši*

Usposobljenost učiteljev	f	f%
Sploh nisem usposobljen	3	0,6
Slabo sem usposobljen	39	8,4
Dokaj dobro sem usposobljen	375	81,2
Odlično sem usposobljen	45	9,7
Skupaj	462	100,0

Kot lahko ugotovimo iz tabele, se je večina učiteljev (81,2%) opredelila kot dokaj dobro usposobljene za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši. Za njimi so na drugem mestu z 9,7 % učiteljev, ki menijo da so odlično usposobljeni. Na tretjem mestu 8,4% pa so učitelji, ki menijo, da so slabo usposobljeni. Le 0,6% vseh učiteljev je mnenja, da sploh niso usposobljeni za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši.

Ko smo oceno učiteljev o usposobljenosti za sodelovanje s starši primerjali z oceno staršev, smo ugotovili, da so razlike statistično pomembne ($\chi 2$ = 1,530E2; g = 3, α = 0,000).

Tabela 91: Razlike med starši in učitelji pri oceni usposobljenosti razrednika

		Kako ocenjujete usposobljenost razrednika vašega otroka za vodenje govorilnih ur, roditeljskih...?				
		sploh ni usposobljen	slabo je usposobljen	dokaj dobro je usposobljen	odlično je usposobljen	skupaj
starši	f	7	70	893	655	1625
	f%	,4	4,3	55,0	40,3	100,0
učitelji	f	3	39	375	45	462
	f%	,6	8,4	81,2	9,7	100,0
skupaj	f	10	109	1268	700	2087
	f%	,5	5,2	60,8	33,5	100,0

Iz tabele 91 lahko razberemo, da so starši veliko bolje ocenili usposobljenost učitelja kot so se ocenili sami učitelji. Kar dobrih 40% staršev meni, da je razrednik njihovega otroka odlično usposobljen za vodenje govorilnih ur, roditeljskih sestankov in drugih oblik sodelovanja, medtem ko je takšnega mnenja le slaba desetina učiteljev.

Zanimalo nas je, zakaj so se učitelji opredeljevali za omenjene odgovore. Zapisali so naslednje utemeljitve:

Večina učiteljev (iz prve tabele 81,2%) se je uvrstila med *dokaj dobro usposobljene*. Ena tretjina izmed teh učiteljev je svojo oceno utemeljevala s tem, da pri svojem delu izhajajo iz izkušenj, dolgoletne prakse, sodelovanja s šolsko svetovalno službo, vendar menijo, da imajo težave v komunikaciji.

Kar četrtina učiteljev meni, da potrebujejo dodatno usposabljanje za kakovostno usposobljenost za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši. Učitelji so navajali, da se pogosto dodatno usposabljajo s pomočjo branja strokovne in druge literature, da se posvetujejo s kolegi, pogosto se izobražujejo na temo roditeljskih sestankov oz. sodelovanja s starši, da imajo čimbolj enoten pristop k problemom. Učijo se tudi retoričnih veščin.

Nekaj učiteljev (4,8%) je utemeljitev svoje ocene o usposobljenosti za sodelovanje s starši naslonilo na mnenja staršev. Navajali so, da se čutijo dokaj dobro usposobljene zato, ker imajo odkrit odnos s starši in le-ti radi prihajajo na sestanke.

Kot *odlično usposobljene* se je opredelila manj kot desetina učiteljev. Svojo oceno so utemeljevali s tem, da poznajo svoje strokovno delo, dobro vodijo svoje praktično delo, imajo sposobnost empatije, se predhodno pripravijo na roditeljske sestanke, govorilne ure in sodelovanje s starši. Nimajo težav s komunikacijo, ker je ta med njimi in starši dobra in tekoča.

9% učiteljev se je ocenilo kot *slabo oziroma sploh neusposobljene* za sodelovanje s starši. Med vzroke za tovrstni opredelitvi pa so navajali v največji meri premalo znanja in tremo za vodenje sestankov in za sodelovanje s starši. Veliko jih je navedlo utemeljitev, da jim je fakulteta dala premalo znanja s področja sodelovanja s starši in vodenja sestankov s starši. Omenili so, da izhajajo le iz svojih izkušenj in da ne poznajo sodobnih prijemov s starši. Učijo se od kolegov iz prakse. Zavedajo se, da sodobna družba zahteva drugačne in nove prijeme za sodelovanje s starši. V ta namen so izrazili potrebo po več predavanjih s tovrstno tematiko, vendar imajo nekateri pri tem premalo podpore s strani šole.

Iz omenjenih utemeljitev učiteljev lahko sklepamo, da bi učitelji potrebovali več srečanj s strokovnjaki na temo vodenja roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši. Dejansko se med vsemi učitelji večina uvršča med dokaj dobro usposobljene, medtem ko so

odlično usposobljeni učitelji šele na drugem mestu, imamo pa tudi učitelje, ki se štejejo za slabo usposobljene in celo neusposobljene za sodelovanje s starši, vodenje roditeljskih sestankov in govorilnih ur.

2.2 Potrebe po dodatnem usposabljanju učiteljev za sodelovanje s starši

Ali bi učitelji razredniki potrebovali dodatno usposabljanje za sodelovanje s starši in na katerih področjih?

***Tabela 92**: Potrebe po dodatnem usposabljanju učiteljev za sodelovanje s starši*

Dodatno usposabljanje učiteljev za sodelovanje s starši	f	f%
Da	284	61,6
Ne	177	38,4
Skupaj	461	100,0

Večji del učiteljev torej čuti potrebo po dodatnem usposabljanju na temo sodelovanja s starši. Med področji, ki bi jih najbolj zanimala in bi jih najbolj potrebovali za kakovostno sodelovanje s starši pa so našteli:

1. reševanje problemov in konfliktov, ki nastanejo v razredu in je v to potrebno pritegniti starše (51,6%),
2. priprava delavnic (28,1%),
3. vodenje roditeljskih sestankov (15,2%),
4. vodenje govorilnih ur (9,1%).

Navedene potrebe učiteljev nam kažejo tudi, s kakšnimi problemi in situacijami se v šoli srečujejo in zakaj potrebujejo določena znanja za bolj kakovostno sodelovanje s starši.

Preverjali smo tudi ali obstajajo razlike med učitelji z različnim številom let prakse v šolstvu glede potrebe po dodatnem usposabljanju za sodelovanje s starši in ugotovili, da so te razlike statistično pomembne ($\chi 2$ = 15,959; g = 3, α = 0,001).

***Tabela 93:** Ocena potrebe po dodatnem usposabljanju učiteljev glede na leta delovne dobe*

			Ali bi potrebovali dodatno usposabljanje za sodelovanje s starši?		
			da	ne	skupaj
leta poučevanja	1 - 5 let	f	53	16	69
		f%	76,8	23,2	100,0
	6 - 15 let	f	96	44	140
		f%	68,6	31,4	100,0
	16 - 25 let	f	85	74	159
		f%	53,5	46,5	100,0
	nad 26 let	f	48	40	88
		f%	54,5	45,5	100,0
	skupaj	f	282	174	456
		f%	61,8	38,2	100,0

Iz podatkov lahko razberemo, da predvsem mlajši učitelji čutijo potrebo po dodatnem izobraževanju (77%), v primerjavi z njimi pa deleži tistih, ki čutijo potrebo po dodatnem usposabljanju, z leti delovne dobe upada. Starejši učitelji torej v manjši meri ocenjujejo, da bi za delo s starši potrebovali dodatna znanja, pa vendar je takšnih učiteljev tudi med starejšimi več kot polovica.

2.3 Stališča učiteljev o sodelovanju s starši

Učitelje smo povprašali še o njihovih mnenjih, stališčih, ocenah glede sodelovanja s starši. Ugotovili smo, da je bila večina učiteljev mnenja, da je sodelovanje potrebno in koristno. Mnenja učiteljev o sodelovanju s starši lahko strnemo v naslednje:

1. Učitelji menijo, da so velike razlike v sodelovanju med posameznimi starši

- Po mnenju učiteljev redkeje sodelujejo s šolo oz. sploh ne prihajajo v šolo tisti starši, ki imajo otroka z učnimi in/ali vedenjskimi težavami. Nasprotno pa učitelji menijo, da imajo starši, ki vzdržujejo z učitelji korektne odnose, otroke, ki so učno in vedenjsko manj problematični. S temi učitelji lažje sodelujejo, ker ti starši tudi hitro zaznajo problem pri otroku in mu priskočijo na pomoč. Tudi pri pogovorih v šoli so taki starši bolj odkriti in prav tovrstno sodelovanje s šolo, kot menijo učitelji, se lahko pozitivno obrestuje, v nasprotnem primeru pa je njihov trud lahko zaman. Sodelovanje staršev z učiteljem in šolo je zelo različno, zato bi morali, kot omenjajo učitelji, za različne skupine staršev oblikovati različne načine sodelovanja.

- Straši radi sodelujejo, če jih učitelj v šoli tudi pohvali in se zahvali za njihovo pomoč in sodelovanje. Pohvala učitelja, kot menijo, vedno »pade na plodna tla«. Starši, ki so pripravljeni sodelovati, zelo cenijo dogovore in medsebojno sodelovanje, zato mora biti učitelj pri gradnji odnosov zelo previden in korekten. Učitelji menijo, da morajo starše poslušati in jim nuditi konkretno pomoč z nasveti.

- Učitelji ugotavljajo, da se po treh letih sodelovanja z istimi starši pojavijo prednosti (se dobro poznajo, učitelj ve kaj lahko pričakuje) in pomanjkljivosti (starši postanejo preveč »domači«). Starši, ki preveč pričakujejo od svojih otrok, pogosto za neuspeh krivijo učitelje in šolo, vzamejo si premalo časa za delo z otrokom, premalo so skupaj z njim (otroci so prepuščeni starim staršem, TV, računalniku idr).

- Predlog učiteljev je, da naj starši nikoli ne blatijo šole in učiteljev, s tem bodo veliko pripomogli k dobremu počutju in sodelovanju. Opozarjajo tudi na velik problem, da nekateri starši ne vidijo meje dovoljenega sodelovanja in se preveč vtikajo v strokovna področja, za kar niso kompetentni. Prav tako tudi izpostavljajo mnenje, da bi bilo sodelovanje med šolo in starši bolj uspešno, če ne bi bili starši preveč obremenjeni s službo in drugimi dejavnostmi.

2. Učitelji menijo, da nekateri starši pripisujejo šoli vso odgovornost za učno uspešnost otroka

- Nekateri učitelji menijo, da ne pomeni dovolj »elektronska redovalnica«, kajti s tem načinom sporočanja ocen se izgubi »živa komunikacija« med starši in učiteljem in so lahko težave otroka še večje. Zato morajo, po mnenju učiteljev, starši prihajati v šolo na pogovor.

- Učitelji omenjajo, da nekateri starši želijo, da bi vso skrb za otroka prevzela šola. Omenjajo tudi, da je odnos staršev do učiteljev in šole dostikrat v izhodišču povezan z njihovo lastno izkušnjo iz šolskih dni. Če bi starši podprli učitelja in mu stali ob strani, bi bilo težav in problemov v šoli manj.

3. Učitelji menijo, da potrebujejo izobraževanje za kakovostno sodelovanje s starši

- Učitelji potrebujejo seminarje na temo vedenjskih težav, ker pogosto ne vedo, kako starše opozoriti na težave otrok.

- Nekateri učitelji so vpleteni v uspešno sodelovalno delo z učenci, s starši in drugimi učitelji in si prizadevajo dobiti znanje o novih in uspešnih pristopih dela z učenci in starši. Več sodelujejo predvsem na »zabavnih« področjih: delavnice, izleti, kulturne dejavnosti…

- Učitelji bi morali pridobiti znanja, kako najti uspešne načine in oblike sodelovanja za pritegnitev staršev v šolo. Pravijo, da je dobro sodelovanje s starši odvisno od učitelja, njegovega značaja, pogleda na to, kaj pomeni biti učitelj, njegovega strokovnega izpopolnjevanja, uspešnosti in kakovosti poučevanja.

- Učitelji menijo, da starše ne smejo videti kot nasprotnike, nasprotno, izkazati se morajo s strokovnostjo, z jasno izkazanim spoštovanjem do učenca in starša, iskrenim namenom ter lastnim zgledom. Učitelji omenjajo, da bi se morali naučiti tudi, kako odpraviti stres na delovnem mestu.

4. Učitelji menijo, da je potrebno izobraževati starše za kvalitetno sodelovanje s šolo

- Učitelji menijo, da bi morali organizirati predavanja o vzgoji in pripravi staršev in otrok na šolo že leto pred vstopom v šolo. Strokovnjaki bi morali starše prepričati o pomembnosti vsega – o vzgoji, spremljanju dela, napredovanja otroka skozi vsa leta šolanja.

- Učitelji menijo, ker v prvi triadi ni številčnih ocen, starši posvečajo vse premalo pozornosti otrokovemu znanju in napredku, šole ne jemljejo dovolj resno in to prenašajo na otroke. Starši ne poznajo standardov in normativov/ciljev, kljub temu, da jih učitelji na začetku leta predstavijo. Potrebno bi bilo na tem področju izobraziti starše.

2.4 Pripravljenost učiteljev na bolj aktivno sodelovanje s starši na šoli z novimi oblikami sodelovanja

Ali bi bili učitelji pripravljeni bolj aktivno sodelovati s starši, če bi na šoli pripravili nove oblike sodelovanja?

***Tabela 94**: Pripravljenost učiteljev na bolj aktivno sodelovanje s starši z novimi oblikami sodelovanja*

Pripravljenost učiteljev na bolj aktivno sodelovanje s starši z novimi oblikami sodelovanja	f	f%
Da	406	89,4
Ne	48	10,6
Skupaj	454	100,0

Razlogi za bolj aktivno sodelovanje učitelja s starši z novimi oblikami sodelovanja

Učitelji so bili v večini mnenja (89,4%), da so pripravljeni bolj aktivno sodelovati s starši v novih oblikah sodelovanja. Njihove razloge, ki so jih navajali v obliki odprtih odgovorov, smo strnili v štiri kategorije:

1. več kot polovica učiteljev (57,4%) je navedla, da bi bili pripravljeni več sodelovati s starši, ker bi to pomenilo izboljšanje medsebojnih odnosov, boljši učni uspeh otrok, boljšo klimo, odpravo predsodkov do šole in učitelja, izboljšala bi se samopodoba učitelja;
2. slaba tretjina učiteljev (31,9%) je poudarila pomen neformalnih oblik druženja, lažje je reševanje konfliktnih situacij skupaj s starši;

3. učitelji v manjšem deležu (7,2%) menijo tudi, da bi morali aktivneje sodelovati s starši, zlasti kadar ti niso dovolj zainteresirani za sodelovanje, zato bi nove oblike dela starše pritegnile k sodelovanju v šoli. Potrebno bi bilo pritegniti tudi starše otrok s slabimi ocenami, starše, ki se izogibajo šoli, bolj upoštevati otroke v težkih socialnih razmerah in več narediti zanje;
4. učitelji se učijo od staršev, izhajajo iz njihovih potreb in izkušenj in to upoštevajo pri sodelovanju, zaradi česar je sodelovanje bolj kakovostno (3,2%).

Razlogi proti bolj aktivnemu sodelovanju učitelja s starši z novimi oblikami sodelovanja

Med učitelji so bili tudi taki (10,6%), ki so menili, da ni potrebno, da bi bolj aktivno sodelovali s starši v novih oblikah sodelovanja. Večina med njimi je prepričana, da že zadostno sodeluje s starši z rednimi oblikami sodelovanja. Menijo, da so za sodelovanje s starši odgovorne socialne službe, na primer šolska svetovalna služba, da je učiteljevo delo le poučevati otroke, ne pa poučevati njihove starše. Mnenje nekaterih učiteljev je, da če imajo starši več vpogleda v šolsko delo, se vanj tudi bolj vmešavajo, dejansko pa niso prisotni pri pouku in marsičesa ne vidijo. Kot razlog proti bolj aktivnemu sodelovanju s starši je nekaj učiteljev navedlo tudi lastno preobremenjenost in preobremenjenost staršev.

Sklenemo lahko, da je večina anketiranih učiteljev (89,4%) kljub svoji obremenjenosti z rednim delom v šoli pripravljena bolj aktivno sodelovati s starši. Zavedajo se, da je prav sodelovanje učitelja s starši tisto, ki izpostavlja boljši odnos med učiteljem in starši, kar pa neposredno vpliva tudi na boljši odnos otroka do šole in do učitelja, boljši učni uspeh in izboljšanje šolske in razredne klime. Lahko izpostavimo mnenje učiteljev, da je ključ do uspeha otroka v šoli prav v sodelovanju starši-učenec-učitelj. To je edino, kar vodi k uspehu in obojestranskemu zadovoljstvu.

2.5 Sklepne ugotovitve usposobljenosti in pripravljenosti učiteljev za sodelovanje s starši

Ugotovili smo, da se večina učiteljev opredeljuje kot dokaj dobro usposobljene za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za druge oblike sodelovanja s starši. To utemeljujejo s tem, da pri svojem delu izhajajo iz izkušenj, dolgoletne prakse in sodelovanja s šolsko svetovalno službo. Učitelji potrebujejo določena znanja tudi glede kakovostnejšega sodelovanja s starši. Večina jih potrebuje znanja, kako reševati probleme in konflikte, ki nastanejo v razredu in morajo v to pritegniti tudi starše. Manj jih potrebuje znanja s področja priprave delavnic za starše ter vodenja roditeljskih sestankov in govorilnih ur. Sicer so učitelji nasploh pripravljeni aktivno sodelovati s starši z novimi oblikami sodelovanja.

Učitelji se zavedajo, da boljši odnos s starši in otroki pomeni tudi boljši učni uspeh otrok, boljšo učno klimo, boljšo učiteljevo samopodobo. Pri sodelovanju se zavedajo tudi pomena odkrite komunikacije.

Med drugimi oblikami sodelovanja učiteljev s starši so pomembne neformalne oblike druženja, kulturne, športne prireditve, zabave, praznovanja idr. Te oblike sodelovanja prispevajo k lažjemu reševanju konfliktnih situacij. Veliko učiteljev je mnenja, da bi morali starši bolj aktivno sodelovati z učitelji in šolo, zlasti tisti, ki nimajo dovolj znanj o tem, kako svojemu otroku pomagati (velja predvsem za starše otrok s slabimi ocenami, ki se izogibajo šoli). Med večino učiteljev smo ugotovili tudi pripravljenost izhajati iz potreb staršev, njihovih želja in težav.

Iz učiteljevih mnenj o sodelovanju s starši smo spoznali, da se učitelji dobro zavedajo razlik v sodelovanju s starši. Te se pokažejo v njihovem odnosu do otrok, njihove vzgoje in skrbi za

šolsko delo. Vse to pa je tudi odsev njihovega sodelovanja z učitelji in šolo. Med starši, opozarjajo učitelji, so tudi taki, ki dejansko vso skrb za razvoj in vzgojo ter izobraževanje nalagajo šoli in menijo, da so za to odgovorni učitelji. Starši s takim prepričanjem tudi zelo malo ali sploh ne sodelujejo z učitelji, kar slabo vpliva na odnos otroka v šoli in tudi na njegov učni uspeh. Učitelji so mnenja, da bi morali k sodelovanju pritegniti prav starše, ki se izmikajo šoli, ker ima njihov otrok določene vrste težav in slab učni uspeh. Prav na tem mestu učitelji poudarjajo, da potrebujejo znanja o tem, kako pritegniti starše in kako jim razložiti določene situacije (učne težave, konflikte, ..) v zvezi z njihovim otrokom.

Učitelji omenjajo, da je dobro sodelovanje s starši odvisno od učiteljeve osebnosti, njegovega karakterja, pogleda na to, kaj pomeni biti učitelj, njegovega strokovnega izpopolnjevanja, uspešnosti in kakovosti poučevanja. Večina se jih je pripravljena dodatno izobraževati za kakovostnejše sodelovanje s starši. Učitelji bi morali pridobiti znanja, kako najti uspešne načine in oblike sodelovanja za pritegnitev staršev v šolo.

3 Kako starši ocenjujejo učiteljevo usposobljenost zasodelovanje z njimi in koliko so starši pripravljeni sodelovati z učitelji in šolo

Zanima nas, kako starši vrednotijo usposobljenost učiteljev za sodelovanje z njimi in ali imajo dovolj znanja in izkušenj. Spraševali smo se tudi, ali so starši sploh pripravljeni aktivno sodelovati s šolo in učitelji in se vključiti v nove oblike sodelovanja. Še posebej pa so nas zanimala mnenja staršev, njihovi predlogi in ocene glede sodelovanja s šolo in učitelji.

3.1 Ocene staršev o usposobljenosti učitelja za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši

Kako starši ocenjujejo usposobljenost učitelja za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši?

***Tabela 95**: Ocene staršev o usposobljenosti učitelja za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za sodelovanje s starši*

Ocene staršev o usposobljenosti učitelja za sodelovanje	f	f%
Sploh ni usposobljen	7	0,4
Slabo je usposobljen	70	4,3
Dokaj dobro je usposobljen	893	55,0
Odlično je usposobljen	655	40,3
Skupaj	1625	100,0

Navedeni podatki kažejo, da večina staršev ocenjuje učitelje kot usposobljene, veliko manj pa jih ocenjuje za slabo usposobljene oz. neusposobljene.

Med *razloge za slabo usposobljenost oz. neusposobljenost učiteljev* so starši navajali v največji meri premalo znanja. To so utemeljevali s tem, da učitelji ne znajo voditi roditeljskih sestankov, ti so predolgi, vsebine sestanka so nepremišljene in nejasne.
Starši so omenili tudi slabe osebnostne lastnosti učitelja. Med te so našteli tremo učitelja, kritiziranje otrok, nekomunikativnost, zadržanost, raztresenost, nedisciplino v razredu, idr. Manj staršev tudi navaja, da učitelji nimajo časa za starše, kar so utemeljevali s tem, da učitelji ne znajo motivirati starše za sodelovanje.

Med *razloge za usposobljenost učiteljev* za sodelovanje s starši so starši navajali, da so učitelji odlično usposobljeni za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za druge oblike

sodelovanja s starši. Učitelji imajo jasen nastop, zanimive in kratke sestanke in stalno obveščajo starše o napredku otrokovega znanja.
Starši omenjajo, da imajo usposobljeni učitelji ustrezna znanja in sposobnosti dobrega učitelja. To so utemeljevali s tem, da so učitelji dobri strokovnjaki, znajo učiti, svetovati, so komunikativni, objektivni, brez treme in znajo prisluhniti staršem. Taki učitelji, kot pravijo starši, imajo dober odnos tudi do otrok, ker jih spoštujejo, so razumevajoči in jim pomagajo. So odgovorni, prijazni, iskreni, ne bojijo si priznati svojih napak, temveč stojijo za svojimi dejanji.

Nadalje nas je tudi zanimalo, ali so starši sploh pripravljeni bolj aktivno sodelovati s šolo in učitelji, če bi na šoli pripravili nove oblike sodelovanja.

3.2 Pripravljenost staršev za bolj aktivno sodelovanje z učiteljem, osnovno šolo, glede na nove oblike sodelovanja

Ali bi bili starši pripravljeni bolj aktivno sodelovati, če bi na šoli pripravili nove oblike sodelovanja?

***Tabela 96**: Pripravljenost staršev za bolj aktivno sodelovanje z učitelji in osnovno šolo z novimi oblikami sodelovanja*

Pripravljenost staršev za bolj aktivno sodelovanje z učitelji in OŠ z novimi oblikami sodelovanja	f	f%
Da	1094	69,1
Ne	490	30,9
Skupaj	1584	100,0

Ugotovili smo, da je večina staršev pripravljena bolj aktivno sodelovati z učitelji in šolo, če bi na šoli vpeljali nove oblike sodelovanja. Manj jih temu nasprotuje. Zanimalo nas je, kaj so vzroki in razlogi za sodelovanje staršev s šolo in učitelji in kaj so razlogi in vzroki proti temu.

Med razloge *za pripravljenost staršev za sodelovanje* z učitelji in šolo z novimi oblikami sodelovanja je večina staršev navedla, da bi sodelovali zaradi koristi otroku. Otrok je, kot menijo, bolj uspešen, ima boljši učni uspeh in se dobro počuti v šoli. Starši menijo, da tudi sami lažje pomagajo otroku doma pri učenju in nalogah.
Starši so navajali, da bi se bili pripravljeni bolj aktivno vključiti v sodelovanje z učitelji in šolo, vendar je to odvisno od ponujenih oblik sodelovanja. Našteli so sodelovanje pri neformalnih oblikah sodelovanja (preproste igre na šoli, sodelovanje pri projektih in na delavnicah…). Nekateri bi se vključili v nove oblike sodelovanja tudi odvisno od ponujenih vsebin sodelovanja (o vedenju otrok, disciplini, drogah, pomenu retorike in kako pomagati otroku učiti se).
Nekaj staršev je omenilo, da če bi bolj aktivno sodelovali s šolo, bi bilo boljše medsebojno poznavanje in večja pripadnost šoli. Na šoli bi se izboljšala kvaliteta življenja za vse.

Med razloge *proti pripravljenosti staršev za sodelovanje* z učitelji in šolo z novimi oblikami sodelovanja je večina staršev omenila, da nimajo časa, ker imajo druge obveznosti. Nekaj staršev je menilo, da je na šoli že zadostna ponudba sodelovanja.

3.3 Mnenja in predlogi staršev glede sodelovanja z učitelji in osnovno šolo

Glede sodelovanja s šolo so starši menili, da naj se izboljšajo odnosi med učitelji in starši, poudarili pa so tudi, da naj bi šola dajala staršem pravočasne informacije.
Nekateri starši so tudi glede vrednotenja znanja navajali, da ne razumejo pomena opisnega ocenjevanja in izrazili željo po večji transparentnosti kriterijev. Na transparentnost se

navezuje tudi eden od predlogov, in sicer da naj osnovne šole javno poročajo o skupnem učnem uspehu.

Mnenja nekaterih staršev v zvezi s sodelovanjem z učitelji in šolo so zadevala tudi vprašanje učiteljeve družbene vloge. Izpostavili so nizko vrednotenje učiteljevega dela in slab ugled učiteljskega poklica v družbi nasploh. Poudarili pa so, da k izboljšanju tega v največji meri lahko prispevajo učitelji sami, s kvalitetnim delom.

3.4 Sklepne ugotovitve staršev o učiteljevi usposobljenosti za sodelovanje z njimi in pripravljenost staršev za sodelovanje s šolo in učitelji

Rezultati raziskave so v tem delu pokazali, da večina staršev ocenjuje učitelje kot usposobljene, veliko manj pa jih ocenjuje za slabo usposobljene oz. neusposobljene. Med razlogi za slabo usposobljenost oz. neusposobljenost učiteljev so starši navajali v največji meri premalo znanja in slabe osebnostne lastnosti učitelja. Med razloge za usposobljenost učiteljev za sodelovanje s starši pa so starši navajali, da so učitelji odlično usposobljeni za vodenje roditeljskih sestankov, govorilnih ur in za druge oblike sodelovanja s starši. Taki učitelji imajo tudi lastnosti dobrega učitelja.

Starši se zavedajo, da je dobro sodelovanje s šolo in učitelji zelo pomembno, ker se odraža v boljšem učnem uspehu in pri delu otroka v šoli in doma. Tudi starši so izrazili mnenje, da so pripravljeni sodelovati s šolo in učitelji z novimi oblikami sodelovanja predvsem zaradi otroka. Opozorili so na preobremenjenost otrok in učiteljev v šoli ter na probleme financiranja obveznih šolskih dejavnosti.

Starši so omenili, da bi bili radi bolj seznanjeni z opisnim ocenjevanjem, predlagali so uvedbo ločenih redovalnic za vsak predmet posebej, nekateri so se zavzeli tudi za to, da bi šole dajale javna poročila o skupnem uspehu posameznega šolskega leta. Izpostavili so tudi mnenje, da je učiteljem potrebno dati več možnosti izobraževanja.

4 Kompetence učiteljev za kakovostno sodelovanje s starši

Iz omenjene raziskave lahko izpostavimo naslednje kompetence učitelja:

- **Kompetence učitelja glede na njegovo strokovno usposobljenost sodelovanja s starši:**

  1. Učitelj obvlada svoje strokovno in praktično delo ter sodelovanje s starši.
  2. Učitelj zna reševati probleme in konflikte, ki nastanejo v razredu in v to zna pritegniti starše.
  3. Učitelj zna motivirati k sodelovanju starše, ki redkeje sodelujejo s šolo in imajo težave s svojimi otroki.
  4. Učitelj zna sodelovati s starši pri vzgojnem delu in pri reševanju učnih težav otrok.
  5. Učitelj ima znanje in sposobnosti dobrega učitelja (je strokovnjak, avtoriteta, zna dobro učiti, uporablja IKT, se izobražuje na posvetih, obvlada profesionalno distanco, zna svetovati, ima empatijo idr).
  6. Učitelj je odlično usposobljen za sodelovanje s starši na roditeljskih sestankih in govorilnih urah.
  7. Učitelj zna pripraviti in dobro voditi različne delavnice za starše in druge neformalne oblike sodelovanja s starši.
  8. Odlično usposobljen učitelj ima dobre osebnostne lastnosti (zna prisluhniti pogovoru s starši, je odprt za pogovor, je odkrit, prijazen, iskren, razumljiv, ne boji si priznati svojih napak, je zadovoljen s svojim poklicem, sposoben zaupanja s starši).
  9. Učitelj zna komunicirati s starši.

10. Učitelj zna vzpostavljati dobre in demokratične odnose do staršev in njihovih otrok.
11. Učitelj se stalno dodatno izobražuje za kakovostnejše sodelovanje s starši.
12. Učitelj pozna in uporablja andragoška načela dela z odraslimi (starši) pri različnih oblikah sodelovanja s starši.

- **Kompetence učitelja za kakovostno sodelovanje glede na odnos in komunikacijo s starši:**

1. Učitelj vzpostavlja boljši odnos s starši in učenci, s tem pa je boljši učni uspeh otrok, boljša učna klima in večje medsebojno sodelovanje.
2. Učitelj upošteva in realizira pri različnih oblikah sodelovanja s starši andragoška načela (demokratičnosti, funkcionalnosti idr).
3. Učitelj upošteva želje in potrebe staršev za bolj kakovostno sodelovanje.
4. Učitelj pridobiva praktične izkušnje iz vsakodnevnih izkušenj sodelovanja s starši.
5. Učitelj upošteva razlike med starši in zato pripravlja za različne skupine staršev različne načine in oblike sodelovanja.
6. Učitelj s starši zelo dobro sodeluje, ima pravi odnos do staršev, jih zna poslušati, jim svetovati, zaupati idr.
7. Učitelj upošteva in uresničuje pomen trikotnika starši-učitelj-učenec za dobro sodelovanje.
8. Dobro sodelovanje učitelja s starši je odvisno od učiteljeve osebnosti, njegovega karakterja, njegovega zavedanja učiteljske vloge, njegovega strokovnega izpopolnjevanja, uspešnosti in kakovosti poučevanja.
9. Učitelj sproti obvešča starše o učnem uspehu, o otrokovem vedenju, nastalih učnih in/ali vedenjskih težavah.
10. Učitelj omogoča konkretno vključevanje staršev v delo razreda.
11. Učitelj spodbuja medsebojno sodelovanje s starši, da skupno uravnavajo čas za sodelovanje in upošteva njihove težave (službeno obremenjenost, urnik dela, idr.).
12. Učitelj učinkovito komunicira s starši z neposredno/medosebno komunikacijo (razgovori, telefonski pogovori), kot tudi posredno (pisna obvestila, elektronska pošta, spletna stran, forum idr.).

5 Kompetence staršev za kakovostno sodelovanje z učitelji in šolo

Iz omenjene raziskave lahko izpostavimo naslednje kompetence staršev:

- **Splošne kompetence staršev za kakovostno sodelovanje z učitelji in šolo:**

1. Starši sodelujejo z učitelji in šolo zaradi koristi otroku (mu lažje pomagajo, otrok ima boljši učni uspeh, rad hodi v šolo idr).
2. Starši sodelujejo z učitelji in šolo odvisno od ponujenih oblik sodelovanja (pri projektih na šoli, v delavnicah, pri urejanju šole idr).
3. Starši sodelujejo z učitelji in šolo zaradi boljšega medsebojnega poznavanja in kakovostnejšega sodelovanja.
4. Starši uspešno sodelujejo z učitelji in šolo, če so sami pripravljeni sodelovati.
5. Starši so pripravljeni aktivno sodelovati z učitelji in šolo zaradi različnih vsebin srečanj (o vedenju otrok, o disciplini, drogah, pomenu retorike, kako pomagati otroku učiti se idr).
6. Starši redno sodelujejo z učitelji in šolo in se odzivajo na povabila s strani šole in učiteljev.
7. Starši se seznanijo glede sodelovanja z učitelji in šolo, kako in kje vse lahko sodelujejo, da bodo bolj kakovostno pomagali in delali z otroki.

- **Kompetence staršev za kakovostno sodelovanje glede na odnos ter komunikacijo z učiteljem:**

1. Starši imajo pozitiven odnos do učitelja, ga spoštujejo in mu zaupajo.
2. Starši spoštujejo učiteljevo kakovostno vzgojno-izobraževalno delo v razredu z dobro učno klimo in dobrimi učnimi in vzgojnimi uspehi otrok.
3. Starši upoštevajo osebnostne lastnosti učitelja (da zna prisluhniti in spoštovati starše, je odprt za pogovor s starši, je konkreten v pogovoru, odkrit, prijazen, iskren, razumljiv, zaupljiv, izžareva pozitivno energijo, je vesel, zabaven in sočuten, odgovoren, prizna svoje napake, je zadovoljen s svojim poklicem, je avtoriteta. idr)
4. Starši za učitelja in šolo vzamejo čas in se vključujejo v razne formalne (govorilne ure, roditeljski sestanki) in neformalne oblike sodelovanja (razne kulturne in športne prireditve, izlete, zabave, urejanje šole, razne delavnice za starše glede na aktualne teme o »eko šoli«, o »šoli življenja«, o bontonu idr).
5. Starši dobro sprejemajo učitelja in šolo ter razumejo obstoječe težave učitelja in šole zaradi nastalih konfliktnih situacij, nediscipline, nasilja učencev, idr.
6. Starši aktivno sodelujejo z učiteljem in šolo pri vzgojnem delu.
7. Starši se soočajo s težavami problematičnih učencev in pomagajo pri odpravi težav.
8. Starši dobro sodelujejo z učiteljem in šolo v primeru pomoči pri reševanju učnih težav svojega otroka.
9. Starši učinkovito komunicirajo z učiteljem na roditeljskih sestankih in govorilnih urah in drugih oblikah sodelovanja.
10. Starši se pogosto udeležujejo raznih oblik sodelovanja, kjer lahko izražajo svoja mnenja, pričakovanja, kritike, želje in vrednotijo učitelja in šolo.
11. Starši učitelju in šoli zaupajo družinske posebnosti glede učenja otroka, njegove posebnosti vedenja in drugo.

Navedene kompetence so izoblikovane izključno iz dobljenih rezultatov raziskave, mnenj učiteljev in staršev. Posebej smo oblikovali kompetence učiteljev, kjer smo izpostavili pomen učiteljevega sodelovanja s starši. Spoznamo, da mora imeti učitelj določena znanja za dobro sodelovanje s starši, med njimi omenimo dobro strokovno znanje, znanje s področja komunikacije in andragoških načel, oblik in metod dela z odraslimi. Učitelj mora imeti tudi osebnostne lastnosti dobrega učitelja. Oblikovali pa smo tudi kompetence, ki se nanašajo na učiteljev odnos in komunikacijo v sodelovanju s starši.
Podobno smo oblikovali kompetence staršev za kakovostno sodelovanje z učitelji. Izpostavili smo splošne kompetence staršev, ki narekujejo tako ravnanje staršev, ki vodi k uspešnejšemu sodelovanju z učitelji. Posebej smo navedli kompetence staršev, ki so usmerjene k kakovostnejšemu sodelovanju z učitelji glede na njihov medsebojni odnos in komunikacijo. Kompetence učiteljev in staršev lahko ovrednotimo kot priporočljive tako za učitelje kot starše, saj se lahko z njimi udejanja kakovostnejše medsebojno sodelovanje med šolo in domom.

STANJE IN PERSPEKTIVE SODELOVANJA SVETOVALNIH DELAVCEV S STARŠI

1 Vloga svetovalnega delavca pri sodelovanju med šolo in domom[5]

1.1 Vzpostavljanje stika in sodelovalnega odnosa svetovalnega delavca s starši

Kako se svetovalni delavci predstavijo staršem?

V teoretičnem delu smo že predpostavljali, da starši danes večinoma poznajo oziroma so že slišali za svetovalno službo v vrtcu oziroma šoli, saj so jo najverjetneje spoznali med svojim šolanjem. Vprašanje pa je, če je njihova predstava o svetovalni službi prava. Svetovalni delavec bi moral predstaviti staršem svoj program, oblike in načine dela zato, da bi starši spoznali in vedeli, kakšna je njegova vloga, kaj lahko od njega pričakujejo in kaj lahko svetovalna služba pričakuje od njih. Če starši tega ne poznajo, imajo lahko o svetovalnem delavcu drugačne predstave in pričakovanja. V skladu s tem smo zato najprej preverjali, kako se svetovalni delavci najpogosteje predstavijo staršem, kje starši izvedo za svetovalne delavce in kje se lahko pozanimajo o njihovem delu. Svetovalni delavci so ocenjevali osem postavk glede predstavitve staršem na štiristopenjski ocenjevalni lestvici, pri čemer je pomenilo: 1 – nikoli, 2 – redko, 3 – pogosto, 4 – vedno. Pod »Drugo« so imeli možnost napisati tudi druge oblike predstavljanja staršem.

Tabela 97: *Predstavitev svetovalnih delavcev staršem*

Svetovalni delavci se prestavijo staršem …	n	Min	Maks	$\bar{x}$	SD
pri vpisu novincev.	162	1	4	3,80	,591
preko učencev, ki potrebujejo pomoč.	163	1	4	3,55	,600
v šolskih publikacijah.	162	1	4	3,49	,716
na informativnih dnevih …	153	1	4	3,25	,912
na roditeljskih sestankih.	161	2	4	3,24	,666
na šolskih, oddelčnih, pogovornih itd. urah.	161	1	4	3,20	,743
v okviru spletne strani šole.	160	1	4	3,14	,968
preko pisnih informacij o svetovalcu.	154	1	4	2,76	1,073
Drugo	18				

Dobljeni rezultati kažejo, da se svetovalni delavci predstavijo staršem na različne načine, ki se med seboj velikokrat prepletajo. Največkrat se staršem predstavijo ob vpisu novincev v šolo oziroma vrtec, pogosto pa tudi prek otrok (učencev, dijakov), ki potrebujejo pomoč svetovalnega delavca, v šolskih ali vrtčevskih publikacijah, na informativnih dnevih, dnevih odprtih vrat, spoznavnih dnevih ipd., na roditeljskih sestankih, na šolskih, oddelčnih, razrednih, govorilnih oziroma pogovornih urah, v okviru spletne strani šole/vrtca in navsezadnje v pisnih informacij o tem, kdo je svetovalni delavec in kakšen je namen svetovalne službe.
Rezultati torej kažejo, da se svetovalni delavci redno vključujejo v različne dejavnosti šole, kjer prisostvujejo tudi starši. To jim omogoča, da predstavijo svojo vlogo v šoli, delo, ki ga opravljajo, in čas, ko so dosegljivi za pogovor, morebitno pomoč in podporo. Poleg prej naštetih načinov vzpostavljanja stika s starši se svetovalni delavci, kot so navajali pod »Drugo« (n = 18), staršem predstavijo tudi v okviru različnih predavanj, delavnic, omizij in

[5] Nekaj izsledkov raziskave smo prikazali tudi na drugih mestih (Mrvar 2008).

šole za starše, ki jih organizirajo sami, učitelji ali vodstvo šole. Nekateri se staršem predstavijo celo v krajevnih medijih – krajevnem časniku, biltenu ali na krajevni televiziji. Nekateri se odločijo za posrednejše oblike predstavljanja staršem, npr. v različnih zgibankah, časnikih, biltenih, elektronski pošti ipd., drugi pa se staršem raje predstavijo v osebnem stiku, na različnih formalnih in neformalnih srečanjih ter prireditvah šole. Zadovoljstvo oziroma dobre izkušnje s svetovalno službo so, kot poudarja nekaj anketirancev, dobra promocija svetovalne službe. Pozitivne izkušnje in informacije o svetovalni službi se med starši hitro širijo, zato so le-te dobra »reklama« za ustvarjanje ugleda in oblikovanje zaupanja v svetovalne delavce. Velja pa tudi nasprotno: negativne izkušnje zapirajo vrata svetovalni službi do staršev, saj se jih bodo le-ti najverjetneje izogibali.

Pobuda za iskanje (vzpostavljanje) stikov s starši

Nadalje nas je zanimalo, od kod pobuda za iskanje (vzpostavljanje) stikov s starši. Svetovalni delavci so ocenjevali šest postavk, ki so se vsebinsko nanašale na pobude za iskanje stikov s starši, na štiristopenjski ocenjevalni lestvici, pri čemer je pomenilo: 1 – nikoli, 2 – redko, 3 – pogosto, 4 – vedno. Pod »Drugo« so imeli možnost napisati tudi morebitne druge pobude za vzpostavljanje stikov s starši.

Tabela 98: *Pobuda za iskanje (vzpostavljanje) stikov s starši*

Pobuda za iskanje stikov s starši	n	min	maks	$\bar{x}$	SD
Moja pobuda.	165	2	4	3,02	,382
S strani učitelja.	165	2	4	2,92	,312
Starši pridejo sami.	164	2	4	2,75	,462
S strani ravnatelja.	162	1	4	2,31	,595
S strani učencev.	160	1	4	2,04	,582
S strani zunanje institucije.	163	1	3	1,90	,524
Drugo	3				

Rezultati kažejo, da dajo pobudo za iskanje (vzpostavljanje) stikov s starši največkrat svetovalni delavci sami, učitelji ali pa starši pridejo sami. Pobudo za vzpostavljanje stikov dajo navadno tudi ravnatelji, redkeje pa otroci (učenci, dijaki) ali zunanje institucije. Trije svetovalni delavci so pod »Drugo« opozorili, da gre pogosto za kombinirano pobudo svetovalnih delavcev in učiteljev. Ti rezultati so pričakovani, saj so predvsem svetovalna služba in učitelji oziroma vzgojitelji tisti, od katerih se pričakuje, da bodo spodbujali k vzpostavljanju stika in sodelovanja s starši. Raziskava, ki je med drugim proučevala sodelovanje učiteljev in vodstvenih delavcev s šolskimi svetovalnimi delavci (Bečaj 1999; 1999 a), na primer kaže, da postavljajo vodstveni delavci na prvo mesto, kjer pričakujejo pomoč in sodelovanje s svetovalno službo, povezovanje s starši (94 % vodstvenih delavcev iz osnovne in 87 % iz srednje šole). V isti raziskavi se hkrati kaže, da se 44 % učiteljev iz osnovne in 29 % učiteljev iz srednje šole na svetovalno službo obrne zaradi staršev posameznih otrok. Od tod najverjetneje prihaja skupna pobuda za vzpostavitev stika s starši. V naši raziskavi je spodbuden podatek, da se veliko staršev samih obrne na svetovalne delavce ($\bar{x}$ = 2,75), kar nakazuje, da starši dobro sprejemajo svetovalne delavce.

Načini vzpostavljanja stika s starši

Ob vprašanjih vzpostavljanja stika med šolo in starši nas je nato zanimalo, na kakšne načine svetovalni delavci vzpostavljajo stik s starši. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti več postavk, ki so se vsebinsko nanašale na načine vzpostavljanja stika s starši. Pod »Drugo« so lahko dopisali svoj odgovor.

Tabela 99: *Načini vzpostavljanja stika s starši*

Vzpostavljanje stika s starši	f	f%
Telefonske številke.	148	89,7
Pisna obvestila.	134	81,2
Sporočila prek učencev.	98	59,4
Delovni čas imam na vratih pisarne in spletni strani.	65	39,4
E-naslovi.	33	20,0
Obisk na domu.	19	11,5
Internetni forum.	1	,6
Drugo	4	2,4
	n = 165	

Izmed 165 anketiranih svetovalnih delavcev, jih večina vzpostavlja stik s starši tako, da starše (po)kliče po telefonu, zelo pogosto pa tudi preko pisnih obvestil. Več kot polovica svetovalnih delavcev vzpostavlja stik s starši s sporočili prek otrok (učencev, dijakov), več kot tretjina ima objavljen svoj delovni čas na vratih svoje pisarne in spletni strani šole oziroma vrtca. 20 % svetovalnih delavcev pri vzpostavljanju stikov s starši uporablja elektronsko pošto in le eden uporablja internetni forum. Devetnajst svetovalnih delavcev se odloči za obiske staršev in otrok na domu. Dva svetovana delavca sta navajala pod »Drugo«, da imata svoj delovni čas objavljen tudi v publikaciji šole, dva pa skupaj s starši oziroma učitelji načrtujeta, kdaj se bodo srečevali.

Ali se svetovalnim delavcem zdijo dosedanji načini vzpostavljanja stik s starši ustrezni oziroma ali imajo v prihodnje v načrtu uporabljati tudi kakšen drug način vzpostavljanja stika s starši? Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 100: *Drugi načini za vzpostavljanje stikov*

Drugi načini za vzpostavljanje stikov	f	f%
Ne, dosedanji načini so ustrezni.	129	79,6
Da, uporabljal bom druge načine.	31	19,1
Ne, ker drugih možnosti nimam.	0	,0
Drugo	2	1,2
Skupaj	162	100,0

Od 162 anketiranih svetovalnih delavcev jih 79,6 % meni, da so dosedanji načini vzpostavljanja stikov s starši ustrezni in da drugačnih načinov ne nameravajo uporabljati. Noben svetovalni delavec ni odgovoril, da drugačnih načinov vzpostavljanja stika s starši ne nameravata uporabljati, ker za to nima drugih možnosti. Nekoliko manj kot petina (19,1 %) pa jih namerava v prihodnje uporabljati še druge načine vzpostavljanja stika s starši. Od tega jih bo 24 pogosteje uporabljalo elektronsko pošto in medmrežje nasploh, npr. se izpopolnilo v uporabi elektronske pošte, na spletni strani šole oblikovalo svetovalni kotiček za starše in pripravilo predstavitev svetovalne službe ipd. Trije nameravajo imeti govorilne ure v popoldanskem času, ker jih doslej niso še imeli, eden pa se je odločil, da bo vzpostavljal stike tudi z obiski na domu. Nekaj jih želi pogosteje organizirati omizja, sklope delavnic za starše in izobraževanje oziroma šolo za starše, na katerih bi se pogovarjali o aktualnih vprašanjih. Pod »Drugo« sta dva svetovalna delavca zapisala, da o drugih načinih doslej še nista razmišljala.

Na podlagi dobljenih rezultatov lahko sklenemo, da svetovalni delavci pri vzpostavljanju stika s starši uporabljajo različne, vendar predvidene, že ustaljene in utečene načine: največkrat telefon, pisna obvestila in sporočila po otrocih (učencih, dijakih). Dobljeni rezultati hkrati nakazujejo pripravljenost za uporabo novejših prijemov. V mislih imamo predvsem

elektronsko pošto in medmrežje (splet) nasploh, ki po mnenju nekaterih avtorjev (prim. Graham-Clay, 2005) omogoča hitrejše in učinkovitejše vzpostavljanja stika in komunikacijo s starši. Ta medij ima namreč nekaj posebnosti (prednosti): hitra, široka in enostavna dostopnost ter dosegljivost, anonimnost ipd., zaradi katerih je postala tako pogosta in priljubljena oblika medosebnega komuniciranja. Vzpostavljanje stikov po medmrežju je dobrodošlo predvsem tedaj, ko gre za logistične težave pri starših, npr. težave glede varstva otrok, težave s prevozom, z delovnim časom ipd.; ko gre za starše, ki so v osebnem (neposrednem, »iz oči v oči«) stiku bolj prestrašeni, nezaupljivi, zmedeni, vznemirjeni in nespretni; za tiste, ki se počutijo ogrožene, nemočne, ponižane, če stopijo v šolo ali svetovalčevo pisarno, ipd. Zagotovo lahko medmrežje in možnosti v okviru le-tega uporabimo bodisi kot »pripomoček« za začetek vzpostavitve stika s starši bodisi kot način vzdrževanja odnosa in medsebojnega sodelovanja. Možnosti je več: uporaba elektronske pošte, oblikovanje spletne strani šole in v okviru tega oblikovanje spletnega foruma, oblikovanje spletnega »kotička« za starše z najrazličnejšimi vsebinami, spletnega časnika, za katerega prispevajo vsebine delavci šole, starši, otroci (učenci, dijaki), možnosti (po)svetovanja s starši/učitelji po elektronski pošti, možnosti neposrednega (on-line) (po)svetovanja s starši/učitelji – slednje se lahko izvaja kot govorilne ure, ipd. Paziti je treba le, da ne bi postal to edini način vzpostavljanja in vzdrževanja stika ter odnosa s starši.

Srečevanje s starši

Delo svetovalnega delavca s starši naj bi bilo individualno in skupinsko, zajemalo naj bi govorilne oziroma pogovorne ure za starše, svetovanje staršem in družinam, predavanja, delavnice in druge oblike skupinskega dela s starši. Poleg tega naj bi se svetovalni delavci vključevali v druge oblike dela s starši, ki obstajajo v šoli. Med formalne uvrščamo svet staršev, roditeljske sestanke in govorilne ure učiteljev, razrednikov. Med neformalne oblike sodelovanja s starši pa sodijo dnevi odprtih vrat, sodelovanje staršev na razstavah in prireditvah šole, vključevanje staršev v različne projekte in interesne dejavnosti, obiske staršev pri pouku, svetovanje staršem za bolj kakovostno pomoč otroku doma itd. (Intihar in Kepec, 2002). Svetovalni delavci naj bi bili v okviru teh dejavnostih v pomoč in podporo vsem udeleženim, tudi staršem. Izhajajoč iz tega smo preverjali, v katerih primerih se svetovalni delavci v resnici srečujejo oziroma prihajajo v stik s starši. Štiri postavke o srečevanju oziroma stiku s starši so svetovalni delavci rangirali od 1 (najpogosteje) do 4 (najmanj pogosto). Prav tako so imeli možnost zapisati svoj odgovor pod »Drugo«.

Tabela 101: *Oblike, kjer svetovalni delavci srečujejo s starši*

Oblike, kjer se svetovalni delavec srečuje s starši	n	rang
Individualni razgovori.	160	1
Roditeljski sestanki.	154	2
Govorilne ure učiteljev.	154	3
Neformalna srečanja.	154	4
Drugo	11	

Rezultati kažejo, da se svetovalni delavci s starši najpogosteje srečujejo na individualnih razgovorih v svoji pisarni; to je razumljivo, saj prihajajo starši v stik s svetovalcem največkrat zaradi svojega otroka in specifičnih težav, ki jih ima otrok. Roditeljski sestanki kot druga najpogostejša oblika in govorilne oziroma pogovorne ure učiteljev kot tretja najpogostejša oblika, kjer prihajajo svetovalni delavci v stik s starši, sta tisti priložnosti, ob katerih se imajo svetovalni delavci priložnost seznaniti s starši; to sta spoznavni, informativni in posvetovalni obliki srečevanj, ki se pozneje, ko se pokaže potreba, lahko nadaljujejo na »štiri oči«. Najmanj pogosto se svetovalni delavci in starši srečujejo na neformalnih srečanjih (proslavah, razstavah ipd.). Pod »Drugo« (n = 11) so svetovalni delavci navajali tudi srečanja, ki jih organizirajo posebej za starše (predavanja, delavnice, šola za starše ipd.), sestanke sveta staršev, timske sestanke in skupne obravnave družin v okviru centrov za

socialno delo ali svetovalnih centrov za otroke, mladostnike in starše. Vidimo torej, da se svetovalni delavci srečujejo s starši najpogosteje v okviru formalnih oblik sodelovanja s starši, manj pogosto pa v okviru neformalnih oblik. Kot pri vzpostavljanju stika s starši gre tudi tu v glavnem za predvidene, že uveljavljene in utečene oblike sodelovanja s starši, saj tudi pod »Drugo« svetovalni delavci niso omenjali nobenih posebnih načinov srečevanja oziroma sodelovanja s starši. Ideje za vzpostavljanje raznolikih in inovativnih oblik sodelovanja med šolo in domom pa lahko svetovalni delavci dobijo tudi preko spoznavanja načinov in oblik, ki jih uporabljajo v modelih t. i. alternativnih šol, katere v svojih pedagoških konceptih pozornost namenjajo tudi sodelovanju s starši in vzpostavljanju odnosa z njimi (prim. Matulčiková, 2005).

Prilagajanje staršem

V teoretičnem delu smo ugotavljali, da na vzpostavljanje stika, odnosa in sodelovanja med šolo in domom vpliva vrsta dejavnikov, eden izmed teh je tudi čas (tako šole kot staršev), ki je na voljo za sodelovanje. Pomanjkanje časa, zlasti pa neusklajenost med delovnim časom svetovalnih delavcev in staršev je lahko ovira pri medsebojnem povezovanju in sodelovanju. Zato bi morale šole in svetovalni delavci pri organizaciji srečanj upoštevati zaposlenost staršev. Hoteli smo zvedeti, kako se svetovalni delavci prilagajajo staršem. Pri odgovoru so imeli možnost izmed več postavk obkrožiti eno.

Tabela 102: *Prilagajanje pogovornih oziroma govorilnih ur staršem*

Prilagajanje pogovornih oz. govorilnih ur	f	f%
Že večkrat sem prišel na šolo v popoldanskem času in se prilagodil posameznim staršem.	108	65,5
Enkrat na teden delam tudi v popoldanskem času.	27	16,4
Moj delovni čas je dopoldanski in takrat sem na voljo tudi staršem.	6	3,6
Drugo	24	14,5
Skupaj	165	100,0

Od 165 svetovalnih delavcev jih 65,5 % poroča, da večkrat pridejo na šolo ali vrtec v popoldanskem času in se tako prilagodijo posameznim staršem. Nekateri svetovalni delavci delajo enkrat na teden v popoldanskem času. Manjšina jih meni, da je njihov delovni čas dopoldanski in takrat so na voljo tudi staršem. Od 24 svetovalnih delavcev, ki so izbrali »Drugo«, jih 20 navaja, da imajo enkrat na mesec govorilne ure tudi v popoldanskem času, eden ima govorilne ure v popoldanskem času dvakrat na teden. Nekateri svetovalni delavci se staršem glede govorilnih ur prilagajajo v dopoldanskem času.
Iz predstavljenih ugotovitev lahko povzamemo naslednje: spodbudno je, da se svetovalni delavci prilagajajo posameznim staršem tako, da po dogovoru z njimi pridejo na šolo ali vrtec dodatno, v popoldanskem času, oziroma enkrat na teden delajo popoldan. To kaže na njihovo fleksibilnost in prožnost pri prilagajanju staršem. Ker so redki svetovalni delavci, ki delajo enkrat na teden popoldan, bi bilo vseeno vredno preveriti, če staršem delovni čas svetovalnega delavca (in drugih strokovnih delavce v šoli) ustreza; če si morda želijo več srečanj v popoldanskem času; če je delovni čas strokovnih delavcev v šoli/vrtcu ovira pri sodelovanju z njimi ipd. Šola in strokovni delavci naj bi bili občutljivi za delovni čas staršev. Prizadevali naj bi si biti dostopni v različnih časovnih terminih (možnosti vidimo v že prej omenjenem spletu), organizacija dejavnosti, v katere želi šola vključiti starše, pa naj bi bila prilagojena staršem. To bi zagotovo vplivalo na zbliževanje med šolo in domom.

S katerimi starši svetovalni delavci lažje in hitreje vzpostavljajo stik?

Tako kot (delovni) čas, tudi dejavniki v šoli, pri učiteljih in v družini, npr. izobrazba staršev, socialnoekonomski status družine, razlike v kulturnem izvoru učiteljev in staršev itn., vplivajo na vzpostavljanje stika in odnosa med šolo in domom. Izhajajoč iz tega smo preverjali, s

katerimi starši svetovalni delavci lažje in hitreje vzpostavljajo stik. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti več izmed možnih postavk.

Tabela 103: *Starši, s katerimi lažje in hitreje vzpostavljam stik*

Starši, s katerimi lažje in hitreje vzpostavljam stik	f	f%
Ne opažam razlik	121	73,3
Z materami	23	13,9
Z nizko izobraženimi	11	6,7
Z visoko izobraženimi	10	6,1
Z nizkim SES	8	4,8
Iz druge kulture	5	3,0
Z očeti	5	3,0
Z visokim SES	2	1,2
Drugo	11	6,7
	n = 165	

Dobljeni rezultati odkrivajo naslednje: od 165 anketiranih svetovalnih delavcev večina ne opaža razlik pri navezovanju stikov s posameznimi starši, 13,9 % svetovalnih delavcev pa laže vzpostavlja stik z materami, 6,7 % z nizko izobraženimi starši, 6,1 % z visoko izobraženimi starši, 4,8 % s starši z nizkim socialnoekonomskim statusom, 3 % s starši, ki prihajajo iz druge kulture, 3 % z očeti in 1,2 % s starši z visokim socialnoekonomskim statusom.

Dobljene ugotovitve bi gotovo osvetlili podatki o tem, kaj spodbuja oziroma ovira svetovalne delavce pri vzpostavljanju stika in odnosa z določenimi skupinami staršev. Dobljeni podatek, da 13,9 % svetovalnih delavcev laže in hitreje vzpostavlja stik z materami, lahko najverjetneje povežemo s podatkov o številu anketiranih svetovalnih delavk v raziskavi, ki jih je v primerjavi z moškimi precej več. Pod »Drugo« so nekateri svetovalni delavci poudarjali, da je vzpostavljanje stika s starši prej odvisno od motiviranosti staršev za sodelovanje, od stopnje težave, s katero se srečujejo in od pripravljenosti staršev za rešitev te težave kot pa od naštetih značilnosti. Zaželeno je, da se svetovalni delavec v primerih, ko se srečuje z vprašanjem, s katerimi starši lažje/težje, hitreje/počasneje, bolje/slabše vzpostavlja stik, odnos in sodelovanje, posveti (samo)refleksiji. Le-ta mu omogoča, da analizira lastne izkušnje s posameznimi starši, spoznava svoje občutke v situacijah, ko se z njimi srečuje, analizira subjektivne teorije, predstave in navade, ki se navezujejo na posamezne starše, ipd. Osebna refleksija svetovalnemu delavcu omogoča, da se sooči z morebitnimi lastnimi stereotipi in napačnimi predstavami, kot tudi distancira od njih.

Vzdrževanje stika in odnosa s starši

Ob vzpostavljanju stika in odnosa s starši je pomembno, da bo svetovalni delavec v prihodnje stik in odnos s starši tudi vzdrževal in gojil. To mu lahko uspe z izkazovanjem motivacije in interesa za sodelovanje s starši, ki ju izraža tako, da se posveti staršem in komunikaciji z njimi, pri tema pa poskuša biti čim bolj razumevajoč, empatičen, spoštljiv, odprt za sprejemanje njihovih želja, pogledov, zamisli, virov moči itn. Svetovalni delavec mora dati staršem občutek, da se zanje in za njihove otroke zanima, da so mu pomembni, da jih skuša razumeti in da upošteva njihove predloge. Če se svetovalni delavec neustrezno odziva, daje s tem staršem občutek, da mu ni veliko mar zanje in za njihove otroke ter se mu ne zdi vredno potruditi, da bi jih razumel in upošteval. V raziskavi nas je zato zanimalo, s kakšnim pristopom oziroma kakšno držo svetovalni delavci vzdržujejo stik in odnos s starši. Postavke, ki so se vsebinsko nanašale na vzdrževanje stika in odnosa s starši, so ocenjevali na štiristopenjski ocenjevalni lestvici, pri čemer je pomenilo: 1 – nikoli, 2 – redko, 3 – pogosto, 4 – vedno.

Tabela 104: *Vzdrževanje stika in odnosa s starši*

Vzdrževanje stika in odnosa s starši	n	min	maks	x̄	SD
Pozorno jih poslušam.	164	3	4	3,88	,321
Sem pristen, iskren, nenarejen, se ne pretvarjam.	164	3	4	3,82	,383
Sem odkrit z njimi.	164	3	4	3,79	,407
Vzamem si čas in kažem zanimanje zanje ter njihove težave.	164	1	4	3,67	,509
Sprejemam in spoštujem njihove navade, vrednote.	165	2	4	3,64	,493
Sem umirjen in potrpežljiv.	165	3	4	3,55	,499
Sprejemam jih kot enakovredne sogovornike; tudi jaz pri njih iščem odgovore na svoja vprašanja.	165	2	4	3,53	,558
Ponudim jim svojo neposredno pomoč (angažiranost).	162	2	4	3,51	,571
Skupaj z njimi jasno opredelim cilje in naloge pogovora.	164	2	4	3,51	,602
Skušam se vživeti v njihov položaj in jih razumeti.	165	2	4	3,44	,618
Sem optimističen glede rešitve problema.	164	2	4	3,41	,541
V pogovoru se osredotočam na sedanjost in prihodnost ter ne »pogrevam« preteklosti.	164	1	4	3,36	,585
Preden začnem z otrokovimi težavami, otroka najprej pohvalim pred starši (ugotavljam njegove dobre strani).	164	2	4	3,29	,672
Ne moraliziram, ne kritiziram, ne obsojam in ne govorim, kaj morajo narediti, v nič jih ne silim.	164	1	4	3,27	,866
Pokličem jih, ko se pojavijo težave pri otroku.	162	2	4	3,22	,535
Prepuščam jim iniciativo v pogovoru in se nimam za »vsevednega« strokovnjaka.	164	1	4	3,12	,663
Izogibam se vprašanj, ki niso neposredno povezana z otrokovo težavo; ne poskušam postavljati osebnih vprašanj.	163	1	4	2,93	,725
Vedeti jim dam, da se spoznam na probleme, zaradi katerih so prišli.	163	1	4	2,82	,638
Ne postavljam vprašanj o družini in družinskem življenju.	162	1	4	2,47	,680
Razkrijem jim tudi kakšno svojo (podobno) težavo.	165	1	4	2,27	,744
Občasno jim napišem e-sporočilo ali pismo in jih obvestim o delu.	163	1	4	1,88	,789
Pogovor začnem o vsakdanjih stvareh (npr. o vremenu, dopustu, aktualnih dogodkih, ki jih slišimo po radiu ali televiziji).	163	1	4	1,74	,727
Zaupam jim svojo osebno telefonsko številko oz. številko mobilnega telefona.	164	1	4	1,55	,694
Ugotavljam, da imamo nekaj skupnih znancev.	165	1	3	1,28	,466
Organiziram različne dejavnosti za starše, npr. večerne dejavnosti za starše (telovadbo, ogled filma ipd.), pripravim zajtrk za starše enega razreda ipd.	165	1	3	1,15	,407

Iz tabele vidimo, da se svetovalni delavci trudijo s starši vzpostaviti zaupljiv medosebni odnos, ki temelji na občutku varnosti, pristnosti, medsebojnega zaupanja, spoštovanja, sprejemanja in razumevanja. Prizadevajo si vzpostaviti odnos, v katerem svetovalni delavec in starši medsebojno sodelujejo, si postavijo cilje in naloge sodelovanja, spoštujejo kompetentnost, vire moči en pri drugem ipd. Opisani odnos in drža svetovalnega delavca do

staršev nedvomno vplivata na zbliževanje med svetovalnimi delavci, šolo in starši ter omogočata prostor za partnersko povezovanje in kakovostno medsebojno sodelovanje. Staršem namreč dajeta občutek, da imajo pomemben delež pri šolanju svojih otrok. Pri tem vidimo, da se svetovalni delavci s starši redko oziroma nikoli ne »spuščajo v zasebne razprave«, npr. nikoli oziroma redko staršem razkrijejo kakšno svojo težavo, redko začnejo pogovor o vsakdanjih stvareh, redko zaupajo svojo osebno telefonsko številko oziroma številko mobilnega telefona itn. Zanimivo je tudi, da je postavka »Organiziram različne dejavnosti za starše …« v naslednji preglednici na zadnjem mestu. Glede na že prej dobljeni podatek, da se svetovalni delavci s starši najpogosteje srečujejo v okviru formalnih oblik sodelovanja med šolo/vrtcem in starši, redkeje pa v okviru neformalnih, je ta podatek pričakovan. Predpostavljamo, da neformalna srečanja s starši organizirajo predvsem učitelji oziroma razredniki v okviru oddelkov ali pa so organizirana na šolski ravni. Kljub temu ne gre pozabiti, da lahko neformalna srečanja pozitivno vplivajo tudi na vzpostavljanje in vzdrževanje sodelovalnega odnosa med svetovalnimi delavci in starši. Na drugi strani pa je tudi res, da je v odnosu s starši pomembnejša kakovost vzpostavljenega odnosa kot pa število organiziranih dejavnosti za starše (prim. Esler idr., 2002).

Sklep

S prikazanim odnosom svetovalnih delavcev s starši smo lahko zadovoljni, pri čemer gre večinoma za predvidene in že utečene načine ter oblike vzpostavljanja in vzdrževanja stika in medsebojnega odnosa. Izsledki raziskave nakazujejo pripravljenost svetovalnih delavcev za uporabo drugih načinov vzpostavljanja stika in sodelovanja s starši, npr. uporabo elektronske pošte in medmrežja nasploh; zaradi svojih posebnosti (prednosti) ta medij danes omogoča hitrejše in učinkovitejše vzpostavljanje stika in komunikacijo s starši.

V prihodnosti je vredno nadaljevati s prikazanimi načini vzpostavljanja stika in vzdrževanja odnosa s starši, saj so od kakovosti medsebojnega stika in odnosa odvisne kakovost, uspešnost in učinkovitost sodelovanja svetovalnega delavca (in šole, vrtca nasploh) s starši. Še naprej si je vredno prizadevati za oblikovanje sodelovalnega oziroma partnerskega odnosa s starši, ki temelji na kulturi medsebojnega razumevanja, spoštovanja, sprejemanja, pristnosti, kulturi poslušanja, dvosmerne komunikacije, dogovarjanja o ciljih in nalogah sodelovanja ter spoštovanja in ločevanja kompetentnosti vseh udeleženih. Takšen odnos naj bi si svetovalni delavec v okviru posvetovalnega in koordinacijskega dela prizadeval vzpostaviti tudi z učitelji, vzgojitelji in prek tega tudi med učitelji, vzgojitelji ter starši. Ob tem je zaželeno, da svetovalni delavec stalno reflektira (vrednoti, presoja) obstoječe načine vzpostavljanja stika in odnosa s starši ter učitelji oziroma vzgojitelji in na podlagi tega bodisi utrjuje bodisi popravlja neuspešna ravnanja ter izboljšuje sodelovanje s/med starši in učitelji, vzgojitelji, ga dopolnjuje ali spreminja.

Jasnejšo sliko o vzpostavljanju in vzdrževanju stika ter odnosa med svetovalnimi delavci in starši bi nam zagotovo omogočili bolj pogledi in izkušnje staršev glede sodelovanja s svetovalnimi delavci. Zanimivo bi bilo preveriti, kako dobro starši poznajo svetovalno službo, kako pogosto se nanjo obrnejo po pomoč in podporo, kako so z njo zadovoljni, kje vidijo pozitivne strani in kje ovire, če bi si želeli drugačnih oblik sodelovanja s svetovalno službo in podobno. Zaželeno je, da svetovalni delavec na vsaki posamezni šoli dobi od staršev takšne in še podrobnejše povratne informacije, saj lahko na njihovi podlagi išče tiste oblike in načine dela s starši, ki bodo omogočali boljše vključevanje in sodelovanje vseh staršev ter doseganje želenih ciljev.

1.2 Oblike sodelovanja svetovalnega delavca s starši

V šoli obstajajo različne formalne in neformalne oblike sodelovanja med šolo in starši. Vsaka od oblik formalnega in neformalnega sodelovanja s starši se lahko pripravi na različnih

ravneh: na ravni šole, na ravni posamezne stopnje šolanja, na ravni posameznih razredov ali na ravni oddelkov istega razreda. Svetovalni delavci naj bi bili v okviru teh oblik sodelovanja v pomoč in podporo vsem možnim udeležencem v šoli oziroma vrtcu, tudi staršem. Delo svetovalnega delavca s starši naj bi bilo bodisi individualno bodisi skupinsko. Kot je zapisano v programskih smernicah (Programske smernice …, 1999), naj bi delo svetovalnega delavca zajemalo svetovalno in posvetovalno delo s starši: zaradi izboljšanja kvalitete učenja in poučevanja; v zvezi z dnevnim potekom vsakdanjega življenja in dela v šoli, z »dnevnim režimom« šole in v tej zvezi z vzgojno in disciplinsko problematiko; o splošnih značilnostih in o posebnostih telesnega, spoznavnega in čustvenega ter socialnega razvoja; o vprašanjih v zvezi s šolanjem, izbiro in uresničevanjem izobraževalne in poklicne poti učencev. Svetovalna služba naj bi se vključevala v iskanje in nudenje možnih oblik podpore in pomoči družinam, kadar je zaradi njihovih socialnoekonomskih stisk ogrožen učenčev telesni, osebni in socialni razvoj. Tudi v srednji šoli naj bi delo svetovalnega delavca s starši zajemalo predavanja, delavnice in druge oblike skupinskega dela s starši; pogovorne ure za starše; svetovanje staršem in družinam (Programske smernice …, 1999 a). V okviru tega nas je zanimalo, če in kako pogosto šola in/ali svetovalni delavci izvajajo oziroma organizirajo določene dejavnosti s starši in za njih.

Srečanja staršev ali medstarševska srečanja

Srečanja staršev so oblika skupinskega druženja, kjer se starši izmenjajo informacije o šolanju otrok, pogovorijo o značilnostih otrokovega razvoja, rešujejo morebitne dileme, vprašanja pri vzgoji, delu z otrokom doma ipd. Na teh srečanjih se običajno srečujejo starši s podobnimi vprašanji, interesi itd. Vodi oziroma koordinira jih bodisi eden od staršev bodisi strokovni delavec iz šole – učitelj ali svetovalni delavec. Zanimalo nas je, kako pogosto se medstarševska srečanja izvajajo v praksi. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 105: *Medstarševska srečanja*

Medstarševska srečanja	f	f%
Ne, srečanj nimamo, bilo bi pa dobro, da bi jih imeli.	77	47,8
Da, sodelujem z nekaterimi učitelji, ki jih organizirajo.	39	24,2
Da, organiziram jih jaz.	17	10,6
Ne, ne vidim smisla in potrebe po takih srečanjih.	5	3,1
Drugo	23	14,3
Skupaj	161	100,0

Od 161 svetovalnih delavcev jih 47,8 % poroča, da na šoli nimajo medstarševskih srečanj, vendar menijo, da bi jih bilo dobro imeti. Tam, kjer medstarševska srečanja na šoli so, potem jih največkrat organizirajo učitelji, svetovalni delavci pa pri njih sodelujejo. Včasih jih organizirajo svetovalni delavci sami. Nekateri svetovalni delavci so pod »Drugo« zapisali, da srečanja med starši organizirajo skupaj z učitelji oziroma razredniki. Nekateri takšnih srečanj ne organizirajo, saj imajo starši ob drugih priložnostih, (npr. v okviru šole za starše, predavanj za starše, predavanj in delavnic, ki jih organizirajo zunanje institucije ipd.), priložnost za srečevanje in pogovor na določene teme. Pet svetovalnih delavcev pa ne vidi potrebe in smisla v takšnih srečanjih. Menimo, da je šola danes morda najbolj primerna institucija za organizacijo takšnih srečanj, na katerih imajo starši s podobnimi vprašanji in težavami v zvezi s šolanjem ter vzgojo otroka možnost izmenjati in spoznati izkušnje drugih staršev ter konkretne zgodbe, iz katerih se učijo in dobijo vzpodbude. To potrjujejo anketirani svetovalni delavci, ki ugotavljajo, da starši pogosto potrebujejo priložnost za refleksijo dogajanja v družini, ki je povezano tudi s šolanjem otrok.

Metoda soočanja

Pri metodi soočanja gre za usklajevanje različnih stališč, pričakovanj vseh udeleženih – otrok, staršev, učiteljev, kjer je pomembno aktivno sodelovanje in participacija vseh udeleženih. Metoda ni namenjena le razreševanju konfliktov, pač pa tudi načrtovanju dela. Zanimalo nas je, če jo svetovalni delavci uporabljajo in v katerih primerih. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 106: *Metoda soočanja*

Metoda soočanja	f	f%
Da, jo uporabljam.	137	83,5
Nimam, sem pa pomislil na to.	10	6,1
Sem jo imel, vendar jo opustil.	2	1,2
Drugo – ne, je ne uporabljam.	15	9,1
Skupaj	164	100,0

Od 164 svetovalnih delavcev jih večina uporablja metodo soočanja, torej se v različnih primerih sestaja istočasno skupaj z učenci, starši in učitelji. Petnajst svetovalnih delavcev metode soočanja ne uporablja, vendar jih je deset o njeni uporabi že razmišljalo. Dva svetovalna delavca sta metodo soočanja uporabljala, vendar sta jo opustila. Nekaj svetovalni delavce je pod kategorijo »drugo« zapisalo, da ni potrebe po uporabi metode soočanja, nekateri so imeli z njo slabe izkušnje (zaradi premalo izkušenj v njeni uporabi ali zaradi nesprejemanja metode s strani učiteljev oziroma staršev), nekaterim pa se metoda ne zdi primerna v primeru, ko gre za mlajše otroke, npr. v vrtcu.
Kot kažejo rezultati, svetovalni delavci uporabljajo metodo soočanja na naslednjih področjih:

- *Učno-vzgojna problematika v šoli in/ali doma* (n = 90)
  V to kategorijo spadajo težave, povezane z disciplino, npr. v oddelku, vedenjske težave, vzgojne težave, učne težave, organizacija učne pomoči, kršenje šolskih pravil, šolskega reda, hišnega reda red, nasilje, družinske težave ipd.
- *Razreševanje konfliktov, komunikacijskih ovir* (n = 31)
  Sem spadajo konflikti v skupini (v razredu, med vrstniki, med učenci), konflikti med učitelji in starši, konflikti med učencem in učiteljem, ovire v komunikaciji med učencem in učiteljem ipd.
- *Zadeve, ki se tičejo dela na šoli/v vrtcu* (n = 16)
  Gre za npr. vključevanje otrok v šolo oziroma vrtec, nivojski pouk – usklajevanje nivojev, prešolanje otrok, nacionalno preverjanje, načrtovanje dela ipd.
- *Poklicna orientacija, poklicna vzgoja* (n = 14)
  Sem smo uvrstili odgovore, ki se nanašajo na vpis v srednjo šolo, poklicno orientacijo, razgovor glede nadaljnjega šolanja ipd.
- *Uporaba metode soočanja* (n = 23)
  V sklopu te kategorije so svetovalni delavci navajali, kdaj in kako metodo soočanja uporabljajo, npr. na roditeljskih sestankih, na govorilnih urah, kot individualne obravnave, na timskih sestankih ipd. Za uporabo metode je potrebno imeti dovolj časa in jo znati uporabljati.

Vidimo torej, da svetovalni delavci metodo soočanja uporabljajo v različnih situacijah: največkrat, ko se pojavijo učno-vzgojne težave ali medosebni konflikti, manj pogosto pa ko gre za organizacijo in načrtovanje dela v šoli.

Prostor oziroma soba za starše

Pomemben dejavnik pri vzpostavljanju stika in odnosa šole s starši je tudi »odprtost«, »sproščenost« in »prijaznost« šole oziroma šolskega prostora, v katerem se starši počutijo

dobrodošle (prim. Esler idr., 2002, Elizalde-Utnick, 2002, Swick, 2003). Ena izmed možnosti je tudi prostor oziroma soba za starše, kjer se lahko srečujejo učitelji, svetovalni delavci in starši ali pa starši sami. V takšnem prostoru se lahko odvijajo tudi medstarševska srečanja. Ali na šolah, s katerih prihajajo anketirani svetovalni delavci, imajo sobo za starše? Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 107: *Soba za starše*

Soba za starše	f	f%
Nimamo, bilo bi pa dobro, da bi ga imeli.	73	44,5
Da, imamo poseben prostor, kjer se učitelji srečujejo s starši ali pa tudi starši sami.	37	22,6
Nimamo ga in ne vidim smisla v posebnem prostoru za starše.	32	19,5
Drugo	22	13,4
Skupaj	164	100,0

Rezultati odkrivajo, da jih od 164 anketiranih svetovalnih delavec nekoliko manj kot četrtina poroča, da na šoli imajo poseben prostor za starše. 19,5 % svetovalnih delavcev poroča, da na šoli posebnega prostora za starše ni in v takšnem prostoru tudi ne vidijo smisla. Na drugi strani pa je nekoliko manj kot polovica svetovalnih delavcev, ki poroča, da na šoli nimajo posebnega prostora za starše, menijo pa, da bi bilo takšen prostor vredno imeti. Pod »Drugo« so svetovalni delavci navajali, da na šoli posebnega prostora ni, obstaja pa veliko drugih učilnic, kabinetov in večnamenskih prostorov, kjer se imajo učitelji, svetovalni delavci in starši ali starši sami možnost srečevati. Nekaj svetovalnih delavcev je zapisalo, da na prostor (sobo) za starše ni niti pomislilo, nekaj pa poroča o prostorski stiski, kot razlogu, da takšnega prostora (več) nimajo.

Oblike izobraževanja za starše

(Po)svetovalno in koordinacijsko delo svetovalnega delavca s starši, kot je predvideno tudi v programskih smernicah, naj bi z že zgoraj naštetimi nameni zajemalo različne oblike dela s starši, npr. predavanja, delavnice in druge oblike individualnega ali skupinskega dela. Zanimalo nas je, če svetovalni delavci morebiti organizirajo kake oblike izobraževanj za starše. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti več postavk, ki so se vsebinsko nanašale na oblike izobraževanja za starše. Imeli so tudi možnost napisati, kaj je bila vsebina izobraževanja, ki so ga organizirali. Pod »Drugo« so lahko dopisali svoj odgovor.

Tabela 108: *Organizirane oblike izobraževanja za starše*

Organizirane oblike izobraževanja za starše	f	f%
Imel sem predavanje.	128	77,6
Imel sem delavnice.	57	34,5
Tekste imam na oglasni deski.	55	33,3
Oblikoval sem informativni bilten.	42	25,5
Napisal sem izobraževalne tekste.	41	24,8
Dostop do šolske knjižnice in knjig.	41	24,8
Tekste imam na spletni strani.	17	10,3
Pripravil sem video z vsebino.	14	8,5
Nisem imel izobraževanja, vendar sem ga v prihodnje pripravljen organizirati.	12	7,3
Oblikoval sem šolski časopis.	4	2,4
Nisem imel izobraževanja in ga ne bom organiziral.	2	1,2
Drugo	32	19,4
	n=165	

Izsledki raziskave kažejo, da jih od 165 svetovalnih delavec 128 (77,6 %,) organizira predavanja iz naslednji tematik:

- *Šolanje in poklicno usmerjanje, poklicna vzgoja, poklicno svetovanje* (n = 71), npr. kako pomagati pri izbiri poklica, prehod iz OŠ v SŠ, uvajanje prvošolcev; vpis v 1. letnik, izbira študija, prvič v vrtec, prvič šolo ipd.
- *Vzgoja, vzgojne težave v šoli in/ali doma* (n = 59), npr. postavljanje meja, vloga družine pri odraščanju otroka, zakaj se ne uboga, vzgoja je/ni znanost, ko otrok postane naš učitelj, vzgojne težave, uspešni starši uspešen otrok, skrivnost učinkovite vzgoje, razvajenost, prepiri med vrstniki, jeza, trma, stiska ipd.
- *Učenje, učne navade, pomoč pri učenju, učni (ne)uspeh* (n = 31), npr. pomoč otroku pri učenju, učne navade, moj otrok šolar, kako pomagati otroku do uspeha v šoli, motnje branja in pisanja, domače naloge, motivacija mladostnika za učenje ipd.
- *Dejavnosti in oblike dela na šoli* (n = 13), npr. nivojski pouk, oblike diferenciacije, izbirni predmeti, šolska pravila in ocenjevanje ipd.
- *Otroci s posebnimi potrebami* (n = 12), npr. nadarjeni otroci, OPP, pogostejše razvojne in vedenjske motnje ipd.
- *Vzgojno-socialna problematika* (n = 10), npr. nasilje, motnje prehranjevanja, odvisnosti, zasvojenost ipd.

Poleg predavanj svetovalni delavci za starše pogosto organizirajo delavnice (34,5 %). Podobno kot pri predavanjih, svetovalni delavci s starši tudi v delavnicah najpogosteje obravnavajo naslednje teme:

- *Vzgoja, vzgojne težave v šoli in/ali doma* (n = 33), npr. učenje vrednot, komunikacija z otrokom, vsak otrok vreden ljubezni, razvajenost, vzgoja za odgovornost, mediji – kaj nam sporočajo, trening vzgojnih veščin, stili vzgajanja, izmenjava izkušenj o vzgojnih vprašanjih, ali poznam cilje svojega otroka, namesto kazni, moč pohvale, mladostnik, izzivi mladostništva, reševanje problemov, situacij, trma, kako ohraniti mirno kri ipd.
- *Učenje, učne navade, pomoč pri učenju, učni (ne)uspeh* (n = 16), npr. o učenju, učnih navadah, motnje branja in pisanja, bralne delavnice, bralni trening, kako mu pomagati do uspeha; kako podpirati svojega otroka ipd.
- *Šolanje, poklicno usmerjanje, poklicna vzgoja, poklicno svetovanje* (n = 10), npr. pred izbiro poklica; spoznavanje sebe, poklicev, želja ipd.
- *Dejavnosti in oblike dela na šoli/v vrtcu* (n = 6), npr. novoletno, pomladno ustvarjanje, športno druženje, vse o devetletki – izbirni predmeti, diferenciacija ipd.
- *Vzgojno-socialna problematika* (n = 2), npr. droge, nasilje.

Ob predavanjih in delavnicah svetovalni delavci pripravljajo različne izobraževalne tekste, ki jih imajo izobešene na oglasni deski pred pisarno (33,3 %). Vsebine tekstov se ujemajo z vsebinami predavanj in delavnic. Staršem so torej na voljo teksti na temo:

- *Vzgoja, vzgojne težave v šoli in/ali doma* (n = 10), npr. postavljanje ciljev, restitucija, obdobje pubertete, razvojne naloge otrok v posameznih obdobjih, delo z najstniki, reakcija staršev na konfliktne situacije ipd.
- *Šolanje, poklicno usmerjanje, poklicna vzgoja, poklicno svetovanje* (n = 9), npr. ob vstopu v 1. r., vpisni pogoji, poklicno svetovanje ipd.
- *Učenje, učne navade, pomoč pri učenju, učni (ne)uspeh* (n = 9), npr. o učenju (npr. miselni vzorci), učnih navadah, učna pomoč, zakaj domača naloga, bralni trening, o branju ipd.
- *Otroci s posebnimi potrebami* (n = 7), npr. vloga staršev pri učencih s posebnimi potrebami, prilagoditve in pripomočki za učence s posebnimi potrebami, koncept odkrivanja nadarjenih ipd.
- *Dejavnosti in oblike dela na šoli/v vrtcu* (n = 5), npr. novosti v devetletki, izbirni predmeti, Romi – tutorji, počitnice za otroka – tudi otrok potrebuje počitnice ipd.
- *Vzgojno-socialna problematika* (n = 4): zasvojenost, npr. z računalnikom, o drogah.
- *Drugo* (n = 1): teksti, ki nam jih dajo druge institucije, npr. Urad za droge ipd.

Nekateri svetovalni delavci za starše pripravljajo informativne biltene (25,5 %), občasno napišejo izobraževalne tekste in jih dajo učiteljem, ti pa jih po želji razdelijo staršem (24,8 %). V približno četrtni šol (24,8 %) imajo starši dostop do knjižnice šole oziroma vrtca in preko tega dostop do različnih knjig, revij ipd. Na nekaterih šolah imajo v knjižnici urejen poseben kotiček za starše. Nekaj svetovalnih delavcev (10,3 %) ima izobraževalne tekste za starše objavljene na spletni strani šole, nekaj (8,5 %) jih za starše pripravlja video prispevke z določenimi aktualnimi vsebinami, redki (2,4 %) pa oblikujejo šolski časopis oziroma rubriko za starše v časopisu šole oziroma vrtca. Prav tako se redki svetovalni delavci, ki niso organizirali oblik izobraževanja za starše in jih v prihodnosti niti ne nameravajo organizirati (1,2 %), nekaj pa le-te v prihodnje namerava organizirati (7,3 %). Pod »drugo« (19,4 %) so svetovalni delavci omenjali tudi organizacijo izobraževanj, ki jih na povabilo šole izvajajo zunanji sodelavci, na primer na teme vzgoje otrok, nasilja, odvisnosti ipd. Nekateri svetovalni delavci objavljajo članke v krajevnih časopisih in dnevnem časopisju ter v strokovno-znanstvenih revijah. Nenazadnje imajo nekateri starši dostop tudi do šolske računalniške učilnice in hkrati dostop so medmrežja, kar jim omogoča dostop do raznovrstnih vsebin, ki jih zanimajo.

Sklep

Na podlagi dobljenih podatkov lahko rečemo, da svetovalni delavci delujejo v skladu s programskimi smernicami in uporabljajo predvsem predvidene in ustaljene oblike dela s starši. Kot pri vzpostavljanju stika in odnosa s starši, tudi tu svetovalni delavci kažejo pripravljenost za uporabo drugih oblik sodelovanja s starši, kot sta sobe za starše in medstarševska srečanja. Ob tem bi bilo vredno preveriti, v kolikšni meri se starši teh oblik udeležujejo, kateri starši se jih udeležujejo, kakšni so njihove izkušnje in mnenja o njih, v smislu, če so takšne oblike zanje sprejemljive, primerne, če so z njimi zadovoljni ipd. Kot smo že pri vzpostavljanju stika in odnosa s starši zapisali, je tudi pri organizaciji različnih srečanj za starše in skupnih akcijah z njimi vredno pridobiti povratne informacije, ki omogočajo razmislek in morebitno oblikovanje konceptov, oblik in načinov dela s starši, ki bodo omogočala aktivno vključevanje in sodelovanje vseh staršev. Pri tem je hkrati pomembno nenehno zavedanje, da sodelovanje s/med starši in učitelji oziroma vzgojitelji niso le dejavnosti, ki se izvajajo za in skupaj s starši, pač pa je odnos, drža šole (tako strokovnih delavcev v šoli kot celotne klime ter kulture v šoli) in staršev do medsebojnega sodelovanja.

1.3 Usposobljenost svetovalnih delavcev za delo s starši

Zaradi različnosti staršev in ker je paleta problematik, zaradi katerih se učenci, učitelji in starši po podporo in pomoč obračajo na svetovalno službo, skorajda neomejena in včasih nepredvidljiva, mora imeti svetovalec široko znanje z različnih področij in določene spretnosti. Kakovostno, uspešno in učinkovito sodelovanje svetovalnega delavca s starši in učitelji je možno takrat, ko svetovalni delavci osvojijo določena znanja in spretnosti V pričujoči raziskavi smo zato preverjali, kako svetovalni delavci ocenjujejo svojo usposobljenost glede sodelovanja s starši. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 109: *Usposobljenost svetovalnih delavcev za delo s starši*

Usposobljenost za delo s starši	f	f%
Nekaj znanja imam, potreboval bi ga še več.	96	58,9
Mislim, da stvar obvladam.	57	35,0
Ne, nimam dovolj znanja.	6	3,7
Drugo	4	2,5
Skupaj	163	100,0

Rezultati razkrivajo naslednje: več kot polovica svetovalnih delavcev meni, da ima nekaj znanja za delo s starši, vendar bi ga potrebovali še več. Dobra tretjina svetovalnih delavcev je prepričanih, da področje sodelovanja s starši obvladajo. Le 3,7 % svetovalnih delavcev meni, da imajo premalo znanja za sodelovanje s starši. Po »Drugo« so nekateri svetovalni delavci menili, da stvar sicer obvladajo, vendar dodatno znanje ni nikoli odveč, saj je v današnjem tempu razvoja znanja nemogoče biti v koraku z znanjem na vseh področjih, ki jih svetovalna služba pokriva. Nekateri se v primerih, ko se ne počutijo sigurne v svoje zmožnosti za sodelovanje s starši, po pomoč obrnejo na kolege/strokovnjake izven šole.

Omenjena znanja in spretnosti naj bi svetovalni delavci pridobili med dodiplomskim izobraževanjem, nadgrajevali pa naj bi jih morali preko stalnega dodatnega izobraževanja ob delu, preko katerega bi se soočali s svojimi lastnimi sposobnostmi, omejitvami in močmi. To od njih zahteva tudi (profesionalna) etika. V raziskavi smo zatorej preverjali, kje anketirani svetovalni delavci pridobivajo, osvajajo znanja za delo s starši. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 109: *Kje so svetovalni delavci dobili znanje o sodelovanju s starši?*

Znanje o sodelovanju s starši	f	f%
Iz literature.	134	81,2
Na seminarjih.	111	67,3
Na fakulteti.	77	46,7
Nikjer	5	3,0
Drugo	20	12,1
	N = 165	

Nekoliko manj kot polovica svetovalnih delavcev meni, da je znanje pridobilo na fakulteti, na dodiplomskim študiju. Večina jih znanje pridobi predvsem iz prebiranja in študija literature in preko seminarjev. Na seminarjih so svetovalni delavci pridobili znanja z naslednjih področij: komunikacije; različnih metode dela, ki jih lahko svetovalna služba uporablja pri svojem delu v šoli, npr. intervizije, supervizije, retorike; sodelovanja med šolo in starši; vzgoje, socializacije, odnosov v družini; različnih terapevtskih pristopov; dela z otroki s posebnimi potrebami, nadarjenimi; svetovalnega razgovora.
Svetovalni delavci so znanja, kot so zapisali pod »Drugo«, pridobili tudi preko: lastnih izkušnje in izkušenj svojih kolegic; magistrskega študija, specializacije, izobraževanja za psihoterapevta; študijskih skupin za svetovalne delavce; in projektov, ki so jih izvajali na šoli skupaj z drugimi institucijami in v sodelovanju z zunanjimi sodelavci.

Področja, teme, znanja, ki bi jih svetovalni delavci še potrebovali za delo in sodelovanje s starši

Od 165 svetovalnih delavcev jih je nekoliko manj kot polovica (71 oziroma 43 %) podalo področja, teme, znanja ipd., ki bi jih še potrebovali za delo s starši. Razdelili smo jih v naslednje kategorije:

- *Znanja za delo in sodelovanje s starš nasploh ter z različnimi skupinami staršev* (n = 30): svetovalni delavci so izpostavljali teme, povezane z znanjem za vodenje šole za starše; s specifičnimi znanji za delo s starši otrok s posebnimi potrebami, z nadarjenimi učenci; s specifičnimi znanji za delo s starši otrok, ki imajo čustvene težave, nadalje s starši otrok, ki imajo težave pri navezovanju stikov, z razvezanimi starši, s težavnimi starši; s spretnostmi, ki bi starše spodbudili k aktivnemu sodelovanju na srečanjih; z znanji, kako motivirati in angažirati starše za pomoč svojemu otroku; itd.
- *Druga specifična znanja, spretnosti za (uspešno) delo svetovalne službe* (n = 26): svetovalni delavci so omenjali specifična znanja s področja retorike, supervizije, mediacije, različnih terapevtskih šol; nadalje znanja s področja timskega dela s starši; več

znanja o njihovih pristojnostih in pristojnostih zunanjih institucijah, na katere se lahko obrnejo po pomoč; andragoška znanja, znanja iz razvojne psihologije in sociologije itd.

- *Znanja za vodenje svetovalnega* razgovora (n = 12): svetovalni delavci so izpostavljali znanja o metodah in tehnikah aktivnega poslušanja, o tehnikah vodenja svetovalnega razgovora in svetovanja ipd.
- *Komunikacija* (n = 11): omenjali so znanja iz komunikacije v konfliktnih situacijah in komunikacije s starši nasploh ter spretnosti komuniciranja.
- *Znanja za vodenja delavnic, okroglih miz, debat ipd.* (n = 10): omenjali so koncepte za vodenje različnih delavnic, skupin, okroglih miz; osnove vodenja debate, razprave ipd.
- *Primere dobre prakse, izmenjava izkušenj* (n = 4): tu so omenjali možnosti spoznavanja primerov dobre prakse, izmenjave mnenj in izkušenj drugih svetovalnih delavcev.
- *Drugo – Ne potrebujem znanja, pač pa …* (n = 11): Pod »Drugo« smo uvrstili mnenja svetovalnih delavcev, ki so poudarjali, da pomeni sodelovanje s starši tudi učenje od njih; ni nujno, da starše informirajo in »poučujejo« le svetovalni delavci oziroma drugi strokovni delavci v šoli. Gre torej za dvosmeren proces, kje se starši in strokovni delavci v šoli informirajo in učijo drug od drugega. Nekateri svetovalni delavci so menili, da bi potrebovali pomoč pri pripravi skupnih projektov s starši, pri izvedbi predavanj za starše, učitelje ali dijake. Nekateri so ugotavljali, da so dobro usposobljeni glede tematik, ki se tičejo šolske problematike, pri ostalih problematikah pa bi potrebovali pomoč drugih strokovnjakov. Nenazadnje bi nekateri potrebovali več časa za preventivno delo s starši, nekateri pa bi pri sodelovanju s starši potrebovali večjo podporo vodstva in učiteljev.

Sklep

V teoretičnem delu smo ugotavljali, da je eden izmed temeljev za ustvarjanje zaupljivega in sodelovalnega odnosa in sodelovanje med svetovalnimi delavci, učitelji in starši strokovnost svetovalnega delavca, njegove kompetence – znanje, spretnosti za vzpostavljanje učinkovite komunikacije s starši/učitelji, organiziranje oblik srečevanj itd. Svetovalni delavci potrebujejo za osvajanje znanj in spretnosti (dodatno) usposabljanje. Ugotovitev pričujoče raziskave je, da večina svetovalnih delavcev čuti potrebo po dodatnem oziroma nadaljnjem usposabljanju, izobraževanju, informiranju, bodisi iz dodatne literature, seminarjev, posebnih izobraževanj, bodisi iz izkušenj svojih kolegov in celo staršev. Pomemben dejavnik uspešnega medsebojnega sodelovanja je vsekakor zavedanje, da gre v tem sodelovanju za enakovredne sogovornike, v katerem se spoštujejo in upoštevajo kompetence vseh udeleženih sogovornikov, viri moči, prepričanja, vedenja ter izkušnje, ki so bili v preteklosti učinkoviti. To pomeni, da svetovalni delavci upoštevajo moči in kompetentnost staršev in učiteljev. To pa kaže tudi na to, da morajo odgovornosti za medsebojno sodelovanje prevzeti tudi drugi udeleženi, torej učitelji in starši. Ob tem pa, kot je poudarilo nekaj anketiranih svetovalnih delavcev, ne smemo spregledati vloge vodstva šole, tj. ravnatelja, ki predstavlja ključno osebo, ki svetovalnemu delavcu nudi podporo pri uresničevanju idej in načrta sodelovanja s starši.
Dobljeni rezultati obenem kažejo, katere so tiste vsebine, ki jih je vredno vključiti v dodiplomski študij svetovalnih delavcev in v dodatna strokovna usposabljanja oziroma izobraževanja, namenjena svetovalnim delavcem.

1.4 Prostor za izboljšanje sodelovanja s starši

Področja, na katerih lahko več naredi svetovalna služba

Zanimalo nas je, na katerem področju lahko glede sodelovanja med šolo in domom več naredi svetovalna služba. Postavke so rangirali od 1 do 3, pri čemer je pomenilo: 1 največ lahko naredim, 3 najmanj lahko naredim.

Tabela 110: *Področja, na katerih lahko več naredi svetovalna služba*

Področja, na katerih lahko več naredi svetovalna služba	n	rang
Pomoč učiteljem.	141	1
Neposredno delo s starši.	139	2
Sodelovanje z ravnateljem.	138	3

Tabela 111: *Področja, na katerih lahko več naredi svetovalna služba*

Pomoč učiteljem …	f	f%
Usposabljanje (izobraževanje) učiteljev.	58	41,1
Sodelovanje pri govorilnih urah.	44	31,2
Pri vodenju roditeljskih sestankov.	39	27,7
Drugo	10	7,1
	n = 141	

Svetovalni delavci menijo, da lahko največ prispevajo k sodelovanju med šolo in domom na način, da so v *pomoč učiteljem* oziroma sodelujejo in se posvetujejo z njimi. Kot vidimo iz tabele, svetovalni delavci menijo, da lahko učiteljem nudijo dodatno izobraževanje, nadalje z njimi sodelujejo pri govorilnih urah in nenazadnje so jim v pomoč pri vodenju roditeljskih sestankov. Pod »Drugo« so svetovalni delavci predlagali tudi druge načine pomoči učiteljem, in sicer: pomoč pri vodenju in sodelovanju v delavnicah za starše in otroke, v delavnicah samo s starši, izvedbi okroglih miz ipd.; da bi se vključili kot sorazrednik; pomoč pri neposrednem delu svetovalne službe z razredom, skupino; eden izmed svetovalnih delavcev je predlagal, da bi lahko vsak roditeljski sestanek pričeli s kratko pedagoško temo, povezano z razvojnimi značilnostmi otrok ali šolskimi aktualnimi informacijami. Nekateri svetovalni delavci menijo, da s starši delajo tako oni sami kot učitelji dovolj; za premalo sodelovanja bi morali vzroke iskati izven šole. Te podatke lahko primerjamo z odgovori učiteljev, od katerih jih več kot polovica (61,4 %, n = 459) meni, da bi potrebovali dodatno usposabljanje za sodelovanje s straši. Poleg usposabljanja za vodenje roditeljskih sestankov (15,4 %, n = 441) in govorilnih ur (9,1 %, n = 411), bi približno polovica (51,1 %, n = 442) učiteljev potrebovala usposabljanje oziroma pomoč pri reševanju problemov in konfliktov, 28,1 % (n = 442) pa bi jih potrebovalo usposabljanje oziroma pomoč pri pripravi delavnic. Vsekakor imajo svetovalni delavci več znanja npr. s področja svetovanja, svetovalnih spretnosti, komunikacije, reševanja problemov, vodenja skupin ipd., ki jih lahko podelijo z učitelji in le-tem pomagajo pri komunikaciji in načinih sodelovanja s starši. Prav tako lahko svetovalni delavci preko posvetovanja in koordinacije nudijo podporo učiteljem pri sodelovanju s starši.

Neposredno delo s starši je naslednje področje, na katerem lahko svetovalni delavci še izboljšajo in obogatijo svoje delo s starši. Paleta dejavnosti in akcij, ki jih svetovalni delavci lahko izvajajo s starši ali za njih je široka (nekaj smo jih omenili zgoraj), le preveriti je potrebno, če staršem glede vsebine, časa (urnika) ipd. ustrezajo.
Po mnenju svetovalnih delavcev je sodelovanje z ravnateljem najmanj pogosti način, preko katerega bi lahko izboljšali sodelovanje med šolo in starši. Zanimivo bi bilo podrobneje raziskati, kaj so ovire za pogostejše sodelovanje z vodstvom šole.

Sklep

Iz vseh zgoraj predstavljenih rezultatov torej ugotavljamo, da svetovalni delavci posegajo večinoma po predvidenih in utečenih načinih ter oblikah vzpostavljanja in vzdrževanja stika, odnosa in sodelovanja s starši. Pomembno je, da si šola (ravnatelji, učitelji in svetovalni delavci) sodelovanje s starši postavi kot eno izmed ključnih naloga, ki jo je potrebno vsako leto posebej in skrbno načrtovati. Že ustaljeni načini in oblike sodelovanja lahko namreč

zaidejo v preveliko rutino, ki ne vsebuje osebne zavzetosti in ustvarjalnosti. Takšna rutina strokovnim delavcem na šoli ne omogoča videti morebitne pomanjkljivosti medsebojnega sodelovanja in nezadovoljstvo, ki se rodi s strani šole ali s strani staršev. Najboljši način da bi se temu izognili je upoštevanje načela individualizacije, v smislu upoštevanja kulturnih, strukturnih, socialnih in ekonomskih posebnosti družine oziroma staršev.

Spodbuden je podatek, da svetovalni delavci možnosti za izboljšanje sodelovanja s starši v prvi vrsti vidijo v sodelovanju z učitelji, predvsem v njihovem izobraževanju. Slednje je potrebno predvsem pri učiteljih začetnikih, saj kot kažejo izsledki ene izmed raziskav (Razdevšek Pučko, 2004), ravnatelji med drugim izpostavljajo, da je šibka točka diplomiranih učiteljev tudi njihova neusposobljenost za delo s starši.

Nadalje imajo svetovalni delavci tudi sami možnosti izboljševanja sodelovanja s starši. V pričujočem delu smo omenili nekaj možnosti in načinov, ki jih je vredno upoštevati pri delu s starši.

Nenazadnje je za oblikovanje višje ravni sodelovanja med šolo in domom ključno kakovostno sodelovanje in dogovarjanje svetovalnega delavca z vodstvom šole, saj le-to potrjuje dodatne finančne in človeške vire, ki so nesporno nujno potrebni za učinkovito sodelovanje s starši. Ravnatelj je namreč tisti, ki ima preko najrazličnejših dokumentov določene dolžnosti in hkrati možnosti pri razvijanju relacije med šolo in domom. Nedvomno bodo svetovalni delavci v vodilni in koordinacijski vlogi pri sodelovanju s starši in učitelji ter med njimi uspešnejši, če bodo imeli podporo vodstva šole (ravnateljev) in skupaj z njimi, učitelji ter starši oblikovali jasen načrt in cilje sodelovanja med šolo in domom.

2 Svetovalni delavec, učenci in starši v multikulturnem šolskem okolju

2.1 Sodelovanje s starši otrok, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja

V teoretičnem delu smo ugotavljali, da je ena izmed možnih ovir pri vzpostavljanju stika med šolo in domom ter odnosa med njima lahko premalo znanja za delo s starši oziroma družinami, ki prihajajo iz drugega kulturnega ali jezikovnega okolja. To je bil razlog, da smo v empirični raziskavi ugotavljali, če se svetovalni delavci v šoli in pri svojem delu srečujejo z otroki (učenci) in njihovimi starši, ki so drugačnega kulturnega porekla. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 112: *Učenci iz drugega kulturnega okolja*

Učenci iz drugega kulturnega okolja	f	f%
Da, šolo obiskujejo otroci/učenci drugih kulturnih skupin.	112	68,3
Ne, šole ne obiskujejo otroci/učenci drugih kulturnih skupin.	49	29,9
Ne vem.	3	1,8
Skupaj	164	100,0

Dobri dve tretjini svetovalnih delavcev poroča, da njihovo šolo obiskujejo otroci (učenci), ki prihajajo iz drugačnega kulturnega okolja. Slaba tretjina svetovalnih delavcev poroča, da otrok drugih kulturnih izvorov na šoli nimajo. Ta podatek potrjujejo tezo, da se naša šola srečuje in kulturno pestro populacijo otrok oziroma učencev in staršev. Kot kažejo dobljeni rezultati, so to otroci, učenci in starši zelo različnih kulturnih in jezikovnih ozadij, vrednostnih ter religioznih orientacij. Na podlagi dobljenih rezultatov smo namreč ugotovili, da naše vrtce in šole obiskujejo:

- *otroci/učenci, ki prihajajo iz bivše Jugoslavije* (n = 74): Bosne in Hercegovine, Črne Gore, Hrvaške, Makedonije, Srbije, Kosova in otroci druge generacije priseljencev.
- *otroci/učenci, ki prihajajo iz držav Evropske Unije* (n = 25): Avstrije, Bolgarije, Estonije, Francije, Italije, Madžarske, Nemčije, Romunije, Švedske in Velike Britanije.
- *otroci/učenci, ki prihajajo iz drugih evropskih držav* (n = 40): Albanije, Belorusije, Islandije, Moldavije,Rusije, Ukrajine in Turčije.
- *otroci/učenci, ki prihajajo iz drugih dežel po svetu* (n = 14): Avstralije, Dominikanske Republike, Jordanije, Kanade, Kitajske in Tajvana.
- 36 svetovalnih delavcev je omenilo: Rome; slovenske državljane, ki pridejo iz tujine (npr. Argentine); mešane zakone in dvojezično šolo.

Ob tem nas je zanimalo, če na šolah vodijo posebno evidenco otrok, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 113: *Evidenca učencev iz drugega kulturnega okolja*

Evidenca učencev iz drugega kulturnega okolja	f	f%
Da, jo imamo.	70	64,2
Ne, je nimamo.	28	25,7
Drugo	11	10,1
Skupaj	109	100,0

Več kot polovica svetovalnih delavcev poroča, da na šoli vodijo posebno evidenco otrok, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja. Eden izmed svetovalnih delavcev je vodenje posebne evidence utemeljil z razlago, da je slednja potrebna zaradi postopkov priznavanja predhodne izobrazbe in evidenc dodatne strokovne pomoči. Četrtina svetovalnih delavcev ugotavlja, da šola te evidence ne vodi. Pod »Drugo« so nekateri svetovalni delavci navajali, da vodijo delno evidenco, največkrat evidenco učencev, ki imajo najrazličnejše težave, imajo dodatno strokovno pomoč ali usmerjanja, če so v postopku nostrifikacije spričeval. Nekateri svetovalni delavci so pojasnili, da posebne evidence nimajo, vendar poudarjajo, da te otroke dobro poznajo, predvsem tiste, ki so osnovno šolo zaključili v tujini in šolanje nadaljujejo v Sloveniji. Eden izmed svetovalnih delavec je pojasnil, da je evidenca uradna, v kolikor gre za drugo državljanstvo.

Komunikacija z učenci, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja

Že v teoretičnem delu smo zapisali, da se lahko učenci in njihove družine ob preselitvi v novo (kulturno) okolje in skozi življenje v njem srečujejo s številnimi težavami. Preselitve, zamenjave okolja, prilagajanje in življenje v drugačnem, tujem kulturnem okolju namreč močno vplivajo na razvoj posameznika in lahko predstavljajo eno izmed najbolj stresnih obdobij v življenju posameznika. Nedvomno je največji problem pri prilagajanju na novo okolje prav jezik. Mladi pripadniki manjšin, priseljenci, begunci in tudi otroci elitnih slojev se v novem okolju srečajo z novim, nematernim jezikom. V naše šole, kot potrjujejo zgornji rezultati, so vključeni mladi, ki pripadajo narodnim manjšinam, katerih materni jezik je italijanski ali madžarski, romski otroci, otroci drugih priseljencev, predvsem iz nekdanjih jugoslovanskih dežel, katerih materni jezik je srbski, hrvaški, bosanski in kateri drugi. Spodbuden je dokaz, da je obvladovanje strukture enega jezika dobra podlaga za učenje drugih jezikov. Nezadostno obvladanje jezika se lahko odraža na različnih področjih otrokovega delovanja: v šoli – učenje in šolski (ne)uspeh (lahko je ovira pri razumevanju učne snovi, pri izkazovanju učne snovi ipd.), vedenju in socializaciji (pri komunikaciji z vrstniki in učitelji), čustvovanju (pri razvoju lastne kulturne in osebne identitete) (Knaflič, 1995). V tem smislu nas je zanimalo, kako se svetovalni delavci sporazumevajo z učenci, ki so drugačnega kulturnega izvora. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 114: *Komunikacija z učenci, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja*

Komunikacija z učenci, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja	f	f%
Govorim včasih tako, včasih drugače.	47	43,1
Govorim slovensko.	35	32,1
Imamo prevajalca.	1	,9
Nagovarjam jih samo v njihovem jeziku.	0	,0
Drugo	26	23,9
Skupaj	109	100,0

Kot kažejo rezultati, se nekoliko manj kot polovica svetovalnih delavcev z učenci, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja, sporazumeva »včasih tako, včasih drugače«, torej se učencem prilagaja in išče poti ter načine, kako se z učenci najbolje sporazumeti in se jim čimbolj približati. Tretjina svetovalnih delavcev v komunikaciji z učenci govori izključno slovensko. Eden izmed svetovalnih delavcev poroča, da imajo na šoli prevajalca. Nihče ni odgovoril, da učence nagovarja samo v njihovem jeziku. Pod »Drugo« so nekateri svetovalni delavci obrazložili, da nekateri učenci (delno) že govorijo slovensko in se zato z njimi pogovarjajo večinoma v slovenskem jeziku. V nekaterih primerih v vlogi prevajalcev nastopajo starši priseljenega učenca ali sošolci, ki znajo njegov jezik. Nekateri svetovalni delavci se v komunikaciji s priseljenimi učenci poslužujejo drugega jezika (angleškega ali nemškega), neverbalne komunikacije (gest, slik), nekateri pa se celo potrudijo osvojiti nekaj osnovnih besed jezika priseljenega učenca.
Rezultati vsekakor kažejo na prilagodljivost svetovalnih delavcev v komunikaciji s priseljenimi učenci. Izrednega pomena za učenčevo dobro počutje in občutek sprejetosti v šoli je, da sošolci in vsi strokovni delavci v šoli dvojezičnost učenca sprejmejo in je ne obravnava kot oviro v medsebojnem komuniciranju.

Sodelovanje s starši učencev iz drugega kulturnega okolja

Izrednega pomena za priseljenega učenca in v pomoč šolskemu svetovalnemu delavcu je sodelovanje in posvetovanje z otrokovo družino oziroma s starši. Skrb in odgovornost za razvoj, vzgojo in izobraževanje otrok imajo starši, zato svetovalni delavec ne more delovati v nasprotju z njihovimi potrebami in željami. Starše je potrebno pritegniti, da bodo zavezniki učiteljev in svetovalnega delavca ter pomočniki pri spodbujanju učenca za šolsko delo. (Resman, 2003) Tudi če starši ne znajo jezika, lahko s prijazno besedo in doslednostjo pomagajo učencu pri šolskih opravilih ter prilagajanju na novo okolje. Za uspešno in učinkovito ter fleksibilno sodelovanje med starši in svetovalnim delavcem je izrednega pomena vzpostaviti zaupanje. Svetovalni delavec prek sodelovanja s starši pride do zelo potrebnih informacij, ki pomagajo bolje razumeti učenca. Pri tem pa smo si postavili vprašanje, kako s priseljenimi družinami oziroma starši sodelujejo svetovalni delavci. Pri odgovoru so imeli možnost obkrožiti eno izmed več postavk.

Tabela 115: *Sodelovanje s starši učencev, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja*

Sodelovanje s starši učencev iz drugega kulturnega okolja	f	f%
Enako kot drugi starši.	77	70,6
Slabše kot slovenski starši.	17	15,6
Boje kot slovenski starši.	8	7,3
Drugo	7	6,4
Skupaj	109	100,0

Kot kaže tabela, večina svetovalnih delavcev s priseljenimi starši sodeluje enako kot s starši večinske kulture. Le 15,6 % svetovalnih delavcev poroča, da je sodelovanje s priseljenimi starši slabše. Nekaj svetovalnih delavcev pa poroča, da je sodelovanje s priseljenimi starši

celo boljše. Pod »Drugo« so svetovalni delavci navajali tudi, da je sodelovanje s priseljenimi starši zelo različno, v smislu, da eni sodelujejo bolje in več, drugi slabše in manj. Pogosto se starši, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja, zavedajo, da je otrokov osebni, socialni in ekonomski napredek mogoč ravno preko šole, izobraževanja, zato je zanje toliko bolj pomembno, da otrok v šoli dobro dela. Starše je torej potrebno pritegniti, da bodo zavezniki učiteljev in svetovalnega delavca ter pomočniki pri spodbujanju učenca za šolsko delo.

Sklep

Iz dobljenih rezultatov lahko zaključimo, da tudi naša šole predstavlja prostor najrazličnejših kultur, kjer so združeni otroci (učenci) raznolikih kulturnih, verskih, vrednostnih, jezikovnih sistemov. S prikazanim odnosom svetovalnih delavcev z otroki (učenci) in starši, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja, smo lahko zadovoljni, pri čemer bi bilo potrebno podrobneje raziskati, kako se odnos in sodelovanje v šolah vzpostavlja s posameznimi skupinami priseljencev oziroma manjšin. Podrobneje bi bilo potrebno proučiti tiste »ocene«, v katerih svetovalni delavci ocenjujejo, da so odnosi in stiki med šolo ter priseljenimi starši slabi in manj pogosti.
Ob koncu le še spodbuda svetovalnim delavcem, naj jim sodelovanje ter svetovalno delo z učenci in starši iz drugačnih (različnih) kulturnih okolij predstavlja možnosti tako za osebno kot profesionalno rast in razvoj.

ZAKLJUČKI

Sodelovanje med učitelji in starši

Pričujoča raziskava je pokazala, da prevladuje v šolah (zbornicah, pri učiteljih) na splošno velika pripravljenost in ugodno vzdušje za sodelovanje s starši. Analiza še pokaže, da so mlajši učitelji in učitelji prve triade nekoliko strožji ocenjevalci, kot pa starejši kolegi. Mlajši imajo namreč pogosteje občutek, da se šola obnaša bolj paternalistično do staršev, da bi večina rajši videla, da se starši vključujejo le v dejavnosti, ki se tičejo le njih.

Ne glede na to ugotavljamo, da prav na vseh šolah obstajajo dobre osnove, na katerih bodo šole lahko v prihodnje še izboljševale sodelovanje. Po naših podatkih so izjeme učitelji, ki so bolj sovražno nastrojeni do staršev. Nekaj več pa je staršev, ki se ne čutijo dobrodošle v šoli. Zakaj je temu tako, nismo posebej raziskovali, vendar bi veljalo šolam in učiteljem priporočilo, da teh primerov ne spregledajo. Ne bi se smeli zadovoljiti s podatkom, da je zadovoljna večina staršev, pač pa bi nam moralo biti mar za vsakega od njih. Šole oziroma učitelji bi morali biti bolj pozorni pri sodelovanju s starši, ki imajo višjo stopnjo izobrazbe in so tudi ekonomsko močnejši. S temi starši bi morali hitreje razvijati partnerski odnos.

Sicer pa smo ugotovili, da starši najpogosteje kot razlog za sodelovanje z učitelji postavljajo odnos med učiteljem in otrokom (45,8 %), učitelji pa so najpogosteje kot najpomembnejši razlog za sodelovanje s starši izbrali počutje otroka med sošolci (42,1 %). Za učitelje je odnos otroka z učiteljem manj pomemben razlog, medtem, ko je za starše na prvem mestu. Zanimivo je, da je učni uspeh med vsemi tremi razlogi najmanj pomemben tako za učitelje kot starše.

Glede pogovorov o različnih temah med učitelji in starši rezultati odkrivajo naslednje:
Tako starši kot učitelji v največji meri navajajo, da se o otrokovih dosežkih pogovarjajo ravno prav, sicer pa več staršev (6,4 %) navaja, da se o tem premalo pogovarjajo, več učiteljev (8,6 %) pa pravi, da se o tem preveč pogovarjajo. Morda je pogovor o učnem uspehu prevladujoča vsebina pogovorov med učitelji in starši, kljub temu pa nekateri starši menijo, da je tega pogovora še premalo, za nekatere učitelje pa ga je že zdaj preveč. Pri odgovoru, da se o tem premalo pogovarjajo, pa je največji delež (8,2 %) med starši z najnižjo izobrazbo.
Dve tretjini staršev in učiteljev je prepričanih, da je pogovora o učenčevih pripravah na pouk ravno dovolj. Učitelji ocenjujejo, da bi se morali s starši več pogovarjati o otrokovih pripravah na šolo, medtem ko na drugi strani več staršev doživlja, da pogovor o tem sploh ni potreben.
Skoraj četrtina (24,2 %) staršev meni, da pogovor o družinskih razmerah, ki vplivajo na otrokovo uspešnost in vedenje, ni potreben, med učitelji pa je takih le 3,7 %. Velika večina učiteljev – 74,5 % jih odgovarja, da se o družinskih razmerah premalo pogovarjajo, a tako meni le 23,3 % staršev.
V vzorcu staršev jih 65,8 % meni, da znajo pomagati otroku pri skoraj vseh predmetih, če potrebuje pomoč. Večina učiteljev (71,2 %) pa meni, da znajo starši pomagati otroku le pri nekaterih predmetih.

Dobljeni rezultati tudi kažejo, da so posebne (neformalne) oblike sodelovanja na šolah kar dobro razvite, čeprav jih mnogi starši sploh ne poznajo. Šole bodo morale narediti več, da bi bili starši bolje informirani o načrtih dela šole, zlasti o posebnih dejavnosti in možnostih, kamor bi se starši lahko po svoji volji (prostovoljno) vključevali. Pravzaprav je prezrto nikoli omenjeno dejstvo, da je sodelovanje staršev v posameznih šolskih dejavnostih tudi priložnost za njihovo socialno promocijo. Nekaterim staršem je tudi zaradi skromnosti nerodno sodelovati. Le-tem mora šola pomagati.

Zanimiva se zdi ideja staršev in učiteljev, da bi se starši več vključevali v razreševanje oddelčnih problemov. Ta ideja je na eni strani dobra, po drugi pa lahko tudi sila problematična. Problem je, kdaj in na kakšen način bi lahko starši sodelovali. Če bi se poskusili tega lotiti »eksperimentalno«, bi strokovno vodenje morali prevzeti člani šolske svetovalne službe.

Opisi pozitivnih in negativnih izkušenj učiteljev in staršev z medsebojnim sodelovanjem potrjujejo, da je temelj kakovostnega sodelovanja vzpostavljanje in vzdrževanje dobrih medosebnih odnosov. Brez izražanja spoštovanja drug do drugega, pristnega zanimanja za to, kar nam ima sogovornik povedati, in truda to tudi razumeti ni moč združiti moči v podpiranju drug drugega v skupnem prizadevanju za čim kakovostnejše izobraževanje otrok in v skupnem reševanju problemov. Učitelji so v zvezi s tem premalo pripravljeni na delo in sodelovanje z raznolikimi starši. Zlasti se pokaže potreba po dodatnem izpopolnjevanju na področju razvijanja spretnosti poslušanja, asertivnosti in svetovanja.

Nadalje se je pokazalo, da se pogledi učiteljev in staršev na kompetentnost drug drugega, na vodenje medsebojnega razgovora in tudi glede zelo specifičnega vidika medsebojnega sodelovanja, kot je to prilagajanje govorilnih ur potrebam staršev, med seboj pomembno razlikujejo. Dvom v kompetentnost drug drugega – ko le polovica staršev (49,8 %) meni, da so učitelji strokovnjaki za izobraževanje in vzgajanje in se velika večina učiteljev (72,5 %) le delno strinja s trditvijo, »da starši znajo biti starši« – pa ni dobra osnova za vzpostavljanje partnerskega odnosa in kakovostno sodelovanje enih in drugih.

Pri preverjanju ovir za sodelovanje med učitelji in starši ter iskanju predlogov za izboljšanje medsebojnega sodelovanja, rezultati kažejo, da je graditev pozitivnih medosebnih odnosov med učitelji in starši predpogoj vsakega uspešnega sodelovanja. Le-to nujno predpostavlja upoštevanje temeljnih načel medsebojnega spoštovanja in upoštevanja individualnih razlik, interesov in potreb različnih skupin staršev. Večkrat predstavlja oviro pri sodelovanju preobremenjenost staršev, kar je potrebno upoštevati pri iskanju možnosti za njihovo bolj kakovostno sodelovanje. Težava, ki jo starši največkrat izpostavljajo, je slabo medsebojno poznavanje. Verjetno je to področje, ki ne bi zahtevalo prevelikega napora za izboljšanje. Učitelji v večji meri menijo, da so starši preobremenjeni s svojimi obveznostmi kot to doživljajo starši sami. V zvezi s tem zlasti višje izobraženi starši ocenjujejo, da je večina učiteljev na voljo samo v času govorilnih ur in da svoje urnike težje prilagajajo staršem. Predvsem pa je za učitelje poleg slabega medsebojnega poznavanja ovira tudi to, da doživljajo, da starši prenašajo krivdo na učitelje.

Predlogi staršev za izboljšanje sodelovanja so raznoliki in so odvisni od njihove stopnje formalne izobrazbe in drugih značilnosti, ki jih mora učitelj ustrezno upoštevati pri iskanju optimalnih možnosti sodelovanja. Pomembno je, da ima učitelj pred očmi starše vseh otrok v oddelku in da v svoji profesionalnosti upošteva njihovo raznolikost izkušenj in potreb. Temeljnega pomena je po mnenju staršev graditev ustreznih medosebnih odnosov. Zanimivo je, da učitelji predvsem vidijo rešitev v neformalnih oblikah sodelovanja – od delavnic za starše do različnih oblik medsebojnega druženja – a to je zanimivo predvsem za starše z višjo formalno izobrazbo. Učitelji predlagajo tudi zagotavljanje ustreznih zunanjih pogojev za svoje delo in sodelovanje s starši in poudarjajo pomen prevzemanja soodgovornosti staršev za sodelovanje, realna pričakovanja staršev in večjo zainteresiranost staršev za sodelovanje. Ugotavljamo, da večina učiteljev in staršev opredeljuje učiteljevo usposobljenost za sodelovanje s starši, vodenje roditeljskih sestankov in govorilnih ur kot dobro. Učitelji (81,2%) navajajo, da so dobro usposobljeni za omenjeno sodelovanje s starši, ker imajo dolgoletno prakso in izkušnje. Največ staršev (55%) je ocenilo učiteljevo usposobljenost za sodelovanje in vodenje na roditeljskih sestankih in govorilnih urah kot dobro, 40,3 % staršev pa kot odlično.

Učitelji (61,6%) navajajo, da so pripravljeni na dodatno usposabljanje na področju sodelovanja s starši. Med njimi jih največ (51,6%) omenja tematiko reševanja problemov in konfliktov v razredu, v kar morajo pritegniti starše. Ugotavljamo, da jim manjkajo znanja s področja učinkovite komunikacije, vzpostavljanja odnosov s starši, želijo si več seminarjev in delavnic za pridobivanje znanja o novih in uspešnih pristopih dela s starši in učenci. Spoznali smo, da se učitelji zavedajo pomena sodelovanja v trikotniku starši-učenci-učitelj.

Učitelji (89,4%) pravijo, da so pripravljeni na bolj aktivno sodelovanje s starši z novimi oblikami sodelovanja. Menijo, da je kakovostno medsebojno sodelovanje s starši dejansko v korist otroku in tudi njim. Rezultati raziskave kažejo, da tudi starši pravijo (69,1%), da so pripravljeni na bolj aktivno sodelovanje s šolo. Nekateri učitelji so glede novih oblik sodelovanja omenili, da izvajajo neformalne oblike sodelovanja s starši (delavnice, izlete, zabavne, kulturne, športne prireditve idr.), ki omogočajo bolj sproščene medsebojne pogovore med učiteljem, starši in otrokom. To zahteva od učitelja še več pripravljenosti in dela s starši, kot sicer. Zaenkrat so te oblike stvar učiteljeve osebne izbire.

Predlogi naše raziskave so v veliki meri povezani z ugotovitvami preteklih študij (Kalin 2001, Kalin 2004), da je na področju sodelovanja učiteljev in staršev potrebno graditi kulturo dialoga in reševanja problemskih situacij v spoštovanju in sprejemanju značilnosti tako učiteljev kot staršev, in da je nenehno potrebno reflektirati obstoječe stanje ter na tej osnovi razvijati bolj kakovostne in bolj učinkovite načine sodelovanja med šolo in starši. Izhodišče dobrega sodelovanja je dopuščanje svobode in avtonomnosti drug drugemu, zavedanje medsebojne soodvisnosti in skupnih ciljev. Starši so v naši raziskavi med drugim poudarjali tudi pomembnost profesionalnega ravnanja učiteljev, za kar učitelji potrebujejo ustrezno usposobljenost in izobraževanje. Pomemben pa je tudi premislek o izboljšanju že ustaljenih načinov sodelovanja, ki danes ne zadoščajo več zaradi številnih sprememb družbenega in družinskega življenja. Zagotavljanje kakovosti učenja in življenja na šoli je namreč v veliki meri povezano tudi s kakovostjo sodelovanja med učitelji in starši.

Svetovalni delavci in sodelovanje s starši

Na podlagi dobljenih izsledkov raziskave med svetovalnimi delavci lahko rečemo, da večina le-teh vsako leto posebej načrtuje sodelovanje s starši ter v svoje delo z učenci redno vključuje tudi starše. S prikazanim odnosom in sodelovanjem svetovalnih delavcev s starši smo lahko zadovoljni. V prihodnosti je zatorej vredno nadaljevati s prikazanimi načini vzpostavljanja stika in vzdrževanja odnosa s starši, saj so od kakovosti medsebojnega stika in odnosa odvisne kakovost, uspešnost in učinkovitost sodelovanja svetovalnega delavca (in šole, vrtca) s starši. Še nadalje si je vredno prizadevati za oblikovanje sodelovalnega oz. partnerskega odnosa s starši, ki temelji na kulturi medsebojnega spoštovanja, sprejemanja, razumevanja, kulturi poslušanja, dvosmerne komunikacije, dogovarjanja o ciljih in nalogah sodelovanja ter spoštovanja in ločevanja kompetentnosti vseh udeleženih. Takšen odnos naj bi si svetovalni delavec v okviru posvetovalnega in koordinacijskega dela prizadeval vzpostaviti tudi z učitelji in prek tega tudi med učitelji ter starši.

Na podlagi dobljenih rezultatov ugotavljamo, da gre pri svetovalnih delavcih večinoma za predvidene in utečene načine ter oblike vzpostavljanja in vzdrževanja stika, odnosa in medsebojnega sodelovanja. Izsledki raziskave nakazujejo pripravljenost svetovalnih delavcev za uporabo drugih načinov vzpostavljanja stika in sodelovanja s starši.

Ob vsem tem je zaželeno, da svetovalni delavec od staršev pridobiva povratne informacije o obstoječih načinih sodelovanja s starši ter učitelji in na podlagi tega utrjuje ali popravlja (ne)uspešna ravnanja ter izboljšuje sodelovanje s/med starši in učitelji, ga dopolnjuje ali spreminja.

Da bo svetovalni delavec še naprej kakovostno in uspešno sodeloval s starši in učitelji je pomembna njegova strokovnost, njegove kompetence (znanje, spretnosti) za vzpostavljanje učinkovite komunikacije s starši/učitelji, organiziranje oblik srečevanj itd. Izsledki pričujoče raziskave kažejo, da večina svetovalnih delavcev čuti potrebo po dodatnih znanjih in spretnostih za sodelovanje in delo s starši. Le-te je smiselno vključiti v osnovno in dodatno izobraževanje in usposabljanje svetovalnih delavcev.

V raziskavi smo posebno pozornost namenili tudi sodelovanju svetovalnih delavcev z otroki (učenci) in starši, ki prihajajo iz različnih kulturnih okolij. Potrdilo se je, da se naše šole srečujejo s kulturno pestro populacijo učencev. S prikazanim odnosom svetovalnih delavcev z otroki (učenci) in starši, ki prihajajo iz drugega kulturnega okolja, smo lahko zadovoljni, pri čemer bi bilo potrebno podrobneje raziskati, kako se odnos in sodelovanje v šolah vzpostavlja s posameznimi skupinami priseljencev oz. manjšin. Podrobneje bi bilo potrebno proučiti tiste »ocene«, v katerih svetovalni delavci ocenjujejo, da so odnosi in stiki med šolo ter priseljenimi starši slabi in manj pogosti.

Ob koncu le še spodbuda svetovalnim delavcem, da sodelovanje s starši postavijo kot eno izmed ključnih naloga, ki jo je potrebno vsako leto posebej in skrbno načrtovati. Že ustaljeni načini in oblike sodelovanja lahko namreč zaidejo v preveliko rutino, ki ne vsebuje osebne zavzetosti in ustvarjalnosti ter lahko povzroča nezadovoljstvo tako na strani šole (učiteljev, svetovalnih delavcev) kot na strani staršev. Najboljši način da bi se temu izognili je upoštevanje načela individualizacije, v smislu da se ne pozabijo kulturne, strukturne, socialne in ekonomske posebnosti družine oziroma staršev. Morebitna vloga vodje in koordinatorja pri sodelovanju s starši pa naj jim predstavlja možnosti tako za osebno kot profesionalno rast in razvoj.

LITERATURA IN VIRI

Bečaj, J. (1999). Sodelovanje vodstvenih in šolskih svetovalnih delavcev. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 321–339.

Bečaj, J. (1999 a). Sodelovanje učiteljev in šolskih svetovalnih delavcev. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 341–359.

Booth, A., Dunn, J. F. (ur.) (1996). Family-school links: How do they affect educational outcomes? Mahwah, NJ: Erlbaum.

Brajša, P. (1983). Vodenje kot medosebni proces: (odnosna psihodinamika vodenja). Ljubljana: Univerzum, str.107-121.

Cencič, M., Polak, A., Devjak, T. (2005). Nadaljnje izobraževanje in usposabljanje pedagoških delavcev ter njihov profesionalni razvoj. Sodobna pedagogika, 56, št. 5, str. 100-113.

Christenson, S. L. (1995). Families and schools: What is the role of the school psychologist? School Psychology Quarterly, 10, št. 2, str. 118–132.

Clutterbuck, D. (2004). Mentor competences: a field perspective. Dostopno na: http:www.gowerpub.com/pdf/Situational/MenCh4.pdf

Čačinovič Vogrinčič, G. (1999). Svetovalno delo s starši, svetovalno delo z družinami. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič-Vogrinčič, G., Musek, J. Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 175–191.

Davis, T. (2005). Exploring school counseling. Professional practices and perspectives. Boston, New York: Lahaska Press, Houghton Mifflin Company.

Eccles, J. S., Harold, R. D. (1996). Family involvement in children's and adolescents' schooling. V: Booth, A., Dunn, J. F. (ur.). Family-school links: How do they affect educational outcomes? Mahwah, NJ: Erlbaum, str. 3–34.

Elizalde-Utnick, G. (2002). Best practices in building partnerships with families. V: Thomas, A., Grimes, J. (ur.). Best practices in school psychology IV. Bethesda, MD: NASP, str. 413–429.

Elliott, J., Barton, R. (1996). Designing a Competency Based Framework for Assessing Student Teachers: The UEA Approach. V: Developing competent teacher. Ur.: Hustler , D., Mclntyre, D., D. Fulton Publishers, London, str. 9–26.

Epstein, J. L. (1996). Perspectives and previews on research and policy for school, family, and community partnerships. V: Booth, A., Dunn, J. F. (ur.). Family-school links: How do they affect educational outcomes? Mahwah, NJ: Erlbaum, str. 209–246.

Esler, A. N., Godber, Y., Christenson, S. L. (2002). Best practices in supporting home-school collaboration. V: Thomas, A., Grimes, J. (ur.). Best practices in school psychology IV. Bethesda, MD: NASP, str. 389–411.

Graham-Clay, S. (2005). Communicating with parents: Strategies for teachers. The School Community Journal, 15, št. 1, str. 117–129.

Henderson, A. T., Berla, N. (ur.) (1994). A new generation of evidence: The family is critical to student achievement. Washington, DC: National Committee for Citizens in Education.

Hornby, G. (2000). Improving Parental Involvement. London and New York: Cassell.

Johnstone, J. H., Fogelman, A. L. (2003). Family-Involvement Models in Middle Schools. V: Olsen, G., Fuller, M. L. Home-School Relations. Boston: Allyn and Bacon.

Jordan, C., Orozco, E., Averett, A. (2001). Emerging Issues in School, Family, & Community Connections. Annual Synthesis 2001, Austin, Texas: National Center for Family & Community Connections with Schools, Southwest Educational Development Laboratory. Dostopno na: www.sedl.org/connections; 28. 7. 2008.

Kalin, J. (2001). Pogledi na razrednikovo delo in vloge razrednika. Sodobna pedagogika, let. 52, št. 1, str. 8-31.

Kalin, J. (2003). Različnost pričakovanj, možnosti in izzivi pri sodelovanju razrednika s starši. V: Trnavčevič, A. (ur.). Sodelovanje s starši da, toda kako?: zbornik. Ljubljana: Šola za ravnatelje, str. 135–148.

Kalin, J. (2004). Usposobljenost razrednikov. Pedagoška obzorja, let.. 19, št. 2, str. 3-14.

Knaflič, L. (1995). Otroci priseljencev se šolajo v svojem drugem (ne-maternem) jeziku. V: Izbor prispevkov ob 40-letnici. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, str. 64–68.

Kottler, J. A., Kottler, E. (2001). Svetovalne spretnosti za vzgojitelje in učitelje. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Marentič Požarnik, B., Kalin, J., Šteh, B., Valenčič Zuljan, M. (2005). Učitelji v prenovi – njihova strokovna avtonomija in odgovornost. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Matulčiková, M. (2005). Ideja o suradnji učenika, učitelja i obitelji u suvremenim modelima školske reforme. V: Vrgoč, H. (ur.). Učenici, učitelji i roditelji zajedno na putu uspješnog odgoja i obrazovanja. Zagreb: HPKZ, str. 51–54.

Mrvar, P. (2008). Šola, vrtec, svetovalni delavec in starši – vzpostavljanje stika in sodelovalnega odnosa. Sodobna pedagogika, 59, št. 2, str. 120–141.

Peklaj, C., Puklek Levpušček, M. (2006). Pridobljene in želene učiteljske kompetence diplomantov in študentov Filozofske fakultete. V: Peklaj, C. (ur.). Teorija in praksa v izobraževanju učiteljev. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 29–43.

Pomerantz, E. M, Moorman, E. A., Litwack, S. D. (2007). The How, Whom, and Why of Parents' Involvement in Children's Academic Lives: More Is Not Always Better. Review of Educational Research. Letnik 77, št. 3. str. 373–410.

Pribil, D. (1906). Obiteljski večeri. Popotnik, št. 4.

Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli (1999). Ministrstvo za šolstvo in šport.

Programske smernice. Svetovalna služba v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih (1999 a). Ministrstvo za šolstvo in šport.

Razdevšek Pučko, C. (2004). Kakšnega učitelja potrebuje (pričakuje) današnja (in jutrišnja) šola? Sodobna pedagogika, 55, posebna izdaja, str. 52–74.

Rečnik, F. (2004). Pedagoško-andragoško usposabljanje: priročnik za usposabljanje izobraževalcev (mentorjev, inštruktorjev, trenerjev,…). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 169 str.

Resman, M. (1994): Ravnatelj in motivacija učiteljev za sodelovanje in kvaliteto dela. Sodobna pedagogika, št. 5–6, str. 213–226.

Resman, M. (2003). Interkulturna vzgoja in svetovanje. Sodobna pedagogika, 54, št. 1, str. 60–79.

Sciarra, D. T. (2004). School Counseling. Belmont, CA: Brooks/Cole – Thomson Learning.

Soo-Yin, L. (2003). Parent Involvement in Education. V: Olsen, G., Fuller, M.L.: Home-School Relations. Boston: Allyn and Bacon, str. 134–158.

Swick, K. J. (2003). Communication concepts for strengthening family–school–community partnerships. Early Childhood Education Journal, 30, št. 4, str. 275–280.

Taylor, L., Adelman, H. S. (2000). Connecting schools, families, and communities. Professional School Counseling, 3, št. 5, str. 298–307.

Wherry, J.H. (2005). Selected Parent Involvement Research: The Parent Institute, P.O. Box 7474, Fairfax Station. Dostopno na:
http://www.ode.state.or.us/teachlearn/conferencematerials/sped/2005/parentinvolvement.doc

Whitty, G. (1996). Professional Competencies and Professional Characteristics. V: Developing competent teacher. ur: Hustler, D., McIntyre, D., D. Fulton Publishers, London, str. 86–97.